

ארבעה סוגי מנהיגים

כוחם ומגבלותיהם

בתוך הספר

ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא

הקב"ה עם הגולן

וגודל הקילקול בלחיצת יד

לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל

ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא

כסוי ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ

מפתח

- הקדמה א', בנושא ד' סוגי מנהיגים כוחם ומגבלותיהם
- הקדמה ב', בנושא "הקב"ה עם הגולן" ועם כל א"י
- מצות כיבוש א"י והצלה מפני הצר כולל ג"כ הוצאת הטלויזיה ודברים הדומין לזה
- הקדמה ג', בענין כיסוי ראש נשואה
- א) סמכות כללי של ארבע סוגי מנהיגים
- א) מלך סנהדרין כהן ונביא
- ב) מלך וההשתלשלות
- ג) סנהדרין וההשתלשלות
- ד) כהן גדול
- ה) נביא וההשתלשלות
- ב) כפיפות לתורה כולל את כולם
- א) כפיפה כללית והיוצא מן הכלל
- ב) כפיפת הסנהדרין
- ג) כפיפת המלך
- ג) גם מלך המשיח כפוף לזה
- ד) כפיפת נביא לתורה חוץ מהוראת שעה
- ה) כפיפת סנהדרין לתורה, ודין סנהדרין שטעה
- א) סנהדרין הגדול
- ב) סנהדרין של שבת
- ג) שופט שבימין ולא שופט של דור שעבר
- ד) בעיה בזמנינו לזיהוי נביא וכדומה
- ה) חיזוק שלא לפחד מן הגוים ע"י ראית מלחמות תשי"ח, תשכ"ז ומלחמת המפרץ "הקב"ה עם הגולן"
- ו) חשיבות הגולן והחרמון בתורה
- ז) אם הכיבוש של שנת תשי"ח תשי"ט ושנת תשכ"ז מתיחס לשבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו
- ח) מי כבש א"י בדורינו, הקב"ה או הציונים או השטן
- ט) מקום בא"י שהוא תחת שילטון גוי יש לו מקצת דיני חו"ל לגבי איסור יציאה
- י) מצאנו בתורה שבנוגע לאחיזה בא"י בא לפעמים ההתעוררות מלמטה ולא ממנהיגי ישראל
- יא) במלחמת מצוה אם ראשי העם הולכים לבדוק צדקות העם אם ראויים לנצחון או לא
- יב) ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתינו
- יג) שופט אסור לקבל שוחד ופסול לדון כשנוגע בדבר
- יד) בענין שופט שנותנים לו הרבה כסף למוסדות שלו כדי שיפסוק שמותר לתת שטחי א"י לגוים
- טו) ביאור תביעה של ריב"ז על רופא בשביל רבי צדוק
- טז) הטובות שעשה לנו הקב"ה בדורינו בא"י (הוספה לאות ז)
- יז) חיוב כיבוש א"י בזמנינו מחייב לכבוש כל העולם, בגלל קילקול הטלויזיה
- ע"כ "הקב"ה עם הגולן"

(ו) ענין של הוראת שעה לסנהדרין ולב"ד
 (ז) האיזון בין שילטון המלך ובין שילטון הסנהדרין
 (א) לענין מלחמות
 (ב) מלך אסור לשבת בסנהדרין
 (ג) תוצאות שמלך אינו יכול לשבת בסנהדרין
 (ד) מלך מבית דוד דן ודני אותו,
 (ה) הרבה פעמים אדם אחד מילא שני או כמה תפקידים
 (ו) מי ממנה את המלך
 (ז) מי ממנה את הסנהדרין
 (ח) מי ממנה את הכהן גדול
 (ט) האיזון בין המלך ובין הכהן הגדול בימות המשיח.
ח) ביאור הרמב"ם בענין מלך המשיח שתפקידו לחזק בדקה.
ט) דוגמה ששייך לדון בזמנינו. (בענין הפיכת מצות **כיסוי ראש נשואה** לרועץ)
 (א) ביטול היתר פ"י בזמן משיח
 (ב) כל הראשונים סוברים שפי' הוא בשימוש שער ולא שימוש כיסוי שער
 (ג) ב"ד שהורו נגד המציאות
 (ד) מנהג טעות אף שהונהג ע"י גדולי ישראל צריך לבטל
 (ה) הוספת איסור של חילול ה' וגונב דעת עליון ע"י היתר פיקטיבי
 (ו) חלול ה' בפני ישראל ובפני גוים. ועיקר הגאולה להסיר חילול ה' מן העולם
 (ז) לימוד זכות במקום שא"א למחות
 (ח) חומרות שגרמו לקלקול, (בענין הקפדה לכסות כל השערות בבית)
 (ט) רבי עקיבא ביטל חומרות של זקנים הראשונים
ע"כ כיסוי ראש נשואה

י) להבין מציאות שסנהדרין יפסוק שאין ע"ז ושבת ונדה בתורה
יא) אמונה בהקב"ה צריך להיות יותר חזק מאמונה באדם הכי גדול
יב) סיבה שהקב"ה ברא מציאות כזה של טעות של כל גדולי ישראל
יג) והייתי שפל בעיני, בענין נשיאת הארון
 (א) מדריגת שפלות דוד המלך
 (ב) נסיון לשלמה המלך בענין הכנסה של הארון
 (ג) ביאור מאמר חז"ל שלשה שנקראים על שם הקב"ה
 (ד) ביאור מאמר הזוהר [את] פני האדון ה' דא רשב"י
 (ה) מאמר חז"ל רב יוסף אמר כשאמו נכנסה איקום מקמיה שכינה
 (ו) אם יש להליץ בעד המנהג לומר "שעו שערים" כשנכנס אדם גדול
יד) מלך צריך יותר הכנעה בתפילה
תמצית ספרים של המחבר

הקדמה א', בנושא ד' סוגי מנהיגים כוחם ומגבלותיהם

יסוד היסודות הוא שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, וכל הנבראין כאין נגדו

ואחד מהנהגותיו של הקב"ה שנתן מקצת כבוד גם לנבראים, וציוה על כיבוד אב ואם וכיבוד תלמידי חכמים, וכבוד מלכות, וכבוד כהן גדול, וכו', ויש לשונות של חז"ל שמראין כאילו שיש איזה השוואה בין כבודו יתב' לכבוד הנברא, כגון מה שאמרו חז"ל על אב ואם (קידושין ל:): **הושוו הכתוב לכבוד אב ואם לכבוד המקום**, וכן יש לשונות כאלו ג"כ על כבוד נבראים גדולים. הנה (פסחים כב:) על הפסוק (דברים י כ) **את ה' א-להיך תירא, לרבות ת"ח**, ולשונות כאלו וכו', הם כולם רק בבחינה מסוימת, אולם עדיין צריך לדעת שהקב"ה הוא גבוה מעל גבוה, וכל הנבראים כאין נגדו, ואדם הכי גדול שיכולים לתאר, עדיין לא נפיק ממצאות של נברא והוא כאין נגד הקב"ה,

ומטרת הקב"ה בענין זה, כדי שע"י כבוד הנבראים, יכולים להגיע לכבוד הקב"ה, וכן המנהיגות הוא במטרה להגיע לדביקות בהקב"ה כמו שדרשו חז"ל (דברים יא כב) **ולדבקו בו** וכתב רש"י אפשר לומר כן והלא אש אוכלת הוא אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו

אולם הנסיון בענין זה הוא גדול, ואדם גדול יכול לטעות בזה שניתן לו סמכות בלתי מוגבלת או מעבר לסמכות שניתן לו, וכן יכולים שאר נבראים להגדיל כח של נברא גדול במעלות, לתת לו סמכות בלתי מוגבלת, או מעבר לסמכות שניתן לו מאת הבורא יתברך שמו.

ואחד מן הדברים שהקב"ה עשה כדי שיהא ניכר שהאדם הוא נברא ואין לו להתנאות כלפי הקב"ה, הוא שאדם שולט עליו המיתה והוא עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכן, כל אדם יכול לטעות באיזה דבר וכן יכול לחטא, ונאמר (קהלת ז כ) **כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא**, וכן הברואים הכי גדולים כולל משה רבינו ע"ה טעו, כמו שמבואר בתורה, (ע' ויקרא י טז-כ) וכל זה מגלה לאדם שהנברא נשאר נברא והוא כאין נגד הקב"ה.

הנה הקב"ה מתוך ענותנותו נתן כח גדול ביד גדולי ישראל, עד שיש מצבים שנאמר בהם מסרן הכתוב לחכמים, (חגיגה יח:), וע' רש"י שבת סט: ד"ה הכי גרסין, מ"ק ב. ש"ה משקין, שבעות ז: ד"ה מטומאות) וכביכול הקב"ה מסכים עם מה שב"ד של מטה עושה. (חגיגה ג:)

אולם כדי שלא יבא האדם לחשוב שזה דבר מוחלט וכל מה שב"ד של מטה אומר הקב"ה מסכים על ידיהם בצורה בלתי מוגבלת, התנה תנאי בדבר זה, שרק במידה מוגבלת ניתן כח זה ואין יכולים לעשות מה שרצו, ומשום זה יש פרשת העלם דבר של ציבור בתורה.

וכן המלך, כולל מלך המשיח הוא מוגבל וכפוף לתורה ואין יכול לקבוע דברים רק במסגרת שהקב"ה נתן לו רשות לקבוע.

וכדי להבאיר הלכה למעשה ענין זה הבאנו כאן דוגמה של טעות אצל גדולי ישראל, ואין כאן ח"ו שום כוונה להמעט ערך של גדול אחד נגד השני, או ח"ו להמעט ערך של כל גדולי ישראל פחות ממה שהתורה נותנת להם ערך, כי כל קיום כלל ישראל תלוי בהנהגת גדולי ישראל, וע' במדרש (שח"ש רבה פ' א' ד"ה ענין יונים) וז"ל (במדבר טו כד) **והיה אם מעיני העדה, רמ"ח אברים יש באדם וכולם אין הולכים וחוזרים אלא אחר העינים, כך אין ישראל יכולים לעשות דבר חוץ מסנהדרין שלהם**, והכוונה בחיבור זה להראות שכל גדולי עולם אין להם סמכות יותר ממה שהתורה נותנת להם, כולל מלך המשיח, שאין לו דינים מיוחדים ממלך הנאמר בתורה, והחידוש אצלו הוא רק שיעלית בדרכיו, ואמרו חז"ל (ר"ה ת:): **מלך נכנס לדין תחילה**, והם רק שלוחים לומר רצון ה' אבל הם מוגבלים וכפופים להקב"ה ולמה שנאמר בתורה וגם הם בני אדם שיכולים לטעות, וכל סמכותם, כולל דברים שהקב"ה נתן להם סמכות לקבוע, הוא רק בצורה ובמידה מוגבלת כפי השיעור שהקב"ה נתן להם לקבוע ולא מעבר לזה.

ואמרו חז"ל (ערובין סג. ברכות יט:), שבעות ל: סנהדרין פב.) **אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (משלי כא ל) כל מקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב**

וזה אחד מן הדברים שע"י יתגלה מה שנאמר (זכריה יד ט) **והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד**.

הקדמה ב', בנושא "הקב"ה עם הגולן" ועם כל א"י

כתוב בתורה הרבה פעמים שהקב"ה נשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, וכתוב שבועה זו שש פעמים בתפילין וכן כתוב במזוזה וכן אומרים זה בקריאת שמע, וכן בתפילה בקטע של הודו לה' קראו בשמו וכו', אשר כרת את אברהם וגו' וכן וכו' עמו הברית וגו' ובעה"ת נתקיים בחלקו שבועה זו בדורינו, שנת תש"ח תש"ט ובשנת תשכ"ז, ואף שנעשה ע"י השתדלות בני אדם, מ"מ אנו צריכים לומר (דברים ח יח) וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה

הנה יש מקצת מנהיגים גדולי ישראל, שמסירים כל השתייכות של הכיבושים האלו לקיום שבועה זו, או מטעם שטוענים שעדיין נהוג ג' שבועות המוזכרים סוף כתובות, או מטעם שנעשה ע"י השתדלות בני אדם ולא כמו שציפו שיבא מלך המשיח צדיק ויכבוש בלי נשק, או משום שנעשה ע"י חילונים, או משום שהכיבוש אינו בשלימות בגשמיות וברוחניות או משום איסור להתחבר עם רשעים, או שמפחדים מן הגוים במקום שהתורה ציותה שלא לפחד, או שהגולן ח"ו לא מא"י, או טענות אחרות, ומשום זה יש הסתייגות מכל חשיבות של הכיבוש עד שמגיע למצב שכשיש נסיון להצטרף לרשעי אומות העולם ולטועי בני ישראל להחריב חלקי א"י ולמסור לגוים, (או להשאיר הישובים תחת שלטון הגוי בבחינת "אין מוצאים הדגים מן המים רק המים מן הדגים", או תחכום אחר, באופן שהשטח כבר לא יתייחס לברית של הקב"ה או יצמצם אותו) הם מוכנים להצטרף עליהם או עכ"פ לא להגן על חלקי א"י ולהשתמט מלהגיד דיעה בענין עד שהציבור הפשוט נבוכ מאוד בנושא.

ועמדה זו לא בא מתוך הציבור הפשוט אלא דוקא מתוך מקצת ממנהיגי ישראל, ומשום זה שייך לחיבור הזה

ע' חזו"א (שביעית ס' כ"ד ס"ק א') שהביא איסור לא תחנם ואיסור לא ישבו בארצך שהכל חלק ממצות ביעור ע"ז. וזה שנא' אבד תאבדון את כל המקומות (דברים יב ב')

וז"ל ודין איסור ישיבה הוא שנתחייבנו לגרשו מארצנו והוא חייב על כל אחד מישראל וכשי"כ מי שמוכר לו בית או שמשכירו שעובר בלית זו.

ושם ובאיסור חניה בקרקע ליכא פלוגתא שהרי עיקרה נאסרה בזמן שאין יד ישראל תקיפה וכו' אבל הדבר מוכרע בסברה שדין זה בכלל הרצון שתהא הארץ מיושבת מישראל ולא יחנו בארץ ע"ז, וארץ ישראל הוא גם בגלותינו, והרי אנו חייבים ביישובה ולדור בה גם בגלותינו וכמו שהארץ הר"מ פ"ה דמלכים וכמשי"כ הרד"ב פ"ד מחל' סנהדרין ח"ו, והדבר מבואר בהדיא בר"מ פ"י מה' ע"ז ח"ג שכתב ומותר למכור להם בתים ושדות בחו"ל מפני שאינו ארצנו ואילו הדבר תלוי בקדושת הארץ לא שייך למיחב טעמא על חיתר חיל. אלא לפי שאיסור ליתן להם חניה בקרקע הוא מפרטי מצות ביעור ע"ז, והיה ראוי למסר בכל העולם ולא להזחלנו אלא בארצנו, אבל ביעור ע"ז מארצנו הוא בכל זמן וזה שדקדק הר"מ שלא נפטרנו אלא בחו"ל לפי שאינו ארצנו, והנה נתבאר שמכירת בתים ושדות לע"ז אף בזה"ז מן התורה והלכך כל הארץ שכבשום עולי מצרים בכלל האיסור

ושם ס"ק ג' ואף לדעת הראב"ד דוקא שהוא שלם באמונת ישראל שישאל נתייב בתרי"ג ובי"ג בו, אבל אם יש לו דעות כוזבות והוא משועבד לדעותיו אף שאין בהם ע"ז ממש וגם הוא שומר ד' מצות מצד חיובו שאינו ראוי לקבל לגר תושב, (הגה' המעתיק ע' רמב"ם הל' מלכים ספ"ח) הרי הוא באיסור לית (=לא תחנם) ובאיסור ישיבה וקרינן בהו פן יחטאו בכפירתן, ואע"ג דלענין לאיסור י"ן בע"ז תלוי וכמשי"כ הר"מ פ"ג מהמ"א ה"א והט"ז י"ד ס' קכ"ד ס"ק ד', הכא לענין לא תחנם אין חילוק וכל זה אפילו כשהיהודי מוכר מרצונו את ביתו לגוי, וכן אינו נותן שילטון לגוי, וא"כ כ"ש שלא להרוס ישובי א"י ולגרשם מארצם, או לתת חלקי א"י לגוים ולהושיבם שם, נגד רצון היהודים שם או לתת להם שילטון שם שהוא חמור הרבה יותר, שכל זה הוא כבר בכלל מלחמה נגד יהודים

והתורה אומרת שאיסור לקחת מעשו אפילו מדרך כף רגל שעם ישראל יכנס שם בלי רשות עשו, כמו שנאמר (דברים ב ה) אל תתגרו בהם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל, כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר וכ"ש שאיסור לקחת מיהודים ארץ שנתן להם הקב"ה ולתת לעשו או לאומה אחרת, אפילו לתת להם רק כח שיכולים לכנס בלי רשותינו

ע"כ כתבנו כאן בתוך חיבור זה החשיבות של כל חלק של א"י ובפרט של הגולן שעומד היום על הפרק להחריב אותו ח"ו, ויש נידון שיעשו משאל עם, שכל יהודי צריך לתת העמדה שלו אם הוא דבוק בקיום שבועתו של הקב"ה לתת לנו את הארץ או ח"ו להיפוך

והבאנו הרבה ראיות מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, שכל הכיבוש של דורינו הם מקיום שבועתו של הקב"ה וכל הטענות נגד זה הם מופרכים לגמרי, ומי שמצטרף ח"ו להחריב חלק של א"י ולמוסרם לגוים הולך לעשות מלחמה נגד הקב"ה ונגד עם ישראל ונגד תורתנו הקדושה, ואף שצריך ללמד זכות שכולם בשוגג, אבל מ"מ סוף סוף מצטרפים למלחמה זו, ולא יעזור אם קורא מלחמה זו בשם "שלום", כי לא הביטוי החיצוני בשם מי הוא בא ומה הוא בא לעשות קובע, רק מה האמת.

וכן כשם שדבר שהוא עבירה א"א להכשיר אותה ע"י שקורין לה מצוה, ה"ה דבר שהוא מצוה א"א לפסול אותה ע"י שקורין לה עבירה, ואפילו אם אומרים על מצוה מסוימת או דיעה נכונה ע"פ תורה, שכל מי שמקיים אותה ואוחז בה הוא אפיקורס וכופר בעיקר, מ"מ לא הואיל בכל זה לפסול את המצוה ואת הדיעה הנכונה.

על כן קראנו קטע זה שנמצא באמצע החיבור, **"הקב"ה עם הגולן"** כדי לחזק את עם ישראל שיש כאן קיום שבועתו של הקב"ה בכיבוש הגולן וכן שאר חלקי א"י

ועוד יש כאן חשיבות בשביל התפילה שאנו מתפללים **עשה למען שמך** שכשמשא רבינו התפלל לבטל גזירת העגל, אמר שאם ח"ו הקב"ה יקיים הגזירה יהא חילול ה' כי זה עמו שהקב"ה בחר בו, ועשה להם ניסים וכשיהרגו אותם יהא חילול ה', וכן משום ברית האבות, ובגלל טענות אלו הקב"ה מחל לעם ישראל, וכעת שאנו מפרסמים, שכל חלק של א"י שנכבש הוא מקיום שבועתו של הקב"ה, שנשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ, ממילא אנו מעוררים הטענה שאם ח"ו יחריב יהא חילול ה', וכן יתמעט ברית האבות, ואם יתקיים יהא קידוש ה', ויתקיים ברית האבות, וממילא יכולים אנו לבא בטענה "עשה למען שמך" "עשה למען אבותינו אברהם יצחק ויעקב" שהקב"ה יעזור לנו למען כבוד שמו ולמען בריתו עם אבותינו, ולמען תורתנו הקדושה שכתובה בו הרבה פעמים הברית הזאת, שלא ימסר שום חלק של א"י לגוים ח"ו, ונזכה בקרוב לביאת המשיח ולבנות בית המקדש ולגילוי כבוד שמים בכל העולם.

ועצם כתיבת החיבור והפצתו הוא בכלל מלחמת מצוה, כי בשלב זה, להציל חלקי א"י אינו תלוי בלחימה רק בדעת הקהל, וא"כ להשפיע על הציבור הוא בכלל מלחמת מצוה,

וכעת המלחמת מצוה היא מצד להציל ישראל מיד צר שלא יכבשו א"י (רמב"ם הל' מלכים פ"ה הל' א, או"ח ס' שכ"ט סע' ו') בתכסיס של "שלום", וכן מצד מצות כיבוש א"י, (ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד') ואף אם מי שבידו הצבא אין רצון להוסיף לכבוש, מ"מ צריך עכ"פ להחזיק מה שיש בידו וזה בכלל מצות כיבוש א"י, וזה נעשה כעת ע"י הפצת ההסברים, שבוזה גם מי שאינו מלומד במלחמה להחזיק נשק, מ"מ חייב בזה. (וכן אין בעיה של גיוס בנות והתחברות לאינשי לא מעלי) וכן הגוים כעת מלחמתם בעיקר דרך פיתוי והשתדלות לרמות אותנו, בגדר (בראשית כה כח) **כי ציד בפיו** וכן נאמר (תהילים קמד יא) **פצני והצילני מיד בני נכר אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר**

והרי גם בזמן שעושים מלחמה בפועל, צריך דיבורים לחיזוק כמו דיבורים של כהן משוח מלחמה והשוטרים כמבואר בתורה, וכעת עיקר מערכת המלחמה בתוך הציבור ע"י הסברים וחיזוקים, ולענן זה יוצא גם חתן מחדרו.

וע' חזו"א שהחמיר מאוד בענין זה שאפילו אם אפשר בלי החתנים, אין להם זכות פטור, (או"ח ס' קי"ד ס"ק ג') נראה דהא דתנן דבמלחמת מצוה אפילו חתן מחדרו, לא איירי בזמן שצריכים לעזרתם לנצחון המלחמה, דזה פשיטא, דבשביל פיקוח נפש והצלת העם כולם חייבים. אלא אפילו בזמן שאין צורך אלא למספר מסוים [וכן היו רוב מלחמותיהם שלא היה מקום לחיל הצבא הלוחמים אלא למספר מסוים] היה רשות ליקח חתן מחדרו, שאין להחזירין שום זכות במלחמת מצוה.

ולא נסמך בזה על נס כמו שכתב ברמב"ן (במדבר א מה) והיו משה והנשיאים צריכים לדעת מספר חלוצי צבא המלחמה וכן מספר כל שבט ושבט ומה יפקוד עליו בערבות מואב במערכת המלחמה, כי התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחד אלה, וזה טעם "כל יוצא צבא בישראל", כי המגן מפני צבא המלחמה, וכ"כ החזו"א (שביעית ס' י"ח ס"ק ד') ולא אמרה תורה לסמוך על הברכה להמנע מהשתדלות המחוייבת בדרכי הטבע, ואפשר ללמוד לענינו בשלב זה שהמלחמה מתנהלת בדיבור ובכתיבה ובהפצה

מצות כיבוש א"י והצלה מפני הצר כולל ג"כ הוצאת הטלויזיה ודברים הדומין לזה

יש אנשים שהם אדוקים בא"י וצועקים בצדק על כל שילטון גוי שמביאים לא"י, ונתנית נשק לגוים וכו' שהוא בכלל לתת חרב בידם להרגינו, ומ"מ יש להם טלויזיה ואינטרנט ודברים הדומין לזה בבית, והוא צע"ג, שהרי מלבד האיסור של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, שרואים שם כל מיני עריות, ורציחה וגניבה, ואפיקורסות, וליצנות על התורה וכו' וכו', יש גם בעיה חמורה של איסור (שמות כג לג) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי, שצריך לגרש הגוים מא"י, ולא מספיק שיגרשו הגוים מא"י אם בתוך הבית עצמו מלא גילולים של תרבות הגוים של כל הרע שיש בעולם, והא ג"כ בכלל "לתת חרב ביד כוחות הטומאה להרגינו", וזה שהביא לשחיתות החברה ברצח ואונס וסמים והרס משפחות וכו', וע' ספרי סוף עקב, (שהובא ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד' שזה אחד מעיקרי המקורות של מצות כיבוש וישוב א"י בדורינו) או רשות בידם לכבש חו"ל עד שלא יכבשו ארץ ישראל ת"ל (דברים יא כג) וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם ואח"כ כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה, שלא תהא ארץ ישראל מטמאה בגלולים ואתם חוזרים ומכבשים חו"ל, אלא משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חו"ל.

הרי שכבשו בחו"ל מנין שמצות נוהגות שם, הרי אתה דן נאמר כאן יהיה ונאמר להלן יהיה מה יהיה האמור להלן מצות נוהגת שם אף יהיה האמור כאן מצות נוהגות שם.

וא"ת מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם, אמרו דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חו"ל והוא לא עשה כן אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובה ואת היבוסים סמוך לירושלים לא הוריש, אמר לו המקום, את היבוסים סמוך לפלטרין שלך לא הורשת היאך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה.

ויוצא שגם מחיוב כיבוש א"י צריך לדאוג שלא לטמא הארץ בגילולי הגוים וממילא צריך להוציא כלים אלו מן הבית. ואדרבה, זה יש לו חיוב קדימה משום שזה בתוך הבית ממש, ויותר ממה שטענו על דוד "סמוך לפלטרין שלך לא הורשת" וכ"ש בתוך הפלטרין, ומדין זה י"ל שאם יש לנו אפשרות, לכבוש שאר א"י או לבער קילקול הטלויזיה, יש להקדים לבער קילקול הטלויזיה וכדו', שזה כיבוש א"י בתוך הבית. וכן מי שיש לו כלים אלו, הוא מכור להם, ונמצא שהכלים אלו שולטים עליו ועל בני ביתו, שאינן יכולים לזוז מלהסתכל בהם, ונמצא שמביא שילטון גוי בתוך ביתו.

ומ"מ הדבר אינו פוטר גם לגרש הגוים מכאן וכ"ש שלא להכניסן כאן וכ"ש שלא לתת להם שילטון או נשק

רק כתבנו כאן שאלו שעוסקים בזה להשפיע על הציבור להוציא הטלויזיה מן הבית ודברים הדומין לה, הם לא עוסקים בפחות במצות ישוב א"י ומצות לא ישבו בארצך וצעקות נגד הכנסות שילטון גוים לכאן, ממי שדואג שלא יבואו גוים ושילטון גוים לכאן. והתיקון בשלימות א"י ושלימות מצות כיבוש ומצות לא ישבו בארצך, הוא רק כשמקיים שני הענינים האלו.

(במדבר ל"ג נ"ה) ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וצרתם אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה

וע' ברמב"ן שיש כאן שתי סכנות, אחד סכנת מכשול החטא ושנית סכנת נפשות, וז"ל אבל הסכנה בשיכים בעיניכם להטעות אתכם ולא תראו ולא תבינו כמו כי השוחד יעור פקחים, (שמות כג ח) וכן לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט יד) על דעת רבותינו, יאמר כי יגדלו עיניכם להטעות אתכם ולא תראו ולא תבינו וילמדו אתכם בכל תועבותיהם ולעבוד את אלוהיהם כמו שאמר לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי, כי תעבוד את אלהיהם ואחר שיהיו שיכים בעיניכם ויטעו אתכם לשוב מאחרי, יהיו צנינים בצדיכם שיכאיבו ויצערו אתכם לשלול ולבז אתכם, ואח"כ וצרתם אתכם שילחמו בכם וכו'

ופשוט שכל זה שייך ג"כ במי שמחזיק טלויזיה ואינטרנט וכיו"ב בבית. (ע"ע ס"ק ח' אות יז)

הקדמה ג', בענין כיסוי ראש נשואה

התורה מחייבת לנשואה לכסות שיערה ברחוב, משום גדר ערוה, ובבית אין חיוב לא מדאורייתא ולא מדרבנן, רק חומרה, והיום מקפידים לכסות בבית, ובחוץ מכסים בפאה נכרית שאין בו כלום של גדר ערוה, והכל נתהפך לרועץ, וע' בפנים (ס"ק ט') המקורות והשתלשלויות של הטעויות.

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

הקדמה ב

כוחם ומגבלותיהם של ארבע מנהיגים בישראל

(א) סמכות כללית של ארבע מנהיגים

(א) מלך סנהדרין כהן ונביא

יש ד' מנהיגות בעם ישראל בזמן שהדבר על תיקונו, מלך, סנהדרין, כהן גדול ונביא, (סימן משכן מלך שופט כהן נביא) ויש דברים שכל אחד יש לו התחום שלו ואין לו רשות להכנס בתוך תחום של השני, ויש הרבה מצבים שהדבר כרוך בהסכמת שנים או יותר גופים שמחליטים על הדבר, ולפעמים היה אדם אחד ממונה על שני או כמה תפקידים וכן כל כח שילטון יש לו המגבלות שלו, ואין שום כח שיש לו סמכות בלתי מוגבלת.

(ב) מלך וההשתלשלות

ובזמן שאין הדבר על שלימותו כגון בזמן הגלות או לפני העמדת מלך בישראל, אז המנהיגות המלכות ניתן לריש גלותא, ובזמן שגם זה אינו, אז יש רק ז' טובי העיר, ובזמנינו בנוגע לשלטון העיר יש ראש העיר, ואם יש מדינה אז יש כאן סמכות של ממשלה כפי שנבנית בהסכמת הציבור

(ג) סנהדרין וההשתלשלות

סמכות הסנהדרין ניתן לבתי דינים ורבנים בתור שליחותיהם של הסנהדרין (גיטין פ"ח:), ויש בזה הרבה צימצומים לעומת הסנהדרין בגלל שחסר סמיכה.

(ד) כהן גדול

סמכות של כהן בזמן שיש כהן גדול, מבואר בפשטות הפסוקים בין בבית ראשון ובין בית שני, שמעבר לעבודת הקרבנות ששייכים לכהן גדול, היה לו ג"כ סמכות של שילטון במה שנוגע לבית המקדש, ע' רמב"ם (הל' כלי המקדש והעובדים, (פ"ד הל' יב עד יט) שהכהן גדול היה לו שמנה ממונים מתחתיו שהיו דואגים לכל צרכי בית המקדש והוא היה על כולם, וכנראה שהשתמשו הרבה פעמים בסמכותם מעל ומעבר לזה. דוגמא, יהוידע בזמן יואש המלך, יהושע בן יהוצדק בזמן בנין בית שני, יהושע בן גמלא (יבמות סא.) שתיקן מלמדי תינוקות. (ב"ב כ.)

והיום אין כלל סמכות כהן, ונשאר רק נתינת כבוד של (ויקרא כא ח) וקידשתו, וכל המצות הנוגעים לכהונה, אבל אין לזה סמכות שילטונית.

(ה) נביא וההשתלשלות

הנביא היה לו סמכות מעבר למצות תוכחה, גם בעניני מלחמה, גם היה הרבה פעמים מיועצי המלך כמו נתן הנביא, שדוד נתייעץ אתו על בנין בית המקדש (ש"ב ז ב, וע' מ"א א כג) ובזמנינו אין לנו עדיין נביא ממש, אולם יש השתלשלות מעין נבואה, כגון גילוי אליהו, וגילוי מלאכים, וגילוי נשמות צדיקים.

דברים מעין אלו היה לו להאר"י הקדוש, ומרן הב"י, והרמח"ל והגר"א והבעש"ט והרבה מקובלים ואדמו"רים ושאר צדיקי הדורות.

וכן יש לפעמים התעוררות פנימית ע' מורה הנבוכים, ח"ב פרק מ"ה כמה מעלות הנבואה וחשב שם שמעלה הראשונה (היינו היכי נמוכה) הוא לא ממש נבואה רק דרגות בנבואה, וז"ל המעלה הראשונה

תחילת מעלות הנבואה שילווה את האדם עזר א-לקי יעוררו ויורו לעשות טובה גדולה בעלת ערך, כגון הצלת קבוצת חסידים מידי קבוצת רשעים או הצלת חסיד גדול, או השפעת טובה על אנשים רבים, וימצא מצד עצמו לכך התעוררות ודחיפה לפעולה וזה נקרא רוח ה', או נחה עליו רוח ה' או לבשה אותו רוח ה' או היה ה' עמו וכיוצא בשמות אלו, וזו היא דרגת כל שופטי ישראל אשר נאמר בהם באופן כללי (שופטים ב יח) וכי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט והושיעם, וזהו גם דרגא כל משיחי ישראל החסידים, ונתבאר

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק א

זה בפירוט במקצת השופטים והמלכים, (שופטים יא כט) ותהי על יפתח רוח ה', וגאמר (ש"א יא ו) ותצלח רוח א-לקים על שאול כשמעו את הדברים, וכך נאמר בעמשה כאשר עוררתו רוח הקדש לעזרת דוד, (דה"א יב יט) ורוח לבשה את עמשי ראש השלשים לך דוד ועמך בן ישי שלום וכו' ודע כי בדומה כח הזה לא נפרד משה רבנו מעת שהגיע לגיל הבגרות, ולפיכך נתעורר להרוג את המצרי ולגזוף בחוטא משני הנצים, ומחמת תוקף הכח הזה בו אפילו לאחר שפחד וברח כאשר הגיע למדין והוא זר ירא, כיון שראה דבר עושק לא יוכל להמנע מלסלקו, ולא היה בכחו לסבלו, כמו שאמר (שמות ב יז) ויקם משה וישיען, וכך נתלוה עם דוד בדומה לבח זה מאז שנמשח בשמן המשחה כמו שאמר הכתוב (ש"א טז יג) ותצלח רוח ה' אל דוד מחיום ההוא ולמעלה, ולפיכך היה לו האומץ נגד הארי והדב והפלישת, וכגון רוח ה' זו לא נרמה לאחד מאלו לדבר במאומה, אלא תכלית הכח הזה לעורר אותו האומץ לפעולה מסוימת. ולא לאיזה פעולה שתזדמן, אלא לעזרת עשוק אם אחד גדול ואם קבוצה, או למה שיביא לידי כך. וכשם שאין כל הרואה בחלום צודק נביא, כך אין כל מי שלווה אותו עזר לדבר מסויים איזה דבר שיהיה כגון רכישת ממון או השגת מטרה המעניגת אותו, יימר עליו שלווה אותו רוח ה', או ז' עמו, ושהוא עשה מה שעשה ברוח הקדש, אלא אומרים כן במי שעשה מעשה טוב שיש לו ערך גדול או מה שמביא לידי כך, כגון הצלחת יוסף בבית המצרי אשר היתה סבה ראשונית לדברים גדולים שאירעו אחר כך כפי שידוע, עכ"ל

ע"ע חז"א ספר אמונה ובטחון סוף פ' ב' יש עוד ממידת הבטחון כי על הבוטח שורה רוח קודש ומתלוה עמו רוח עז המבשרו כי אומנם יעזרהו ה' וכמו שאמר דוד המלך ע"ה אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי אם תקום עלי מלחמה בואת אני בוטח, וזה ענין מתחלף לפי מעלת הבוטח ורוב קדשו.

ויסוד של הרגשות חזקות הוא קיום של כל היהדות בכל הדורות מעת שנפסק הנבואה וכן רוח הקודש בדרגות יותר חזקות, וכן בדורנו השתמשו בזה, כל מי שבא ליסד מוסד כמו ישיבה וכולל וכו', כי על פי רוב על פי דרך הטבע א"א להחזיק מעמד להחזיק במוסדות, מחמת עול כספי הכבד, ושאר בעיות, וכל מי שנכנס בעול הזה הוא בגלל הרגשות חזקות שבא עליו רוח מלמעלה שיכול לעמוד בזה.

וע' בספר צדיקת הצדיק, עמ' ר"ח, שגם ביאת אליהו הוא באופן נסתר ונתינת הרגשים חזקים, וז"ל שאליהו יבא לפני ביאת המשיח, פירוש שיתגלה כחו בלבות כל בני ישראל... להשתמש במדת הכעס והנקימה בזרוע עז שיהיה נולד בלבם התעוררות, וזה נקרא ביאת אליהו,

ויש בכל אלו מגבלות, וצריך לדון כעת על הסמכות המקורי כיון שהדבר אי"ה יבא לתיקונו, ואי"ה יהיה לנו כל המנהיגים וצריך לדעת כוחם ומגבלותיהם

וכן כל אלו אשר באים מכח השתלשלות המנהיגות האלה, אין בכחם יותר מן הסמכות המקורי.

ב) כפיפות לתורה כולל את כולם

א) כפיפה כללית והיוצא מן הכלל

אחד של המגבלות שכולל את כולם, שכולם כפופים לתורה ואין להם רשות לעבור על דברי תורה, למעט דין של ב"ד שיכול לעקור דברי תורה בשב ואל תעשה, במקום שיש סיבה חזקה לזה מחמת גזירה כגון שאין תקעין בשבת (יבמות צ:) ולמעט אם יש צורך של הוראת שעה אפילו בקום ועשה. (שם ובתוס' שם ד"ה ולגמר, רמב"ם הל' ממרים פ"ד הל' ג' וע' לקמן ס"ק ד-ו), או בדיני ממונות אפילו בקום ועשה וקבוע לדורות לעשות תקנות כפי מה הצורך כמו שתקנו פרוזבול. (יבמות פט: גיטין לו:)

וכן יכולים הציבור לעשות תקנות (ע' ד"מ חו"מ ס' ב' ס"ב בשם הרשב"א דכל ציבור וציבור במקומן כגאונים לכל ישראל שתקנו כמה תקנות לכל ישראל)

והדבר מחייב שדיינים יתישבו לקבוע תקנות ב"ד בכל העניינים שבין אדם לחברו ובין איש לאשתו, כמו שתקנו תקנות בכל הדורות, בזמן המשנה, הגמרא, ובתקופת הגאונים והראשונים כמו תקנות טוליטולה וש"ס (שו"ע אה"ע ס' קי"ח) כי המציאות מחייבת תקנות חדשות. וכן מדין (דברים ו יח) ועשית הישר והטוב צריך לעשות תקנות, כי דיני התורה הכתובים אינם מספיקים לעשות סדר, ע' רמב"ן שם ולרבותינו בזה מדרש יפה אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין, וכו' וזה ענין גדול לפי שאי אפשר להחזיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותיקוני הישוב והמדינות כולם,

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ב אות א

אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור, ולא תעמוד על דם רייעך לא תקלל חרש מפני שיבה תקום, וכיו"ב, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו פרקו נאה ודבורו בנחת עם הבריות עד שיקרא בכל ענין תם וישר

ונבאר מקודם הראייות שכל אלו כפופים לתורה ואין להם רשות לעבור על דברי תורה

(ב) כפיפת הסנהדרין

סמכות הסנהדרין למדים מן הפסוק (דברים יז יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל

מגבלות הסנהדרין שכפופים לתורה למדים מן פר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד יג) ופר ושעיר של ע"ז (במדבר טו כב-כו) וכן בענין עגלה ערופה נאמר (דברים כא ו) וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על הגלה הערופה בנחל: וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה וענינו לא ראו

ורואים מזה שסנהדרין וב"ד משועבדים לכללים שמעליהם והם מצווים להוציא מן הכח אל הפועל את רצון ה'

וכן דרשו חז"ל (סנהדרין מט.) את הפסוק אצל יהושע כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוו יומת (יהושע א יח) יכול אפילו לדברי תורה ת"ל רק חזק ואמץ.

ופסוק זה נאמר על יהושע בן נון, שהיה מלך וראש סנהדרין והתורה נמסרה אלינו מידו כדאיתא ריש אבות משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, ואעפ"כ אם היה מצוה לעבור על דברי תורה אסור היה לשמוע לו,

וע' (הוריות ב:) ששאלת הגמ' בת"ח שיודע שב"ד טעה איך מביא חטאת, הרי אסור לשמוע לב"ד ומתרתת הגמ' שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, שלא ידע שאסור לשמוע לסנהדרין שמתירים דבר אסור, וכתב שם בתוס' הרא"ש בשם הירושלמי, על פי הפסוק (דברים יז יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, עד שיאמר לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל.

והא דאיתא בחז"ל (עי' רש"י שם) אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע לו, איירי במי שלא הגיע להוראה ותושב שהדיין טעה אבל אינו יודע בבירור, וכן אם בא לפניו ואומר טענותיו ושבשו עליו טענותיו, מחויב לקבל הכרעתם אף שהוא עצמו חכם גדול, אבל כל זמן שלא שיבשו עליו טענותיו, אסור לשמוע להם. כמו שהאר"י בזה הרמב"ן בהשגותיו לספר המצות (שורש א, דפוס ישן ז, דפוס פרנקל עמוד כו) וכשיבשו עליו טענותיו מחויב לשמוע להם, וזה היה המעשה של רבי יהושע ורבן גמליאל במעשה דקידוש החודש סוף פרק ב' דר"ה

ואז שייך לומר מה שכתוב בדרשות הר"ן דרוש י"א בד"ה ואחר שהשלים, וז"ל ותחיל לבאר אל השופטים אם יקרה להם ספק בדבר מה איך יתנהגו, וצויה אליהם שיתנהגו בדבר ההוא ע"פ מה שיכירו ב"ד הגדול כאמרו כי יפלא ממך דבר וכו' על פי התורה וגו', ובא בקבלה ז"ל אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל וכו', כלומר אפילו ברור לך שאין האמת כדברי הוראת סנהדרין אעפ"כ שמע אליהם כי כן צויה ה' יתברך שננהג בדברי תורה ומצותיה כפי מה שהם הכריעו, יסכימו לאמת או לא יסכימו, וזה ענין ר' יהושע עם רבן גמליאל שצוה רבן גמליאל שיבא במעותיו ביום הכפורים שחל להיות בחשבונו וכן עשה וע"ש באריכות (נראה שהדמיון מרבי יהושע שנכנס לר"ג הוא מדעת רבי דוסא שטען שצריך לקבל פסק ב"ד אפילו מי שחולק עליו, ומה אפשר ללמוד גם לשאר הלכות, ואז צריך שישבשו עליו טענותיו, דאילו לטענה של ר"ע שהחדש נקבע ע"פ ב"ד בין בזמנם ובין שלא בזמנם, אי"א ללמוד מכאן לשאר הלכות שהרי כאן יש פסוק שאפילו אם האמת הוא שלא נראה הלבנה מ"מ חל הקידוש וא"צ שישבשו עליו טענותיו. ואולי רבי יהושע לא היה ס"ל הכלל שבין בזמנם ובין שלא בזמנם, והוא נכנע להכלל הזה ובוה צריך שישבשו עליו טענותיו ולהוכיח לו שיש כלל כזה.)

אולם כל זמן שלא נתקיים התנאי הזה שישבשו אליו טענותיו, לא נאמר כל זה ואסור לשמוע לסנהדרין אם יודע שטעו, כנ"ל וע' לקמן ס"ק ה' וס"ק ט', עוד מגבלה כשב"ד הורו בדבר שהצדוקין מודו בו. שאין זה בכלל הוראה

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ב אות ב

ואם יעלה על דעתו של אדם שמלך או אפילו כל חכמי הדור יש בהם כח לשנות כונת התורה, על זה אמרו חז"ל (שהש"י על הפסוק שחורות כעורב) שהיו"ד של "לא ירבה" באה בטענה לפני הקב"ה ששלמה ביטלה והקב"ה השיב **יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו ויו"ד ממך לא תבטל**.

ג) כפיפת המלך

דרשו חז"ל (סנהדרין מט) על הפסוק והשיב ה' את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו ויהרגם בחרב ואבי דוד לא ידע, את אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשה בן יתר שר צבא יהודה: ושב דמיהם בראש יואב וגו': (מ"א ב לב) ומבארת הגמ' צדיקים וטובים ממנו טובים שהיו דורשין אכין ורקין והוא לא דרש, צדיקים שהן בפה ולא עשו והוא באגרת עשה. דהיינו שכשאל המלך ציוה בפיו על אבנר ועמשה להרוג את כהני נוב לא שמעו לו, שדרשו "רק" חזק ואמץ "רק", למעט אם מצוה לעבור על דברי תורה, כנ"ל. אבל כשצוה דוד באגרתו ליואב לגרום למיתת אוריה, שמע יואב לדוד ולא דרש 'אכין ו'רקין', וזו היתה טענת דוד איך הרג יואב את אבנר ועמשה שהיו צדיקים וטובים ממנו,

א"כ אפילו דוד המלך שהיה גדול בתורה וסמך שלשים אלף זקנים ביום אחד (ע' רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הל' ז) והיה מלך ונמשח בשמן המשחה, אסור היה לשמוע לו כשצוה לעבור על דברי תורה,

וכ"כ הרמב"ם הל' מלכים פ"ג הל' ט' המבטל גזירת המלך בשביל שנתעסק במצות, אפילו במצוה קלה הרי זה פטור, דברי הרב ודברי העבד דברי הרב קודמין ואין צריך לומר אם גזר המלך לבטל מצוה שאין שומעין לו

ג) גם מלך המשיח כפוף לזה

הגבלה זו שכולל המלך, כולל ג"כ מלך המשיח, שמלך המשיח אין לו דינים מיוחדים ממלך של בית דוד כמבואר ברמב"ם הל' מלכים (פ"א הל' ג) (הוספנו הוספות מדפוס תימן שהועתק ברמב"ם לעם מה שהשמיט הצנזורה) ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות איתות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי המשנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנהרג בעוונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת,

ועיקר הדברים ככה הם שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן. [וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצות מפשוטן, הרי זה בודאי רשע ואפיקורס].

הרי כתב הרמב"ם, שהדין שא"א להוסיף או לגרוע על התורה, הוא על מלך המשיח

וכן ממשיך שם הרמב"ם (הל' ד') ואם יעמוד מלך מבית דוד הונה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבועל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחום מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח [ונצח כל האומות שסביביו] ובנה מקדש במקומו, וקבץ גדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי,

הרי ביאר הרמב"ם, שאחד מעיקרי עבודת מלך המשיח הוא לחזק את בדקה, דהיינו לתקן הקילקולים שנכנסו בתוך כלל ישראל, ולדאוג שעם ישראל ישמור את כל התורה, ולא בהיפוך שיעשה תורה חדשה, ומה שנתחדש במלך המשיח, זה שיצליח במלחמותיו ובקיבוץ גלויות ובבנין בית המקדש, וזה כל דבר שכתובים בתורה אבל אין לו רשות להוסיף או לגרוע מן התורה

וכ"כ פ"א מהל' מלכים הל' א' המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ גדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבים קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה,

והא דאיתא במדרש רבה פ' שמיני על הפסוק וזאת החיה אשר תאכלו, שכתוב שם **תורה חדשה מאיתי תצא, חידוש תורה מאיתי תצא**, וע"ש שיאכלו נבילות בסעודת לויתן, צריך לדעת שהמדרש

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ג

הזה לא איירי בזמן משיח, שהוא עדיין זמן של עבודת ה' ובחירת האדם, רק שם איירי לעתיד לבא, שהוא זמן של קבלת שכר, ואינו בתחום עולם הזה, ולא הוזכר שם כלל משיח, אבל ימות המשיח שהוא זמן של חיי עולם הזה ושמירת התורה, בזה אין לנו שום שינוי מן התורה שניתנה מסיני, רק שיתוסף שמירת כל התורה, שכולל גם חלק התורה שלא היה לנו אפשרות לקיים בזמן הגלות ובזמנינו שעם ישראל הולך לקראת הגאולה, וימות המשיח ולעתיד לבא הם שני תקופות, ע' בגמ' (שבת קי"ג:) בנוגע לרות (רות ב טו) ותאכל בעולם הזה ותשב לימות המשיח, ותותר לעתיד לבא וע' ספרי זוטא פיסקא ז' עדיין אני אומר לא ימשה לימות המשיח, אבל ימשה לעתיד לבא וכ'.

וראיה לזה שבזמן משיח נוהג כל התורה כמו שהיא כתובה בתורה, מן הפסוק בפרשת נצבים (דברים כט ה) ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום והרי פסוק זה איירי בימות המשיח, ובכל זאת כתוב כאן שנוהג כל התורה כולה כמו שכתובה בתורת משה

ובאמת בפרשה זו לא הוזכר כלל על האדם "משיח" רק על הגאולה הכללית, ומשיח הוזכר בפרשת בלעם כמש"כ הרמב"ם פ"א דמלכים, ושם הוא אומר (במדבר כד יז) אראנו ולא עתה זה דוד אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח, דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם שבט מישאל זה מלך המשיח, ומחץ פאתי מואב זה דוד, וכן הוא אומר (ש"ב ח ב) ויך את מואב וימדד בחבל. (במדבר כד יז) וקרקר כל בני שת זה מלך המשיח, שנאמר בו (זכריה ט י) ומשלו מים עד ים, ונראה ההבדל שהפרשת נצבים, עיקר מה שכתוב שם הוא החזרת בני לא"י ושמירת כל התורה, ואין להאדם "משיח" להוסיף או לגרוע על התורה, וענין ההלכות מתיחסות בעיקר לסנהדרין, והוא צריך בעיקר לקיים מה שסנהדרין אומר, אבל בפרשת בלעם מדברים על המלחמות שינצח כל הגוים וזה מתיחס בעיקר להמלך שהוא זה שמוציא את העם למלחמה, ועכ"פ זה ברור שרואים מן התורה שלמלך המשיח אין לו שום רשות להוסיף או לגרוע ממה שכתוב בתורה

וכן מבואר בגמ' מנחות מה. שהקשו על הפסוק ביחזקאל (מד לא) כל נבילה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים. וכי רק כהנים אסורים לאכל הרי גם ישראל אסורים לאכל, ומתרץ רבי יוחנן שאלוהו עתיד לדרוש הפסוק, ורבינא מתרץ שרק לכהנים הוצרך להזהיר משום שחיה להם מקום להקל בנבילה משום שהותרה אצלם מליקת העוף בקרבנות, אבל לישראל א"צ להזהיר. ואח"כ קאמר הגמ' שבקשו לגנוז ספר יחזקאל משום שיש דברים שסותרים לדברי תורה, עד שבא אחד ודרש הכל כדי שלא יהא שום סתירה

הנה כל הפסוקים של יחזקאל איירי בימות המשיח, כמבואר ביחזקאל שם דאיירי בבית שלישי, ובכל זאת כמעט שגנוז כל הספר בגלל שיש דברים שנראה כאילו סותרים דברי תורה, רק שמצאו תירוץ או שאלוהו עתיד לדרוש, דהיינו שיפרש דבריו באופן שלא יסתרו דברי תורה, או שאנו כבר יש לנו תירץ, אבל זה לא יעלה על הדעת שבזמן ימות המשיח לא ינהג איזה דין של התורה. וזה ראייה ברורה למה שכתב הרמב"ם שבזמן המשיח נוהג כל דיני התורה בלי שום שינוי, והמדרש הנ"ל שתורה חדשה מאיתי תצא והותרה נבלה לא איירי בימות המשיח רק לעתיד לבא בזמן קבלת שכר ולא בעולם הזה

ואפשר ללמוד מן הגמ' הנ"ל שאם ימצאו ספר אפילו נכתב מפי נביא אמת, ויש שם דברים הסותרים לדברי תורה, או שכתוב שם שבימי ימות המשיח לא נוהג איזה מצוה בתורה, יש לנו ג' אפשרויות לעשות, או שנאמר שאלוהו עתיד לדרוש באופן שאין זה יסתור דברי תורה, או שאנו יש לנו פרוש בתוך הספר באופן שלא יסתרו דברי תורה, ואם כל זה אינו אפשרי, אז צריך לגנוז הספר

וע"ע מדרש תנאים (דברים יט ט) ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה, לימות המשיח הכתוב הדבר, או אינו אלא לעתיד לבא, ת"ל כי תשמור את כל המצוה הזאת, לע[תיד] אמרת, וכי יש מצות נוהגות לעתיד לבא, הא מה ת"ל ויספת לך עוד שלש ערים, לימות המשיח הכתוב מדבר

ורואים מזה ברור, שיש שני תקופות, ימות המשיח שנוהגות כל המצוות, ולעתיד לבא שאין נוהגות המצוות

וכן מאמר חז"ל (ויקרא רבה פרשה ט ד"ה ז', תנחומא אמור פרשה ט, רמב"ן ויקרא כג יז) כל הקרבנות עתידין לבטל חוץ מקרבן תודה, אינו מתיחס לימות המשיח, שהרי ביחזקאל בבית שלישי כתובים

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ג

כל הקרבנות (מב יג, מג כז, מד נט, מה יז,) עולה חטאת אשם מנחה שלמים נסכים. וכן מתפללין אנו בתפילת מוספים ונקריב לפניך את קרבנות חובותינו, וכן בסוף האגדה של פסח בברכת הגאולה, וגאכל שם מן חובתים ומן הפסחים, או שהכונה כמו שכתב ברד"ק (ירמיה כג יא) שיבא הזמן שלא יחטאו ולא יצטרכו להביא אשם וחטאת אבל אינו מדבר על קרבנות חובה, וזה לא נקרא עקירת דבר מן התורה כשלא יתקיימו הסיבות שבשביל זה היו צריכים להביא קרבן ויחזקאל מדבר כשעם ישראל עדיין במצב שיש חטאים

ומי שיבא ויאמר ש"תורה חדשה מאיתי תצא" מתיחס לימות המשיח ויבא לעקור מצוה אחת ממצות התורה בזמן משיח, ומאידך יאמר שהוא משיח, אפילו יעשה אותות ומופתים, זה אחד מן הסימנים שבודאי הוא לא משיח

ועוד ראייה, שהרי כל ענין של מלך המשיח הוא המשכיות של דוד המלך, כמבואר בכל מקום בתנ"ך ובחז"ל, ודבר זה מפורש בנביא (ש"ב ז' טו) ונאמן ביהך וממלכתך עד עולם לפניך, כסאך יהיה נכון עד עולם, (תהילים פט לא) אם יעזבו בניו תורת, ובמשפטי לא ילכו וגו' ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, וחסדי לא אפיר מעמו, (לו) אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב: זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי (תהילים קלב יא) נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך (ישעיה יא א) ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה וכן התפילות שלנו בשמונה עשרה ובברכת המזון הם תמיד על מלכות בית דוד, ודוד המלך הוזכר בכל מקום לשמור התורה, וכל מה שנעשה הוא מלך במקום שאול הוא רק בגלל ששאל עבר על מצות מסוימות, בעמלק עבר על דברי תורה, שלא הרג את כולם, ובגלגל עבר על דברי הנביא שאמר לו להמתין לו עד שיבא, (ע' רש"י דברים יז כ) וא"כ אפשר ללמוד מזה שמלך המשיח אין לו שום כח יותר, ואינו יכול לשנות או לעבור על שום מצוה שבתורה, וממילא אם בא לעקור מצוה או אפילו חצי מצוה מן התורה, חסר לו מהותו של משיח.

אולם כל זה בזמן שבא לעשות תורה חדשה או לעקור מצוה אחת ממצות התורה באופן עקרוני, אז חסר לו עצם מהותו של משיח, אבל אם נכשל בחטא, או שטעה בדבר, אין זה חסרון במלכות, כל זמן שהקב"ה אינו קובע שבשביל זה הפסיד המלכות, שהרי משיח הוא בעל בחירה כמו כל אדם ויש לו אפשרות לחטא, ואפשרות לטעות, והרי כתב הרמב"ם שצריך לעשות כמו דוד אביו, וגם דוד המלך עם כל גדולותו נכשל בחטא, וגם טעה בדין, (בענין נשיאות של הארון) רק שחזר בתשובה על זה, ולא במלאכי השרת עסקין אלא בבן אדם שעליו נאמר (קהלת ז כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכן בעיני בר כוכבא שר"ע אמר עליו הוא מלך המשיח, ומבואר ברמב"ם הל' מלכים פ"א שלומד מזה הלכות משיח, לא נתבטל ממנו שם חזקת משיח עד שנהרג, ואף שעבר על כמה חטאים, (ע' ירושלמי סוף תענית) שחייב שכל חיל יגלה אמיצות לבו ע"י שיחתוך אצבע, כדי לדעת מי יש לו אומץ, עד שחכמים הוכיחו אותו, והרג ר"א המודעי (בפשיעה) שחשדו למלשין, ואמר שהקב"ה לא יסעיה לו, כי טעה בפסוק של (תהילים ס יב) ולא תצא א-להים בצבאותינו, ואף שאחר שנהרג כבר אפשר לתלות סיבת כשלונו באחד מחטאים האלה, מ"מ מבחינת הלכה אין זה סיבה לפוסלו כשעודנו בחיים

וההבדל בין עקירת דבר מן התורה באופן עקרוני ובין כשלון בחטא, מבואר היטב ברמב"ם דברים על הפסוק (דברים כז כו) ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת

וכן מבואר ביחזקאל כשמדבר על הנשיא שהוא מלך המשיח. ע' (יחזקאל מג ז) ויאמר אלי בן אדם את מקום כסאי ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם בתוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי המה ומלכיהם בזנותם ובפגרי מלכיהם במותם: בתיתם סיפם את סיפי ומזוזתם אצל מזוזתי והקיר ביני וביניהם, וטמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו ואכל אותם באפי: עתה ירחקו את זנותם ופגרי מלכיהם ממני ושכנתי בתוכם לעולם

וביאור הענין שהנביא טוען על מלכי יהודה שדרו אצל בית המקדש, ועשו שם עבירות בקירבת המקום לבית המקדש, וחוצץ מזה קברו המלכים ע"י בתייהם, ונמצא קבורים ע"י בית המקדש,

וזה גרם שנענשו, על כן כדי לתקן זאת בבנין בית שלישי, יהא היקף הר הבית גדול וממילא יהא בית המלכות רחוק מבית המקדש, ואם יעשה עבירות, לא יהא זה בקרבת מקום בית המקדש וכן הקבורה תהא רחוקה מבית המקדש ועל כן ישרה הקב"ה השכינה לעולם, כך יוצא ע"פ פירוש רש"י והמלבי"ם. (וכן משמעות הפסוקים שכל זה כתוב אחרי שהסביר גודל הבית ת"ק על ת"ק אמה)

ת"ק

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ג

הנה כאן מדברים על המלכים בשעת בנין בית שלישי, דהיינו בפשטות כלול ג"כ מלך המשיח, ואין כאן בטחון שיהא בעצם יותר טוב ממלכי יהודה הכשרים שחטאו, רק שביתו יהא רחוק מבית המקדש,

אולם הרד"ק והמצודות מפרשים שכוונת הפסוק בלשון "עתה ירחקו את זנותם", היינו שלא יעשו עוד עבירות כאלו, דהיינו ריחוק מכל וכל, אבל ענין ריחוק פגרי המלכים, היינו בריחוק מקום, וגם לפי דבריהם מה שירחקו מזנותם, אינו ענין בפרטיות אצל המשיח, רק שזה התעוררות כללית בתוך העם והוא אינו גרוע בענין זה מהם.

וכן נאמר (יחזקאל מה ח) **לֹאֲרֶץ יִהְיֶה לוֹ לְאַחֲזָנָה בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא יוֹנֵה עוֹד נְשִׂאִי אֶת עַמִּי וְהָאָרֶץ יִתְּנֵה לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם**, ע' במצודות שבגלל שהנשיא היינו מלך המשיח יקבל חלק גדול בארץ לא יונה עוד את עם ישראל לקחת מנחלתם, ומשמעות הדברים שלא מצד גדלותו לא יעשה זאת רק מצד שאין לו נחיצות וצורך לזה, וגם זה מראה שאם היה לו נסיון לקחת מנחלת העם, היה חשוד ליקח.

וכן מבואר עוד (יחזקאל מו טז) **כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים, כִּי יִתֵּן הַנְּשִׂאִי מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו, נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אַחֲזֹתָם הִיא בְּנַחֲלָה: וְכִי יִתֵּן לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד שְׁנַת הַדְּרֹר וְשִׁבְתָּ לְנָשִׂאִי, אֲךָ נַחֲלָתוֹ בְּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: וְלֹא יִקַּח הַנְּשִׂאִי מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֹתָם מֵאַחֲזֹתָם, מֵאַחֲזֹתוֹ יִנַּחֵל אֶת בְּנָיו, לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִפְּצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאַחֲזֹתוֹ:**

ועוד רואים מכאן שהמשיח ימות ובניו ינחלו נחלתו, וכמו שכתב הרמב"ם, (בפח"מ סנהדרין פ' חלק, בדיה ועתה אתחיל, ויש שם עוד קטע בא"ד המתחיל אמנם ימות המשיח

וכ"כ רבי נחמן מברסלב (ע' ח"י מוהר"ן ס' רעיה) העולם סוברים שכשיבא משיח לא ימותו, לא כן הוא, אפילו משיח בעצמו גם הוא ימות. ואמר זאת ברבים.

ואם יש מדרשים לא בדרך הזו, (ע' ילקוט שמעוני יחזקאל כח בסוף) זה בגדר אם ישנה הקב"ה סדרי בראשית, או שירצה ברצונו הטוב לעשות דבר יוצא מן הכלל, אבל הסדר הפשוט הוא כמו שכתוב כאן וכך צריך משיח לחשוב וכן כל הדור

והא דאיתא בשבת קנא: (קהלת יב א) **וְהִגִּיעוּ שְׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ, אֱלֹהֵי יָמוֹת הַמִּשְׁחָה שְׁאִין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חֻבָּה**, (ע' רמב"ן פ' נצבים ל י) והיינו שיתבטל היצר הרע וכל אדם יעשה המצות בהכרח, זה דעת רבי יוחנן אבל שמואל חולק שם וס"ל שאין בין עולם לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, וממילא יש עדיין יצר הרע, אולם גם לר' יוחנן נוהג כל התורה בימות המשיח, והפסוקים ביחזקאל הנ"ל על חטאי המלך, צריך לפרש שגם ר' יוחנן מודה שיש אפשרות כזה שלא יתבטל היצר הרע, רק הוא כתב על אפשרות כזו שיבטל היצר הרע

מה שהזכיר הרמב"ם לענין מלך המשיח שיתנהג כדוד אביו, הוא לשון המורגל בספר מלכים, למדוד לפי? אם המלכים שבאו אחריהם הלכו בדרך התורה או לא, (ע' מ"א ג, יא ד, יא ו, יא ג, טו ג, טו יא, מ"ב יד ג, טז ב, יח ג, כב ב, דה"ב כח א, כט ב, לד ב, לד ג.) ואין הדמיון לכל עניני דוד שהיה ת"ח סמוך וחיבר ספר תהילים ברוח הקודש, אלא שישמור התורה לעצמו ולדאוג שעם ישראל ישמור התורה, בדרך שמלך כשר צריך להתנהג.

וע"ע תשו' הרשב"א ח"א ס' צ"ג וז"ל

שאלת מה שאמרו במדרש ספר משלי בפסוק (משלי ט) **טִבַּחַת טִבַּחַת שְׂכַל הַמוֹעֲדִים בְּטִלִּים וַיָּמִי הַפּוֹרִים לֹא יִהְיוּ בְּטִלִּים, שְׁנֵאמַר (אסתר ט) וַיָּמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבִרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעָם, וְכִי הוּא זֶה שִׁיאָמַר שִׁיבְטֵל מִן הַתּוֹרָה אֶפִּילוֹ אוֹת אַחַת וְאֶפִּילוֹ קוּצוֹ שֶׁל יוֹד, וְרַבּוֹ הַמִּפְרָשִׁים הַגְּדָה זוּ בְּאִזְנֵי וְלֹא נִכְנַס בָּהּ אֶחָד מֵהֶם, הַדּוּעִיגִי פִּירוּשׁוֹ**

תשובה, דברים נוספים עוד בהגדה זו והוא שאמרו שם אמר רבי אף יום הכפורים אינו בטל שנאמר (ויקרא יז) **וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וְאֵם כֵּן קִשָּׁה יוֹתֵר שֶׁהָיָה גַם בַּפְּסָחִים כֵּתֵב חֶקֶת עוֹלָם שְׁנֵאמַר (שמות יב) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְהַגּוֹתָם אוֹתוֹ חֵג לַה' לְדוֹרוֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם תַּחֲגִּוּהוּ, וְכָתוּב וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדוֹרוֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם, עַל כֵּן נִרְאָה לִי פִירוּשׁוֹ, שְׂכַל הַמוֹעֲדִים לֹא הִבְטִיחַ עֲלֵיהֶם יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יִגְרוּם חֲטָא בִּטּוֹלָם בְּאֶחָד מִן הַיּוֹמִים וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב) שֶׁכֶּח ה' בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשִׁבְתָּ, אֲבָל בִּימֵי הַפּוֹרִים הִבְטִיחַ דְּכָתִיב לֹא יַעֲבִרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעָם, לֹא**

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ג

יעברו ולא יסוף עשאים הבטחה לא אזהרה, וכן יום הכפורים והיתה זאת לכם הבטחה שתהיה לחקת עולם שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו, ודעת רבי כאן בדעתו בנמי דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינם שבים אבל חקת עולם האמור בפסח אזהרה לא הבטחה, דכתיב (שמות יב) חקת עולם תחננוהו ושמרתם לדורותיכם

ויש היום ניגון שמקורו באידיש (כמדומני שכבר תורגם בעברית) "מה יהיה כשמשית יבא" ובהמשך מתארים את סעודת ליתן יפה מאוד, ויושבים שם משה אהרן ומרים ויאכלו שם שור חבר וישתו יין מששת ימי בראשית. הנה הניגון מצד נקודת ההתעוררות ויופי הניגון הוא מוצלח מאוד, אולם הוא מטעה את הציבור טעות חמורה, שמדמין לעצמן שסעודת ליתן תהא באותו זמן של ביאת המשיח, ולא ידעו ולא יבינו שזה תקופה אחרת לגמרי יותר מאוחר ואין לה שייכות עם ימות המשיח, רק הציבור אותה לשמוע דברים כאלו כיון שעי"ז אין חיוב להכין עצמינו לימות המשיח שהוא זמן של עבודת ה' בקיום כל התורה כולל עבודת בית המקדש ודיני טומאה וטהרה וחזרת סנהדרין וארבע מיתות ב"ד וכו', ויותר נעים לתאר ימות המשיח באכילת סעודת ליתן ושור חבר ויין מששת ימי בראשית.

וזה מעין של לקיחת סמים, שמטרתו להוציא את האדם מן המציאות הריאלי ולהכניסו לעולם דמיוני לא מציאותי, אף כאן, אף שאין רצונם בשביל שעה זו עכשיו ממש להוציא את האדם ממציאות הריאלי, מ"מ הניגון הזה והדברים הדומין לו מטרתו עכ"פ לזמן הקרוב שמצפים לביאת המשיח, להוציא את האדם ממציאות הריאלי שבאותו זמן לדמיונות לא מציאותיים כדי להפקיע עכשיו כל ההכנות הריאליות להכנות לאותו זמן, ולשכוח הדברים שכבר נוגעים היום ממש שמקושרים עם אותו תקופה. כי אין לנו שום ענין להכין בדרך ריאלי לסעודת ליתן, רק ע"י קיום המצות שאין להם הכנה ישירה לה, משא"כ לביאת המשיח המציאותי, יש לעשות הכנות בביאור כל הסוגיות של הקרבת קרבנות ולימוד טומאה וטהרה וכן ההכנות המעשיות לענין זה וכו' וכן כל מה שנוגע לענין דיני ארץ ישראל ואכמ"ל

ד) כפיפת נביא לתורה חוץ מהוראת שעה

וכן בענין נביא אין לו רשות לשנות התורה, אם לא בהוראת שעה, ע' רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט הל' ב' א"כ למה נאמר בתורה נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך, לא לעשות דת הוא בא אלא לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהן (סוף מלאכי) זכרו תורת משה עבדי וכן אם ציונו בדברי הרשות כגון לכו למקום פלוני או אל תלכו, עשו מלחמה היום או אל תעשו, בנו חומה זו או אל תבנוה, מצוה לשמוע לו והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים שנאמר והיה האיש אשר לא לשמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אנכי אדרוש מעמו,

וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או על מצות חרבה בין קלות בין חמורות לפי שעה מצוה לשמוע לו, וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה כאלוהי בחר הכרמל שמע לו חוץ מעבודת כוכבים, והוא שיהיה הדבר לפי שעה, כגון אליהו בחר הכרמל שהקריב עולה בחוץ וירושלים נבחרת לכך והמקריב בחוץ חייב כרת, ומפני שהוא נביא מצוה לשמוע לו, וגם בזה נאמר אליו תשמעון, ואילו שאלו את אליהו ואמרו לו היך נעקור מ"ש בתורה פן תעלה עולותיך בכל מקום, היה אומר לא נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם חייב כרת כמו שצוה משה, אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר ה' כדי להכחיש נביאי הבעל, ועל דרך הזאת אם צונו כל הנביאים לעבור לפי שעה מצוה לשמוע להם,

וע"ש עוד שנביא אינו יכול לפסוק הלכה, וכן אם עקר דבר שלמדנו מפי השמועה או שאמר בדין מדיני התורה שח' צויה לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני, הרי זה נביא השקר ויחגק, אע"פ שעשה אות, שהרי בא להכחיש התורה שאמרה לאו בשמים היא אבל לפי שעה שומעין לו בכל, (מקור של הרמב"ם ב"מ נט: שאין שומעין לבת קול שהלכה כר"א)

יש כאן קושיה על הרמב"ם מבת קול שהכריע הלכה כדברי ב"ה (ערוכין יג:) וע' בתוס' (חולין מד.) שכתבו, שרק במחלוקת בין חכמים לרבי אליעזר, אין שומעין לבת קול, מכיון שיחיד ורבים הלכה כרבים אבל במחלוקת ב"ש וב"ה לא היה הכרעה שב"ה רבים וב"ש חדודי טפי, ומש"ה שומעין לבת קול, אולם מן הרמב"ם לא משמע כך, ושמעתי תירוץ, שהבת קול לא הכריע הלכה כב"ה, רק קבעה שכל עם ישראל צריכים להיות תלמידי ב"ה, ומש"ה אמרה אלו ואלו דברי א-להים חיים, וכן לא בא הבת קול על מחלוקת מסוימת בדין פלוני, רק על על ההנהגה הכללית, משא"כ במחלוקת ר"א ורבנן, (ב"מ נט:), היה הבת קול בא על הלכה מסוימת, ואין שומעין לה, (הלשון של הבת קול הלכה כר"א בכל מקום הוא גוזמא בעלמא) ולהיות תלמיד של פלוני, אין זה הלכה, רק הנהגה, כי ההנהגה יכול כל אדם לקבוע דרך מרא דאתרא ע"י שהוא גר במקום פלוני, (שבת קל.) וכן יכולים לקבוע ע"פ בת קול שפלוני יהיה

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ד

מרא דאתרא, וממילא יוצא שבסופו של דבר יקבעו הלכה כמותו ברוב הדברים מדין מרא דאתרא, ואם הוא טעה, האחריות על מרא דאתרא ולא על הבת קול, וממילא במחלוקת ב"ש וב"ה ההלכה נקבע ע"פ ב"ה ולא ע"פ בת קול, ומש"ה באמת במקום שהבאים אחריהם ס"ל כב"ש הלכה כב"ש ע' תוס' (סוכה ג. ד"ה דאמר) ששה פעמים פוסקים הלכה כב"ש, ועיקר כונת הרמב"ם שאסור לבת קול או נביא לקבוע בהלכה מסוימת שהלכה כפלוגי, שאז ההנהגה אינו מתייחסת על פי החכם רק על פי הבת קול שהיא קבעה הפסק דין, ואם יש טעות, האחריות על הבת קול, וזה אסור, ומדויק בלשון הרמב"ם שהוא מדבר על הדין ולא על מעמד החכם

וע' (תמורה טז.) **אלה המצוות, שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, וע' שבת קד. מגילה ב: יומא פ.)** וע' ערובין (מה.) שדוד שאל אם יעשה מלחמה בשבת עם קעילה ושואל הגמ' **מאי קמבעי ליה, אילימא אי שרי אי אסור, הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים, ע' רש"י ומידי דאיסור והיתר לא משייל באורים ותומים. וע' שבת קח. מאי אם יבא אליהו וע' רש"י היתר ואיסור אינו תלוי בו דלאו בשמים היא**

ועכ"פ למידם מכל זה, שכח הנביא הוא מוגבל, ואינו יכול להתערב בהלכה

וא"כ אפשר ללמוד שכ"ש בענין השתלשלות של נביא ואורים ותומים, כמו בעלי רוח הקדש, ובעלי מופתים, וכל שאר עניני התעוררות מן השמים וכן עשית גורלות, כמו פסוק לי פסוקיך, (ע' חולין צה:) וגורל הגר"א, (ע' גר"א על יו"ד ס' קע"ט ס"ק יא) כל זה אינו יכול להתערב בעניני הלכה

ה) כפיפת סנהדרין לתורה, ודין סנהדרין שטעה

א) סנהדרין הגדול

וכן אותו דבר שייך ג"כ לסנהדרין אם טעו בדבר אין שומעין להם, כמבואר לעיל (סיק ב אות ב), אולם יש נפ"מ שאם טעו בדבר הצריך עיון ובגדר הוראה, צריך מי שהוא ראוי לכך לחלוק כדאמרינן הוריות ב: כגון שמעון בן עזאי וע"ש ברא"ש בשם הירושלמי שסגי שהוא ת"ח בדין זה, אולם אם סנהדרין טעה בדבר פשוט שהצדוקין מודו ביה, כל אחד אסור לשמוע, ע' הוריות ד. לענין פר העלם דבר של ציבור אמר ר' יהודה אמר שמואל אין ב"ד חייבים עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל בדבר שהצדוקין מודין בו פטורין, מאי טעמא זיל קרי ביה רב הוא וע' רש"י זיל קרי ביה רב, דכיון דאפשר לו ללמוד ולידע לא הוי שוגג מעליא וקרוב למזיד הוא. (ומ"מ מביא חטאת יחיד, שלענין זה נקרא שוגג, רק שלא מביאים קרבן ציבור שפוטט כל יחיד)

וכאן איירינן אפילו בסנהדרין הגדול בירושלים שכולם ראויין להוראה, כדתנן שם ד: **עד שיהיו כולם ראויין להוראה.** דבלי זה בין כך אין דין של פר העלם דבר של ציבור, ובכל זאת אם הורו לעבור על מצוה שבתורה שהצדוקין מודו בו, אסור לכל מי שיודע חומש לשמוע להם

ורואים מכאן שאין טענה גמורה לציבור לומר כשרואים שסנהדרין שטעו בדבר שהצדוקים מודים בו, שיאמרו "הרי פסוק זה גם הסנהדרין שהם גדולי הדור יודעים ובכל זאת אמרו מה שאמרו, אלא ודאי שאין ראייה מן הפסוק, ואין לנו אלא מה שסנהדרין פסק" אלא אנו אומרים, שבכל זאת היה הציבור צריך לחשוש שהסנהדרין טעו אפילו בדבר פשוט כ"כ,

ומ"מ לא נתבטל מהם דין סנהדרין לגבי שאר דברים ואפשר לסמוך עליהם בשאר דברים שהרי איירינן בסנהדרין שכולם ראויין להוראה

ב) סנהדרין של שבט

איתא בגמ' (הוריות ה. הובא ברמב"ן, דברים טז יח) **שיש סנהדרין של שבט, וכל בני השבט צריכים לדון לפני סנהדרין הזה.**

הנה הדבר ברור, שבמקום שנאמר הכלל "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע לו", כגון שעדיין לא בא ת"ח והוכיח אותו, והראה שהב"ד טעה והתוכח אתו ודחו כל ראיותיו, (ע' ס"ק ב' אות ב') מ"מ זה שייך רק כלפי בני השבט ההיא, אבל לא כלפי שאר השבטים, שהם לא כפופים לב"ד הזה,

ומכאן למידים בזמנינו, שיש עידות וחוגים וכל אחד יש לו המנהיג שלו, אין דברי רב אחד מחייב

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ה אות ב

להתנהג לפי דבריו כל שאר העידות, ורק אם אחד מבני שבט אחד יש לו מספיק הוכחות מן המקורות שרבו צודק עד שיכול לשכנע את התלמיד של הרב השני על צדקת דבריו, אז שייך להשפיע עליו ואז צריך לדון מתי יש המצב שהתלמיד של רבו השני יכול לעשות גם נגד רבו, כשהוא משוכנע שרבו טועה בנושא זה

ומכאן נלמד מה שנהוג לכתוב על אדם גדול מישראל שהוא מנהיג של עידה מסוימת, לשון "רשכבה"ג" (רבן של כל בני הגולה), או שאר לשונות כבוד בכיוון זה שהלשון מצד עצמו מראה שהוא מנהיג של כל עם ישראל הוא לישנא בעלמא לתת חשיבות לרבו, אולם אין הכוונה כפשוטו, וזה מורגל מאוד שנותנים תוארים מוגזמים לגדולי ישראל, ואין שיעור לגוזמאות האלו, וכל דור ודור מוסיפים בתוארים,

אולם מי שחושב שהתואר של רשכבה"ג וכדומה, הוא כפשוטו, ורוצה להכריח או להשפיע כל עם ישראל שכולם צריכים להתנהג בעינים סתומות כפי דעת רבו, ומביא המאמר חז"ל "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל תשמע לו", שזה מתיחס לרבו, שמחמת גדלות שהוא מנהיג של עידה מסוימת ממילא זה מחייב את כל עם ישראל להתנהג כמותו, אפילו בנושא שיש להם קושיות עליו, או שמביא מאמר חז"ל (סנהדרין ח.) **דָּבָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים לְדוֹר**, וממילא כיון שמחשיב רבו להכי גדול, ממילא כולם בטלים נגדו שהרי לא שייך שני מנהיגים, אדם כזה עושה ליצנות מעצמו ומרבו,

ומנהיג של כל עם ישראל שייך רק אם באמת נתמנה מפי כל עם ישראל או רובם, או סמכות אחרת שיש לו כח למנות מנהיג על עם ישראל כמו משה רבינו שמינה יהושע על פי נבואה, (ע' בזה בס"ק ז אות ו-ז על המינוים האלה)

ג) שופט שבימיך ולא שופט של דור שעבר

אמרו חז"ל על הפסוק (דברים יז ט) **וְאֵל הַשּׁוֹפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בִּימֵיהֶם הָהֵם**, אפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימיך

ולמידים מכאן שתורה נותנת חשיבות מיוחדת לשופט שנמצא בדור הזה, וזה עדיף על מעלת גדלות השופט, כי הכלל שעכשיו הוא חי ורואה הדברים כפי שנמצא עכשיו, עולה על מעלת הגדלות

הנה, התורה בכללות לא משתנה ולא ישתנה לעולם, וזה מיסוד של **אני מאמין שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהיה תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו**,

אולם בכל זאת בהנהגה של קיום התורה, יש שינוים בכל דור ובכל זמן, וננסה להביא קצת מן אפשרות של השינוים,

א) שינוי בפסקי הלכות שקיי"ל שהלכה כבתרא, ע' שו"ע חו"מ ס' כ"ה סע' ב' בהג"ה, שהפוסקים בדור שעבר פסקו כשיטה זו ואח"כ חלקו הבאים אחריהם ופסקו כדעה זו וכדומה, או שחלקו על עצם הפסק, הולכים אחרי הבתרא, וממילא נשתנה ההלכה

וז"ל החז"א י"ד ס' ק"נ ס"ק י'

במש"כ בשיעית ס"ז ז' וס"ט ט' להקל בדרבנן על הפוסקים החולקים על הרמב"ם צריכים אנו לפרש שאין חילוק בזה בין א"י לשאר ארצות, ואין לטעון ממש"כ ב"י בתשובת מהר"ט ס"י מ"ב וממש"כ מהרש"ם בפ"י יר' שביעית פ"ו ה"א, שהר"מ הוא רבם של בני א"י, שאין הדבר כן עכשיו, היו אמנם ימים שהיו נוהגים ע"פ ספרי הר"מ, אבל מפני הבלבול שעירות הרבו וחזרו ונתישבו נתבטל הדבר, שהחדשים היו גנררים אחר פוסקים אחרים [וכן בלא נתחלפו התושבים, אם קמו ביניהם חכמים גדולים שהיו להם לרב ומורה והם חלקו על הר"ם מדעתם וסברתם היו חייבים כל הקבל לשמוע להם, שאין להם אלא שופט אשר בימיהם, ומפני כל זה נשתנה המנהג בדינים ידועים ובמקומות ידועים] ובזמן מרן ז"ל היו נוהגים לקבוע ההוראה ע"פ קיבוץ דעות כל החכמים וכמו שנהג מרן הב"י ורמ"א ושאר החכמים, ומעולם לא עשה הב"י שו"ע מיוחד לארץ ישראל ע"פ דעת הר"ם, ובזמן שנהגו ע"פ פסקי הר"ם נהגו כן בכל פסקי ההלכות שבכל התורה כולה, ומעולם לא חילקו בין הלכות התלויות בארץ לשאר ההלכות, שהרי הרמב"ם היה רבם בכל מקצועות התורה, ואחרי שחלל המנהג, סמכו הפוסקים האחרונים על דעת פוסקים אחרים וזאת הרמב"ם אף במצוות התלויות בארץ, וכי'

ומה שהזכירו שהיה רבם של בני א"י לא הביאו אלא לסניף כמבואר בדבריהם שהחזיקו בדעת הר"ם

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ה אות ג

בהלכה שהזכירו וחזקו דבריהם במעלת הרי"מ שהיה רבם, וכן קודם חיבור הבי" שהיו ספרי הפוסקים כתורות הרבה כמשי"כ מרן בהקדמתו היו ארצות רבות נוהגין כהרי"מ כדי לצאת מן המבוכה [ואף בזמן הוא לא נמנעו חכמי הדורות לברר הלכה מן ההלכות ולהכריע בה אף נגד הרי"מ] אבל אחר שהחזיקו בפסקי השי"ע חזרו גם בא"י לגהוג ע"פ השי"ע אף נגד הרי"מ וכמשי"כ האחרונים, וכן אחרי שיש אנו נוהגין להורות ע"פ גדולי האחרונים אף נגד השי"ע כמו השי"ע פרי"ח הגר"א, וכן אנו סומכין בדינים פרטים על אחרונים ז"ל אף נגד השי"ע כגון הגו"ב ועוד, ובכל זה כל הארצות שוין אצלנו וכו'.

ב) שינוי בחיוב המצוה כגון כשהיו ישראל בחו"ל היו פטורים מתרומות ומעשרות ושביעית וכשמגיעים לא"י מחויבים, וכן להיפוך בשעת שהיו בא"י היו מחויבים וכשגלו נפטרו.

ג) שינוי באפשרות של קיום מצוה, שיש זמן שאפשר לקיים מצוה אח"כ אין אפשרות לקיים, כגון בשעת בנין בית המקדש היה אפשר להקריב קרבנות ואחר החורבן לא היה באפשרות, וכן להיפוך, בזמן החורבן א"א להקריב ואח"כ בנו מזבח ואפשר להקריב.

וכן לענין מצות תכלת מבואר ברמב"ם ספ"ב דציצית שלא כל הזמנים שוין, ויש זמנים שמצוי ויש שאינו מצוי, וממילא אין להקיש מזמן אחד לשני, שאף שיש זמן שאינו מצוי אינו פוטר בזמן שהוא מצוי, והוכחת התכלת הוא לגבי מצות ציצית כשיש ספק מחויבים מדין ספק דאורייתא לחומרא כמו כל מצות שיש ספק אם כשרים כמו מי שאין לו אלא ספק תפילין שמנית בלי ברכה (ע"ס לב סע' לו וסע' נ' ובמ"ב שם וס"ס לג ובח"ל שם, וכ"ש בענין תכלת שאין בעיה של ברכה לבטלה, דאף אם אינו תכלת לא גרע מלבן, ואף במקום שצריך לברך, נטו האחרונים להקל לברך כשיש טיפה נטיה להצד שכבר אפשר לברך, ע' במ"ב בכל הל' תפילין ושאר מצוות), ולענין תכלת באבנט להקריב קרבנות צריך בירור יותר שהוא בגדר ודאי בשיעור ודאות המקובלים לפי כללי הפסק, כמו שהיו מתירין בשאלה של טריפות והל' שבת, ומי שפוסל תכלת באופן עקרוני בגלל שלא נהגו, או שמצריך הוכחות מוגזמות מעל ומעבר למה שהתורה מצריכה בשאר חלקי תורה, בגלל שלא נהגו כן, וכ"ש כשאפילו בשביל מצות ציצית לא סגי ליה אפילו הוכחות שהם יותר חזקות ממה שצריך בשביל להקריב קרבנות, ת"ח כזה אינו נחשב לענינים אלו שנתחדשו המציאות והגילויים, מכלל שופט שבימין, (ת"ח כזה ממילא כבר ימצא איזה פקפוק בכל דבר חדש, אבל הדבר הוא טעות, שהרי גם באתרוג ובמצה ובתפילין אין אנו מקיימים בודאות מוחלטת רק בגדרי רוב וחזקה ופסקי הלכות ע"פ רוב פוסקים וכו' לפי הכללים שהתורה סומכת עליהם, ואם טוען שנחכה על נביא, הרי גם נביא אינו ודאות מוחלטת כמבואר ברמב"ם פ"ח מהל' יסודי התורה הל' ב, ואם יאמר שנחכה על משיח, הרי גם משיח אינו ודאות מוחלטת בהתחלה כשמתחיל לבנות בית המקדש, כמבואר ברמב"ם פ' י"א דמלכים ה"ד) (וע"ע בס"ק י' בענין תכלת).

ד) שחכמים גזרו גזירה לאסור איזה דבר, וזה שייך בכל דור ודור לגדור פירצות הדור, כמו בזמננו לענין הרס הטלוויזיה ודברים הדומין לזה.

ה) בעניני בין אדם לחבירו יש אפשרות וחיוב לעשות תקנות ב"ד בכל הענינים וכן בין איש לאשתו, כמו שתקנו תקנות בכל הדורות, בזמן המשנה, הגמרא, ובתקופת הגאונים והראשונים כמו תקנות טוליטולה ושום (שו"ע אה"ע ס' קי"ח) כי המציאות מחייבת תקנות חדשות. וכן מדין (דברים ו יח) ועשיית הישר והטוב צריך לעשות תקנות, כי דיני התורה הכתובים אינם מספיקים לעשות סדר, ע' רמב"ן שם ולרבותינו בזה מדרש יפה אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין, וכו' וזה ענין גדול לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותיקוני הישוב והמדינות כולם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור, ולא תעמוד על דם רי"עך לא תקלל חרש מפני שיבה תקום, וכיו"ב, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו פרקו נאה ודבורו בנחת עם חבריו עד שיקרא בכל ענין תם וישר ומלשנו מבואר שמכאן סמכו חז"ל דיני שכנים, וכן כלול דברים שהם אסורים מעיקר הדין רק שא"א לכתוב בתורה מחמת ריבוי הדברים.

ע' ד"מ ס' ב' ס"ב בשם הרשב"א דכל ציבור וציבור במקומן כגאונים לכל ישראל שתקנו כמה תקנות לכל ישראל.

ו) שיש הוראת שעה להתיר איזה איסור (ע' לקמן ס"ק ו) וממילא משתנה ההנהגה באופן זמנית להתיר, או להיפוך, שבדור הקודם התירו איזה איסור מדין הוראת שעה, ועכשיו ראו חכמי הדור שאין עוד צורך בהיתר הזה וחזר הדבר לאיסור.

ז) שיש כעת שעת הדחק גדול וסומכים לקולא על שיטה שבמצבים רגילים אין ראוי לסמוך עליה,

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק דאז

או שבדור הקדום סמכו על שיטה בגלל שעת הדחק גדול וכעת המצב נשתנה ואין סיבה לקולה זו,

ז) בהנהגה כללית של עם ישראל, לא בפסקי הלכות רק בגדר שולחן ערוך החמישי, שלא שייך בהם שו"ע קבוע, דבר זה משתנה בקלות ממצב למצב מעיר לעיר וכ"ש מדור לדור, וכן מורגל בפי הפוסקים במקום שאין הכרעה שאומרים בלשון "הכל לפי הענין", והענין הזה יכול להשתנות

ח) שיש עיר שקבעו תחומים ע"פ צורת העיר וניתוספו בתים ונשתנה התחום, וכן לגבי הדין שהובא שו"ע ס' שכ"ט סע' ו' לצאת למלחמה נגד גוים אם באו על עסקי קש ותבן, שמקודם לא היה שם עיר ועכשיו ניתוסף עיר חל הדין גם על העיר הניתוסף, וכל זה אפילו בחו"ל, ובא"י ניתוסף דין מצות כיבוש א"י (ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד'), וזה תלוי לפי היכולת, וא"א לפסוק מזה מדור וזמן אחד לשני רק לפי האפשרות

ט) שיש מהפיקות בעולם, כיבוש ארצות, ובפרט כיבוש א"י, חילופי שילטון, בינון עירות וחורבן עירות, העתק קהילות ממקומן וכו', פיתוח הטכנולוגיה, איך להגדיר כל זה ולמצא בתורה ובבניאייס ובחז"ל ההגדרה הנכונה להבנת התקופה, ולא שייך בעינינו אלו להגדיר המצב בעינים סתומות לפי אימרות של גדולי ישראל שאמרו בדור שעבר, כי השינויים אלו מחייבים מחשבה ועיון לפי מצב הדור שאנו קיימים

י) בתחום הפרט, בחינוך, בחיי אישות, הנסיונות של הדור משתנות, ודרכי החינוך משתנים, ואלו שמטפלים בנושא, בין הורים ובין מורים, צריכים להבין את בעיית הדור, ואינו דומה למה שהיה למה שיש עכשיו ולמה שיהיה

יא) יש מצבים בענין תכונת הנפש, לענין אומץ ללחום נגד גוים, ולקיים מצות כיבוש א"י ומצות ללחום כדי להציל ישראל מן האויבים, שהדור הצעיר יש לו יותר אומץ מן הדור הזקן שהורגל מנעוריו ליכנע לגוים, כמו שמצאנו לענין דור המדבר, ע' אבן עזרא (שמות יד יג) **התיצבו וראו את ישועת ה'** כי אתם לא תעשו מלחמה רק תראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום. יש לתמוה איך ירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם, התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו, והיו ישראל גרפים ואינן מלומדים למלחמה, הלא תראה כי עמלק בא בעם מועט ולולי תפילת משה היה חולש את ישראל, והשם לבדו שהוא עושה גדולות, ולו נתכנו עלילות, סבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים כי אין כח בהם להלחם בכנענים עד שקם דור אחר דור המדבר, שלא ראו גלות, והיתה להם נפש גבוה כאשר הזכרתי בדברי משה בפרשת ואלה שמות.

והדור הצעיר שלא ראה גלות הוא באופן כללי אחרת, ואם יקבלו הדרכה נכונה הם מסוגלים לשנות כל העמדה של החלישות הזו ומוכנים ללחום כמו שצריך,

ומי שמפחד, והא בן תורה, מנסה לבסס דבריו, על הנהגת רבי יוהנן בן זכאי, שהיה מוכן לותר על ירושלים בגלל יבנה וחכמיה, (גיטין נו:) ובגלל זה מוכן לותר על חלקי א"י, אולם אינו דומה ששם היה ראית המצב של המצור שממילא לא יצליחו כדאיתא שם **אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא**, ובצירוף שהחורבן נגזר כדאיתא נזיר ל"ב, וכן דלתות ההיכל נפתחו, ועוד סימנים, כדי לגלות שהחורבן קרוב (יומא לט:), והיה רק נידון באיזה זמן יחרב, אבל עכשיו ראינו הרבה ניסים בכיבוש הארץ, ואף שנעשה ע"י חילונים, אין זה מעכב ע' באריכות לקמן אות ז', ורק כעת הציונות החילונית נחלשה מאוד, וצריך לבא ממשלה שבנויה ע"פ התורה, וכן ראינו ניסים גלויים במלחמת המפרץ שזה מחזק אותנו שהקב"ה עוזר לנו, ושם לא היה בהשתדלות החיילים וזה יגלה שגם כשהם כבשו את הארץ היו רק שליחי הקב"ה, על כן כל מי שיש לו ריח תורה צריך ללחום נגד כל נסיגה כל שהיא, וכבר הארכנו בכמה חיבורים ע' שוב אשוב אליך ואיסור החזרת שטחים, ועוד, וע' לקמן אות ו'. (וע"ע אות יד-טו הבדלים מריב"ש לכאן)

ואף שאמרו חז"ל (מגילה לא:) **בני נערים סתירה וסתירת זקנים בנין**, ולמדים זה מרחבעם בן שלמה, מ"מ אין הכלל הזה נכון בכל מקום, והרי דור המדבר היה לו מעלה גדולה לעומת דור בואי הארץ, שדור המדבר כולם שמעו תורה מפי הקב"ה, משא"כ דור באי הארץ שרק חלקם שמעו בצעירותם קבלת התורה, ומ"מ בענין אומץ מלחמה היה דוקא דור בואי הארץ ראוי לזה, ובענין זה אפשר להביא המשנה (אבות ד כ) **רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא מה שיש בו, יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו ויש שמלאים מכל התורה חוץ מענין זה**

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ה' אות ג

אולם בודאי ענינים אלו אין מחייבים שתלוי בצעירות וזקנות, ורק כתבנו שאין להחליט שהזקנים באופן מוחלט מבינים יותר בענין זה

מכל זה הדבר ברור שהתורה נותנת זכות קדימה לשופט שבימך

אולם יש באפשרות לעבור שלא כדין על הכלל הזה בכמה אופנים,

(א) שמנהיג נפטר ולא רוצים למנות מנהיג אחר במקומו, ואומרים שאין עוד כדוגמתו, ואף שבאמת אפשר עדיין ללמוד מפסקים והנהגות של המנהיג הנפטר, אולם אין לו דין של שופט שבימך, ולא עליו דברה תורה "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", וכ"ש שלא שייך לומר הכלל של "דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור", שבמקום שנאמר הכלל הזה, מדברים שהדבר הוא עדין חי ולא כשנפטר

ואם בכל זאת ממשיכים בצורה כזו, הוא בהנהגה של בדיעבד גדול והדבר מחכה לתיקון, ובודאי שהנהגותיו אין מחייבים לאדם להתנהג כמותו מדין שופט שבימך, במקום שהדברים משתנים

(ב) שיש מנהיג אולם הוא באופן עקרוני וקבוע ממשיך הדרך של המנהיג של דור שעבר, ולא מסתכל כלל על השינויים שקראו בדור הזה, אלא על כל דבר אומר כך נהגו וכך נמשיך לנהוג, וכל מצוה שנתחדש אפשרות קיומו עכשיו, או שאר שינויים במציאות, דוחה אותו, אדם כזה אי אפשר לקרותו "שופט שבימך", כי בעצם הוא שופט של דור שעבר, רק במצב של בדיעבד גדול ממשיכים כך, אבל הדבר מחכה לתיקון, ואין זה מחייב לאדם להתנהג כמותו, כיון שמתעלם מן המציאות העכשוי

למשל, יש דרך שהלכו עליו רבים במשך שנים רבות ועכשיו חפרו בורות בדרך הזה, ושואלים את המנהיג אם אפשר ללכת בדרך הזה, והשיב כך הלכו תמיד וכך נמשיך, או בהיפוך היה דרך מלא בורות ונמנעו ללכת בדרך הזה, ועכשיו סתמו הבורות, ושואלים המנהיג האם אפשר ללכת בדרך הזה, והוא משיב, תמיד נמנעו ללכת ממילא גם עכשיו אין ללכת שם, מנהיג כזה לא שייך לקרות שופט שבימך אלא שופט של דור שעבר

זה שייך ג"כ בדרך חיים ובעבודת השם, ולקחנו ציור זה למשל

ומיהו כל זה נאמר לגבי מצות שנתחדשו, אבל בודאי לגבי חלקי תורה שהיו נהוגים עד עכשיו, אפשר לסמוך על כל הת"ח שראוין להוראה, ואף בדברים שבתוך מצוה זו נשתנו דברים, למשל בענין כשרות, שיש בעיות חדשות כל יום, ורואים שבנושא זה הם ערים להשינויים, אפשר לסמוך עליהם, אף שלענין מצוות שכל המצוה גופא נתחדש, לא מוכנים לקבל

ויוצא לפ"ז שבדורינו, מי שבאמת רוצה לקיים כל התורה ששייך לקיים עכשיו, קשה מאוד שיסמוך רק על רב או מנהיג אחד, כי רוב רובם של ת"ח אינם מוכנים להזדקק לדברים חדשים, ואם מוצא מי שכן מוכן לזה, אינו מחייב שראוי להורות בכל שאר חלקי התורה, וגם אינו קרוב אליו, וכו' וממילא צריך לסמוך על רבו או מרא דאתרא וכו' בשביל חלקי תורה שהיו נהוגים עד עכשיו

(ד) בעיה בזמנינו לזיהוי נביא וכדומה

הנה יש בעיה רצינית בזמנינו, שבאופן כללי יש התנגדות של מנהיגי ישראל העומדים בראש לדיון בדברים חדשים, ואלו הדברים דרך כלל מתעוררין מלמטה, או מת"ח שאינם מוכרים כמנהיגי הדור, או מבעלי בתים, וא"כ אם הנהגה זו תמשך, כשיבא הגואל, בב"א, בין אם יבא בצורה שאלהיה יבשר, או בלי זה, אלא כהצורה שהרמב"ם פ' י"א מהל' מלכים כותב, ואז שאף מן הראוי היה צריך שגדולי הדור יקחו בידם ההכרעה אם הנביא הוא נביא אמיתי או נביא שקר, ואם משיח הוא משיח אמיתי או עכ"פ בגדר חזקת משיח, או שמדובר כאן על משיח שקר או דמיון של משיח, אולם מכיון שיש התנגדות לדון בדברים חדשים, א"כ אין בכוחם של מנהיגים אלו לדון בנושא, או שימאנו בכל ענין וימצאו איזה פסול, אבל בודאי אין לצפות מהם שיפסקו שפלוני הוא נביא אמת או שאלמוני הוא משיח אמת, שאם בגלל מצות תכלת, שהאחריות אם יש טעות אינו חמור דלא גרע מלבן, אין מוכנים לגשת, כ"ש בדברים יותר חמורים

וגם אם יעשה אותות ומופתים לא יעזור, שהרי גם בזה צריך לדון ולפסוק כדאיתא ברמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ח) והוא רק בגדר חזקה, שאולי הוא כישוף, וכיון שאין לנו קבלה איש מפי איש איך

בודקים נביא, איך יפסקו דבר כזה, וצא ולמד מה היה במעשה של הדיבוק הידוע בניסן תשנ"ט, שהיו יושבים שם ב"ד של ת"ח ויראי שמים והעבירו זה בשידור חי וצלמו זה בפני כל העולם, והעידו שהיה כאן דיבוק, וגם לא היה שם שום התחדשות של מצוה, ורק חיזוק להחזיר בני ישראל בתשובה, מ"מ היה התנגדות ופקפוקים בלתי מובנים מכמה גדולי ישראל, וא"כ מה יהיה, אם תמצא לומר שיבא נביא ויאמר שפלוגי הוא משיח או צבע פלוגי הוא תכלת, וצריך להקריב קרבנות וכו' ויעשה אותות ומופתים על אמיתות נביאותו לעיני ציבור גדול ויעבירו זה בשידור חי ויצלמו זה בווידיאו, האם יכריעו ע"פ זה שדבריו הם נכונים, הרי יש כאן הנהגה שכל דבר שיוצא ממסגרת המקובלת אין נזקקים לו או מנסים להכחיש.

ולפ"ז יוצא שההכרעות אלו צריכים לבא מדלת העם, מת"ח בלתי מוכרים בתור מנהיגים, וכשיתחזק הדבר לאט לאט, בסופו של דבר איך שהוא אחר כל מיני התנגדות, גם גדולי ישראל יסכימו לזה,

אולם אין אנו יודעים איך יפלו הדברים, רק כתבנו כאן השערות שבנויים על ראית מצב הדור של עכשיו

ה) חיזוק שלא לפחד מן הגוים ע"י ראית מלחמת תש"ח תש"ט, תשכ"ז ומלחמת המפרץ "הקב"ה עם הגולן"

הנה בשני מלחמות היו ניסים גדולים בצירוף השתדלות טבעי, והקב"ה עזר ברוב רחמיו, הצלת עם ישראל וכיבוש א"י, במלחמת השיחרור (שנת תש"ח תש"ט) כבשו א"י עד חצי ירושלים, חוץ מיש"ע, ובמלחמת ששת הימים, כשבאו מצרים וסוריה וירדן ועירק וערב סעודי להשמיד את עם ישראל היושב בא"י, עזר הקב"ה ברוב רחמיו ועם ישראל כבש בששה ימים (מכ"ו אייר [5.4.67 למנינם] עד ב סיון תשכ"ז), ירושלים ויש"ע והגולן וחלק של החרמון וסיני, ובמלחמת המפרץ (מב' שבט עד פורים תשנ"א) זרק הצורר ימ"ש ל"ט טילים, ורק אדם אחד מת בזה, וכולם ראו הנסים הגדולים למעלה מדרך הטבע בלי השתדלות מצד עם ישראל, וכבר נכתבו כמה ספרים על זה

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל החשיב מאוד מלחמת ששת הימים, וכן המשגיח רב יחזקאל לוינשטיין זצ"ל דרש בכל הדרשות אחרי המלחמה על האמונה בהקב"ה שעזר לנו ועשה נסים גדולים ודימה זה לנסים של יציאת מצרים, וקרא "הארץ היא שלנו" "המדרכנו על במות אויבנו וירם קרננו על כל שונאנו", וכן היה דעת של הרב מפוניבז' רב יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, (ע' אות ח' דעת החולקים)

ורואים בתורה שמשו רבינו מחזק עם ישראל בשני צורות, אחד שצריכים ללמוד מן הניסים שהקב"ה עשה להם בלי השתדלות מצידם, שממילא הקב"ה יעזר ג"כ במלחמות שאכן כן הם ישתדלו, ושנית שחזק אותם שכשם שהקב"ה עזר להם כשלחמו, כך ימשיך לעזור להם כשילחמו

האופן הראשון כתוב בפרשת דברים (דברים א כט), ואמר אליכם לא תערצון ולא תיראון מהם: ה' א-להיכם ההולך לפניכם, הוא ילחם לכם, ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' א-להיך כאשר ישא איש את בנו, בכל הדרך אשר הלכתם עד בואכם עד המקום הזה

אולם למי שהוא פחדן לא יעזור כל זה אפילו כשמשו רבינו דבר אתם, כמו שכתוב שם בהמשך ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' א-להיכם ורק למי שאינו פחדן עוזר החיזוק

האופן שני, (ג כא) ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר, עיניך הרואות את כל אשר עשה ה' א-להיכם לשני המלכים האלה, כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה: לא תיראום, כי ה' א-להיכם הוא הנלחם לכם

ואפשר ללמוד מזה משני הכיבושים האלה (ובפרט שבמלחמת ששת הימים כבשו הגולן, שזה מקומו של כיבוש משה רבינו את ארץ עוג מלך הבשן) (ע"ע לקמן אות ו' בזה), שאנו כעת לא נפחד מן הגוים, ואם הם יתקיפו אותנו, נלחם נגדם ולא נפחד מהם אלא נסמוך על הקב"ה שיעזור חנו במלחמתנו, וכמו שאנו מצווים מפי הקב"ה שלא לפחד מן הגוים. כמו שכתוב בתורה (דברים כ א) כי תצא למלחמה אל איביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' א-להיך עמך המעלך מארץ מצרים: (כ ג) אתם קריבים היום למלחמה על איביכם, אל ירך לבבכם אל תיראו

ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם: כי ה' א-להיכם החולך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם: (ע' כל זה מסכת סוטה ריש פרק משוח מלחמה)

אולם למי שהוא פחדן לא יעזור כל זה וימצא תמיד חילוקים ותירוצים, ויותר טוב לו לדמות לחורבן ירושלים, שלא נתנו רבנן ללחום, אף שהוא רחוק ממזרח למערב למצב שלנו, (וע"ע אות ג') [בפרטים שם אות יא] ואות יד טו) כי נוח לו לדמות לדבר שמחזק פחדנותו, ולא רק שאינו מוכן לכיבוש, אלא גם מה שהקב"ה כבר עזר לכבוש מוכן לתת, ולכן גם לשיטתם שמה שדנים הוא אך מה שזה טוב "בשבילנו", ותלוי באינפורמציה שקוראים זה מומחי מלחמה, מ"מ כעת אלו שמתארים המצב הם שמאלנים שלא מאמינים בהקב"ה ומזייפין כל העובדות בדברים הסותרים זה את זה, ואומרים שאם לא ימסרו להם שטחים אז הגוים מאוד מאוד חזקים ורעים ורוצים לעשות מלחמה, כמו שנאמר (דברים א כח) אחינו המסו את לבבינו לאמר עם גדול ורם ממנו יש להם טילים יש להם נשק חזק, וכו' ואם עושים שלום אתם אז פתאום יהיו חלשים, ויהיה אוהבי שלום ויאהבו אותנו מאוד, והפחדן יאמין להם ולגוים שהם אוהבי שלום ואין להם תוכנית איך להרוס אותנו אח"כ אף שאומרים זה מפורש בתקשורת שלהם מיום ליום, וידמין לעצמו שאז יהיה יותר טוב, או שמדמינן שהאמריקנים יעזרו לנו, אשר בשנת תש"נ כשעירק התכוון להתקיף את א"י בנשק כימי, שתקו ולא אמרו שום דבר, ורק שכבשו את כווית ופחדו שישלטו על הנפט וממילא ישלטו גם על האמריקנים, אז התחילו לצעוק, על כן כתבנו כאן רק חיזוק למי שאינו פחדן, כדי לחזק אותנו שלא לותר על שום חלק מא"י ובאמת אין אנו בכלל מתחילים לדון איך יהיה יותר טוב "בשבילנו", הרי כל השטחים שנכבש ע"י הקב"ה הוא במתנה ממנו והא רוצה בכך, ומה כאן שאלה לדון איפה הסכנה יותר גדולה. (ע' בהמשך)

ונאמד עוד בקרא (דברים י"ב) וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ולא ראו את מוסר ה' א-לקיכם את גדלו את ידו החזקה וזרועו הנטויה: ואת אותותיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים וגו' כי עיניכם הרואות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה: ורואים שבדור אשר ראו הניסים יש יותר חיוב התבוננות. ובזה מובן היטב כל הנהגת המשגיח ז"ל אשר צעק כסדר וכסדר על חיוב התבוננות בניסים של כיבוש ששת הימים ואנו מחוייבים עוד כפלי כפליים אחר שראינו הניסים במלחמת המפרץ

ו) חשיבות הגולן והחרמון בתורה,

יען שנאמר דיבורים קשים נגד הגולן, בין שזה ח"ו לא מארץ שניתנה לאברהם אבינו, ובין שאין לזה חשיבות כלשון אחד ממנהיגי הדור שרצה לותר על הגולן ע"י שכניה אותו כלשונו "גודל השטחים לא מעלה ולא מוריד, ואין לנו אלא התורה" וכאילו ח"ו הגולן הוא לא חלק של התורה, או לשון "אלפיים שנה חיינו בלי הגולן אפשר לחיות עוד אלפיים שנה בלי הגולן", ומשום זה יש בתוך צבור מסוים הנהגה, שאם מדברים על הגולן, מתקפין המדבר "למה אתה מדבר על הגולן ולא על התורה", על כן נכתב קצת על חשיבות מקומות אלו והם גופי תורה, ובכלל השבועה שנשבע הקב"ה לתת לנו את הארץ

הגולן הוא בתורה הבשן, שנמצא בין הר הגלעד ובין החרמון, והא מה שכבש משה רבינו מעוג מלך הבשן ונתן לחצי שבט מנשה, כמבואר בתורה בסוף פרשת דברים, וכמו שנאמר (דברים ג ח) ונקה בעת ההיא את הארץ מיד שני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן מנחל ארנון עד הר חרמון, (ג) ויתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה כל חבל הארגוב לכל הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים, וזה ארץ רפאים שהובטח לאברהם אבינו, כמו שכתב רש"י כאן, וע' ירושלמי (ביכורים פ"א הל' ח), שחלק זה הוא יותר נתינה לעם ישראל משאר חלקי עבר הירדן

בתורה אינו ברור אם עד החרמון עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל, אולם ביהושע ברור שעד ועד בכלל, (יהושע יב ג) וגבול עוג מלך הבשן מיתר הרפאים היושב באשתרות ובאדרעי: ומושל בחר חרמון ובסלכה ובכל הבשן עד גבול הגשורי והמעכתי, וחצי הגלעד גבול סיחון מלך חשבון: משה עבד ה' ובני ישראל היכום וכו'

על החרמון נאמרו ארבע שמות (דברים ג ט) צידוניים יקראו לחרמון שריון והאמרי יקרא לו שניר: וכתב רש"י, ובמקום אחר הוא אומר (דברים ד מח) ועד הר שיאון הוא חרמון הרי לו ד' שמות, למה הוצרכו לכתב להגיד שבה ארץ ישראל שהיו ארבע מלוכויות מתפארות בכך זו אומרת על שמי נקרא וזו

אומרת על שמי נקרא

וכן מצאנו כשהתורה מדגישה התורה והמצוות, מקיפה אותה בהגולן מלפניו ומלאחריו, ולפעמים התורה מקיפה את הגולן מלפניו ולאחריו

כתוב בתורה (דברים ד' מד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל: אלה העדות והחוקים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים: וחפסוקים אלו מוקפים מן הגולן, מלפניהם ומאחריהם, מלפניו כתיב (ד' מג) ואת גולן בבשן למנשי: ולאחריו כתיב (ד' מו) בעבר הירדן בגיא מול בית פעור בארץ סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון אשר היכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים: ויירשו את ארצו ואת ארץ עוג מלך הבשן שני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן מזרח שמש: מערוער אשר על שפת נחל ארנון ועד הר שיאון הוא חרמון. ואח"כ כתובים עשרת הדברות,

וכן מצאנו שהתורה והמצוות מקיף את כיבוש הגולן מלפניו ולאחריו

כתוב בתורה (דברים א' ד) אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב באשתרות באדרעי: ומצות התורה כתובה לפניו ולאחריו, לפניו (א' ג) דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו עליהם, ולאחריו כתיב (א' ה) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר:

וכנראה משה רבינו לא היה יכול לדבר על התורה והמצוות ועשרת הדיברות אם לא שיזכר עמו את הגולן, והמלחמה שכבשו אותו

וכן באיזה מצוה משה רבינו מתחיל לדבר הוא מצות כיבוש א"י, שכך כתוב בהמשך (א' ז) פנו וסעו לכם ובואו הר האמרי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה בהר ובנגב ובחוף הים ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת: ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם: וכולל כאן מה שנכבש בין ע"י צדיקים ובין ע"י רשעים ע' בספרי שמילת "אחריהם" היינו כיבוש דוד וירבעם, וכן יש בספרי שם על כיבוש בימות המשיח, וזה כולל כל האפשרות של כיבוש הזה, כולל גם צורת הכיבוש הכתובה ביחזקאל טז (ע' אות ז) שנעשה בתקופת הגאולה ע"י יהודים בבחינת אנשי סדום ושומרון. ומצות כיבוש א"י נוהג בכל זמן שיש לעם ישראל צבא (ברמב"ן השמטה לספר המצות מצוה ד').

וע' חזו"א (זרעים ליקוטים ס' י') שכל עבר הירדן מחויב במצות מן התורה בזמן שנוהג מן התורה, ומבאים ממנו עומר ושתי הלחם,

וכן בבית שני היה הגולן ביד ישראל, כמו שיש הרבה שיירי בתי כנסיות בגולן מתקופת בית שני, וע' תוספתא (שביעית פ' ז' ס' ט') שבכל עבר הירדן הנאמר במשנה דאיירי בבית שני, כלול העיירות שהוזכרו בתורה שהוא עבר הירדן, וכן במשנה וברייתא (ערכין לב.) מכלל עיר של ערי חומה, גדוד בעבר הירדן, ומבואר עמוד ב' שם שהמשנה איירי בבית שני (וצ"ע על הרמב"ם חל' שמי" פ"ז הל' ט')

ומכל זה נראה שכל חלק של א"י כולל מה שנכבש עכשיו, הוא גוף התורה, ויפה אמר הרב מנחם זמבה מוורשא ז"ל שמי שמוכן לקרוע חלק של א"י הוא רק זה שמוכן לקרוע חלק של התורה

ז) אם הכיבוש של שנת תש"ח תש"ט ושנת תשכ"ז מתייחס לשבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו, וביטול ג' שבועות

הנה השבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ כתוב הרבה פעמים בתורה, (בראשית יב י') וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת. (י"ג י"ד) שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה. כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, (י"ג י"ז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. (ט"ז ז') אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה. (ט"ז ט"ז) ודור רביעי ישובו הנה (ט"ז י"ח) כיום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת. את הקני ואת הקניזי ואת הקדמוני. ואת החתי ואת הפריזי ואת הרפאים. ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי. (י"ז ח') ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי לכם לא-לקים. (ע' רש"י ושם אחיה לכם

לא-לקים אבל בן ישראל הדר בחוצה לארץ [דומה] כמי שאין לו א-לה).

(כ"ה ב') וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך. גור בארץ הזאת ואחיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך. והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצות האל והתברכו בזרעך כל גוי הארץ.

(כ"ה י"ג) הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה, (ל"ה י"ב) ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אתן את הארץ.

ומתוך זה כתוב בכל זוג תפילין ששה פעמים, וכן אומרים זה בקריאת שמע בפרשה שניה וכן כתוב בכל מזוזה, והנה עכשיו הקב"ה עזר שעם ישראל כבש חלק גדול של א"י, אולם יש שטוענים שזה אינו נוגע להשבועה הנ"ל ובגלל זה מזלזלים בענין א"י, ולא רואים חומר החטא במסירת א"י לגוים, ואף שיש מספיק סברות על איסור מסירה גם בלי ענין השבועה, מ"מ ביאור ענין של השבועה מחזק אחיזתנו בא"י

הנה יש שטוענים שאין לזה שייכות לענין השבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו, כיון שנעשה ע"י פורקי עול, טענה זו מבוססת על הנחה שהגאולה מוכרחת לבא דרך משיח צדיק יסוד עולם, וכל שלא בא בדרך זו אין לו שייכות עם גאולה, אולם כבר נמסר לנו ע"י יחזקאל הנביא (ע' לקמן) שיש אפשרות של תהליכי גאולה וקיום הברית ע"י פורקי עול המכונים כאנשי סדום והם יכבשו א"י תחילה, וגדלות של משיח הוא בשלב יותר מאוחר, וממילא אפשר להבין כיבוש של זמנינו כיבוש וביאה שלישית, אף שעדיין יש בו המון חסרונות, ואין שום הצדקה לשום חטא ועון שעושים, רק שבכל זאת הכיבוש חל.

וכן בתפילת שמנה עשרה אומרים מקודם "קבוץ גלויות" ואח"כ "השיבה שופטינו" ואח"כ "ולמלשינים" ואח"כ "על הצדיקים" ואח"כ "בנין ירושלים" ובסוף "את צמח דוד", (מגילה יז):

ויש שרוצים לומר שאם נחשיב זה כחלק של השבועה של הקב"ה ממילא מצדיקים ג"כ כל המעשים רעים שנעשו כאן, אולם חיבור שני דברים אלה הם טעות גמור, אלא צריך להפריד בין זה לזה, עצם הכיבוש הוא בגלל השבועה של הקב"ה, והמעשים הוא נושא לעצמו ויש דין ודין לכל דבר ואחד מן החטאים הגדולים שנעשו בהקמת המדינה הוא העברה על הדת של אלפי ילדים ומכירתם ועברו על מה שנאמר (עמוס ב ז) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. מ"מ גם משום חטא הנורא הזה, לא פקע דין כיבוש ונחלת אבותינו כמו שיתבאר לקמן.

כתוב ביחזקאל (ט"ז נ"א) ושמרון כחצי חטאתה לא תטא, ותרבי את תועבותיך מהנה ותצדקי את אחותיך בכל תועבותיך אשר עשית(י):

(נב) גם את שאי בלימתה אשר פללת לאחותה בחטאתיה אשר התעבת מהן תצדקנה ממך, וגם את בושאי ושאיי בלימתה בצדקתך אחיותך:

(נג) ושבתי את שביתתן את שבית סדום ובנותיה ואת שבית שמרון ובנותיה ושבית שביתתך בתוכנה:

(נד) למען תשאיי בלימתה ונכלמת מכל אשר עשית בנחמתך אתן:

(נה) ואחותיך סדם ובנותיה תשבן למקמתן ושמרון ובנותיה תשבן למקמתן ואת ובנותיה תשובינה למקמתן:

(נו) ולוא היתה סדם אחותך לשמועה בפיה ביום גאונך(?):

(נז) בטרם תגלה רעתך כמו עת תרפת בנות ארם וכל סביבותיה בנות פלישתים השאטות אותך מסביב:

(נח) את זימתך ואת תועבותיך את נשאותיך נאם ה':

(נט) כי כה אמר ה' א-לקים וְעֲשִׂיתִי אֹתָךְ כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתָ אֲשֶׁר בָּזִית אֶלֶּה לְהַפֵּר בְּרִית:

(ט) וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ וְהִקְיֵמוֹתַי לָךְ בְּרִית עוֹלָם:

(סא) וְזָכַרְתָּ אֶת דְּרָכֶיךָ וְנִקְלַמְתָּ בְּמַחְמַתְךָ אֶת אֲחֻזְתְּךָ הַגְּדֹלוֹת מִמֶּנּוּ אֶל הַקְּטָנוֹת מִמֶּנּוּ וְנִתְּתִי אֶתְּהֵן לָךְ לְבָנוֹת וְלֹא מִבְּרִיתְךָ:

(סא) וְהִקְיֵמֹתַי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי ה':

(סב) לִמְעַן תִּזְכְּרִי וּבִשְׁתָּ וְלֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד פֶּתַח הַיָּם מִפְּנֵי פְלִימְתְּךָ בְּכַפְרִי לָךְ לְכָל אֲשֶׁר עָשִׂיתָ נָאָם ה' א-לקים:

ונתתי אתהן לך לבנות ולא מבריתך. ע' רש"י ותרגום שהקב"ה שומר הברית אף שאת (=ישראל) לא שומרת הברית ואת תכבשי כל האומות מסביב.

ורואים מכל זה שאפילו עבירות הכי חמורים שנעשה ע"י ישראל אינן מפקיעים דין כיבוש

(יחזקאל ל"ז כא) ואחמול על שם קדשי אשר חיללחו בית ישראל בגוים אשר באו שמה לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' א-לקים לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגוים אשר באתם שם וגו' ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם. ונאמר, (יחזקאל לו לב) לא למענכם אני עושה נאם ה' א-לקים יודע לכם בורשו והכלמו מדרכיכם בית ישראל. וכן נאמר (יחזקאל כ מב) וידעתם כי אני ה' בהביאי אתכם אל אדמת ישראל אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם: וזכרתם שם את דרכיכם ואת כל עלילותיכם אשר נטמאתם בהם, ונקטתיכם בפניכם בכל רעותיכם אשר עשיתם: וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי, לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל נאם ה' א-לקים: ונאמר (ישעיה מח יא) למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אתן: (וע"ע ישעיה נט, שחשב שם כל העבירות ואח"כ הקב"ה עוזר) ב) כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין א-לקיכם, וחטאתכם הסתירו פנים מכם משמוע: (ובחמשך שם) ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל, וירא ה' וירע בעיניו כי אין משפט: וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, ותושע לו זרעו, וצדקתו היא סמכתהו: וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו, וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל קנאה: כעל גמולות כעל ישלם חמה לצריו גמול לאויביו, לאיים גמול ישלם:

וכן לא גרע הכיבוש מכיבוש של ירבעם בן יואש שהחשיבו הנביא וחז"ל ככיבוש, וז"ל הירושלמי ושמ כתיב (מלכים ב' י"ד) הוא השיב את גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-לקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא וכו' רבי חנינא ורב מנא חד אמר כל מה שכבש יהושע כבש זה וחזינא אמר יותר ממה שכבש יהושע כבש זה תנא ר' חזון מסעיה לר' מנא ימים קלין עשו ישראל באותו הארץ וע' ספרי (דברים א ח) לתת להם אלו באי הארץ ולזרעם אלו בניהם אחריהם אלו שכבשו דוד וירבעם אף שרוב הדור היו עובדי ע"ז (מ"ב י"ד כ"ג) בשנת חמש עשרה שנה לאמציה בן יואש מלך יהודה מלך ירבעם בן יואש מלך ישראל ארבעים ואחת שנה: ויעש הרע בעיני ה' לא סר מכל חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל: הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' א-לקי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אשר מגת חפר: כי ראה ה' את עני ישראל מרה מאד ואפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל: ולא דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש:

וגם בזמנו היה שולט החטא של מכירת ילדים, שהרי בזמנו היה עמוס הנביא, כמו שנאמר ריש עמוס דברי עמוס וגו' אשר חזה על ישראל בימי עזיה מלך יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל, והוא ניבא (עמוס ב ז) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. בין אם התוכחה היתה מכירת ילדים או לקיחת שוחד כדי לעוות הדין כמו שכתבו המפרשים שם, מ"מ הוא אותו שורש החטא, שהרי חז"ל דרשו פסוק זה גם על מכירת יוסף

ועוד ראינו שעוברי עבירה שכוברים א"י בזמן שהקב"ה נתן להם ועושה להם ניסים בכיבוש, נקרא כיבוש ונחלת אבות, ונס, כמו שנא' (דברים ב יב) ובשעיר ישובו החורים לפנים ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישובו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירושתו אשר נתן ה' להם.

ע' ברמב"ן דברים (ב' י, קרוב לסוף) וז"ל: והנה אמר כי החורים שהם לאברהם ישובו בשעיר לפנים ובני עשו שהם זרע לאברהם ירשו אותם וישובו תחתם במעשה נס, שהיו הם עם רב בארצם, ועשו בא לגור שם

ונתחזק עליהם כאשר עשה ישראל ליתר הגויים של אברהם אשר נתן להם בכוה הגדול. והנה הנחיל השם כל העמים להם לזרעו של אברהם, אחד מהם לעשו, והשאר לישראל שהוא הבן הבכור, ואין ראוי לגזול מעשו את אשר הורישם הא-לקים. כי השם יקצוף על הגזול מהם נחלה שהנחילם הוא יתברך, כאשר יקצוף על הגזול מישראל הארץ אחרי שיוחלגה להם. וכענין שיאמר (ירמיה י"ב י"ד) על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלת את עמי, וזה טעם כאשר עשה ישראל עכ"ל.

ובאמצע אותו דיבור כתב וז"ל כי בעבור שאמר הקב"ה למשה אל תצר את מואב, כי אני נתתי לבני לוט את ער ירושה, יספר הכתוב כי הארץ ראוייה לזרע אברהם לולי שנתנה לבני לוט, וכי והנה השם עשה נס לבני לוט לכבוד אברהם ויכלו להם וירשום מפניהם ואין ראוי לגזול מהם הארץ אשר נתן ה' להם במעשה נס. עכ"ל.

ולמדים מזה שאף שעשו עמו ומואב היו עובדי ע"ז וגם כבשו בדרך נס שהיה מלוכש בטבע, שהרי עשו השתדלות בזה, מ"מ נחשב לנחלת אבות שנתן להם ה' וא"כ כ"ש לעם ישראל.

(ואפשר ללמוד גם מזה דאם אפילו בני ישראל בזמן משה רבינו שהיו כולם שומרי תורה ומצות. אסור היה להם לכבוש ארץ ארץ עמון מואב ואדום כיון שנתן להם הקב"ה לכבודו של אברהם. עאכ"כ שארץ שניתנה לבני ישראל לנחלה, אסור לגי לקחת גם אם ישראל אינם שומרים מצוות. וכ"ש בזמנינו שנבנו הרבה מקומות התורה בכל א"י)

ואין לומר שבגוי אין הקב"ה מקפיד אבל בישראל יש הקפדה יותר שיכבשו רק שומרי תורה ובלי זה אינו נקרא כלל נתינה ואינו מתיחסת להברית, שהרי כתוב בתורה, (דברים לא כ) כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותינו זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ועבדום וניאצוני והפר את בריתי אלמה שגם במצב כזה נקרא שהקב"ה הביא אותם לאדמה אשר נשבע לאבותיו, ופשוט שהיו מחוייבים בביכורים עד זמן שגלו מן הארץ,

וגם אין לומר שדוקא בדיעבד שאחר הכיבוש נתקלקלו אבל כשהתחילו בקילקול אינו כיבוש, גם זה אינו שהרי נאמר אצל פסל מיכה שלקחו הע"ז ויחד עם זה כבשו הארץ, (שופטים יח כז) והמה לקחו את אשר עשה מיכה ואת הכהן אשר היה לו ויבואו על ליש על עם שקט ובטח ויכו אותם לפי חרב ואת העיר שרפו באש, וזה היה בנחלת דן ובודאי גם מי שגר בנחלת דן מחוייב בביכורים להודות לה' על הארץ הטובה, (ע' יהושע יט מז) ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וילכדו אתה ויכו אותה לפי חרב וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם. ע' רש"י - שם לשם היא ליש, וכן (דברים לג כב) ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן ע' רש"י - והיא לשם שהיה בחלקו של דן.

וע' (שופטים א כב) ויעלו בית יוסף גם הם בית אל וה' עמם ע' רש"י בית אל, שנפל בגורלם ואע"פ שפסל מיכה עמם שהרי מיכה משבט אפרים, נאמר כאן וה' עמם, הוא שאמר דניאל, (דניאל ט ז) לך ה' הצדקה ולנו בושות הפנים.

ועדיין יש שטוענים שהרי אינו ניכר שזה מדינה יהודית שהרי לפי החוק יש גם לגוים זכויות ובאופן תיאוריטי היה שייך לקחת ראש ממשלה גוי ג"כ, וממילא אם רוצים ליחס הכיבוש בגלל ברית האבות, או בגלל חילול ה' שלא יאמרו הגוים שהקב"ה לא יכול לעזור לעם ישראל, צריך עכ"פ להיות, שמה שנכבש יתחס לעם ישראל צאצאים של אברהם יצחק ויעקב, והא ניכר שהקב"ה עזר כאן לעם ישראל משא"כ לפי המצב, כל מדינה זו אינו מתיחסת לעם ישראל ואין לו קשר עם ברית האבות,

אולם נראה, שעל אף שאנו מצטערים הרבה על המצב האומלל הזה מ"מ אחר כל זאת ניכר שהמדינה יהודית, ויש לזה כמה סימנים

וכן הוא מוסכם בין הפוסקים שאדמת המדינה וכן מה שנכבש בששת הימים מחויב בתרו"מ וכן יכולים למנות שליח להפריש תרו"מ, (במקומות שהיו מחוייבים בזמן עזרא) ולא אמרינן שזה בבעלות של שילטון זר ואינו יכולים למנות שליח. שגוי אינו יכול למנות שליח, (ע' קדושין מא:)

ע' בספר מים חיים (על הלכות כלאים ערלה תרומות ומעשרת ועוד, מהרב חיים אריה הוכמן שליט"א ראש כולל בקרית ספר), שכתב בנושא קרקעות של מנהל מקרקעי ישראל שאינו הפקר אלא יש להם דין בעלות, ולא כמו שכמה חשבו שהכל הפקר, בשם שו"ת מנחת יצחק (ח"ט תשובות ס' ק"א ק"ב ק"ג) אי שילטונות המדינה יש להם דין בעלים על קרקעות א"י או שאין להם דין בעלות מטעם דהו רק כבעלות כללי ולפי"ז אין לומר בהם דינא דמלכותא דינא דהו קבוצת אנשים שהשתלטו על אנשי המדינה וממילא אינם

מ"מ נקרא שם אדום על המדינה שלו, ומה שטוענים שבאופן תיאוריטי היה אפשר לבחור ג"כ ראש ממשלה גוי, הנה מואב קיבל חלקו מכח אברהם אבינו כמבואר בפרשת דברים, ויש דיעה בחז"ל שבלק מלך מואב לא היה כלל ממואב רק ממדין ע' רש"י ריש בלק, ומדין לא קיבל חלק בא"י, וא"כ למה אסור לכבוש את מואב בגלל שקיבלו חלק מכח האברהם אבינו, הרי זה היה מדינה מדינית בגלל המלך, אלא ודאי שזה עדיין לא מפקיע שם מואב מן המדינה, וממילא אפשר ללמוד זה ג"כ לענין מדינת ישראל, שזאת עדיין מתיחס לעם ישראל ומתיחס לברית אבותינו

עוד יש שטוענים כיון שאין לנו שליטה מלאה כאן, אין זה בכלל הכיבוש ואינו מתיחס לשבועה של הקב"ה לתת לנו את הארץ

וגם טענה זו מופרכת מיסודו, שאף שאין הכיבוש בשלימות מ"מ הוא בכלל כיבוש וירושת הארץ ומתיחסת לברית של הקב"ה, והרי ביאה שניה בימי עזרא נחשב בכלל ירושה כמבואר בגמ' (יבמות פ"ב:), ואף שהיה בו הרבה חסרונות שהיו משועבדים למלכי פרס כמבואר בקרא, וכן לא כבשו כל א"י מ"מ נחשב כירושת הארץ, וא"כ ג"כ עכשיו לא גרע מזה וכנראה מבחינת הכיבוש הוא הרבה יותר חזק, וגם יש יותר ממאה פעמים יהודים בארץ מבזמן עזרא

ונאמר בזמן עזרא, (נחמיה ט לו) **הנה אנחנו היום עבדים והארץ אשר נתת לאבותינו לאכל את פריה ואת טובה הנה אנחנו עבדים עליה, ותבואתה מרבה למלכים אשר נתת עלינו כחטאתינו, ועל גויתנו מושלים, ובבהמתנו כריצונם ובצורה גדולה אנחנו**

ומצב כזה נקרא ירושה שניה וזה נקרא שבזמן עזרא נקנית א"י בחזקה, כמו שכתב הרמב"ם, ספ"ז דהל' בית הבחירה

ואף כעת שיש בעה"ר אוטונומיה ערבית, מ"מ לא נפקע נחלת ה' ממה שנשאר בשלטון ישראל, שהרי גם בתקופת השופטים היו מובלעות כנעניות, שאף שנענשו הרבה על זה שהשאירו אותם, (ע' שופטים פרק ב') מ"מ כל מה שכבשו מחויב בביכורים, ונקרא נחלת ה', ואף בזמן שמגר בן ענת היה נקרא נחלת ה' אף שסבלו מן הגוים (שופטים ה' ו') **בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות והלכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות וגם ישועת שמגר בן ענת נקרא ישועת ה' אף שהיה רחוק מן השלימות (שופטים ג' לא) ואחריו היה שמגר בן ענת ויך את פלישתים שש מאות איש במלמד הבקר, ויושע גם הוא את ישראל**

וזה דלא בתשובת הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א בתחומין ח"י עמוד 44, שרצה להחליש הכיבוש של היום, ועושה מזה צירוף להתיר נתינת שטחים לגוים, שאה"נ שאין הכיבוש בשלימות, אבל מה שיש יש, והוא בכלל הבטחת הקב"ה וקיום שבועתו

ותפיקדינו לחזק הכיבוש בין בכמות ובין באיכות ולא לומר כיון שבין כך אינו בשלימות, כבר אפשר לומר גם על מה שכבר יש

וכל זה מראה שאחר כל הצרות יש כאן מדינה יהודית, ואף שמנסים לאט לאט להפוך המדינה למדינת כל אזרחיה, מ"מ צריך לחסום נגד זה בכל מה שאפשר, סיבת התגברות של הבאת גוים לכאן וכן הנסיון לטשטש זהות המדינה כמדינה יהודית, יש לזה סיבה בגלל התגברות אנשי תורה וחזרה בתשובה ויש פחד גדול למקצת חילונים שיהפכו המדינה למדינה ע"פ תורה ולכן מחפשים עזרה מן הגוים, כי החילונים אין להם הרבה ילדים, וגם הקצת שיש, הרבה מהם יורדים לחו"ל, וזה סיבת התגברות הבאת גוים בזמן האחרון, ומ"מ זה גופא סיבה לראות התגברות הקדושה בא"י, כי בלי זה אין להם מה לפחד ויש עוד הרבה סברות בכיוון זה ואכמ"ל

וממילא מי שנותן חלק של א"י לגוים, מלבד שאר איסורים כנ"ל, הולך נגד השבועה שנשבע הקב"ה לאבותינו לתת לנו את הארץ וקים כעת הבטחתו, וכמו שנאמר (נחמיה ט ח) **ומצאת את לבבו נאמן לפניך וקרת עמו הברית לתת את ארץ הכנעני והחיתי האמורי והפריזי והיבוסי והגרשי, לתת לזרעו ותקם את דבריך כי צדיק אתה**

ואף ששם היה חסר בכמות ובאיכות מ"מ מה שיש יש, אף היום אף שחסר בקים השבועה בכמות ובאיכות מ"מ מה שיש יש, ובזה נתקם בחלקו השבועה

וקיום שבועה זה ע"י הקב"ה, ביטל ממילא השבועות שלא יעלו כחומה ושלא ימרדו באומות

העולם ושלא ידחקו הקץ, המוזכרים בסוף מס' כתובות, (קיא.) את"ל שלא נתבטלו עד הכיבוש, ואת"ל שהם הענין של הלכה, שהרי השבועות האלו היה תלויים עד שתחפץ, כמו שנאמר (שה"ש ב') השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ומבואר בגמ' שם שמביא הפסוק (ירמיה כז כב) בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי, שאם יש פקידה כבר נתבטלו השבועות, ובזמן בית שני כשהכריזו כורש לעלות לירושלים כבר היה פקידה (ע' מגילה י"ב), וראינו שהקב"ה כעת חפץ בכיבוש ע"י שעזר לנו בניסים גדולים, לכבוש א"י בשני שלבים, אחד תש"ח תש"ט, ושנית תשכ"ז, וידוע שבעל האור שמח אמר כבר בהצהרת בלפור "סר פחד השבועות", וכ"ש אחרי הצהרת האו"ם 29 נובמבר 47 למנינם, שהסכימו על הקמת המדינה, וכ"ש אחר שני הכיבושים, שנעשו בנסיים (ע' לעיל ד"ה ע' ברמב"ן בענין כיבוש ע"י אדום)

וזה"ל בעל "האור שמח" ו"משך חכמה", במכתב שנפרסם ב"התור" בשנת תרפ"א, אמנם כעת הסבה ההשגחה, אשר באסיפת הממלכות הנאורות בסן רמו (=בתר"פ, בה הוחלט למסור את השלטון בא"י לבריטניה, שהיא תבצע את החלטת בלפור על הקמת בית ועד לאומי ישראל) ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות, וברשיון המלכים, קמה מצות ישוב א"י, ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה, למקומה. ומצוה על כל איש לסייע בכל יכולתו לקיים מצוה זו, ואולי על זה נאמר (ירמיה לא כא) עד מתי תתחמקין.

רבי חיים ויטל זצ"ל כתב בהקדמה לספר עץ חיים ח"א עמוד ח' בשם ברייתא דר' ישמעאל ובשם הזוהר שכל השבועה היתה רק אלף שנים

(וכנראה שמשום זה כתב האור שמח "סר פחד השבועות", ולא כתב נפקעו השבועות, שהרי גם מקודם כבר נתבטלו, רק שהיו אלו אשר חששו לזה, או משום שכל ענין של השבועות אינו להלכה, שהרי לא הוזכרו לא ברי"ף ולא ברמב"ם ביד החזקה ולא ברא"ש, ולא בש"ע, אלא כמו שכתב האבני נור בס' תני"ד שאינו כלל ענין של הלכה, שהרי לא מצאנו מעמד כזה שהשביע הקב"ה את עם ישראל וענו אמן, רק זה ענין של השבעה לשורש נשמתו של ישראל, והכוונה בזה, שהקב"ה נור שכל זמן שלא יהא הקץ מוכן, לא יצליחו בהשתדלותו, אבל אם יצליחו יצליחו וזה גופא סימן שהגיע הזמן, ואין זה ענין של הלכה).

וכן הנסיים העצומים שהיו במלחמת המפרץ היה גילוי גדול שהקב"ה עוזר לעם ישראל בא"י.

ועוד ע' אות טז, באריכות כל הטובות שנעשו בא"י תחת שילטון הזה, וזה מורה שיש כאן השגחה עליונה, ואף שחלקם נעשה על אפם וחמתם של המנהיגים, מ"מ צריך הכרת הטוב להקב"ה וזה מראה בראיית חזקה שכל הכיבוש הזה הוא יד השגחה כדי לקיים שבועתו לתת לנו את הארץ

ונתקיים מה שנאמר (תהילים קלז יז)

כי לעולם חסדו	למכה מלכים גדולים
כי לעולם חסדו	ויהרוג מלכים אדירים
כי לעולם חסדו	לסיחון מלך האמורי
כי לעולם חסדו	ולעוג מלך הבשן
כי לעולם חסדו	ונתן ארצם לנחלה
כי לעולם חסדו	נחלה לישראל עבדו
כי לעולם חסדו	שבשפלנו זכר לנו
כי לעולם חסדו	ויפרקנו מצרינו

אולם יש שהחרימו כל התיחסות להקב"ה במלחמות השחרור וששת הימים, והכריזו שכל מי שמודה להקב"ה על הנצחון והכיבוש הוא בכלל מין ואפיקורס ויש לו דיעות כוזבות, ואין לו "דעת תורה" ומתנגד לכל גדולי ישראל שיש להם "דעת תורה", ע' לקמן אות ח

ח) מי כבש א"י בדורינו, הקב"ה או הציונים או השטן

הקדמה לאות זה

מפני שיש באות זה ביקורת על מקצת גדולי ישראל, רצינו לבאר כאן שהביקורת מצטמצם אך

ורק בהנושא עצמו שכתבנו כאן, אולם כל אחד מגדולים אלו יש לו חלק עצום על הרבצת תורה ובנין מוסדות התורה והצלת עם ישראל מן השמד הרוחני שהביאו לנו ראשי מדינת ישראל וכל הממשל אשר חוקקו חוקים אנטי דתיים והעברת עם ישראל על הדת, ובלי הגדולים האלו לא היה נשאר בהרבה מקומות מתורת ה' שריד ופליט, ע"כ ההקדמה

ומי שעדיין תפס בג' שבועות, גם אחרי מלחמת ששת הימים, הוצרך להכחיש כל הניסים ולאמר שהכל מעשה שטן בגלל שלא שייך שהקב"ה עוזר לרשעים, כמבואר בספר "ויואל משה" דעתו על הכיבוש של תש"ח תש"ט, ו"על הגאולה והתמורה" על הכיבוש תשכ"ז, וממילא לא ראה כאן הענין של "עד שתחפץ" אבל כבר הוכחנו בראיות ברורות שאין הדבר כן, שהרי הקב"ה עוזר למען כבוד שמו ולא בגלל מעשינו, או שהוכרחו לטעון שכיון שיש הרבה חילונים שאמרו (דברים ח יז) **כחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה** ולא תלו בהקב"ה, ממילא נמשכו אחריהם ואומרים שבאמת לא הקב"ה כבש זה רק הציונים, וממילא לא ראו כאן הענין של "עד שתחפץ", אולם כל זה טעות גמור וא"א ללחום נגד הכפירה ע"י כפירה, כי אנו צריכים לומר וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה וממילא מיחסין זה להקב"ה, רק הוא פועל דרך שלוחים שהוא בחר בהם, ולא נאמר "כי הוא העושה לך חיל" רק "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", וכמו שדייק בדרשות הר"ן פ' י', כדי שלא לפסול חלק השתדלות האדם, (והקב"ה חופשי לבחור שלוחים שהוא רוצה ואינו מחויב לשאול אותנו את מי שהוא צריך לבחור, ולפעמים בוחר שלוחים שרוצים לעשות רצונו ולפעמים אילו שרוצים לעשות היפוך רצונו, גם המן היה שליח של הקב"ה לעשות העץ שתלו אותו בו, כמו שנאמר ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי, ולא נפסל העץ ע"י מחשבתו הרעה, ונאמר (בראשית נ כ) **ואתם חשבתם עלי רעה, א-להים חשבה לטובה, למען עשה כיום הזה להחיות עם רב** ונאמר (איוב כז יז) **יכין (רשע) וצדיק ילבש (ע' ב"מ סא):** וממילא בודאי כבר הגיע הזמן של "עד שתחפץ". (יש עוד הרבה סברות שלא שייך ענין של ג' שבועות), (כל הפסוקים של יחזקאל שהוא אות ז' לא הוזכרו כלל בס' ויואל משה)

ובזה מובן ג"כ, ההנהגה של בעל ויואל משה אחרי מלחמת ששת הימים, שצחק ככרוכיא, בצעקות וזועות ובכיות עצומות ומחאות נגד הזכרת שם שמים על מלחמה זו, עד שהספר "על הגאולה והתמורה" שזה תורות שלו בסעודות שלישיות בשבתות שאחרי המלחמה, לא כתב בעצמו רק ההקדמה והשאר נתן לתלמידיו לכתוב, בגלל שבשעת הכתיבה נתרגש וכעס וזעם כ"כ עד שהיה סכנה לחייו, ואסר לבקר הכותל מערבי וכל השטחים הכבושים שנכבשו ע"י הציונים הרשעים, ואסר להניח תפילין לחילונים, שהיה אז שעת הכושר להחזיר בתשובה ציבור גדול, והכל כדי שלא יבוא לומר שהקב"ה הנהיג מלחמה זו, והוא היה צודק לשיטתיה בגישה זו, שהרי מלחמה זו היה בסתירה גמורה לכל הדרך שלו שפסל המדינה בגלל הג' שבועות, ועכשיו היה כבר המכה בפטיש הגמור שכבר הגיע הזמן שהקב"ה מעורר האהבה לכלל ישראל ונתקיים "עד שתחפץ", ונתבטלו השבועות האלה, והוא הרי היה לו שיטה שלא לשנות את השיטה, וממילא הוצרך להכחיש הנהגת הבורא מכל המלחמה, ולומר שלא היו שם כלל ניסים רק הציונים בכחם ועוצמם כבשו ולחמו או שהיה הכל מעשה השטן, והכל כדי שלא יאמרו שהגיע הזמן של עד שתחפץ ונתבטלו הג' שבועות

ויש עוד כמה סברות שלא שייך היום ג' שבועות, משום שבתוך שבועות אלו הוזכר ג"כ שהגויים לא ישעבדו את ישראל יותר מדאי, והם עברו על זה באופן שלא שייך להיות להיות יותר גרוע בזמן השואה, ויש כלל שב' אנשים שנשבעו זה לזה ואחד עובר על השבועה, נפטר ג"כ השני, (ע' י"ד ס' רל"ז סע' ו'), ובביאור הגר"א שם הביא מקור לזה מן הגמ' (סוטה י). שמשון לחם נגד הפלישתים אף שאברהם אבינו עשה שבועה לאבימלך שלא ילחם נגד הפלישתים, משום שהפלישתים עברו תחילה על השבועה ולחמו נגד ישראל, ממילא בטל ג"כ הסכם של אברהם, וכן בבראשית רבה, (סוף ויצא), שדוד המלך לחם נגד עמון ומואב אף שבתורה כתיב שאסור להתגרות בעמון ומואב, (דברים ב ט ויט), והטעם שמתר, משום שעמון ומואב הפירו את השלום והתחילו להתגרות בישראל, ממילא בטל האיסור להתגרות בהם ע' ברמב"ן על הוספות לספר המצות (לא תעשה בסוף בד"ה עוד אחת) וע"ש שכתב עוד שענין שלא לגרות באומות האלו הוא רק להתחיל להתגרות בהם, אבל אם הם מתחילים מותר להכות בהם מכה חזקה,

(ומכאן יש ללמוד לענין ההסכמים עם המהבילים ימ"ש שנעשו בשנים האחרונות שבדאי הם בטלים ומבוטלים מלבד טענות אחרות, ואכמ"ל)

וחוץ מזה, עכשיו לא שייך כלל ענין ג' שבועות, דמה תאמר שלא יעלו בחומה? אנו כבר עלינו, וזה היה בהסכם האומות, ומה תאמר שלא ימרדו באומות העולם? הרי אין אנו מורדים בהם אלא הם מורדים בנו, שהערבים הורגים יהודים ורצונם לקחת הארץ מידינו אשר קיבלנו ע"י השבועה שנשבע הקב"ה לאבותינו. ואם האומות העולם לא מסכימים שאנו נגרש הערבים אשר לוחמים בנו, אז הם המורדים, וראייה ברורה לזה, שהרי איתא בש"ע ס' שכ"ט שגוים שבאו על עסקי תבן וקש בעיר הסמוכה לספר לוחמים נגדם, ולא אמרינן שיש כאן מרידה באומות, וכן שלא לדחוק הקץ לא שייך, שלא אנו דוחקים הקץ רק הקב"ה שהכניס אותנו במצב כזה שאנו צריכים לקיים מצות גירוש, והשבועה אתכם בנות ירושלים אם "תעירו" נאמר, ועל הקב"ה אין איסור זה. אלא הוא דוחק אותנו ואם עיי"ז תצא ישועה לכל ישראל אנו נשמח, ואם אנחנו בשב ואל תעשה אנו מרחקים הקץ ח"ו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, ואכמ"ל

ומי שהיה הולך בדרך של בעל ה"ויואל משה" היה צריך להסכים למסור ולהחריב כל א"י כל מה שנכבש ונבנה מימות מלחמת השחרור, ולבטל כל הצבא וכל המדינה, בדיוק מה שהערבים בעצם רוצים, שכל שהערבים תובעים הארץ, אם אנו מתנגדים זה כבר מרידה באומות העולם, אלא צריך למסור להם את כל הארץ, ולחכות עד ביאת המשיח שיבא ויתגלה בב"א, אבל מי שעושה חילוקים בין שתי הכיבושים, או בתוך הכיבוש עצמו שמה שנוגע ליותר שייכת לו, אינו מוכן להחריב ומה שאינו שייך לו כ"כ מוכן להחריב, אין לו שייכות עם דיעה זו (ואם אולי יאמר האדם המאמר לא היה עמדה של הג' שבועות זה אחד מן הצירופין וסניפין שגרמו להגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א, לעשות נידון על ויתור של חלקי א"י כמבואר בתשובתו(שהובא בתחומין חלק י' עמוד 42) ולא הרגיש שכבר כמה פעמים נתבטלו השבועות האלו, ובפרט אחרי מלחמת ששת הימים, שהקב"ה עזר בניסים גדולים לעם ישראל, והוא הושפע מבעל ויואל משה זצ"ל, כמבואר בתשובתו שם שכתב לעיין בספר ויואל משה ומשם בארה, וגם הושפע מהרב שך שליט"א, והרב שך שליט"א הושפע הרבה מדעה של בעל הויואל משה זצ"ל, שהספיד עליו שהוא רבו בנוגע לציונות, וחלק בזה על הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל והמשגיח רב יחזקאל לוינשטיין זצ"ל והרב מפוניבז' רב יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, ע' אות ה', והדיעה של הרב שך נכנס לפוניבז' רק אחרי פטירת המשגיח זצ"ל, בשנת תשל"ד.

ובעל הויואל משה הושפע הרבה לפני המלחמה מן האדמו"ר ממונקטש המנחת אלעזר, שקילל קללות נמרצות את הציונים והמזרחים והאגודאים, שהיה להם איזה קשר עם הציונים, (מאמר אחד ממנו, דרש את הפסוק הוי כל צמא" לכו למים, כל הציוניסטן, וכל המזרחיסטן וכל האגודיסטן תטבעו בתוך המים) והאדמו"ר מסטמר לא קילל את היהודים רק הדיעות הפסולות והאפיקורסיות של הציונות, והעבירה הכי חמורה בעולם לעבור את הג' שבועות, והרב שך השתתף גם בבחירות, ורוב יהדות החרדית, אחרי שנדלדל חריפות הענין ע"י הרב שך, יש להם השפעה מזה מ"מ עכ"פ למחצה לשליש ולרביע, שלא מחשיבים את הכיבושים הנ"ל לקיום שבועה של הקב"ה, וממילא לא נותנים את הערך הראוי לכל הכיבוש, וזה אחד מן הדברים שצריכים תיקון גדול.

מה שכתבתי שהגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א הושפע מהרב שך שליט"א, זה ניכר מאוד מהתשובה הנ"ל שהובא בתחומין, ששם אחד מן הכותרות הוא האיסור להתגרות באומות העולם, והאמת הוא שלא קיים שום מקום בגמ' וכל המדרשים מאמר כזה, ויש רק איסור למרוד באומות העולם, המבואר בסוף כתובות, ושם זה איסור מוגבל לזמן, כנ"ל וכן לא מדברים כשעם ישראל בא"י ואינו תחת הגוים, וכן יש מאמר חז"ל בברכות ז', ועוד, אם מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, אבל לא מדברים שם כשאומה בא לקחת חלק מא"י שאין לעמוד נגדם להלחם בהם, וכן לא במקום שיש מצות כיבוש א"י, ואם יש מקום בתורה על איסור להתגרות, זה רק כלפי ג' אומות, עמון מואב ואדום, שקיבלו חלק מא"י בזכות של א"א ע"ה, ואין להתגרות בהם (דברים ב ה-ט-יט) וכ"ש שאסור להתגרות ביהודים לזורקן ממקומם.

אולם מאמר זה כמו שכתוב הוא המצאה של הרב שך שליט"א, שדיבר הרבה פעמים על זה, ומשם נתגלגל בטעות לדברי הרב עובדיה יוסף שליט"א, ויש כלל שאין שני בנ"א טועין בדיוק באותו טעות לשון ממש, ועל כרחך שלקח השיטה מהרב שך שליט"א בנושא זה

ועוד הביא שם בתשובה דברי ביאור הרמב"ן על שיר השירים, שגם מלך המשיח צריך רשות מאומות העולם, ויצא לפ"ז שלפי דבריו שעדיין כל הסכמת האומות בהצהרת בלפור והקמת המדינה לא מספיקים לזה, וכן שצריך ג"כ למסור חלקי א"י על פי בקשת האומות, ממילא כשיבא מלך המשיח, והאומות העולם יאמרו לו תן לנו חלק של א"י, הוא צריך לתת להם על מגש של כסף כל מה שמבקשים, !!!.....

ובאמת דיעה זו שגם משיח אין לא רשות לעשות מלחמות, הוא דעת המנחת אלעזר הנ"ל שכתב בספרו חלק חמישי ס' י"ב, בטעם למה לא כתב הרמב"ם בספר המצוות מצות ישוב א"י וז"ל חשב הרמב"ם גם כל מצוות שנוהגות בימות המשיח, דמצוות הקרבנות ובנין בית המקדש שיחזרו בבנין ג' חשב הרמב"ם, כיון דאלו ינהגו בעתיד משא"כ בעניני כיבוש הארץ שלא יהיה עוד, כמו שהיה קודם בית ראשון, ... ביאת משיח צדקנו וישיבתו על כסא מלכותו לא יהיה בחינת קטנות ח"ו כמו שהיה קודם בית ראשון, ובפרט הבית השני, רק כמו שכתב הרמב"ם ... "וילחם מלחמת ח"ו", היינו לא מלחמה טבעית עם הגוים כמו מלפנים כג"ל ... ממילא מטעם זה לא חשב הרמב"ם בספר המצוות שלו, לכבוש את הארץ ולשבת בה כיון שזה אינו נוהג בימינו. הנה רצה לעקור כל מצוות מלחמה וישוב א"י מן התורה.

אולם טעה טעות גדול שברמב"ם הבלתי מצונזר מפורש שילחום מלחמה ממש, (הובא דבריו ס"ק ג') וכן מבואר בתחילת פ"א דמלכים על הדמיון של מלך המשיח לדוד המלך, וכן מפורש ספ"ו לשון "מלחמת ח"ו" כפשוטו, וכן מבואר בקרא, (תהלים ב) שמדבר בענין מלך המשיח, (ברכות ז:) **שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזיתך אפסי ארץ: תרועם בשבת ברזל ככלי יוצר תנפצם:** ומצות ישוב א"י הוזכר הרבה פעמים בין ברמב"ם בין בש"ע, (הל' מוזה פ"ה הל' י', הל' שבת פ"ו הל' י"א, הל' שמיטה ויובל פ"ד הל' כ"ה כ"ז, הל' אישות פ"ג הל' כ', הל' נזקי ממון פ"ה הל' ב', הל' שכנים פ"ד הל' י', ובפ"ו הל' ב', הל' גזילה ואבידה פ"ה הל' ה' בראב"ד, הל' עבדים פ"ה הל' ט', הל' מלכים פ"ה הל' ט' עד י"ב (הובא חז"א שביעית ס' כ"ד) פ"ו הל' י"ד, וש"ע או"ח ס' רמ"ח סע' ד', ס' ש"י סע' י"א, יו"ד ס' רנ"א סע' ג', ס' רס"ז סע' פ"ב עד פ"ה, ס' רפ"ז סע' כ"ב, אה"ע ס' ע"ה סע' ג', חו"מ ס' קס"ח סע' א', וכן הל' מלחמה הוזכר ברמב"ם בכל הל' מלכים, הל' שבת פ"ב הל' כ"ג, ופכ"ז הל' י"ז, וכן טור ס' רמ"ט, ש"ע או"ח ס' שכ"ט סע' ו' וס' ת"ז סע' ג')

ומהשמטת הרמב"ם בספר המצוות א"א ללמוד הימנו, ולא רצינו להאריך כאן רק נצדד שהרבה מצוות יסודות לא הוזכרו ברמב"ם בספר המצוות, כמו רוב של י"ג עיקרים, מצות קבלת גר, מצות "וחי בהם" שפיקוח נפש דוחה כל התורה, וכל אלו הדברים נכללים במצות אחרות

וכן בענין הגדרת "כחי ועצם ידי", יש כאן גישה מאד מוזרה אצל הרבה בציבור של יהדות החרדי, שמי שאומר על הכיבוש כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, הוא אפיקורס, ומי שאומר וזכרת את ה' א-להיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה ומיחס הכיבוש להקב"ה שעזר לנו ונתן את הארץ כדי לקיים שבועתו, הוא ג"כ אפיקורס, ומי זה שיש לו דעה הנכונה, זה שאומר שהכל מעשה שטן, אבל ג"כ זה הרבה לא מסכימים ובסופו של דבר לא יודעים כלום איך להגדיר רק פוסלין כל אחד שבא להגדיר, בקיצור הכל כאן טריפה, יש רק "דעת תורה" שלא יודעים בעצמם איזה סוג דיעה יש כאן

בונים בתים ועירות שלימות יפיפות בין במקומות שנכבש בכיבוש ראשון ובין במקומות שנכבש בכיבוש שני, כמו בהר נוף ובנוה יעקב ובקריית ספר ובביתר וכו' ונתקיים מה שנאמר (דברים ח ג) **ובתים טובים תבנה וישבת, וכששואלים אותו מי כבש לך המקום שתוכל לבנות בתים, מי בנה לך הבתים היפים האלה היה צריך לענות כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה שהקב"ה ברוב חסדיו נתן הכח לכבוש ולבנות הבתים האלה רק הוא מנהיג העולם בדרך הטבע ובחר לו כל השלוחים לכיבוש ולבנין, כדי לקיים שבועתו, ולפ"ז אותו סברה שייכת ג"כ לכל הישובים כולל כל יש"ע וכן כל הגולן הכל מכח השבועה של הקב"ה**

ועצם הדיעה של בעל הויואל משה שכל המדינה וכל הציונות הכל מעשה שטן, (שכבר כתבנו שהשפעתו הוא אחד מן הגורמים לנסיגות עד עכשיו, אף שלא קיבלו דיעה שלו רק למחצה ולשליש ולרביע, שהוא העלה את הג' שבועות על סדר היום גם אחרי ששת הימים, ולא החשיב לביטולם שנחשב "עד שתחפוץ" ועלול השפעה זו ח"ו להמשך), אחר כל המוזרות והסתירות והפירכות שיש על זה, וכמו שהוכחנו מן הפסוקים ביחזקאל לעיל, יש גם קושיה גדולה לשיטתו על הנהגתו בעצמו איך שהוא ניצל מן השואה,

הנה אצל קהילת סטמר חוגגים בכל שנה את יום כ"א בכסלו, יום שהגיע הרכבת של קסטנר לשוויץ שנת תש"ה, (6.12.44 בערב), שבתוכו ניצל האדמו"ר מסטמר זצ"ל, ועושים סעודה גדולה בכל קהילות סטמר להודאה להקב"ה על נס הצלה זו, (ע' ספר דבר בעתו על יום כ"א כסלו)

הנה אחרי שנתפרסם במשפט "גרינולד - קסטנר" בירושלים, את מה שהיה מונח אחורי רכבת הצלה זו, יוצא דבר זה. שהגרמנים ימ"ש היו בשנה אחרונה של המלחמה כבר מותקפים מבנות הברית, וראו שסופם מתקרב, אולם היה להם עדיין עבודה להשמיד כמיליון יהודי אונגריה, ולא היה

להם את האפשרות הזו בין מצד כח אדם ובין מצד חוסר זמן, רק ע"י שמשותפים פעולה אתם מן היהודים עצמם,

הנה נשלח ישראל קסטנר מן הסוכנות היהודי בא"י להציל יהודי אונגריה, ואייכמן ימ"ש (ממונה מטעם היטלר ימ"ש להשמיד יהודי אונגריה), הכניס אותו למסגרת שלו ועשו אתו עיסקא, שהוא יעזור להם ע"י השתקת כל אפשרות בריחה והתקוממות ושאר אפשרות הצלה, להשמיד את יהודי אונגריה, ותמורת זה, יקבל קרוב לאלף ושבע מאות יהודים להצלה, וכך עשה, וקיבץ המיוחסים, אנשי משפחתו, אנשי מעלה ואנשי הון תמורת כסף כבד, והכניס אותם לשני רכבות, והם הגיעו ממחנה ריכוז ברגן-בלזן לשווייץ, השניה בכ"א כסלו תש"ה, ועל העסק הזה יצא משפט גדול בא"י, שאין כאן מקום לפרט והם כתובים בהרבה ספרים (כמו בספר "כחש").

ועכשיו, אילו היינו אומרים שכל הצלה שנעשה ע"י עבירות גדולות, אין מקום להודות להקב"ה למי שניצל, א"כ אין כלל מקום לסעודת כ"א כסלו, והיינו צריכים לפי דרכו לומר שכל הצלה זו היא מעשה שטן.

אולם האמת היא שיש בכל זאת מקום חשוב להזכרת נס הצלה, שיש כאן שני ענינים שצריך לחלק אחד מן השני, אחד, העבירות שנעשו בהצלה זו, ומי שמעורב בפרשה יתן דין וחשבון, בין בידי אדם אם שייך, ובין בידי שמים, וזה עסק של הקב"ה, שנית, חלק הכרת הטוב להניצול, שהקב"ה גזר שזה יהא נהרג וזה יהא ניצל, והא בוחר לו השלוחים לזה, בין אם השליח מתכוון לטוב או לרע,

אולם לפי ג"כ על הקמת המדינה שהיא קיום חברית של הקב"ה לתת לנו את הארץ והצלת נפשות של מיליוני יהודים בשני המלחמות, מלחמת השיחרור, ומלחמת ששת הימים, וכיבוש א"י, ואפשרות התיישבות וכו', צריך להודות להקב"ה, ואין מסתכלים אם היו גם עבירות חמורות מתערבים בתוך הקמת המדינה.

ולפי הדיעה של הבעל היואל משה, שהתנגד לציונות בתקיפות כבר אז, היה עוד צע"ג אחר, חוץ מעצם החטאים שנעשה ברכבת זו, שאיך נכנס לרכבת זו, הרי זה היה מאורגן ע"י הציונים הרשעים האפיקורסים

אולם זה ברור שיש צע"ג על מי שניצל ע"י רכבת של הציונים, וגם נעשתה ע"י עבירות חמורות של גרם השמדת מאות אלפי יהודים, ובנה בגלל זה הרבה מוסדות התורה, שיבא ויכריז על כל המדינה וכתוצאה מכך ממילא כל הישיבות וכל המוסדות שנבנו ע"י הכיבוש הכל מעשה שטן, שלפי דבריו היה ראוי לומר שג"כ כל המוסדות שלו וכל הספרים שלו הם מעשה שטן

אולם מכל מקום יש לו זכות שלחם בכל עוז נגד הרבה שחיתויות וקילקולים שיש במדינה ובה תיקן הרבה דברים שלא ימשכו הרבה מעמינו אחרי הרשעות שנעשה במדינה,

ובעצם ענין להכריע מי צודק כאן בהגדרת המלחמות והכיבושים, צריך לבדוק במקור הדברים, אולם רוב אנשים מכריעים לפי מעשה והנהגות החוגים העיקרים המיצגים דיעה זו ודיעה זו, איפה יש יותר לימוד התורה, יותר דקדוק המצות בעניני תרומה ושביעית וכו', יותר הפרדה בין נשים וגברים, לוחמים נגד טילויזיה ודעימיה, ולפי"ז קובעים העמדה גם לענין הכיבושים, ומי שהולך בדרך זו באמת יכול להגיע למסקנא אחרת ממי שבודק לפי המקורות, וכן מי שנמשך אחרי מילים חריפים נגד הדיעה האחרת, שמי שיותר מומחה לצעוק על השני במינוח ואפיקורסות ועוקר כל התורה כולה, אין לו דעת תורה, וכו' וכו', הוא הצודק, אז ג"כ יוצא לו מסקנא אחרת, וכן מי שנמצא בתוך ציבור שמונה תחת השפעתו של העיתון "יתד נאמן" או דברים הדומים לו, אשר הסיתו והשמיצו שנים רבות נגד כל מי שיש לו דיעה אחרת מדעת מרן שליט"א, (אף שהדיעה האחרת היא דעת המשגיח זצ"ל שדרש במשך כמה שנים דיעה שלו באותו ישיבה של מרן שליט"א) עד שהיה חשש רציני לבעל הדיעה האחרת שיפסיד מקום עבודתו והשפעתו בתור ר"ם או אב"ד וכו' או שיפחד משידוכים של בניו ובנותיו וכו' ואינו יכול לחוות דיעה שלו, ובגלל זה הנסיון בענין זה גדול מאוד ויש בלבול גדול וצריך הרבה סעיתיה דשמיא להגיע להאמת והרבה מסירות נפש להגיד האמת שלא לפחד מן ההתקפות כנגדו.

ובאמת שאין לאדם לחוש לענינים אלו, כיון שכעת ענין לפרסם דיעה האמיתית עומד במקום מלחמת מצוה, כיון שההכרעה תלוי בעם, ונאמר ברמב"ם (פ"ז מהל' מלכים הל' ט"ו) וז"ל **ומאחר שנכנס**

בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה ויודע שעל יחוד ה' הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זיכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה.

ויש להזכיר כאן שבקיץ שנת תשנ"ה היה הצעת חוק בכנסת לחזק את הגולן שיצרכו רוב גדול כדי למסור הגולן לסורים, ואז הצביעו אגודה בעד הגולן ע"פ הוראת הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, והאדמו"ר מגור רבי פנחס מנחם אלתר זצ"ל והיה אז עת רצון שגם ש"ס הצביע בעד הגולן, ויצא תיקון, וממילא החוק לא נתקבל, ומ"מ אפשר ללמוד מזה לעניינינו

ובסיים מערכת זו נביא מאמר שגם אלו שנתנו ערך לציונות, נתנו גם ערך יסודי למתנגדי הציונות, ע' אגרות הראי"ה (כרך ג' דף קט) הציונות בתור תנועה מרקלמת (=מפרסמת) את היסוד הלאומי של ישראל, היא טובה ונכונה. ויש לה אחרית ותקוה, אבל בתור משגב של האומה כולה, לעולם לא תקום ולא תהיה, מפני שביסודה אינה משגת את אור הקודש של חיי העולם אשר לגשמת האומה, את רוח-א-ל אמת אשר בקרבה, על כן תעסוק יפה בהשטחים החיצוניים של בנין האומה, ומעולם לא תגיע עד החיים הפנימיים, שבנינם עומד הוא הכן בעד עובדים אחרים, שהם לגמרי מסוג אחר, והם יצמחו דוקא, מתוך אותה "ארץ ציה" של החרדים אשר התנגדו להציונות באמת ואמונה, מפני חרדתם התמימה על רוח ה' על עמו על יסוד חייו.

אולם הצדקה זו מתיחסת למתנגדי ציונות מצד קילקול והריסת הדת, כמו החזו"א זצ"ל, אבל לא למתנגדים עקרוניים מצד ג' שבועות והכחשה במצות מלחמה, אפילו אילו נעשה ע"י שומרי תו"מ.

ט) מקום בא"י שהוא תחת שילטון גוי יש לו מקצת דיני חו"ל לגבי איסור יציאה

מצאנו לפעמים שדין כיבוש ע"י ישראל קובע הדין של איסור יציאה לחו"ל שהרי המקור של איסור זה (ע' כתובות קי:) למידים מדוד המלך שאמר (ש"א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך אלהים אחרים ושם לא רצה ללכת לחו"ל ממש רק לארץ פלשתים כמבואר בהמשך הפרשה (כו א) שהיה בשורש ג"כ א"י רק באותו תקופה נשלט ע"י הפלשתים, כי חבל ארץ ההיא היה מתחלף מדור לדור בין ישראל לפלשתים (ע' בזה ש"א ז יד)

ואף שבזמן שכל הארץ נשלט ע"י גוים יש איסור יציאה מא"י לחו"ל ממש, ורואים שיש דין א"י גם מה שנשלט ע"י גוי, מ"מ לעומת ארץ ישראל שנשלט ע"י יהודים נחשב א"י שנשלט ע"י גוים כחו"ל, וחרי גם מעכו ולצפון אסור לצאת (גיטין עו:) אף שבצפון עכו הוא א"י שכבשו עולי מצרים רק לא עולי בבל, הרי גם ממדרגא גבוה של א"י לדרגא נמוכה של א"י אסור לצאת, וממילא מובן שה"ה ממקום שנשלט ע"י ישראל למקום שנשלט ע"י גוים, וזה ענין של דוד המלך.

ויוצא לפ"ז שמקום שנשלט ע"י גוים נחשב כמקום שאין לו א-לה, לעומת מקום שנשלט ע"י ישראל שנחשב כיש לו א-לה, וא"כ מי שמשליט גוים בחלק של א"י, מסלק במקצת השראת השכינה משם, והוא עושה מלחמה ישירה כנגד הקב"ה, וזה אפילו במקום שאין שם בית כנסת ולא בית המדרש, ולא מקום שדרים שם איש ואשה שהשכינה שרויה שם, וכ"ש מי שמחריב בתי כנסיות ובתי מדרשות ומקום מגורים של איש ואשה, שמסלק השכינה משם ועושה מלחמה ישירה כנגד הקב"ה, (ומ"מ צריך ללכת ליריחו ושכם אף שעוברים דרך חלק שנתנו לגוים כי זה לצורך כיבוש א"י)

י) מצאנו בתורה שבנוגע לאחיזה בא"י בא לפעמים ההתעוררות מלמטה ולא

ממנהיגי ישראל

כתוב בתורה בפרשת בנות צלפחד שהם באו בטענה למשה רבינו שיתנו להן חלק בא"י והקב"ה הסכים על ידן ואמר כן בנות צלפחד דוברות, וכן מצאנו בבני יוסף שהמנהיגים הקטנים באו לטעון על הבעיה של הסבת נחלה ממטה למטה, והראיה שהיו מנהיגים קטנים שנאמר (במדבר לו א) ויקרבו ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה ממשפחות בני יוסף, הרי כל אחד מראשי האבות היה מנהיג רק על חלק של בני גלעד בן מכיר בן מנשה, והם שעוררו כלפי מעלה עד שהקב"ה הסכים על ידיהם כמו שנאמר שם כן מטה בני יוסף דוברים

וכל זה מדובר בענין נחלה שלא יסוב ממטה למטה ואינו נוגע לענין לפחד מן הגוים, וכ"ש במקום

שנוגע לפחד מן הגוים, מצאנו שנכשלו בזה גדולי עולם, שהרי המרגלים היו ראשי בני ישראל, וכן הסנהדרין של משה רבינו היו תחילת העם שבכה מחמת פחד, ונמשכו בני ישראל אחריהם, וא"כ אפשר ללמוד מזה שאם יש מנהיגי ישראל שמעוררין פחד מן הגוים, שצריך להתנגד להם ולטעון שאנו בוטחים בהקב"ה ולא מפחדים מן הגוים, ולא שייך כאן כלל ענין של אין לנו אלא שופט שבימין שענין פחד לא שייך תמיד לגדלות התורה, וכבר כתבנו שאינו דומה כלום לריב"ז ע' אות ג' (בפרטות שם אות יא) ואות י"ד וט"ו.

יא) במלחמת מצוה אם ראשי העם בודקים צדקות העם אם ראויים לנצחון או לא

יש מצבים שיש מלחמת מצוה כגון להציל העם מן האויבים שבאים או בשביל כיבוש א"י, ולא הוזכר תנאי שצריך להיות צדיקים, והרי בזמן אחאב היו כולם ע"ז ונצחו, וכן הוזכר ביחזקאל טז שהבאנו אות ז' שבזמן הגאולה יכבשו ישראל את א"י אף שהם מלא חטאים, ואכן כן ראינו שעם ישראל כבש את ארץ ישראל, במלחמת השחרור ובמלחמת ששת הימים אף שמבחינת ראייה שלנו קשה לומר שהיו כולם צדיקים, אלא הקב"ה עוזר למען כבוד שמו, ולא הולכים לבדוק המעשים,

ומה שכתוב כמה פעמים שהקב"ה הבטיח שאם מקיימים מצות יזכו לא"י ואם לאו יזרקו אותם מא"י, זה לא הלכה בשבילנו להכריע ע"פ מידה זו אם ליכנס למלחמה או לא, רק זה גילוי של אחד מהנהגותיו של הקב"ה, שעוזר לפעמים בשביל קיום המצוות, וזה מחזק אותנו לקיום המצוות, אבל אין זה אמת המידה לקבוע ליכנס למלחמה או לא, ואדרבה כתוב (דברים ט ה) **לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם**

והנהגת הקב"ה אם להעניש ישראל ע"פ עוונותיהם, ולזרוק אותם מא"י בגלל זה, הוא לא דבר קבוע וחוק להקב"ה שמחויב להתנהג ע"פ מידה זו, כי זה רק כשמתנהג ע"פ מידת הדין אבל כשמתנהג ע"פ מידת הרחמים, יש הנהגה אחרת, ויש ג"כ לפעמים שמושיע עם ישראל בזכות האבות ולפעמים למען כבוד שמו שהגוים לא יאמרו שהקב"ה לא יכול לעזור, כמו שהיה אחרי חטא העגל וכן לא השמיד עם ישראל אחרי חטא המרגלים בגלל זה, וכן הוא בגאולה כשעם ישראל לא זוכים וכמו שהובא לעיל אות ז' מן הפסוקים ביחזקאל

וממילא בזמן הזה שראינו שכל זמן שעם ישראל לחם נצחו במלחמה, והיה רק חלישות בתחילת מלחמת יום הכיפורים, כשהמנהיגים לא רצו לפתוח במלחמה בזמן, ונפלו הרבה חיילים, הי"ד, אבל כשלחמו תמיד נצחו, וממילא יש לנו לבטוח בה' שאם נצטרך להלחם ובאמת נלחם, הקב"ה יעזור, ולא נעשה בדיקת מעשים של העם אם ראויים לנצחון או לא, כי לא זה מה שקובע היום, רק כבוד שמים שהגוים לא יגידו שהקב"ה אינו יכול או אינו רוצה לעזור לעם ישראל או כדי שלא שיגידו שדת הנצרות או האיסלם הוא הדת האמיתי ח"ו,

וזה דלא כתשובת הגאון הרב עובדיה שליט"א בתחומין ח"י עמוד 40, שרצה להחליש את עם ישראל בחזקת להם עוונותיהם ואין אנו ראויין לנצחון, ושמו יגרום החטא, ובגלל זה עושה מזה סניף לתת חלקי א"י לגוים, ומעורר פחד מן הגוים

ואה"נ שצריך להוכיח את עם ישראל שיחזרו בתשובה, בזמן תוכחה, אבל לא בקשר ליציאה למלחמה, שאז הזמן להזכיר זכויותיהם, וכמו שעשו חז"ל, על הפסוק (דברים כ ג) **שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה** אפילו אין לך זכות אלא קריאת שמע אתה נוצח, ובגדר לימוד זכות אפשר להזכיר היום מצות מילה שכולם (למעט אחדים יוצאים מן הכלל) נמולים, וכן רשת ב' של קול ישראל שומעים קריאת שמע בכל בוקר בדקה לפני שש, וזה כבר מגלה שבאופן רשמי מאמינים בהקב"ה,

ואם יש להזכיר חטא, זה רק מה שנוגע לענין המלחמה גופא, והיינו אם נכשלו בחטא שלא רצו לכבוש א"י ולא רצו להלחם, וכן מצאנו במשה רבינו ע"ה, כשאמר ספר דברים, התחיל לדבר בתחילה על מצות כיבוש א"י, ואח"כ הזכיר להם חטא המרגלים, ואח"כ הזכיר להם כל הנצחון של כיבוש סיחון ועוג, ורק בפרשת עקב הזכיר באריכות חטא העגל אף שהחטא הזה היה קדום בזמן מחטא מרגלים,

וביאור הענין הוא שאילו היה מזכיר להם מקודם חטא העגל, היו יכולים להגיע לידי חלישות הדעת שאין אנו זוכים לא"י, ובגלל זה לא הזכיר זה, רק ברמז, ואחר שכבר חיזק אותם בסוף פרשת דברים ואמר **לא תיראום כי ה' א-לקיכם הוא הנלחם לכם** וכבר יודעים שאין כאן עיכוב החטא,

אז כדי להחזירם בתשובה הזכיר גם חטא העגל ושאר חטאים,

וכן כשבאו בני גד ובני ראובן לבקש עבר הירדן, כעס עליהם משה רבינו והזכיר חטא המרגלים, מפני שהיה זה לצורך גופו של ענין שלא יחזרו עוד על חטא זה שלא ירצו להלחם, אולם שאר עבירות לא מזכירים כשצריך להלחם, שזה יבא ח"ו רק להחליש ואנו מצווים לחזק

ואף שיש דיעה שמי מתירא מן העבירות שבידו חוזר מעורכי המלחמה, ע"פ הפסוק **מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**, (סוטה מד.) מ"מ לא קי"ל כדיעה זו, אלא כדעת החולק שם (רמב"ם הל' מלכים פ' יא הל' טו) וחז"ל מזה, זה רק במלחמת רשות ולא במלחמת מצוה, (סוטה מד:) ועוד, מה כתוב שם **מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**, דהיינו שהוא צריך לעשות הכל כדי שלא להחליש לבב עורכי המלחמה, וילך לביתו וישתוק ולא ידבר על עבירות, אבל מי שמעורר עבירות של כלל ישראל ורוצה ע"י זה להחליש עם ישראל מלצאת למלחמה, ומבסס זה על הפסוק הזה, הוא עושה בדיוק ההיפוך ממה שכתב בפסוק, והוא עובר על הלאו של **ולא ימס את לבב אחיו כלבבו**

ובל"ה גם לפי מה שכתוב שם בתשובה, אסור לתת היום שטחים שהוא כתב שאם יתברר למעלה מכל ספק שיהיה שלום אמת לבין שכינינו אם יוחזר להם השטחים וכו' וכעת רואים שכל מה שנותנים להם הם ממשיכים לעשות פיגועים והם בכלל לא חושבים על שלום רק מסייתים כל הזמן נגד עם ישראל ורוצים לכבוש הכל, ועוד, עצם נתינת חלקי א"י לגוים, הוא הריסת החברה, שהחיללים כבר אינן יודעים מה מטרה של הצבא, אם ללחום נגד האויב למען עם ישראל או ללחום נגד עם ישראל ולהוציא אותם ממקומן למען האויב, וגם שובר רוח הלחימה, וזה כבר נצחון גדול לאויב וזה הסכנה הכי גדולה שהאויב רואה שאנו חלשים ר"ל

וכן מה שנאמר בתורה (ויקרא כ כב) **ולא תקיא אתכם הארץ וכן השמרו לכם פן יפתח לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו' וחרה אף ה' וגו' ואבדתם מהרה וגו'** אין זה ח"ו מצוה על ישראל לבצע זה, זה רק אזהרה שאם הקב"ה יחליט יזרוק אותם מא"י, אבל אינו לו למי שמבצע זה, והרי כל הגוים כמו נבוכדנצר וטיטוס יש"ו נענשו על זה, ונירון קיסר כשראה שרוצים להחרים את ירושלים על ידו ברח, (גיטין נ.) ומצדנו צריך לעורר רחמים, והרבה פעמים הקב"ה עוזר למען כבוד שמו וכמו שהוכחנו (אות ז) שכך הקב"ה מתנהג בדורינו, וגם לקח בביאה ראשונה שמנה מאות וחמישים שנה, ובביאה שניה ארבע מאות ועשרים שנה, ולא אחרי חמישים שנה, ופרט שמתגברת כיום תנועת התשובה, ומי שמביא טיעון זה או מעין זה על השולחן, כדי להצטרף לזרוק חלק מן העם ממקומו ולהחרים חלק של א"י, מגלה דעתו שמואס בא"י, רק מכסה עצמו בטיעונים מעין אלו.

יב) ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החרובה את ביתינו

איתא בגמ' (גיטין נ.) **אמר רבי יוחנן ענותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החרובה את ביתינו, ושרפה את היכלינו והגליתנו מארצנו**

בחיבור זה אין אנו רוצים לעשות כלל דימיון לגוף הנושא שהיה שם הנידון, למה שקורא עכשיו, (שם כשבא בר קמצא להסית חגוי שיכריח לכהנים להקריב בבעל מום למזבח, והרי צריך לעשות כן מפני פיקוח נפש, אמר רבי זכריה יאמרו בעלי מומין קריבים למזבח וע"ש עוד המשך) אולם מה שכעת אנו רוצים לדמות, הוא שחז"ל יחסו חורבן הבית במידה מסוימת לפסק בלתי נכון של גדול בישראל, שגדולי ישראל נמשכו שלא כדין אחרי הפסק הזה, והטעות של הפסק לא היה מצד חסרון גדלות התורה, רק מצד השתמשות במידת עניות, שבשורש היא מידה נכונה וטובה ורצויה, מ"מ יש זמן ומקום שהיא שלא במקומה, וזה מה שגרם לפסק שאינו נכון, וזה מה שהחריב את בית המקדש

ואף שחז"ל יחסו חטאים אחרים לחורבן הבית כמו שנאת חינוס, (יומא ט:) וכן על קמצא ובר קמצא נחרב בית המקדש, וזה להמחיש לנו כדוגמא אחת ממערכת שנאת חינוס שהיה שורה באותו זמן, מ"מ לא נמנעו חז"ל מלבקר חריפות ג"כ פסק הלכה והנהגה של גדול בישראל שאינו נכון, שבעיקבות הפסק הזה שנגרם ע"י השתמשות של מידה טובה שלא במקומה, הוא שהיה אחד מסיבת חורבן בית המקדש

ויש הבדל גדול בין סוג חטא מה שזכירו סיבת החורבן של ע"ז ש"ד וג"ע של בית ראשון, ושנאת חינוס של בית שני, (יומא ט:) ובין סוג חטא של רבי זכריה בן אבקולס, שבשאר חטאים, לא היה

ישירות סיבה טבעית של החורבן, רק שהחטאים האלו קטרגו בשמים ונגזרו עליהם החורבן, אבל חטא של רבי זכריה בן אבקולס, לא היה מצד קטרגו בשמים, רק שזה היה חטא השתדלות אינו נכונה, שבהנהגה טבעית גרם לחורבן, וזה מעין חטא של לא תעמוד על דם רעך, שאדם אינו מציל השני כשיכול, והשני מת בגלל זה,

וזה בא ללמדינו, על זמנינו שאם יש לנו נידון שאנו במו ידינו נחריב חלקי א"י וישובים ובתי כנסיות ובתי מדרשות, ולפי המצב העכשוי דבר זה א"א לבצע אם לא יהיו כאן פסקים של גדולי ישראל שיצדיקו ויתמכו בביצוע של החורבן הזה, וכמו שעד עכשיו כל נסיגות ומסירות חלקי א"י לאויב היה אך ורק בסיוע והכרעה של אחד ממנהיגי וגדולי הפוסקים של זמנינו, ממילא אנו מחויבים לבדוק בשבע עינים אחר זה,

ומי שרוצה לטעון שאם יש ח"ו חורבן כזה, נתלה זה בחטאים של גילוי עריות וכפירה ושחיתות וכו', אבל מה שיעשו גדולי ישראל זה אך ורק אמת וטוב ואנו צריכים לשמוע בקולם בעינים שתומות, באו כאן חז"ל להזהיר אותנו, שגם חטא של פסק לא נכון בענין השתדלות הצלה או אי השתדלות בהצלה, שנגרם עקב השתמשות של מידה טובה שלא במקומה, יכול להיות סיבה של חורבן שתז"ל מיחסין לה וזוקפין בגרמתו את החורבן,

וזה שהיה שם היה רק גרמא, שהוא לא פסק לעם ישראל תלכו ותחריבו את המקום, וכ"ש שכשגדול ילך ויפסוק תלכו ותחריבו את המקום ותמסרו אותו ליד גוים, שאם הפסק הזה הוא טעות, מתיחסת החורבן ישירות ובאחריות של הפסק הזה

ומי שפוסק באופן שלא נכון להחריב חלקי א"י, ואחד מן הסיבות בגלל שמפחד מן חטאים של עם ישראל, ואחר החורבן צועק שחטא של גילוי עריות וש"ד וע"ז גרמו לחטא זה, דומה למי שמצא חולה פצוע ברחוב, ויכול להתקשר לאמבולנס, אולם אינו עושה זאת, רק הולך לבית המדרש וצועק, תראו איזה אסונות קראו כאן!, תחזרו בתשובה! יש פריצות! יש גניבות! יש וכו' וכו', ואם רואה מי שאכן כן רוצה להציל, אומר לו מי הגיד לך שהנפגע הזה ראוי שיצילו אותו, קודם תבדוק במעשיו האם הוא לא גזל האם הוא לא פרוץ וכו', אדם הזה הוא עושה שחוק מן התורה והוא עובר על לא תעמוד על דם רעך, והמיתה מתיחסת ישירות לגבוי

ואם שואלים את הציבור מה דעתם אם יש להחריב כעת חלקי א"י, והם רואים שהפסק של גדול אחד בישראל נראה לא נכון בין מבחינת עצם הטענות, ובין מבחינת שהיה כאן נגיעות ושונד ופחד בלתי מוצדקת ושאר דברים שהיו בעוכריו, רק סותמים את העינים והולכים באמונת חכמים עיוורת אחרי הפסק הזה ותומכים בחורבן, הציבור הוא ג"כ אחראי על זה,

וצריך לדעת כי בשלמא אצל החילונים, שאין להם שייכות עם התורה או רק טיפה, א"א להלהיב אותם למען א"י בגלל התורה, וכל מה שקיבלו מרוח של ארץ ישראל הוא ענין של מקום בטוח ברוח חילוני ואינו מקושר עם הקב"ה, ממילא יש כאן עכשיו משא ומתן איפה יש יותר בטחון ומביאין מומחין לזה ולזה, ובאמת הדבר יותר עמוק, שיש כאן כפירה בהקב"ה ובתורתו וטוענים שאנחנו גזלנים וצריך מצד היושר והאמת לתת א"י לגוים, וזה שגורם להם להסית את הציבור במילת "שלום" שלא במקומו לתת א"י לגוים, אולם הציבור התורני שמאמין בהקב"ה ובתורתו ובבחירת עם ישראל כעם סגולה ועם הנבחר, ובהבטחת הקב"ה לתת א"י לעם ישראל, ואפשרות לחזק אותם בהבטחת התורה (דברים ג כב) **לא תירא מהם כי ה' א-להיכם הוא הגלחם לכם**, הם מטבעם ומאמונתם מתנגדים לכל נסיגה ונתינת חלקי א"י, ולא מפחדים מן הגוים, כך נתברר לי מצד המצב

אולם מה שהוא בעוכריו ובבילבול של הציבור הזה, הוא אך ורק ההשפעה של מקצת גדולי ישראל שהם באים להכחיש ולהחליש כל זיקה של הכיבוש של תש"ח ותש"ט ותשכ"ז, להבטחת הקב"ה לאבותינו, וכן רוח הפחד הגלתי שנשאר עוד מצעירותם וחינוכם של גדולים האלו בגלות, וכן רוצים להחליש בגלל שיש עבירות בתוך העם וממילא אין ליכנס למלחמה (וכבר ביארנו הטעות בענין זה), והם אשר באים כביכול בשם התורה ובשם "דעת תורה", להחליש את הציבור התורני בעמידה איתנה למען א"י ונמשכו בענין זה אחרי החילונים הכופרים, ומוסיפים ואומרים הגדולים האלה, שהציבור מחויב לשמוע גם בענין זה להגדולים וצריכים לבטל דעתם ומחשבותם, עד שההכרעה נשארת במונופול הטוטלי ביד הגדולים

ואם שואלים אותם איך אפשר לתת א"י לאויבי ישראל, אין להם תשובה הגונה, ומה שיש להם

לחשיב, שזה הוא "דעת תורה", ואין כאן שום זכות לחשוב על הענין רק מי שכעת המנהיג .

ומקור לזה שמי שעומד בראש יכול לקחת לעצמו את המונופול הטוטלי, לחשוב על הנושא וכל הציבור אפילו ת"ח מחויבים לשתוק ולא לחשוב כלל על הנושא, הוא נתחדש ע"י הרב אלחנן וסרמן זצ"ל, ועבר משם להרב מבריסק הגרי"ז זצ"ל, ומשם להרב שך שליט"א, וכעת מנסה הרב עובדיה יוסף שליט"א, לעבוד באותו גישה, וכמו שראיתי באחד מן הגליונות של "מעין השבוע" שהשיבו לאחד שהתקיף דעת הרב עובדיה בנושא א"י, והשיבו שכך "דעת תורה" ואסור להרהר אחריו, והביאו מקור מהרב אלחנן וסרמן זצ"ל, שדחה כך את דעתו של החז"א זצ"ל (נכשהיה החז"א בצעירותו)

והלימוד הזכות שאפשר לומר על הגדולים שלא רצו להזכיר חשיבות השבועה של הקב"ה לתת לנו את הארץ, משום שבתחילת הקמת המדינה היה סכנה למשוך אחרי רוח החילוניות, כי הקמת המדינה היה קשור הדוק עם הרס התורה וממילא התרחקו מכל נתינת ערך למדינה, אולם כעת נשתנה המצב, שהרי אלו שבנו המדינה רוצים כעת להרוס אותה, או חלקה, ומי שטוען כעת שאסור לותר על חלקי א"י אינו מזדהה בגלל זה עם החילונים הכופרים עוקרי הדת, ואדרבה מתנגד להם, וממילא צריך לדון לגופו של ענין ולהדגיש שכל הכיבוש של מלחמת השיחרור היה מהקב"ה לקים שבועותו שנשבע לאבותינו

אולם סברה זו שייך להבין רק מי שמוכן לשנות דעתו ולהבין הדבר ממקורו, אבל מי שהולך רק לפי שימוש חכמים ומורגל שהכרזת המדינה כמעשה שטן ושהציונים בנו אותו והכל טריפה ואפיקורסות, ומדינה של גהינום, ואין לזה שום שייכות עם השבועה של הקב"ה, אז לא ישנה דעתו, ומוכן להחריב כעת חלקי א"י, או מי שנמשך למחצה ולשליש ורביע לדיעה זו, מהני עכ"פ להצטרף להרוס חלק מא"י במקום שאינו פוגע ישירות לישוב שלו או למוסד שלו, וממילא ממשיך כך לחשוב כעת, וכתוצאה מכך מוכן ג"כ להרוס ישובים שלימים וכו'

ובגלל זה כתבנו כאן החיבור ד' סוגי מנהיגים כחם ומגבלותיהם, שצריך לדעת שלא בכל מקום צריך לשמוע מה שמקצת גדולים אומרים כשרואים שאומרים דברים תמוהים ונגד התורה, או שאומרים דברים מתמת פחד ורוח גלותי כעין המרגלים וסנהדרין במדבר, או בנגיעות ושוחד בדיני ממונות ונפשות ששוחד ונגיעות פוסל בהם

ואדם גדול שמפחד מן הגוים אומרים לו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, תלך לבית המדרש ותרביץ תורה בה' שבת וטהרת המשפחה ותחזיר עם ישראל בתשובה, אבל בנוגע לא"י תשתוק ולא תחליש את הציבור

וכן מי שבא תחת הכותרת "אסור להתחבר עם רשעים", להחריב ישובי א"י, הוא מתחבר עם כל רשעי אומות העולם, והנוצרים והמוסלמים שרצונם להלחם נגד דת ישראל, ורשעי בני עמינו, כדי להלחם עם עם ישראל להחריב חלקי א"י

וכן מי שבא תחת הכותרת "צריך לקיים הג' שבועות" כדי להחריב ישוב א"י, הוא בא להלחם ישירות נגד השבועה שנשבע הקב"ה לתת א"י לעם ישראל

וכן מי שבא תחת הכותרת "מדינה של כחי ועצם ידי" להחריב ישובי א"י, הוא בעצמו כופר בהקב"ה ואומר שלא הקב"ה כבש את א"י רק הציונים בכחם ועצם ידם

וכן מי שבא תחת הכותרת "אין לנו שיוך רק התורה הזאת" להחריב ישובי ארץ ישראל, הוא הולך להלחם נגד התורה כשהורס עי"ז מוסדות התורה וישיבות וחדרים ובתי כנסיות ובתי מדרשות, ובתים עם מזוזות, ולוחם נגד התורה שכתוב בו הרבה פעמים השבועה, וכן כתוב בתפילין שש פעמים וכן במזוזה וקורא שבועה זו שחרית וערבית בק"ש

וכן מי שבא תחת הכותרת "שמא יגרזם החטא", להחריב ישובי א"י, הוא חטא כאן חטא גדול להחריב ישובים ולמוסרן לגוים ולשתף פעולה עם אויבים ורוצחים להלחם נגד הקב"ה ונגד עם ישראל

וכן מי שבא תחת הכותרת "פיקות נפש דוחה כל התורה" להחריב ישובים, הוא בידיים נותן חרב ביד הגוים להרגינו, והוא שמסכן את כל הציבור, וכל אחד יודע שהגוים אינן רוצים שלום רק מלחמה והם עושים "שלום" רק כתכסיסי מלחמה להקל ללחום נגדינו

וכן מי שבא תחת הכותרת "אסור להתגרות באומות העולם" להחריב ישובי א"י, הוא עושה בדיק האיסור הזה, שמאמר כזה כמו שהוא לא נמצא, ויש רק איסור להתגרות באדם עמום ומואב, שקיבלו חלק מא"י בזכות א"א ע"ה, והוא הולך להתגרות בעם ישראל להוציאם מאדמתן וכובש אותם לצורך אומה גויה שאין לה חלק בא"י

יג) שופט אסור לקבל שוחד ופסול לדון כשנוגע בדבר

בדיני ממונות יש איסור לדיין לדון כשנוגע בדבר, וכן בדיני נפשות, וזה כלול בודאי ג"כ מנהיגי ישראל, וכ"ש שהשופט אומר שהפסק שלו מבוסס בגלל הכסף שמקבל, אין לזה שם פסק, ומקור דין זה נאמר בתורה בתחילת שופטים לא תיקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים

ודיני נגיעה מבוארים במסכת כתובות פרק י"ג, וש"ע חו"מ ס' ט'

ע' בחז"א באמונה ובטחון פ"ג פ' ל' בענין נגיעה הפוסלת בדיני ממונות ואינו פוסלת באיסור והיתר שבדיני ממונות פוסל שוחד וא"א לדיין לראות את האמת אחר שלקח שוחד. משא"כ בדיני איסור והיתר אינו פוסל שיש בכח האדם להסיר נגיעתו ולראות את האמת.

יד) בענין שופט שנותנים לו הרבה כסף למוסדות שלו כדי שיפסוק שמותר לתת שטחי א"י לגוים

אם למשל יש נידון אם לתת עיר מא"י או חבל ארץ לגוים ולהרוס ישובים שלימים כולל הריסת בתי כנסיות ובתי מדרשות ומוסדות, ולסכן את הציבור, וצד אחד לדמות למה שמבואר בש"ע (ס' שכ"ט סעי' ו') שאפילו על עסקי תבן וקש יוצאים עליהם למלחמה, וכן מצות כיבוש א"י (ברמב"ן חשמה לספר המצות מצוה ד'). וכ"ש שלא לתת להם, שאז ניתוסף איסור של לא תחנם, ובגיטה בשבועה שהקב"ה נשבע לאבותינו לתת לנו את הארץ וקיים שבועתו, (ע' אות ז') וכן מה שנא' (תהלים קו כד) וימאסו בארץ חמדה, וכן לדמות לחזקיה מלך יהודה שלא נכנע לגוים, ודלא כדעת שבנא שרצה להכנע ואמרו עליו קשר רשעים אינו מן המניין, (סנהדרין כו.) וצד השני שהגוים מבטיחים "שלום" (אף שכל מה שנותנים להם הם מסיתים ומדיחים נגדינו יותר ויותר וכן מבקשים יותר), וכן רוצים לדמות לרבי יוחנן בן זכאי שאמר שלא ללחום נגד הרומיים כשירושלים היה במצור ולהציל יבנה וחכמה ושולשלת של רבן גמליאל, (גיטין נו.) (רק שאיני מבין איזה מצור יש היום, יש רק איזמים, רק אנו מתמצרים את עצמינו ומדמין שיש מצור, ונותנים להם שטח ושק כדי שיבצרו אותנו וכדי לומר אח"כ שיש מצור כדי לאפשר לקבל היתר לתת להם שטחים, וכדי לאפשר להם לפגוע אותנו ביותר קלות, ועל זה נאמר (ישעיה נא יג) ותשכח ה' עשך נוטה שמים ויוסד ארץ ותפחד תמיד כל היום מפני חמת המציק כאשר כונן להשחית, ואיה חמת המציק: וממילא אין כאן שום דמיון לריב"ז רק פחדנות בלתי מוצדקת, וכן שם כתוב אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא, שראו ברור לפי המצב שלא ינצחו, משא"כ היום שנצחו בכל המלחמות כשבאמת רצו ללחום, (ע"ע אות ג') [בפרטים אות יא] ואות טו) ושואלים אחד משופטי הדור מה דעתו על הנושא, ולו יצויר שהיה עלה בדעתו שעונה בצורה כזו, שאם זה נוגע להישוב ששייך לו או שיש לו שם הרבה תומכים למפלגה שלו, אז הפסק הוא שצריך לעשות הכל כדי להרחיק את הגוים משם, כי זה סכנה בשביל הישוב, אבל אם זה נוגע להישוב שאינו שייך לו, אז למען השלום עם הגוים צריך למסור גם עיירות שלימות לגוים, אז בודאי היינו צריכים להרחיק פסק כזה.

או לו יצויר שהיה עלה בדעתו שהיה אומר בצורה כזו, שאם הממונים על המסירה הזו יתנו למוסדות שלו כך וכך כסף, אז יהא הפסק שלמען ה"שלום" עם גוים רוצחים, מותר למסור עיירות שלימות לגוים ולהרוס ישובים ובתי כנסיות ובתי מדרשות (שהם מחוג אחר), ולעשות מחלוקת גדולה עם היהודים, אולם אם לא יתנו למוסדות שלו מספיק כסף, אז יהא הפסק שיש סכנה גדולה למסור שטחים לגוים ואי אפשר להאמין לגוי וכו' וכו'

עכשיו אילו היה מי שפוסק בנוסח זה בין אם זה בגלוי או בהסתתר שהיו יודעים שזה מה שקובע או שהוא אחד ממרכיבי ההכרעה, לא היה על זה שם פסק כלל ולא היה שייך במקרה כזה גדר שופט שבימינו, ולא היה לזה שייכות לריב"ז, ששם מה שיותר ג"כ היה שלו שיותר על ירושלים, והטעם שראה שבין כך לא מסתייעא מילתא ע"ש בגמ', וכן לא הוא החריב את ירושלים רק הרומיים משא"כ

היום עם ישראל גופא רוצים להרוס את הישובים, אבל מי שהיה מותר על מה שאינו מרגיש שזה נוגע לו בציפור נפשו, ואינו שלו, ועושה זה כדי להציל את שלו, אין לו שום קשר עם ריב"ז, (מלבד מה שכתבנו לעיל אות ג' [בפרטים אות יא] וכן אות ט"ו), ועל זה היה נאמר בהפטרות לפרשת וישב, (עמוס ב ז) **כח אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים**. שדרשו חז"ל ג"כ על מכירת יוסף (ע' תנחומא פ' נח ס' ה', פרקי דרבי אליעזר פ' ל"ז (ס"א ל"ח), ילקוט שמעוני וישב ס' קמב), וע' במפרשים על עמוס שם, שמדובר על דיינים שלוקחים כסף כדי להטות דינו של עני

וגם במכירת יוסף היה שיקולים של סכנה שחששו שיגרם ע"י יוסף כמבואר במפרשים, שחשדו אותו לרודף וכו', ע' אוה"ח הק' פ' וישב (לו כ), ומ"מ דרשו חז"ל במדרשים פסוק זה, והיינו שהכסף היה ג"כ אחד ממרכיבי ההכרעה למכור אותו, ע' תנחומא וישב, שקנו נעלים לרגליהם וכל אחד מעשרה שבטים קנו זוג נעלים בשביל שתי כסף, וע' בב"ר שם שמשום זה שמכרו אותו בעשרים כסף שהוא חמש שקלים, צריך עם ישראל לפדות הבן בחמש שקלים, וכן (ע' פרקי דר"א שם) שחצי שקל שנותנים לקרבנות הוא בשיעור של שתי כסף שכל אחד קנה לו נעלים, והכל כדי לכפר על חטא מכירת יוסף, שנעשה ע"י כסף.

ולכן, בשביל מוסדות, אפילו מוסדות הכי חשובים, כדי להחזיק תורה, ולהחזיר בתשובה אנשים, צריך לקחת כסף ממקום כשר, וכשם שלא יעלה על הדעת שיעשו שוד בנק כדי להשיג כסף בשביל מוסדות התורה, כן לא יעלה על הדעת להחריב ישובים ולמסור חלקי א"י לגוים בשביל להשיג כסף למוסדות

ואפילו עיר הנידחת לא הורסין כשהוא בגבול כדי שלא יכנסו עובדי כוכבים ויחריבו את ארץ ישראל (ע' רמב"ם הל' ע"ז פ"ד הל' ד"ו) וכן אין עושים ג' עיירות עיר הנידחת אפילו כשבשורש היה ראוי להם לעשות כן, וכ"ש עירות של יהודים כולל בתוכם גם שומרי תורה ומצות לא יעלה על הדעת להתנהג אתם מעין עיר הנידחת להחריב הישוב בשביל כסף של מוסדות או נגיעת כסף

ולכן אפילו אם השופט טוען שהפסק שלו אינו קשור כלל עם ענין כסף, אבל המציאות הוא שמי שמבקש ממנו, מציע לו הרבה כסף תמורה הפסק, הרי הוא נוגע בדבר והרי זה שוחד גמור ולא מהני מה שטוען שלא בשביל הכסף עושה שהרי בדיני ממונות ובדיני נפשות פוסל נגיעה ושוחד

וכן לא מהני כלל מה שמשלמים להם בשביל החורבן כי חבל ארץ זה שייכת לעם ישראל ולא ניתן לפדותו בכסף ונאמר אצל אחאב, (מ"א כא ב) **וידבר אחאב אל נבות לאמר תנה לי את כרמך ויהי לי לגן ירק כי הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו, אם טוב בעיניך אתנה לך כסף מחיר זה: ויאמר נבות אל אחאב חלילה לי מה' מתתי את נחלת אבותי לך: ושם לא היה נידון לתת לגוי אלא ליהודי וכ"ש למסור לגוי תמורת כסף לא שייך כלל,**

ולכן מי שיעלה על דעתו לומר שאין כאן איסור של אסור להציל עצמו בממון חבירו, המבואר ב"ק ס:; משום שכתבו הראשונים שאיסור זה נאמר רק כשאין משלמין, אבל כשמשלמין לא שייך זה (ע' טענה זו בתשובת הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א בתחומין ח"י), כאן נקרא שמציל עצמו בממון חבירו או ממנו של עם ישראל במקום שלא ניתן לתשלומין, כי השטח שייך לעם ישראל וקיום השבועה של הקב"ה, ולא שייך לקחת זה תמורת תשלום, כי זה דבר שלא ניתן לתשלומין וכמו כהן שרצה למכור כהונתו לישראל לא שייך כי זה ניתן בברית ולא למכירה, ורק עשו מכר בכורתו ליעקב אבל כהן אינו יכול, וכן יהודי שרוצה למכור יהדותו לגוי, לא שייך, כן שבועת הקב"ה שנשבע לתת א"י ליהודים לא שייך למכור לגוי, ולא שייך לשלם על זה, וכעין זה ידוע בשם הרב מנחם זמבה זצ"ל, מוורשא, שאמר (בכינוס של אגודת ישראל) שמי שמוכן למסור חלק של א"י לגוי הוא רק זה שמוכן לקרוע חלק של התורה, והאדמו"ר מגור הרבי פנחס מנחם אלטר זצ"ל, השתמש במימרא זו כדי שלא לותר על חלק של א"י כשראש הממשלה של אז הציעה לו הרבה כסף למוסדות התורה תמורת ויתור על חלקי א"י, והוא התנגד בתוקף גדול,

אולם אפילו אם יעלה על הדעת שלקבל כסף בשביל מוסדות התורה להציל יהודים מן השמד הרוחני, הוא בגדר פיקוח נפש רוחני המבואר או"ח ס' ש"י בסוף, ובגדר הוראת שעה שמותר לעבור הרבה איסורים למען הצלה זו, ודומה למה שמבואר (כתובות יח:) שמותר לחתום שטר שקר במקום פיקוח נפש, וממילא יעלה על הדעת שמותר ג"כ ליתן פסק לא נכון או לקבל שוחד לפסק, מ"מ זה מהני רק לגבי נותן הפסק, אבל עצם הפסק הוא לא נכון ואחרים אסורים לקבל הפסק, וכמו שטר

שנכתב בשקר מפני פ"נ, השטר הוא פסול אף שהחתם אינו עובר איסור.

וחוץ מזה ע' אות ז' שכל ענין של אחיזה בא"י הוא חלק רוחני עקרוני ביסודי היהדות והמותר על זה הוא עושה מלחמה ישירה נגד הקב"ה

טו) ביאור תביעה של ריב"ז על רופא בשביל רבי צדוק

אחד מן הדברים שביקש ריב"ז, (גיטין נז:) היה רופא לרבי צדוק שהתענה מ' שנה שלא יחרב ירושלים, ויש לעיין מה היה זה בדרגא של חשיבות כ"כ של ר"צ, הרי בודאי היו שם הרבה חולים.

אולם נראה, שריב"ז גילה בזה שהוא נתן ערך גדול במעשיו של רבי צדוק, שירושלים הוא חשוב כ"כ שראוי לצום עליו ארבעים שנה שלא יחרב, וממילא זה חלק של ברית של הקב"ה שנתן את הארץ וציוה לבנות בית המקדש, ובית המקדש הוא המקום הכי חשוב בעולם והכי קדוש בעולם, ובזמנים רגילים צריך גם להלחם בעבורו כמו בכל חלקי א"י, ואם זה לא עזר ע"כ שבאמת נגזרה הגזירה שאין מה לעשות, חוץ משאר ראיות שראה שממילא אבוד (ע"ע אות ג [בפרטים אות יא] ואות יד)

הנה כעת אנו רואים שבשעת אסיפות תפילות למען א"י שלא ימסרו אותם לגוים (המבואר בש"ע או"ח סי' תקע"ו סע' א) באים בדרך כלל אלו אשר גם מוכנים למסור נפש במחאות ושאר ענינים למען א"י, משא"כ אלו אשר אינן מוחים על מסירות א"י לגוים, גם בתפילות לא באים, כי לא מחשיבים את הכיבוש לחשוב כ"כ שראוי להתפלל בעבורו, וכ"ש שלא להלחם עבורו, וא"כ ממילא מי שאומר דיעה למסור חלקי א"י לגוים אין לו שייכות עם ריב"ז שאצלו היה ירושלים חשוב מאוד ובכל זאת אמר שאין להלחם בעבורו כיון שראה שממילא הדבר אבוד, משא"כ מי שאינו מתפלל עבור זה, היינו שאינו חשוב אצלו, א"כ פסק שלו למסור א"י הוא מחמת חסרון חשיבות אצלו שאינו נותן לה ערך של שבועה של הקב"ה לתת לנו את הארץ וציוה לנו גם להלחם עבורו. ולא מצאנו שום גדול בישראל שיפסוק למסור בית מדרשו ועירו לגוים מטענת פק"נ, ותמיד הציעו אלו של אחרים, משא"כ ריב"ז.

טז) הטובות שעשה לנו הקב"ה בדורינו בא"י (הוספה לאות ז)

כתוב ביחזקאל (טז נג) ושבתי את שבותהן את שבות סדום ובנותיה ואת שבות שמרון ובנותיה ושבתי שביתיך בתוכהנה: ולשון ושבתי, מתפרש כמו שכתוב בתורה (דברים ל ג) ושב ה' א-לקיך את שבותך, ודרשו חז"ל השיב לא נאמר אלא ושב, שכשנגאלים הכתיב גאולה לעצמו, ע' רש"י, אף כאן והשבתי לא נאמר אלא ושבתי, דהיינו שהשכינה באה איתם, וכיון שנגזר בגאולת בעיתה ששיבת ציון בא מתחילה דרך אנשי סדום ואנשי שומרון ורק בתוכם אנשי יהודה, וכתבנו אות ז', שזה תהליך הקמת המדינה עכשיו, א"כ צריך לראות איך רואים שהשכינה באה מלובשת בתוך כל תהליך הזה, שכולל גם חוק השבות, בנין כבישים ושדה תעופה, הכנת אוכל מים חשמל וכו'.

ואפשר לראות ע"י התגדלות התורה בא"י כעת שזה אחד מעיקרי השראת השכינה,

(הדברים שנכתבו כאן אינם מסודרים ואין לחם שום סדר מכון)

א) גדולי הוראה וריבוי הרבנים שמלמדים ומדרכים העם לשמור התורה ולוקחים על עצמם עול הפסיקה בהלכה ולוחמים מלחמת ה' לגדור כל פירצה בחומת הדת, וריבוי הדיינים ובתי דין צדק, וזה קיום של כל היהדות וכל התורה כולה, וכן לימוד המצב הנוכחי, וכן בשאר חלקי התורה בירור בשאלות שנתחדשו בדורינו, שהוא הדבר הכי קשה, ונא' (דברים יז יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל

ב) וכן העמדת בתי דינים לחושן משפט, ששופטים על דרך התורה ונאמר (ישעיה א כז) ציון במשפט תפדה ושבתי בצדקה,

ג) במשך הזמן בעיקרו בא"י, נתרבה מאוד לימוד התורה בהדרכת גדולי ישראל, רבנים וגדולי הוראה ראשי ישיבות ואדמו"רים, ע"י הקמת הרבה הישיבות וריבוי התלמידים בכמה גוונים וחוגים, ובתי חינוך לבנות, בכמה גוונים וחוגים, ובנין חדרים לת"ת בכמה אופנים, וכן בדרך המשנה אבות ללמוד כל התנ"ך וכל המשניות ואח"כ כל הש"ס, ואמרו חז"ל (שבת ק"ט:) נא' (תהלים קה טו) אל תגעו במשיחי אלן תינקות של בית רבן ובנביאי אל תריעו, אלו תלמידי חכמים, אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן

(ד) ונתרבו ספרים בכל חלקי התורה ואין עוד שטח שלא נכתב לו ספר וביאורים, על התנ"ך ועל כל ספר של התנ"ך, על ש"ס בבלי וירושלמי, תוספתא ספרי ספרא ומכילתא, ושו"ע, ספר או ספרים על כל מצוה וכמעט בכל סימן, ולפעמים ג"כ על סעיף אחד, ונאמר (קהלת יב יב) 'עשות ספרים אין קץ'

ואמרו חז"ל (פ' ט"ז דמס' סופרים), נמשלה התורה כמלח והמשנה כפלפלין והש"ס כבשמים וא"א לעולם בלא מלח וא"א לעולם בלא פלפלין וא"א לעולם בלא בשמים ואיש עשיר מתכלכל בשלשתן, כך א"א לעולם בלא מקרא וא"א לעולם בלא משנה, וא"א לעולם בלא ש"ס, אשרי אדם שישים עמלו בש"ס, ולא שיהא דולג במקרא ובמשנה ויבא להש"ס אלא על מנת שילמד מקרא ומשנה ויבא להש"ס

כאן היה ראוי להאריך איך בדור הזה נתרבו הספרים, בעה"י, אולם אין היריעה מספקת, ואף אם ימלאו כל הספר, אז למחר כבר יהיו עוד ספרים והדברים מתרבים כמעין המתגבר בכל הנושאים, רק ניקח כדוגמא, בדורות הקודמים היו הרמב"ם, ואח"כ הטור ושו"ע, והיו הרבה שו"ת שכתבו מפוזר על כל חלקי תורה, אולם היום יש ספר לכל נושא ואח"כ ספר בחלק של נושא ואח"כ ספר בחלק של חלק של נושא וכן הלאה, ולמשל או"ח כולל תפילין ציצית תפילה שבת וכו' וכו' ואח"כ יש ספר על הל' תפילין ואח"כ מתפצל, ספר על הלכות צורות האותיות, וספר על הלכות הנחת תפילין וספר על עשית בתים, ואח"כ מתפצל שיש ספר איך כותבים לכתחילה ויש ספר בדיעבד אם כשר, ואח"כ יש ספר על מקצת של האותיות איך כותבים וכו' ולא הארכנו כאן בגדלות דורינו בהוצאת ספרים ובירור הלכה כיון שאין לדבר סוף.

וכל זה בעיקר ע"י ריבוי הכוללים, שהאברכים ממשיכים ללמוד שנים אחרי החתונה, וזה מרבה תורה לאין סוף, ונתקיים מה שנא' (דברים לא כד) 'כי לא תשכח מפי זרעו', ואחד מדוחפים הכי חזקים להקמת כוללים היה מרן החז"א ז"ל, וכעת רואים הפירות באופן שלא היו יכולים להאמין כלל בדור הקודם

(ה) וגם ספרים בשביל אנשים נשים וילדים ונא' (שמות יט ג) 'כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, בית יעקב אלו הנשים בני ישראל לו האנשים'

(ו) ספרים בהלכה ולימוד, בעיון ובפילפול, מפרשי הש"ס ומפרשי הראשונים, ולאסוקיה שמעתתיה אליבא דהלכתא, כמו שנאמר אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ואמרו חז"ל שתהיו עמלים בתורה, ע"י רש"י, ואת מצותיו תשמרו שתהיו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים ועל זה נאמר בהמשך ונתנה הארץ יבולה וגו' ורדפתם את אויביכם וגו' ורדפו מכם חמשה מאה וגו' ונתתי משכני בתוכם וגו' ואמרו חז"ל (ברכות ת.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה

(ז) ספרים בחינוך כמו שנא' (בראשית יח יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו'

(ח) ספרים באמונה כמו שנא' (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא הא-לקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד'

(ט) ספרים באגדה ובחסידיות להשיג אהבת ה' ואהבת הבריות כמו שנא' (דברים ו ד) 'ואהבת את ה' א-לקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך' וכן (דברים יא כג) 'לאהבה את ה' א-לקיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו' אמרו חז"ל (בספרי שם) 'למוד דברי אגדה שמתוך דברי אגדה אתה מכיר מי שאמר והיה העולם'

(י) ספרים במוסר ומידות, להגיע לידי יראת ה' ונא' (תהילים קיא י) 'ראשית חכמה יראת ה'

(יא) וכן נכתבו ספרים על תורת הסוד, ונאמר (תהילים כה יד) 'סוד ה' ליראיו', שאף שבזמן הראשונים היה לימוד הקבלה למתי מעט, כמו הרמב"ד והרמב"ן, אבל מעת התגלות הזוהר ואח"כ הגילויים להאר"י ז"ל שנכתבו ע"י הרח"ו והגילויים להרמח"ל, נתפשט הרבה לימוד הקבלה, ונתחזק מאוד ע"י הגר"א שכתב ביאורים על הרבה ספרי קבלה, ותלמידיו כגון ר' חיים וולוז'ין, וכן ע"י האור החיים הקדוש והרש"ש ובן איש חי, הבעש"ט ותלמידיו, כגון בעל התניא ור' נחמן מברסלב, והמאור ושמש, וכתוב בקול התור שנכתב ע"י תלמיד הגר"א שצריך להקים בא"י כוללים שלומדים קבלה, וב"ה נתקיים בזמנינו, וע' בזה במבוא לקל"ח פתחי חכמה להרמח"ל שנכתב ע"י הרב חיים פרידלנדר

ז"ל הסיבה והצורך ללימוד קבלה בדורינו, ובפרט משנת ה' אלפים ת"ר שנפתחו תרעי דחכמתא כמבואר בזוהר וירא ק"ז. "שניתן רשות לכל המשתוקקין להדבק בא-לקים חיים ולהתעסק בחכמת האמת לכנס ולטול הרשות כראוי" (לשון ספר לשם שמו ואחלמה ספר הדיעה ח"א עמוד 76), וגם מי שלא זכה לזה בלימוד בפועל, עכ"פ יאהב את אלו אשר לומדים זה ויהא לו ע"ז חלק בלימוד הזה,

(יב) ספרים עם ציורים הלכתיים וציורים הממחישים, וטבלאות,

(יג) וכן ריבוי בעלי תשובה שמתרבים בכל יום באופן עצום, ונא' (דברים ל ב) 'ושבת עד ה' א-לקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך ככל לבבך ובל נפשך: ושב ה' א-לקיך את שבותך

(יד) וכן ריבוי הילודה בשומרי תורה, עד שהילדים והילדות משחקים ברחובות ירושלים, והנס הגדול הזה, הקב"ה בכבודו ובעצמו מתפלל על זה, ונא' (זכריה ח ה) 'כה אמר ה' צב-אות עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים: ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה: כה אמר ה' צב-אות כי יפלא בעיני שארית שעם הזה בימים ההם, גם בעיני יפלא:

ואמרו חז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, (נדה יג:) וזה נותן התפשטות והתרחבות עצומה לכח שמירת התורה

(טו) וכן הרחבת מערכת הכשרות בריבוי עצום, שלוקח ממדים עצומים ע"י רוב הטיפול בה וריבוי שומרי כשרות, ובדיקת שעטנז, ונא' (ויקרא כ כה) 'והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה וגו' והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי

(טז) וכן סדר לימוד בציבור גדול, המקיפים כל חלקי התורה, כמו דף יומי ש"ס בבלי דף יומי ש"ס ירושלמי, ומשנה יומי ורמב"ם יומי, והלכה יומי, וכן ספרי חסידות וכו', ומפעל הש"ס, וכו' וכו' דברים שנתעלה בעינינו הרוחניים בכלל ישראל,

(יז) כתיבת והרבצת ספרי סת"ם (=ספר תורה, תפילין מזוזות) ובדיקתם ע"י תוכנית מחשב, ונאמר (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואמרו חז"ל (ברכות ו.) אלו תפילין של ראש, ונא' (דברים יא כ) 'וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ:

(יח) גילוי כתבי יד עתיקים מזמן הגאונים והראשונים והגהתם והרבצם בכל המקומות ונא' (דברים לב ז), 'זכר ימות עולם כינו שנות דוד ודור שאל אביך ויגדך זקיניך ויאמרו לך (ואפשר לסמוך על זה כשיש ראיה שהדברים אמת, ע' חז"א או"ח סי' ל"ט ס"ק ו') אחיכ ראיתי תשובת גאון [הנדפס באוצר הגאונים סי' ל"ג, ואף שאין לסמוך על כתב יד הנמצאים בהפסקת מסורת דוד דור, אבל כאן נראין הדברים שהם דברי גאון]

(יט) וכן גילוי צפונות בתורה, דבר שלא היה דוגמתו בעולם, ונא' (דברים לג ב) 'מימינו אשדת למו ע' רש"י שהתורה כתובה אש שחורה ע"ג אש לבנה, (וע' רמב"ן בפתיחה על התורה קרוב לסוף)

(כ) וכן גילוי התכלת, (ארגמן קהה קוצים) ונא' (במדבר טו לח) 'ונתנו על צצית הכנף פתיל תכלת ונא' (זכריה ח' כג) 'כה אמר ה' צב-אות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים בכנף איש יהודי לאמר גלכה עמכם כי שמענו א-לקים מכם

(כא) תוכנית מחשבים תורנים בגילוי כל חלקי תורה, ולא נשתכח שום דבר ונא' (דברים לא כא) 'כי לא תשכח מפי זרעו

(כב) בנין ישובים תורנים בכל חלקי הארץ מן הצפון עד הדרום, ובנין בתי כנסיות ובתי מדרשות ומקואות בכל הארץ, ושיעורי תורה בקטן ובגדול עד כדי הרבצת התורה בלוינים ובשידורי רדיו, בכמה ערוצים, בכל חלקי הארץ, ואסיפות עצומות לחיזוק הדת, והסתובבות של תלמידי חכמים בכל חלקי הארץ, וכן בהקמת כוללים וישיבות בת"ת ומרכזי חינוך בכל אורח ורוחב הארץ, ונאמר (דברים לג ח) 'והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך (ב"ב ח) אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ונאמר (משלי ה טז) 'פוצץ מעינותיך הוצה

וכן בהקמת שיכונים נאמר (ישעיה נד ב) 'הרחיבי מקום אהליך ויריעות משכנותיך

(כג) וכן חיזוק גדול למען השבת וסגירת חנויות ומפעלים וסגירת רחובות ע"י הסבר וע"י לחץ שנגרם ע"י ריבוי עצום של שומרי שבת, ואמרו חז"ל (שבת קיח) אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים

(כד) וכן לחימה נגד הפריצות ותמונות תועבות ר"ל, ע"י לחץ של ריבוי שומרי תורה, והרבה מוסרין נפש להסיר הטלויזיה מן הבית ומתעמצין שלא לראות אותן דברים המכוערים, על אף ההתגברות היצר מאוד בדברים האלה, ונאמר (דברים כג טו) כי ה' א-לקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר

(כה) מסירות נפש במצות מילה אצל כל חלקי העם כולל ג"כ עולים חדשים שבהם גם מבוגרים, ונאמר (זכריה ט יא) גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו

(כו) קנין ד' מינים וסוכות בחלק גדול של העם, וקיום המצוה בהידור, ואמרו חז"ל (ילק"ש אמור רמז תרנ"א) אמר רבי ברכיה בשם רב אבא, בזכות (ויקרא כג מ) ולקחתם לכם ביום הראשון, אני נגלה לכם ראשון ופורע לכם מן הראשון ובונה לכם את הראשון ומביא לכם את הראשון, אני נגלה לכם ראשון זה הקב"ה, דכתיב (ישעיה מא ד) אני ה' ראשון ופורע לכם מן הראשון זה עשו הרשע דכתיב (בראשית כה כה) ויצא הראשון אדמוני ובונה לכם הראשון זה בית המקדש דכתיב (ירמיה יז יב) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו ומביא לכם את הראשון זה מלך המשיח דכתיב ביה (ישעיה מא כז) ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן

(כז) מסירת נפש בעניני טהרת המשפחה והסברה ולימוד הלכות בענין זה, ונא' (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם

(כח) וכן טיפול הרבה בענין שלום בית וכו' וחינוך ילדים ונא' (תהילים כט יא) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום

(כט) ריבוי הגמ"חים כלול לא רק בכסף אלא בכל ענינים מדבר גדול עד מוצאים לתינוקות וכו', ומפעלי חסד להכנסת כלה וכל שאר עניני חסד וצדקה והצלה, ונאמר (ישעיה א כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה (ישעיה נד ד) בצדקה תיכונני

(ל) חסד של אמת גם באופנים הכי מסובכים כגון בשעת הפצצות ר"ל בזיהוי המיתים וחיבור האברים, וכן העלאת מתים מחו"ל ונא' בראשית מז ל) וקברתני בקבורתם, (נ כה) והעליתם את עצמותי מזה ונא' (דברים לב מג) וכפר אדמתו עמו

(לא) קרן המעשרות והרבצת התורה בעניני מצוות התלויות בארץ, ואמרו חז"ל (שמו"ר מא א) גדול כוחן של מעשרות שהן הופכין קללה לברכה

(לב) בנין ירושלים בריבוי עצום ובמסירת נפש ובפרט ישוב עצום של שומרי תורה בעה"ק והתרחבות של ירושלים בשטח, ואמרו חז"ל על הפסוק (ישעיה נט כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, כל זמן שציון חריבה עדיין לא בא הגואל, (ע' רש"י) וכן בתורה, והקמת מקום העיקרי ומקור עיקרו של התורה בעה"ק ירושלים, שנא' (ישעיה ב ג) כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים

(לג) התאמצות בעניני תפילה ואהבת ה' ויראתו בהרבה אנשים וצדיקים גלויים ונסתרים, ונא' (דברים כו ז) ונצעק אל ה' א-לקי אבותינו וישמע ה' את קולינו וירא את ענינו ואת עמלינו ואת לחצינו, ונאמר (שיר השירים ב יד) יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראך נאווה:

(לד) וכן קיבוץ גלויות בריבוי עצום קרוב לחמשת מליון יהודים שהיא כחמישית של כלל ישראל, ויותר ממאה פעמים מבזמן שיבת ציון של בית שני, ונא' (דברים ל ג) ושב ה' א-לקיך את שבותך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' א-לקיך שמה ונא' (ישעיה כז יב) והיה ביום ההוא יחבט ה' משבלת חנהר עד נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והגדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים: ובעיקר נעשה ע"י אוירונים כמו שנא' (ישעיה ס ח) מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם

(לה) מסירות נפש עצום לישוב כל חלקי הארץ תחת סכנה, ובפרט בחברון ושכם ובמקומות הגבול הצפון, וע"י זה נתעורר זכות האבות וברית האבות כמו שנא' (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי

יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר

(לו) וכן התחזקות של שירים ומוזיקה לחיזוק הדת ולשמחת חתן וכלה ולשמחת בית השואבה, ונאמר (תהלים ק ב) עבדו את ה' בשמחה, ונא' (ירמיה לג י) כה אמר ה' עוד ישמע במקום הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בערי יהודה ובחוצות ירושלים הנשמות מאין אדם ומאין בהמה: קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה ובעיקר שירים בעניני מבשרי הגאולה, ונתקיים מה שנא' (ישעיה מ ט) על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים, הרימי אל תיראי אמרי להרי יהודה הנה א-לקיכם

(לז) וכן תקיעה בשופר וחצוצרות בעת צרה ונאמר (במדבר ט ט) וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והריעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' א-לקיכם ונושעתם מאיביכם

(לח) וכן התערבות שומרי תורה ומצוות בצבא ונא' (ש"ב י יב) חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי א-לקינו

(לט) ברפואה ונא' (שמות כא יט) ורפא ירפא

(מ) בטכניקה שהיא כהיום הבסיס של כל דבר ונא' (דברים לב ו) הוא עשך ויכוניני, שתיקן אותך בכל מיני בסיס,

(מא) בתקשורת, וזה יסוד ועיקר השפעת התורה על דעת הקהל וגילוי האמת ונא' (סוף קהלת) סוף דבר הכל נשמע את הא-לקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם

(מב) בתחבורה, ונא' (תהלים נ כג) ושם דרך אראנו בישע א-לקים

(מג) בעבודה, ונא' (שמות יח כ) והודאת להם את הדרך ילכו ואמרו חז"ל (ב"מ ל:) את הדרך זו בית חייהם (רש"י, זו אומנות)

(מד) בחקלאות, עד שכתת יש תבואה פירות וירקות בשפע עצום, ונא' (יחזקאל לו ח) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא: ונא' (שם לו ל) והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים

(מה) יש הרבה בתי דינים שפוסקים לפי חו"מ וזה נותן כח אלטרנטיבה לבית משפט העליון שאינו פוסק ע"פ תורה, וגם בהרבה דברים רוצה לקעקע יסודות הדת, ונא' (דברים טז יח) שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך,

(מו) וכן לימוד והתעסקות בעניני העתיד ותקופת סנהדרין כמו הל' קידוש החודש ונא' (שמות יב ב) החדש הזה לכם ראש חדשים

(מז) ובענין בנין בית המקדש וכלי המקדש ובגדי כהונה, ועבודת הקרבנות, ועסיקה בסדר טהרות, ונא' (שמות כה ט) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ונא' (יחזקאל מ ד) וידבר אלי האיש בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך לכל אשר אני מראה אותך כי למען הראותך הובאתה הנה הגד את כל אשר אתה רואה לבית ישראל ונא' (שם מג יא) ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורתיו ואת כל חקתיו וכל צורתיו וכל תורתיו הודע אותם וכתב לעיניהם, וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם ופרוש רש"י ילמדו עניני מדות מפיק ידעו לעשות לעת קץ

(מח) וכן הכנה ללימוד אומנות ומוסיקה לבנין בית המקדש ושירי הלויים, ונא' (דח"א כה ו) כל אלו על ידי אביהם בשיר בית ה' במצלתיים נבלים וכנורות לעבודת בית הא-לקים

(מט) וכן בנין כבישים בכל רחבי הארץ כדי להגיע מהר לכל מקום והאפשרות להוסיף הרבה כבישים זה יקיים מהרה ענין של עליה לרגל, ונאמר (ישעיה מג ג) קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסילה לא-לקינו: כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה: ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר:

(נ) וכן הכנת נשק עצום כולל נשק גרעיני אשר אינו חורס המקום רק האנשים, ואינו מקלקל האויר, לאפשרות למלחמות נגד אויבי ישראל ומלחמת עמלק, וכן יש צבא מסודרת, וכן יש בציבור מסוים רצון ללחום, רק שצריך להכניס אלו שרצונים ללחום בתוך מנהיגי הצבא, וזה הכנה ללחום נגד גוג ומגוג כשיבואו ללחום נגד ירושלים.

ואכן רשימה זו היא רק חלקית ומאוד מצומצמת, ואין כל היריעה מספקת בכל מה שקורה כאן בדברים עצומים, ובעיקר בא"י

ואף שכל דברים אלו לא נמצאים בכל חוג ורק בצירוף כל החוגים יחד, מ"מ כל זה נותן כח למלכות בית דוד לקום ע"י חיבור כל החוגים וכל חלקי התורה, וחיבור כח הגשמי והרוחני יחד,

וכאן יש להדגיש איך אדם יכול להיות לו חלק בכל המצות שכתובים כאן ושאינן כתובים כאן, הרי בלתי אפשרי שאדם אחד יקיים כל זה

אבל ע"י מצות (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך שאדם אוהב כל אחד מישראל יש לו חלק במצוה של השני, כמו שכתב באור החיים פ' פקודי על הפסוק (שמות לט לב) ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו

יז) חיוב כיבוש א"י מחייב לכבוש כל העולם, בגלל קילקול הטלויזיה והאינטרנט

הנה בגלל חיוב ביעור ע"ז שנאמר (דברים יב ב') אבד תאבדון את כל המקומות ואיסור (שמות כג) לא ישבו בארצך פן יחטאו אותך לי, ואיסור של (דברים ז כו) לא תביא תועבה אל ביתך, וחיוב (במדבר ל"ג נ"ב), והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם (לג נג) והורשתם את הארץ ואיסור של לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כל אחד מחויב להוציא הטלויזיה והאינטרנט מן הבית והדברים הדומין לה, וכבר הארכנו בהקדמה בנושא זה

אולם יש דברים שא"א להוציא, וא"כ צריך לבער כל כוחות הטומאה שיכולים להכנס לכלים אלו, אולם כל זמן שנמצא מקום אחד בעולם שיש שם אפשרות לשדר דברי טומאה, וא"כ זה נקרא שבא"י גופא כבר לא ביערנו הע"ז, שהרי משם משדרין לתוך הבית בא"י, דרך לוינים וטלסקופין וכו', משל למה הדבר דומה, שאם כבשנו כל א"י והוצאנו כל ע"ז מכאן, אבל יש שזורקין מעבר לגבול עד לתוך הגבול כל הזמן פסלים וע"ז, וא"א להפסיקן, אז בודאי מדין כיבוש א"י וביעור ע"ז, צריך לכבוש ג"כ במקום ההוא ולבער משם הע"ז

וא"כ לפי המצב של היום שמשדרין וזורקין מכל העולם לכאן, א"כ כדי לקיים בשלימות מצות כיבוש א"י שכולל הסרת ע"ז צריך לכבוש כל העולם ולטהר כל העולם מן הטומאה

אולם כדי להגיע למצב כזה הדרך עוד ארוכה מאוד, וכל זמן שלא הגענו לידי מידה זו, כל אחד צריך להוציא כלים אלו מן הבית, בין בא"י ובין בחו"ל, ואם אינו עושה כן הוא משתף פעולה עם הגוים ועם כל אנשי רשע, כדי ללחום נגד עם ישראל בני ביתו ולהחטיאם, וגדול המחטאו יותר מן ההורגו, והוא בגדר מאבד עצמו לדעת ורוצח אשתו וילדיו, ומביא שליטון גוי לתוך ביתו, והוא מתפתה דרך "שלוש", ליכנע לשליטון הגוי ואנשי רשע, והוא משתמש בכוחות הטומאה של המשדרים בתור מלמדים ומחנכים ויועצים ומשפיעים, וחברים לשעשוע ולבידור, ומתחבר עמהם בדידות גדולה, ולא יבין שכל כונתם לכבוש אותו ובני ביתו לגמרי ולהכניסם לתוך שילטונם עד שיעקרו אותם משני עולמות, וכבר רבים חללים הפילו, וה"פיגועים" הם לא רק פעם ופעמיים בשנה אלא מידי יום יום כל זמן שיושבים שם ומתפתים ומתקלקלים שם

וקשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג, (ברכות ז:) ואין לך תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר מן הטלויזיה ודברים הדומין לו

וכן אם נקלע למקום שיש כלי בזה, אסור לו ללחוץ ידו לפותחו, שזה לא גרע מלחיצת יד לערפאת ימ"ש, שע"ז מתחבר עם כל כוחות הטומאה

וזה אחד מן הדברים הגדולים של גדולי ומנהיגי ישראל שליט"א, שלוחמים בכל עוז נגד הקילקולים אלו, והם עומדים בראש המחנה של צבאות ה' שלוחמים נגד הגוים וכוחות הטומאה ומגינים על עם ישראל, וכן מקיימים מצות כיבוש א"י מכוחות זרים ומצות ביעור ע"ז ומצות לא ישבו בארצך פן יחטאו אותך לי וכו'.

ע"כ מערכת "הקב"ה עם הגולן"

וגודל הקילקול בלחיצת יד

לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק ו

ו) ענין של הוראת שעה לסנהדרין ולב"ד

ע' לשון הרמב"ם פ"ב דממרים הל' ב-ג במה דברים אמורים בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא כשאר דיני תורה. אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסור לעשות סייג אם פשט איסורן בכל ישראל אין בית דין גדול אחר יכול לעקור ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים. ג) ויש לבית דין לעקור אף דברים אלו לפי שעה אף על פי שהוא קטן מן הראשונים שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה שאפילו דברי תורה יש לכל בית דין לעקור הוראת שעה. ד) כיצד בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה. מכין ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כך הוא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים עושין לפי מה שצריכה השעה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו כולם כדרך שאמרו חכמים הראשונים הלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ז) האיזון בין שילטון המלך ובין שילטון הסנהדרין

א) לענין מלחמות

המלך יכול להוציא למלחמה את העם מלחמת מצוה בלי רשות סנהדרין, אולם לצורך מלחמת רשות צריך רשות מן הסנהדרין כמבואר ברמב"ם הל' מלכים פ"ה הל' ב' **מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות מב"ד, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת, אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, וברש"י (ברכות ג:) כתב כדי שהסנהדרין יתפלל עליהם**

ב) מלך אסור לשבת בסנהדרין

ע' בגמ' (סנהדרין יח:) אין מושיבים מלך בסנהדרין דכתיב לא תענה על ריב, וכתב רש"י אינך רשאי לסתור את דברי מופלא שבדיינין ואי אמר מלך חובה תו לא מצי אינך למחוי ליה זכותא

ומשמעות דבריו שרק שבדייני נפשות ולא בדייני ממונות, וכ"כ תוס' יט. ד"ה אבל, שמה שכתוב מלך דן, איירי בדייני ממונות שאז יכול לישב בסנהדרין אולם מלשון הרמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין הל' ד משמע שגם בדייני ממונות הדין כך, שכתב ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ולמרות את דברו, מלכי בית דוד אע"פ שאין מושיבין אותן בסנהדרין יושבין ודנים הם את העם

ומשמע שמפרש גם בדייני ממונות צריך לעשות דין לעצמו ולא יחד עם הסנהדרין, שגם בדייני ממונות אסור לעבור את פי המלך, ומש"ה אסור לשבת בדין, (ע' לח"מ)

ויש ראייה חזקה לדעת הרמב"ם, שהרי בגמ' דף יח: בתחילה שהביאו קושיה על הדין שהכהן גדול מעיד לפני המלך מקשה הגמ' מדין זה שאין מלך יושב בסנהדרין ומתירין תירוץ רחוק, ולמה לא תירצו דאיירי בדייני ממונות ששם יושב מלך בסנהדרין אלא ודאי שגם בממונות אינו יושב

ויסוד הדבר הוא שסנהדרין צריך לפסוק על פי הכרעת הרוב, ואם המלך יושב שם, אסור לדבר כנגדו, אז אין כאן כח הרוב, ודעת הרמב"ם שגם בדייני ממונות, אף ששם מתחילים מן הגדול ולא חוששין ללא תענה על ריב בנוגע לסתור דברי הגדול, מ"מ כלפי מלך יש איסור מוחלט לסתור דבריו, וממילא אסור לשבת בכל מצב בסנהדרין, ורק לעינן מתחילין מן הצד בדייני נפשות כדי שלא לעבור על דין ולא תענה על רב, ובדייני ממונות מתחילין בגדול, (סנהדרין לב. לו.) משום שאין איסור לחלוק על הגדול, ורק בדייני נפשות יש חשש שהקטנים מחמת כבוד הרב לא יגידו דעתם אף שמותרים, מש"ה הזהירה התורה שמתחילין מן הקטן, (ע' בזה בדברי המהרש"א דף לו ד"ה בפרש"י ובד"ה דע מתחילין), אבל בענין מלך שיש איסור מוחלט לחלוק על דבריו, אז אסור לשבת בסנהדרין אף בדייני ממונות,

ושמענין מזה שחכם אינו יכול לפסוק דין בדבר שאין אדם יכול להכחישו, כי יסוד פסק הלכה הוא שזה דבר שצריך ליתן אפשרות לחכמים לחלוק על דבריו, אבל אם חכם יש לו מעמד כזה שאף אחד אינו יכול לחלוק על דבריו מחמת כבודו או תוקפו, א"כ פסק שלו אין לו ערך, ומש"ה מלך שיש לו דין שאסור לחלוק עליו, וזה נחוץ בשביל הדברים שהוא צריך להוביל כגון מלחמות, ואז לא ניתן

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ז' אות ב

לחלוק עליו, כי זה צורך הציבור שהוא יוביל הדברים, ואין זה בגדר הוראה לדורות ופסק הלכה רק זה ממשפטי המלך, משי"ה הסיר ממנו התורה את הכח לשבת בסנהדרין במקום שדינים על הלכות פסוקות שצריך משא ומתן והכרעה על פי רוב, כי כשיושב הוא שם, לא יצא פסק על פי רוב רק על פי דעתו וזה היפוך כוונת סנהדרין

ואפשר ללמוד מזה, לענין זמן שאין סנהדרין ורק דיינים ורבנים, וזה מדריגה פחות הרבה ממדריגת סנהדרין, רק בכל זאת מצוה לשמוע לחכמים וזה קיום כל התורה בדורות הללו, מ"מ אם יבא חכם אחד ויאמר פסק הלכה, ויגזור ויאמר שאף חכם אחד לא יכול לחלוק על דבריו, ויש לו השילטון הזה לפי המצב שנמצא כי כולם מפחדים ממנו, או שגוזר ואומר שכל מי שחולק על דבריו אין לו דין חכם, עד שממילא הוא נשאר היחידי שיכול לחוות דיעה בענין, אין לפסק זה כח של פסק על פי תורה, כי הרי כל כח חכמים הוא השתלשלות מעין סנהדרין, ושליחותיהו קעבדינן, אבל לא יותר מהם, וכיון שבסנהדרין לא היה לראש סנהדרין כח זה, כ"ש באלו שאין להם יותר משליחותיהו (ומה שהוזכר לפעמים בגמ' כל דין דלא דאין כהאי דינא לאו דיינא הוא, (ב"מ לו:) הוא לשון מליצה ולא כפשוטו, שעדיין נתן כבוד הראוי לחלוק עליו, ולא פסל אותו מלהיות דין)

(ואפשר גם להביא ראיה מן הרמב"ם שחשב לחבר ספר הלכה שאין צורך ללמוד עוד גמרא בשביל לדעת כל זה, ובא הראב"ד וכתב השגות, ועוד השתמש בביטויים חריפים להוציא מן הלב שיש לאיזה חכם סמכות-על כזאת, ע' בהשגת הראב"ד על הקדמת הרמב"ם למשנה תורה, השגה האחרונה, הערת המגיה)

ורק מי שיבא מכח מלכות או השתלשלות של מלכות, ויש לו מספיק מינוי לכח הזה, אז יש לו ערך הזה בדברים שנוגעים לשילטון מלך, אבל לא שייך לקרות לפסק זה דין תורה. ואין לו שום שייכות עם הפסוק (דברים טז י) ושמרת לעשות ככל אשר יורוך.

ג) תוצאות שמלך אינו יכול לשבת בסנהדרין

לפ"ז יוצא שמלך שאינו יכול לשבת בסנהדרין, כ"ש שאינו יכול לפסוק הלכה בתור מלך,

ויש להקשות על זה הרי דוד המלך פסק הלכות לנשים שהביאו לפניו שפיר ושיליא, (ע' ברכות ד.) וצ"ל ששם לא פסק בציבור רק פסק הלכה בתור חכם וזה א"צ ב"ד רק מורה הוראה פוסק ביחידות, וכיון שלא היה שם בתוך הסנהדרין, ובמעמד גדול, ממילא מי שיש לו דיעה לחלוק יכול לחלוק, וממילא לא גרע דבריו מסתם מורה הוראה, ודוד המלך שאל רבו מפיבושת אם טעה או לא כדאיתא שם

ומצאנו שדוד המלך אמר דברים בסנהדרין, אולם הוצרך לפשוט בגדי מלכות, ע' רמב"ן בהשגות על ספר המצות במצות לא תעשה ששכח הרמב"ם בסוף בד"ה ועוד אחת, וצ"ל וראיתי עוד אנדה בבראשית רבה וכן במדרש תהלים ובתנחומא שזנין אותה, אמרו בשעת ששלח דוד את יואב לארם נהרים ולארם צובה, פגע באדומיים ובקש לזנבן, הוציאו לו איצטליות שלהן רב לכם סוב את החר הזה, פגע במואבים ובקש לזנבן, הוציאו לו איצטליות שלהן, אל תצר את מואב, שלח יואב את המאורע, באותה שעה לא נהג דוד עצמו מלך אלא עמד והעביר פורפירין מעליו ועטרה מעל ראשו, נתעטף והלך לו אצל סנהדרין, אמר להם רבותי, לא באתי בבאן ללמוד אלא ללמד, ואם אתם נותנים לי רשות אני מלמד, שלחתי את יואב לארם נהרים ולארם צובה פגע באדומיים ובקש לזנבם הוציאו לו איצטליות שלהן רב לכם סוב את החר הזה והלא הם פרצו את הגדר תחלה, שנאמר (שופטים ג יג) ויאסוף אליו בני עמון ועמלק וכו' פגע במואבים ובקש לזנבן והוציאו לו איצטליות שלהן אל תצר את מואב, והלא הם פרצו את הגדר תחילה (במדבר כב) וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור, ועתה לכה ארה לי

(מדרש זה הובא בראשית רבה פרשה ע"ד על הפסוק עד הגל הזה)

ורואים מזה שיש למלך אפשרות ללמד לסנהדרין אולם יש תנאי שיפשוט בגדי מלכות, וכנראה שכל זה כדי שאם הסנהדרין יש להם מה לחלוק עליו, לא יפחדו ממנו, ולא יהיו נקראים באותו שעה שחולקים על מלך, כיון שבשעה זו מעמיד עצמו כאדם פשוט. ויש צורך הרבה באפשרות הנהגה זו, דבלי זה היה יוצא שמלך הרבה פחות מכל העם שאינו יכול כלל להציע דבריו לפני סנהדרין. וכדי שלא יהא חסרון הזה, ממילא נותנים אפשרות זו למלך, ורק בתנאי שיכולים אז לחלוק עליו.

ועכ"פ רואים מזה שמלך אפילו הוא בעצמו תלמיד חכם, כדוד המלך שמשח שלשים אלף ת"ח לסמוכים, מ"מ כפוף הוא לסנהדרין וצריך לקבל דבריהם, ואין לו רשות לחלוק עליהם יותר מכל

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 1 אות ג

אדם אחר

ויכול להיות שבמקרה הנ"ל היה לו רשות לפסוק לעצמו את הדין, ולא כל שאלה מחויב לשאול לסנהדרין, ורק שם רצה לקבל הסכמת כל העם ולכן רצה ג"כ פסק סנהדרין, וכדי לקבל פסק זה הוצרך לעשות כל הפעולות האלה לפשוט בגדי מלכות

אולם כמובן שאם סנהדרין יפסוק כנגד דין תורה, כגון שטעו בהוראה והתירו חלב והוא יודע שטעו והגיע להוראה בהלכה זו, אסור לשמוע להם, וכן אם טעו סנהדרין בדבר שהצדוקין מודים בו, והמלך יודע ללמוד תורה ויודע שטעו, אסור לשמוע להם.

הנה לא נכנסנו כאן לכל הפרטים רק ציור שיטחי במגבלות של המלך ושל סנהדרין, אבל בודאי יש הרבה ענינים שצריך לדון עליהם כשיכנס בעיה אחד שיש לדון עליו אם הוא נכנס בסמכות המלך או בסמכות הסנהדרין, וכל מה שכתבנו, הכח והמגבלות שייך ג"כ למלך המשיח, שאין לו דין מיוחד משאר מלכי בית דוד, כמבואר ברמב"ם

ויש דברים שצריך הסכמת כולם, כגון להוסיף על העזרה ועל ירושלים (ע' רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הל' יא) אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא ע"פ מלך ועל פי נביא ובאורים ותומים, וע"פ סנהדרין של שבעים ואחד זקנים

ד) מלך מבית דוד דן ודנין אותה,

אחד מן המגבלות של המלך שכפוף לסנהדרין הוא שאפשר לדון אותו אם עובר על דברי תורה, כדאיתא סנהדרין (יט:) **מלך לא דן ולא דנין אותו**, אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל **מלכי בית דוד דן ודנין אותו**, דכתיב (ירמיה כא) **בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט: ואי לא דיינינו ליה איננו היכי דייני והכתיב התקושו וקושו**, ואמר ר"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים

וכל זה נאמר ג"כ על מלך המשיח שצריך להיות אדם שאפשר לדון אותו במשפט, ואם הוא אדם שא"א לדונו, א"כ ג"כ הוא אינו יכול לדון אחרים, כמו מלכי ישראל

ומה שאיתא שהוא דן, לפי הרמב"ם שאסור לשבת בסנהדרין, מפרש שדן בפני עצמו, (ע' הל' סנהדרין פ"ב הל' ד) **מלכי בית דוד ע"פ שאין מושיבין אותן בסנהדרין יושבים ודנים הם את העם**

ואולי כוונתו ג"כ שדן משפט המלך, שזה לא תמיד לפי כללי התורה רק כדי להעמיד דת על תילה כדאיתא ברמב"ם פ"ב מהל' רוצח הל' ד', הל' סנהדרין פ"ח הל' ו', הל' מלכים פ"ג הל' י'

ומצאנו שהציבור היה בא לפני המלך למשפט, כמו משפט שלמה, וכן מצאנו אצל דוד ואבשלום (ש"ב טו ב) **ויהי כל האיש אשר יהיה לו ריב לבא אל המלך למשפט**, ואבשלום אמר שיבאו אליו ויצדיק כל אחד, אולם זה היה גניבה, כי א"א להצדיק כל אחד, אבל משמע שלדוד כן באו

ויש לעיין איזה סוג דין דן המלך, והרי אסור לדון יחיד, ואם דן בשלשה, הרי אסור לסתור את דבריו דמש"ה אינו יושב בסנהדרין, וא"כ שוב נקרא שדן יחיד, וצ"ל שזה כמו קיבלו עליהם שדן יחיד, וכל אחד יכול לבחור אם יבא לפני המלך או לפני הב"ד

וכן מבואר בבקשת המלך בימי שאול, שאמרו (ש"א ח כ) **ושפטינו מלכינו ואף ששם היה אפשר לפרש שזה היה טענה על בני ישראל ועשו שלא כדין (ע' מצודות שם) מ"מ משמע שבדיעבד היה בסדר שהרי הקב"ה הסכים על ידם בדיעבד, וכן הרמב"ם הביא פסוק זה בתור הלכה, ע' הל' מלכים (פ"ד הל' י') שאין ממליכים מלך תחילה אלא לעשות משפט ומלחמות שנאמר ושפטינו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמתנו**

וע' דרשות הר"ן דרוש י"א שמאריך בענין משפט מלך, וכתב שם שמשפט המלך לא כפוף כ"כ למשפטי התורה ונעשה בעיקר לתיקון המדינה, ובאמת יש הרבה משמעות לזה, שהרי אין תנאי בהמלכת מלך שצריך להיות ת"ח ובקיא בדינים כמו שהוזכר בענין מינוי דיינים, וע"כ שמשפט מלך הוא סוג משפט אחר, ויש לעיין בגמ' שבת נו: ביאשיהו המלך שדן בקטנותו ואחר כל החזיר כל מה שדן, וצריך לעיין אם אפשר להביא ראייה משם שצריך לפשוט כמו כל דין תורה או שאין ראייה משם.

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 2 אות ד

ה) הרבה פעמים אדם אחד מילא שני או כמה תפקידים

משה רבינו היה מלך (זבחים קב.) ונביא וראש סנהדרין, יהושע בן נון היה מלך (ע' רמב"ם פ"א דמלכים הל' ג' ופ"ג הל' ח'), הל' סנהדרין פ"ח הל' ו' ותרומות פ"א הל' ב' ובקריית ספר שם, יומא עג: ברש"י ד"ה הוא זה, ב"ב עה. ברש"ם ד"ה או) ונביא וראש סנהדרין, השופטים בתקופת השופטים שעיקר תפקידם היה השתלשלות מלך, להושיע את עם ישראל, ולהורות הדרך, היו ג"כ שופטים את העם, כמו כתוב מפורש אצל דבורה ושמשון, ובפשטות היו כך כל השופטים דמשום זה נקראו שופטים, ועל יפתח אמרו חז"ל יפתח בדורו כשמואל בדורו, (ר"ה כה:) ועל שמשון אמרו דין ידיו עמו כאחד שבטי ישראל ואמרו חז"ל (לסוטה י.) זכור לי עשרים שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהן העבר לי מקל ממקום למקום

שמואל היה שופט (היינו הנהגת השתלשלות מלכות) ונביא וראש סנהדרין, עלי הכהן היה ראש סנהדרין ושופט (בהשתלשלות מלכות) וכהן גדול (ע' תנחומא פרשת שמני' ג' ד"ה ויהי ביום, עלי מה שמחה שמח, שהיה מלך ואב ב"ד וכהן גדול, שנא' (ש"א א ט) ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה', ועלי הכהן שהיה כהן גדול, וישב על כסא, שהיה מלך, על מזוזת היכל ה', שהיה אב ב"ד

ויש לעיין בכל זה איך מקיימים בענינים אלו אין המלך יושב בסנהדרין,

ויכול להיות שכל דין זה שאין המלך יושב בסנהדרין, התחיל בזמן שהונהג מלך ממש ע"פ פרשת מלך שבתורה, דהיינו מזמן שאול המלך, שהרי מקודם לא היה מלך ע"פ פרשה זו רק ע"פ הפסוק (במדבר כז יז) ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה ורק בלשון חז"ל נקרא ג"כ מלך

וההבדל אפשר אולי לפרש, שרק מהנהגת מלכות לפי פרשת מלך, התחיל הוד מלכות, שהמלך לבש בגדי מלכות וכתר מלכות (ע' ש"ב א י) וארמון המלך, והמלכות נמשכת לבניו, ובגלל זה הוצרך התורה להזהיר כל האזהרות של לא ירבה וכו', ואז כשהמלך נכנס לסנהדרין, היה פחד גדול ממנו, כי ההוד מלכות שורה עליו, ואסור לדבר נגדו, וקשה לו ברגע להחליף עמדתו מתור מלך, לתור חבר מן הסנהדרין, משא"כ בזמן שמנהיגי ישראל היה להם רק דין רעה, ולא הוד מלכות, אז כשנכנס לסנהדרין היה הוא לא יותר מראש סנהדרין, ולא הוד מלכות, וממילא אפשר לחלוק על דבריו כמו כל ראש סנהדרין, ולומר דיעה שלו

יהודיע הכהן היה כהן גדול וראש סנהדרין, וכן היה במקצת מנהיג את המלך, כמוש"כ שהיה ממצע בין המלך ובין העם, (מ"ב יא יז) וכל זמן שהמלך יואש היה קטן, עיקר הנהגת המלכות היה ע"י יהודיע הכהן וכן אח"כ כתוב שכל זמן שיהודיע היה חי, התנהג יואש על דרך התורה, ורואים מזה שהיה קשור מאוד למלך ומדריך

וברמב"ם בהקדמה למשנה תורה מבואר שגם דוד המלך היה ראש סנהדרין, שכתב שדוד ובית דינו קיבלו משמואל הנביא. אולם יתכן שרק ב"ד של דוד היה בסנהדרין והוא בעצמו לא ישב רק לימד תורה מן הצד.

וקשה על מה שאמרו חז"ל (סנהדרין יב:) שחזקיה המלך עיבר השנה, ויש על זה שני קושיות, אחד הרי אין המלך יושב בסנהדרין, שנית אין המלך יושב בעיבור השנה, (סנהדרין יח:) וקושיה הראשונה הקשה המהרש"ם, (הודפס אחורי השי"ס בסידור החדש) ותירץ דאיירי שסנהדרין נתנו רשות לב"ד לדון ולא חבנתי הרי הטעם שאינו יושב הוא משום לא תענה על ריב, וזה שייך אף בשלשה, וקושיה שניה הקשה הגרע"א (ע' רמב"ם פרנקל הל' סנהדרין, פ"ב הל' ד') ולא הביא שם תירוץ, וא"א לתרוץ מה שאמרו חז"ל שלא הסכימו עם חזקיה, שזה רק מה שעיבר ניסן בניסן, אבל עצם מה שעיבר השנה, לא היה טענה נגדו.

וייתכן שבאמת לא ישב בסנהדרין, רק השפיע על הסנהדרין שיעברו השנה בגלל שהרבה לא היה טהורים, והם הסכימו אתו, ובגלל שהיה נעשה ע"פ עצתו, נקרא על שמו

הנביאים היו נביאים וראשי סנהדרין כמבואר במשנה אבות וזקנים לנביאים, וע' רמב"ם בהקדמה למשנה תורה

בזמן האמוראים היו גדולי החכמים מנהיגים ג"כ מקצת של צרכי ציבור כמו שמצאנו בגמ' (ב"ב

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק זאת ה

ט. שבני אומנות שרצו לעשות תקנות בינן לבין עצמם צריכים לשאול מקודם החכם שבעיר ומבואר מכל זה היה זמנים שתלמידי חכמים היו ג"כ מקיימים תפקיד מלכות או השתלשלות מלכות,

ויש לעיין ממה שמצאנו בגמ' (פסחים ק"ב) שלא ידור אדם בעיר שראשיה תלמידי חכמים, משום שכל צרכי העיר אין נעשין כתיקונן, משום שראש העיר טרוד בגירסא

בתקופה שאחר חורבן בית שני, היה לפעמים תפקיד הנשיא שבא"י ממלא ג"כ תפקיד שנוגע למלכות ששייך בענינים אלו כמו רבינו הקדוש, שאם לא היה הריש גלותא עליו, היה הוא הראש לכל ענינים, וע' (סנהדרין לו. גיטין נט.) מימות משה רבינו עד רבי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד, וגדולה היינו מלכות או נשיאות כמ"ש רש"י בסנהדרין שם, והרי הריש גלותא היה בעיקר בשביל הנהגת השתלשלות מלכות לפי מה שהיה שייך באותן הימים, ואמרינן (הוריות יא): לא יסור שבט מיהודה זה ראש גולה שבבבל שרודה את ישראל במקל ומחוקק מבין רגליו אלו בניו של הלל שמלמדים תורה לישראל ברבים, ומשמע בגמ' שם שגם לרבינו הקדוש היה לו מעמד שנוגע בדברים של ריש גלותא רק הריש גלותא היה עליו, וע"ש בעא מיניה רבי מרבי חייא כגון אנא מהו בשעיר, אמר ליה הרי צרתך בבבל.

וכן אמרינן בירושלמי (כלאים פ"ט הל' ג' וכתובות פ"ב הל' ג') רבי הוה ענוון סגין והוה אמר כל מה דיימר לי בר נשא אנא עביד חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני, דשרון גרמון מנשיאותיה ומנוניה. אין סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיב ליה לעיל מניי דהוא מן יהודה ואנא מבנימין, דהוא מן דכריא ואנא מן נוקבתא, (הובא בתוס' סנהדרין ה. ד"ה דהכא בקיצור.)

ומבואר ג"כ שלפעמים הריש גלותא ג"כ היה ת"ח גדול שראוי גם בנושא תורה לנשיאות, שהרי הריש גלותא שרצה רבינו הקדוש להביא למקומו היה ת"ח גדול שראוי לנשיאות במקום רבי, וכנראה שבבבל באמת שימש בתפקיד זה. וכ"כ הרמב"ם בפרוש המשנה, שהרבה ממנהיגי מסורת התורה היו ריש גלותא,

גם רב אשי היה גדול בשני ענינים, ואמרינן גיטין נט: שהונא בר נתן (שהיה ריש גלותא) ע' אגרת רש"י ח"ג פ"ד (היה כפוף לרב אשי, והונא בר נתן היה הנשיא אחרי רב אשי, כדאמרינן מו"ק כח. דדחקין רגלין דהונא בר נתן, דהיינו שהגיע זמן של רב אשי להסתלק מן העולם כדי לתת מקום להונא בר נתן ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימא

ורואים בגמ' ממה שקאמר מימות משה רבינו עד רבי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד, שענין זה הוא מעלה גדולה ששני ענינים הם באדם אחד, וכן מבואר בשמואל שהקב"ה היה לו כעס על זה שנתנו המלכות לשאול.

בתקופת הגאונים היה דרך כלל שני מנהיגים, אחד הגאון בתור ראש מתיבתא ושני הריש גלותא בעניני השתלשלות המלכות בדברים שהיה שייך בימים אלו ע' בזה בסדר הדורות ד"א תשנ"ז בשם יסוד עולם, כל ראשי גלויות מזרובבל עד רב חצוב שהיה לפני רב שרירא גאון, וכתוב שם הרבה בענין החיבור בין שני הגופים, גאונים וריש גלותא, ודרך כלל הסתדרו ביניהם ולפעמים היה סיכסוך גדול ביניהם כגון בזמן רבי סעדיה גאון, ע' בזה באגרת רש"י קרוב לסוף

ורואים מזה שאם אדם גדול יש לו סמכות באיזה דבר, אין זה נותן לו סמכות לדבר אחר עד שימנו אותו גם לזה

ו) מי ממנה את המלך

כתב הרמב"ם פ"א הל' ג' אין מעמידים מלך בתחילה אלא ע"פ ב"ד של שבעים זקנים ועל פי גביא כיהושע שמינוהו משה רבינו ובית דינו וכשאול ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו, והיינו מתחילה, אבל מי שהמלכות ירושה לו רק שיש חילוקי דעות אם למנותו, א"צ ב"ד של ע"א.

וכן לא כתב זה לעיכובא, והראייה שגם בכהן גדול כתב (פ"ד מהל' כלי המקדש הל' טו) אין מעמידים כהן גדול אלא ב"ד של אחד ושבעים וזה ודאי לא לעיכובא שהרי בבית שני נתמנו ע"י מלכי אומות

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 2 אות ו

העולם

וכן איתא בפה"מ להרמב"ם (כריתות פ"א מ"א) אבל אם נודמן שתהא קטטה ומריבה בין בני דוד על איזה מהם ימלוך הזה או זה, ואח"כ הסכימו על אחד מהם או שנגררו אחריו הרוב או מינוהו סנהדרין או נביא או כהן גדול באיזה צד שיודמן לעלות המלוכה ביד אחד מהם הרי זה נמשח בשמן המשיחה כדי לסלק המריבה ולהסיר המחלוקת מן ההמון ומבואר מכאן שסנהדרין ונביא וציבור, לא בעינן לעיכובא כל הג' יחד, וסגי ברוב ציבור, או בסנהדרין, או בנביא, או בכהן גדול.

ומקור דברי הרמב"ם לכמה סוגים של מינוי מלך, אפשר לפרש מן הגמ' (כריתות ה:) ואין מושחין מלך בן מלך ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה, מפני מחלוקת אדוניה, ואת יהואש מפני עתליה, ואת יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול מאחיו שתי שנים, ובהמשך הגמ' שם ואם תאמר מפני מה משחו יהוא בן נמשי, מפני מחלוקת יורם בן אחאב.

ובמקרים שמביאה הגמ', קבלת ההחלטות נעשתה בכמה צורות, שלמה - מפי הנבואה ונאמרה לדוד כמשי"כ (דה"א כב ט) ויאמר דוד לשלמה, בני וגו' ויהי עלי דבר ה' אלי לאמר וגו', הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה והנחתותי לו מכל אויביו מסביב כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו. הוא יבנה בית לשמי והוא יהיה לי לבן ואני לו לאב והכינותי כסא מלכותו על ישראל עד עולם. יהואש - ע"י יהוידע הכהן הגדול, כמ"ש (מ"ב יא ד) ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים ויבא אותם אליו בית ה' ויכרת להם ברית וישבע אותם בבית ה' וירא אותם את בן המלך, יהואחז - ע"י העם כמ"ש (מ"ב כג ל) ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו. יהוא - גם הוא ע"פ נביא (מ"ב ט א) ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים וגו' וראה שם יהוא בן יהושפט בן נמשי וגו' ואמרת כה אמר ה' משחתיך למלך על ישראל.

ורואים שג"כ ע"י העם מהני, ומלשון הרמב"ם בפה"מ שהבאנו שכתב ונגררו אחריו הרוב, מתבאר שסגי ברוב, וזה יתכן דרך בחירות כפי שמקובל בימינו.

וע' רש"י (ר"ה ב:) שהשרים ממנים את המלך

ויש לעיין, כיון שמצאנו כאן כמה אפשרויות של מינוי מלך, שאפשר ע"י נביא או כהן גדול או העם או איזה צורה אחרת, א"כ מי הוא זה שקובע או ממנה את הגוף שממנה את המלך

ונראה מכל דברי הרמב"ם שבאמת אין חוק קבוע לזה, רק תלוי לפי מצב הדור, מי זה שמסוגל לבסוף להעמיד מלך שיכול לעשות סדר בעם ובארץ ולהטיל מרות על העם וללחום מלחמת ה', הוא שקובע הדבר, וזה משתנה מדור לדור, והנהגת העם ויכול להיות ג"כ דרך דמוקרטיה כמו בזמנינו ע' בזה בנציב על פרשת המלך (כמובן שמלכות מחויב להתנהג ע"פ תורה, ואין נפ"מ אם מתנהגת ע"פ מלכות גמור או ע"פ דמוקרטיה)

ועוד רואים, שגם מי שנמשח ע"י נביא, צריך הסכמת העם, שהרי דוד המלך נמשח שלשה פעמים, והמלכת דוד נעשתה בהרכב של מינוי מיד ה' ואח"כ מצד העם ששמואל הנביא משח את דוד ע"פ ה' (ש"א ט"ז יג) וימשח אותו בקרב אחיו. ובכל זאת עד שנעשה מלך בפועל הוצרך להמלכת העם ונמשח עוד שני פעמים, ומקודם מלך רק בחברון שבע שנים על יהודה ורק אח"כ על כל ישראל.

על יהודה כמ"ש (ש"ב ב ד) ויבואו אנשי יהודה וימשחו שם את דוד למלך על בית יהודה ועל כל ישראל כמ"ש (ש"ב ה א) ויבואו כל שבטי ישראל אל דוד חברונה ויאמרו לאמר וגו' ויבואו כל זקני ישראל אל המלך חברונה ויכרות להם המלך דוד ברית בחברון לפני ה' וימשחו את דוד למלך על ישראל, (דה"א י"ב כ"ד) ואלה מספרי ראשי החלוצין לצבא באו על דוד חברונה להסב מלכות שאול אליו כפי ה' אלמא שהיה צריך השתדלות גדולה מצד העם להמליך עליהם את דוד על אף שכבר נגזר הכל מן השמים ע"פ נביא, אולם בלי שכך נגזר מן השמים לא היו מתעוררין להמליכו, כי היה כאן מלכות שאול וצאצאיו שהיו צריכים להמשיך דרכו, ומהיכי תיתי שיבא דוד להיות מלך. ורק על ידי גזרת שמים המליכו אותו, ולמדים מכאן שיש שני דברים, אחד גזירת שמים, שני המלכת העם,

ועוד ראייה לזה ממה שאמרה בת שבע לדוד (מ"א א כ) ואתה אדני המלך עיני כל ישראל עליך להגיד להם מי יושב על כסא אדני המלך אחריו. ומשמע שמה שדוד היה הקובע מי יושב אחריו, משום שעיני כל ישראל מצפים שהוא יגיד זה,

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק 2 אות ו

וע' (ברכות נה.) אין מעמידים פרנס על הציבור אלא כנמלכים בציבור שנאמר (שמות לב ל) ראו קרא ה' בשם בצלאל

והיה זמנים שהיו מקבלים דין מלך, ע"י רצח, שאחד הורג המלך ונכנס למקומו, כמו שהיה נהוג במלכי ישראל, ומיהו זה מלכות גרוע, וע' ירושלמי הוריות פ"ג הל' ב דף ט"ו: שלענין להביא שער של נשיא, נחשבו למלכי ישראל עד יהוא בן נמשי ודורותיו, מכאן ואילך בליסטיא היו נוטלין אותה, ע"ש, ומשמע שבעשא מלך ישראל שהיה לפני יהוא ואחאב, נחשב למלך לענין זה ולא כלסטים. ואף שלקח המלכות ע"י רצח וצריך לדעת החילוק,

וע' ברמב"ם (פ"ה מהל' גזילה הל' יח) בדין דיני דמלכותא שלחשוב כמלך צריך שהמטבע שלו יוצא, (הובא בש"ע חו"מ ס' ש"ט סע' ב') וע' בביאור הגר"א (סי"ט) המקור מן הגמ' (מגילה יד:) לענין דוד שאביגיל אמרה לו שאין לו דין מלך שעדיין לא יצא טבעד בעולם,

וצריך לדון אם אפשר בזה לתרץ הירושלמי לחלק בין באשא למלכים אחרי דורות של יהוא

ז) מי ממנה את הסנהדרין

הנה מינוי דיינים נעשה ע"י הסנהדרין או המלך או ריש גלותא כמבואר ברמב"ם (הל' סנהדרין פ"ג הל' ת), ומצאנו ביהושפט המלך שמינה דיינים בכל מקום (ע' דה"ב יז ו)

אולם הסנהדרין בעצמו לא כתוב שם מי ממנה אותה, ובפשטות, הסנהדרין הקדום הוא שממנה הסנהדרין שבא אחריו, שהרי הם מתחלפין כשמת אחד מהן או נעשה אינו ראוי להמשיך מחמת זיקנה או סיבה אחרת, וכן ראש הסנהדרין נתמנה מן שאר חברי הסנהדרין כמו שמצאנו (ברכות כז:) בשעת המחלוקת שבין רבן גמליאל ורבי יהושע, ששאר החכמים פטרו זמנית את ר"ג והעמידו את רב"ע עד שבסופו של דבר עשו רוטציה

ואם אין כלל סנהדרין וצריך לעשות מחדש, אז צריכים כל חכמי א"י להתאסף ביחד ע"פ הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ד הל' י"א (אין כאן המקום לדון על עצם דין של הרמב"ם)

אולם מי הקובע מי נקרא חכם שראוי להצטרף לחברת המחזירין את הסמיכה, זה דבר שאינו חוק קבוע ותלוי לפי מצב הדור

אולם כל זה בשביל לקבוע את הסמיכה, אבל זה עדיין לא נותן הכח להיות מן הסנהדרין בפועל ומצאנו אצל עזרא בתחילת בית שני שקיבל סמכות של ראש סנהדרין ולהיות ממנה דיינים, וזכות לענוש כל העוברים על הדת, מן המלך של מדי ופרס כמש"כ (עזרא ז כה-כו) וא"כ אפשר ללמוד מזה שהמלך צריך למנות הסנהדרין, והטעם בזה כי הוא שיכול לתת לסנהדרין את הכח לכופ את הציבור, דבלי כח כפיה אין לב"ד כח גדול כי העם עושה מה שרוצים, וכח זה צריך לקבל מן המלך

ודעת רש"י (סנהדרין ה.) שכל כח של הריש גלותא הוא ג"כ רק מכח מלך הגוי (הובא בש"ע ס' ג סע' ד) דזהו בכלל דינא דמלכותא להושיב דיינים ושופטים, ומיהו שם כתוב שצריך ג"כ רשות של הקהל, וא"כ כ"ש שמלך ישראל צריך למנות הסנהדרין, ובפשטות הוא צריך ג"כ רשות הקהל וע' ביאור הגר"א המקור לזה מן הגמ' (ברכות נה.) אין מעמידים פרנס על הציבור אלא כנמלכים בציבור שנאמר (שמות לב ל) ראו קרא ה' בשם בצלאל

ולפ"ז יוצא שהסנהדרין יונק כוחו מן המלך, ובכל זאת אם המלך חטא, יכול הסנהדרין להביאו למשפט, אם הוא ממלכי בית דוד וזה הגדלות של מלכי יהודה שאפשר להביאו למשפט.

ומיהו מסתבר שמה שהסנהדרין מקבל כוח מן המלך, זה רק כדי לאפשר השליטה בעם, אולם עצם ההכרעה מי יהא הדיין, זה צריך שעם ישראל יפסוק, כי מה יודע מלך גוי מי ראוי לכך ומי לא, וע' בש"ע (חו"מ ס' ג' סע' ג') מי שאינו מומחה ולא קיבלוהו עליו בעלי דינים, אע"פ שנמל רשות מריש הגולה אין דינו דין

ח) מי ממנה את הכהן גדול

ע' רמב"ם (פ"ד מהל' כלי המקדש הל' טו) אין מעמידים כהן גדול אלא ביד של אחד ושבעים ומשמע

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק ז אות ח

שהסנהדרין הוא שממנה, אולם י"ל שעיקר המינוי בא מצד אחר רק שצריך הסכמת הסנהדרין, ומצאנו בצדוק הכהן ששלמה המלך מינה אותו במקום אביתר (מ"א ב לה) ויתן המלך את בניהו בן יהוידע תחתיו על הצבא, ואת צדוק הכהן נתן המלך תחת אביתר

ובבית שני נתמנה ע"פ המלכים, ולפעמים ג"כ שלא כדין ע"י שוחד (יבמות סא). אמר רב יוסף קטיר חזינא הכא דאמר רב אסי תרקבא דדינרא עיילה ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא עד דמוקי ליה ליהושע בן גמלא בכהנא רברבי אולם משמע שכל מה שלא היה בסדר, משום שנתן כסף למינויו, אבל מה שהמלך ממנה על המינוי, על זה לא היה טענה. ועוד משמע שאף שלא היה כדין, מ"מ בדיעבד חל, ויותר מזה מבואר בגמ' (יומא יט:) שאף כהן גדול שהיה צדוקי, יש עליו דין כה"ג, שהרי השביעוהו שיעשה כדעת החכמים, מחמת חשד היה צדוקי, אבל אחר השבועה שיעשה כדין, אף שבשורש היה צדוקי, היה העבודה כשרה ויש עליו דין של כה"ג.

ונראה מכל זה שאין כאן כללים ברורים מי צריך להיות הממנה, אלא מי שלפי מצב הדור יש לו הכח שיצא הדבר לפועל, ואם יש מלך, אז מלך יש לו הכח הזה רק שיש דין שצריך לשאול לסנהדרין, ואם אינו שואל, מ"מ בדיעבד חל.

ט) האיזון בין המלך ובין הכהן הגדול בימות המשיח.

ע' בנביא זכריה שמנבא על ימות המשיח, (זכריה ד יא) ואען ואומר אליו מה שני הזיתים האלה על ימין המנורה ועל שמאלה: ואען שנית ואמר אליו מה שתי שבלי הזיתים אשר ביד שתי צנתרות הזהב המריקים מעליהם הזהב: ואמר אלי לאמר הלא ידעת מה אלה: ואומר אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ ע' מצודות השני הזיתים מרמזים על שני בני היצהר ר"ל המלך המשיח וכהן גדול אשר ימשחו בשמן המשחה, זה למלכות וזה לכהונה גדולה, ורואים מזה שהנביא נותן חשיבות מיוחדת להאיזון בין שני המנהיגים, המלך והכהן גדול, וזה איירי בימות המשיח, וכן מבואר אח"כ (זכריה ו יב) ויהי דבר ה' אלי לאמר: לקוח מאת הגולה מחלדי ומאת טוביה וכו' ולקחת כסף וזהב ועשית עטרות ושמת בראש יהושע בן יהוצרק הכהן הגדול: ואמרת אליו לאמר כה אמר ה' צב-קות לאמר הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה': והוא יבנה את היכל ה' והוא ישא הוד וישב ומשל על כסאו, והיה כהן על כסאו ועצת שלום תהיה בין שניהם: וגם כאן מבואר האיזון בין שניהם, ואף שכתבו המפרשים שעטרת הזהב שייך למלך ושל כסף לכהן, מ"מ שמעינן שגם לכהן נותנים כסא ועטרה, וצריך ברכה מיוחדת שיסתדרו ביניהם

ח) ביאור הרמב"ם בענין מלך המשיח שתפקידו לחזק בדקה.

הנה לחזק הקילקולים שבתוך עם ישראל, יכול להיות בכמה אופנים, אחד, דבר שמוסכם בתוך כלל ישראל, ויש עברניים שעוברים על זה, תפקיד המלך לדאוג להחזירם בתשובה, בכל האפשרויות העומדים לפניו בשעתו. כגון לעשות ערוצים שמשרדין דברי תורה ויעמיד שם מומחין שבכוחם להחזיר בתשובה את העם ומרביצי תורה בכל האופנים והאפשרויות.

ודברים שאינם מוסכמים, צריך להקים סנהדרין או בתי דין המוסכמים ולדון לפניהם הדינים ואחרי הפסק כולם כפופים לזה, ותפקיד המלך לדאוג שהציבור יקיים הדברים.

ואם יש דברים שהסנהדרין יפסוק בדבר והמלך חולק עליהם, דינו כאדם אחר, שיש לו להביא טענתו לפני סנהדרין ואם שבשו עליו טענותיו, הוא כפוף להם, ואין לו שום כח סמכות מדין מלך, אולם אם רואים שטענתו אמת צריכים להודות לו כמו שצריכים להודות לכל אדם, אולם יש לו מעלה שא"א לדחותו בקש, משא"כ שאר אדם שבא לפני סנהדרין בטענה שטעו בדין והביא ראיות לזה, והסנהדרין אינו רוצה לשמוע טענותיו, ויאמרו כך פסקו וזהו זה, ולא שיבשו עליו טענותיו, אף שעושים שלא כדין מ"מ מה זה האדם יעשה, אבל את המלך יותר קשה לדחותו בקש.

אולם אם יפסוק ויתיר הסנהדרין דבר שהצדוקים מודים בו, (ע' ס"ק ה') ולא מדין הוראת שעה, מוטל עליו להוכיחם על זה ולהראות טעותם ואינו כפוף כלל לסנהדרין על זה. ע' בגמ' (שבת נה.) רישך בקירי רישא דרישך בחמימי, והיינו שכל מי שיש לו יותר כח, מחויב להוכיח את הציבור, אולם שם איירינן בחטאי הציבור, ולא בטעותי הסנהדרין, אולם מאי נפ"מ, אם יש בו יכולת צריך לעשות כן.

(ט) דוגמה ששייך לדון בזמנינו. (בענין פאה נכרית, והפרכת מצות כיסוי ראש לרועץ)

(א) ביטול היתר פ"נ בזמן משיח

הגאון רש"ז אויערבך זצ"ל אמר שמלך המשיח כשיקום, הדבר הראשון שיעשה הוא לבטל היתר של פאה נכרית (כך אמר בשמו בנו ר' שמואל שליט"א)

וכנראה שכונתו משום דין של לחזק בדקה, ואף שאין צריך מלך המשיח על זה מבחינת הלכה, אולם לפי המציאות ראה שאין בכוחו למחות אפילו להמקורבים אצלו, אמר זה שבסופו של דבר יתקן זה מלך המשיח

ויש לעיין אם לתקן זה צריך סנהדרין לפסוק הדין או א"צ סנהדרין על זה, או אפילו אם סנהדרין יפסוק להיתר, יכול לחלוק עליהם מדין טעו בדבר שהצדוקין יודו בו כמבואר ס"ק ה

והנה אינינו רוצים כאן לפסוק הלכה, רק להראות את הסברות לעיני הקורא, והוא יכריע בעצמו

וכמדומני שאלו שהתירו, אף שהיו גדולי עולם, מ"מ הם בגדר התירו דבר שהצדוקים מודים בו, (ע' ס"ק ה') מכיון שכל אדם יודע שפאה נכרית אין מטרתו לתשמיש כיסוי שער רק לתשמיש שער, ואינו שייך לתכלית חיוב כיסוי מדין הרחקה מעריות המבואר בש"ע (אבה"ע ס' כא סע' ב, וס' זה נכתב תחת הכותרת "להתרחק מן העריות", וכן איתא (גיטין צ:.) שנכלל בכלל (דברים כד א) **כי מצא בה ערות דבר** כמו שאר הנהגת פריצות כמו טוה בשוק ורוחצת במקום בני אדם, ובכתובות נכתב עם דין של מדברת עם כל אדם, היינו דברי קירוב, וכן החיוב הוא רק בחוץ במקום ששכיחא אנשים, (ע' כתובות ע"ב:) וכן משום זה יכול הבעל לגרשה משא"כ באוכלת מאכלים אסורים, משום שכאן הוא חציפות וחשש זנות (ע' ראש"י כתובות פ' ז' ס' ט' וע' תרומת הדשן ס' י'), וכן דין זה הובא לגבי קריאת שמע (אוי"ח ס' ע"ה), שאסור משום הרחוק ונסמך על הפסוק (דברים כג טו) **ולא יראה בך ערות דבר**, שכל הדין שייך לאיש שאסור לקרות נגד שער אשה אבל אשה מותרת לקרות נגד שער אשה אחרת (מ"ב ס"ק ח)

וכהיום משתמשין לקיים מצות כיסוי ראש בפאות נכריות שמעוררין לא פחות משער עצמן אם לא יותר, ומשתמשין בו בעיקר גויות לשם פריצות, ולא משני כאן אם מכירין שזה פ"נ או לא, ואינו דומה לשאר מראית העין שבש"ס, שכאן ראית העין הוא גוף האיסור ולא משום חשד, וכמו ראית סרט, שמזיק לא פחות מראית הדבר בעצמו, אף שיודעים שאין לפניו גוף האדם רק מראיהו

ומה יאמרו על איסור של "מדברת עם כל אדם דברי קירוב", (השנוי יחד עם ראשה פרועה במשנה כתובות עב.) כשאשה מתוחכמת רוצה לקיים את דין המשנה ובכל זאת להיות פרועה, היא מדברת בתוך טייפ, וכשתגיע אצל אנשים מפעילה את הטייפ, והם חושבים כאילו היא המדברת, ולומדת היתר זה מפאה נכרית, האם התחכם הזה מוציאה אותה מדין פרועה.....!?

ואפשר להמשיך "היתר" זה וללמוד ממנו להתיר לדבר לשון הרע ורכילות ולהלבין פני חבירו ברבים ולבזות ת"ח וכו' וכו' דרך טייפ, וא"כ על בסיס של פ"נ אפשר למצא תחבולה ותיחכום איך לעקור כמעט כל התורה כולה

ויש כאן הרגשה כאילו יש תיחכום איך לעבור על דברי תורה ולהטעות ולרמות את עצמינו ואת אחרים ואת הקב"ה, כאילו מקיימים מה שהתורה ציוותה

ומקור ההיתר בנה רבי יהושע בועז בעל השלטי גיבורים, ע"פ הגמ' נזיר כח: ועוד גמרות שהוזכר פ"נ, וחשב ששם מדובר בשימוש כיסוי שער, ועל כן למד משם ההיתר, אולם אם יש מקום להביא ראייה משם, זה לכל היותר לאיסור ולא להיתר

ובאמת שעצם ההיתר פ"נ לשם כיסוי שער (במקום שיש חיוב מצד הדין לכסות כגון בחוץ במקום שיש הרבה אנשים) הוא טעות גמור, ולא משנה אף אם גדולי עולם התירו זה, כי לא מצאנו בשום מקום בש"ס שהוזכר בו פ"נ, שישתמש לשימוש כיסוי שער רק תמיד הוזכר לשימוש או תוספת לשער, ע' נזיר כ"ח:, ושם כתוב שאשה שנדרה בנזירות וכבר עברה הנזירות עד שכבר מותרת לשתות יין וממילא הבעל אינו יכול להפר הנזירות מצד זה להתיר לשתות יין, ומ"מ חסר עדיין תגלחת, והוא יכול לחד מ"ד להפר משום שאומר אי אפשר באשה מגולחת, דהיינו שזכותו לראות את אשתו בשערות מגולות, (כגון בבית שאין חיוב לכסות מעיקר הדין,) ויש מ"ד שא"א להפר משום שתוכל ללבוש פאה נכרית ותראה כיש לה שער, והמ"ד שאפשר להפר סובר שפ"נ יש קצת זוהמה כיון שבא מאשה אחרת וזה מפריע להבעל, ואף שהיתה יכולה ללבוש מטפחת יפה, מ"מ זה לא נקרא שרואה

שער ורק פ"נ נותן אותו הנאה, ומזה רואים שפ"נ משמש שימוש שער ולא שימוש כיסוי שער, ואינו דומה למטפחת יפה משמש שימוש כיסוי שער, (ומכאן נפרך הטענה שטוענים שפ"נ הוא כמו מטפחת יפה, שהרי כאן רואים ברור שמטפחת אינו משמש שימוש שער ופ"נ כן)

(ב) כל הראשונים סוברים שפ"נ הוא בשימוש שער ולא שימוש כיסוי שער

וכ"כ כל הראשונים בלי יוצא מן הכלל בשאר מקומות שהוזכר פ"נ בש"ס, שפ"נ הוא במקום שאין לה שערות או שער מועט או לבן, היינו שימוש שער ולא שימוש כיסוי שער, ואיירי במקום שאילו יש לה שער מספיק אינה צריכה פ"נ, וע"כ דאיירי באופן שאין איסור גילוי, דהיינו בחצר בשביל בעלה ואם יוצאת לרה"ר מכסה אותה או רק מגלה כשיעור שערות היוצאות מחוץ לצמתן, (ע' ערכין ז': ברש"י, דרגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיעור נשים נכריות לשערן והוא פאה נכרית, משנה שבת פ"ו מ"ה ברע"ב אשה שאין לה רוב שיער לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שיער, ושנות אליהו שם. פ' שאין לה שער נוטלת שער ומכנסת תחת הצעיף כדי שתתראה בעלת שער, שבת ס"ד: במאירי ד"ה ובכבול, וענין פאה נכרית היא קליעת שער עשויה משער חברה אם מפני שיער שלה מועט אם מפני שהוא לבן, וחידושי הר"ן ד"ה יוצאת וכן פאה נכרית היא כעין כיפה שעשויה משער חברה לפי שיש לה שער מועט אינן דיש לה שער לבן, ורשב"א שבת ס"ה. ד"ה אמר אביי בא"ד, וכן הטעם בכיפה של צמר שאין אשה מתקשטת עצמה באותה כיפה אלא אשה שהיא קרחת מפאת ראשה והיינו דתני לה בהדי פאה נכרית, ומבואר דפ"נ פשוט שהוא רק בשביל אשה שחסר לה שערות, והריטב"א (הישנים) שם, דכיפה של צמר גמי אין צריך לישא אותה אלא אשה שהיא קרחת מפאת פניה ומידי דמגני הוא וזה ששנה אותה בהדי פאה נכרית וערוך ערך פאה, אשה שאין לה רוב שיער לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שיער, וכן לשון הרמב"ם פ"ט מהל' שבת הל' ז', ולא בפאה של שיער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שער הרבה, ומשמע שאם רצונה בשער מועט או שממילא יש לה שער הרבה אינה צריכה לפ"נ, ותשמישו ע"כ באופן שמותר לגלות שער עצמה, וברה"ר מכסה אותה,

ורק השלטי גיבורים כתב שפ"נ נעשה לשם כיסוי שער (פ"י דשבת בדפי הרי"ף דף כט, רבי יהושע בועז, שהוא בעל מסורת השי"ס ועין משפט בגליון השי"ס, וכ"כ בעין משפט על גליון הגמ' נזיר הנ"ל מכח הגמ' שם) והוא צע"ג, שהפך את הגמ' לצד השני, וכנגד כל הראשונים, וכן המשנה שבת ס"ד: יוצאה בחוטי שער, מדבר ע"כ באופן שגם שער המחובר לגופה אין איסור, ע' רש"י בגמ' ד"ה ובלבד, וע"כ מה שרואין זה איירי בשער היוצא חוץ לצמתן ואכמ"ל, רק כמה גדולי אחרונים ז"ל, אשר מפיחם אנו חיים, והם גדולי הוראה אשר כל ישראל נסמכו על הוראתם, נמשכו אחר הטעות הזה, ע' רמ"א (או"ח סי' ע"ה סע' ב', בשם הגה' אלפסי החדשים שהוא השי"ג, והמ"א והמ"ב שם), והא כשגגה היוצא מלפני השליט, (השי"ג חי בזמן המחבר והרמ"א, שהרי מביא את המחבר בעין משפט, והרמ"א מביאו בשי"ע, והרמ"א נולד אחרי המחבר ונפטר לפניו), ובמקום הזה אפשר להציג מאמרי חז"ל, ע' (סוטה לה). שהקב"ה אמר לדוד הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, (מ"ק כה:). אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר. (עדיית פ"א מ"ד) ולמה מזכירים את דברי שמאי והלל לבטלה, ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם

ומצאנו עוד לסנהדרין בלשכת הגזית שכולם ראוין להוראה שיכולים לטעות ולומר אין שבת בתורה אין ע"ז בתורה אין נדה בתורה (ע' הוריות ג: במשנה, וע' לקמן סי"ק י' יותר ביאור)

(ג) ב"ד שהורו נגד המציאות

והדבר נוטה לומר, שמי שפסק להתיר, זה כמו ב"ד שיפסוק שבור ברשה"ה אפשר לכסות בקש, ואף שיראו בעינים שממשיכים ליפול בתוכו, מ"מ יאמרו כתוב בתורה (שמות כב ג') ולא יכסנו, והרי כיסו אותו, והראיה שגם לקרות קריאת שמע לפני צואה סגי בכיסוי קש, כמו שנא' (דברים כג יד) ושבת וכסית את צאתך ולא יבינו ההבדל, שכאן מטרתו להסיר המכשול ולא סגי ליה בקש, ומי שפוסק דבר כזה וכיו"ב, מלבד המכשול שעושה שבני אדם נופלים לבור, יש כאן עוד חטא יותר חמור, שמציג דברי תורה כחוכא וטלולי לעיני כל ישראל ולעיני העמים, כיון שההיתר הזה רוצה לבסס אותו בתור דברי תורה שמטרת התורה לגלות האמת שהקב"ה רוצה לגלות דרכם בעולם והוא מציג את זה בצורה שאין הדעת סובלתו, ואילו סנהדרין בלשכת הגזית היה פוסק להתיר לכסות בור

בקש, לא היה שומעין להם, ובזמן האחרון יש בעה"י הרבה התעוררות בה, אולם יש עדיין ת"ח שחושבין שיש כאן היתר מוצדקת, וצריך להראות להם כל הנ"ל.

ועוד ניתן לדמות ענין זה למה דאיתא (יבמות צב.) בב"ד שהורו בשבת שכבר חשך והתירו לעשות מלאכה ואח"כ זרחה השמש, ונתגלה שהיו מקודם רק עננים, שזה טעות ולא הוראה וב"ד אין מביאים פר העלם דבר, והציבור חייב, משום שהוראה נקרא רק כשלא טעו במציאות ורק חידשו דין ואח"כ ראו שטעו. הנה כל מה שצריכים לחדש דבר כזה, זה אם בשעת שפסקו להתיר, היו עננים, שהיה עכ"פ מקום לטעות וס"ד שזה נחשב כגדר הוראה רק שטעו קמ"ל שהיה טעות ולא הוראה, אבל זה פשוט שאם אחר זרחה השמש, ימשיכו לפסוק שמותר לעשות מלאכה, פשוט שזה טעות גמור ולא הוראה ולא הוצרך לאשמעין (אף שיגידו שזה לא יכול להיות שב"ד יטעו וע"כ מה שרואים זה לא השמש אלא הירח), שזה דבר שהצדוקין מודים ביה, וכן יש מחלוקת שם לענין אחד שהעיד שמת בעלה והתירו ב"ד ואח"כ חזר בעלה, פליגא אם זה נחשב כהוראה או כטעות, שיש מ"ד שזה טעות וב"ד אין מביאים פר העלם דבר, והציבור חייב ויש מ"ד שזה הוראה ומביאים פר העלם דבר, והציבור פטור, (הרמב"ם פ"ד מהל' שגגות פסק שב"ד פטור דהוה טעות ולא הוראה), אולם זה פשוט שאם אחר שחזר בעלה ימשיכו ב"ד לפסוק שמותרת לשני בלי גט שזה טעות גמור ולא הוראה (אף אם יטענו שכיון שהב"ד כבר פסק, ע"כ שזה לא יכול להיות טעות וממילא הבעל שחזר הוא לא זה אלא אדם אחר שדומה לו) וזה דבר שהצדוקין מודים בו, ויותר מזה שזה הכחשת המציאות, (ע' יבמות פח. ותוס' ד"ה אתא, בענין זה, שכיון שהוא גלוי לכל שהבעל חזר, לא מהני להכחיש אפילו ע"י מאה עדים) שאם אפילו בטעות של המציאות לא הוה הוראה כ"ש בהכחשת המציאות

וכן לענינינו, שבזמן הקדום היה אפשר לטעות בענין פ"נ שזה בגדר כיסו עננים את השמש, כיון שלא היו מוצלחות כ"כ, ולא היה נראה לעין הטעות, אף שמבחינת הסוגיה לא נראה מקום להתיר, אבל היום גם מצד המציאות כבר א"א לומר זה, ומי שעדיין ממשיך להתיר, זה בגדר זרחה השמש וחזר הבעל ועדיין ממשיך להתיר, שזה בכלל טעות גמור והכחשת המציאות ואין זה הוראה

ד) מנהג טעות אף שהונהג ע"י גדולי ישראל צריך לבטל

ואף שכבר הונהג בהרבה מקומות, מ"מ אין זה סיבה להמשיך

וכבר הביא כן המ"ב בס' תר"ץ סע' י"א בבה"ל פסק הפר"ח במנהגי איסור שמקורות בריטב"א שאין לילך אחר מנהג אף שנתפשט בכלל ישראל ונתיסד ע"פ גדולים ע' הריטב"א פסחים דף נ"א שכתוב שם בעניני מנהגים שאין רשות לבטלם וז"ל, וכתב עוד וז"ל (הריטב"א בשם הרא"ה) והדבר פשוט שאין משנתנו וכל הגמרא ועובדא אלא במנהג להחמיר אבל במנהג להקל לעולם אין חוששין לו ואפילו היה על פי גדולים שבעולם כל שנראה בו צד איסור לחכם בעל הוראה אשר יהיה בימים ההם שאין לנו אלא שופט שהוא בימינו ומיהו במקום שאין האיסור ברור והמנהג קבוע כבר עד שא"א לו (להעלו) [לבטלו] נהי דליכא הכא משום סירכא דכותים דאי (מסתברא) [מסתריכי] להחמיר מסתריכי אפי' הכי כיון שאינן בני תורה ואין (בחבירו) [כח בידו] יש לו לעשות לעצמו בענין שלא יהא בדבר מחלוקת עד שיוכל להחזירם לאט לאט ואם הטענה מוכרע אין חכמה ואין תבונה נגד ה' עכ"ל (הגהתי ע"פ שו"ת הרדב"ז אלף קס"ה). עכ"ל הריטב"א. (הובא ברדב"ז אלף קס"ה הובא בפר"ח הל' מנהגי איסור ס"ס י' הובא בחתם סופר ס' קנ"ט הובא בבה"ל ס' תר"ץ ד"ה ואין לבטל.)

אולם יש היתר במקום שיש פירצה גדולה ורוב הנשים הולכות כך, וקשה למצא שידוך המתאים, שמותר להתחתן אף עם אשה שיוצאת בגילוי ראש או בפאה נכרית, ע' סוטה כו. אמר רבי יוחנן ישא אדם דומה ואל ישא בת דומה ושמואל אמר ישא בת דומה ואל ישא דומה, ע"ש ברש"י שאם ימצא אחרת לא ישא את שניהם ואם ימצא רק אחת מהם ישא זו, והנידון הוא אם לא יוכל למצא רק אחת משתי אלו את מי עדיף לקחת, וזה שייך גם בשאר פריצות כגון אם יש פרצה שהולכות בשמלות קצרות או בשרוולים קצרים, ואין זה שייכות אם היתר של פ"נ, כי בפאה או בגילוי שער הוא שוה ואין נפ"מ ביניהם, ולפעמים פאה יותר גרוע. רק שמצד חסרון יראת שמים אין כאן ביוצאת בפאה נכרית כיון שהיא מוטעית מצד הוראת כמה מגדולי ישראל והתפשטות ההיתר

וע"ע (הגניגה ב.פסחים פח. ועוד) לענין חצי עבד חצי בן חורין לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול והלא לא נבראה העולם אלא לפריה ורבייה שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה

מפני תקנת העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין. וא"כ אפשר ללמוד מזה שמפני תיקון העולם, במקום שלא מוצאים אשה אחרת, אפשר ג"כ לקחת אשה שאינה עושה הכל כדין כגון שהולכת בגילוי ראש או בפ"נ שהוא כגילוי ראש, או במקום שרוב הבנות הולכות בשמלות קצרות או בשרוולים קצרות, וא"א למצא שידוך כהלכה, מ"מ מצות פריה ורביה דוחה ענין זה עד שיתקיים בדור הבא והתודו את עוונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בו ואשר הלכות עמי בקרי, ויאמרו אך שקר הנחילו אבותינו ויחזרו בתשובה שלימה ויחפשו אך ורק את האמת לאמתו

ה) הוספת איסור של חילול ה' וגונב דעת עליון ע"י היתר פיקטיבי

אולם יש מקום לומר, שמבחינה זוית ראייה מסוימת עצם השתמשות של פ"נ לשם כיסוי הוא הרבה יותר חמור מגילוי ראש, שגילוי ראש הוא רק חטא של פריצות, אבל פ"נ, מעבר לחטא של פריצות, יש גם חילול ה' וגונב דעת עליון, שהרי אפילו הכי פרוצים והכי זייפנים שבעולם לא הצליחו לזייף דבר זה ולומר עליו שזה חפץ של צניעות, מה שע"י ההיתר הזה שכביכול בנוי על התורה, הצליחו. וזה דומה לשני בנ"א שחייבים מאה שקל ואין רוצים לשלם, ואחד מהם באמת לא שילם והשני שילם בכסף מזויף, אז זה שלא שילם, לא יכנס לכלא וזה ששילם בכסף מזויף, יכנס לכלא. והחילוק הוא, שזה שלא שילם, יש לו עסק רק עם המלוה, והשני הולך לחתור מתחת אמינות הכסף של כל המדינה ושולל ממנו את הערך, והנמשל ד"ל. וכעין מה שאמרו חז"ל (סוטה כב:) אל תתיראי מן הפרושים ולא ממי שאינן פרושים אלא מן הצבועים שדומין מעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס. אולם טענה זו היא מתיחס בעיקר להרבנים המתירים זה ולא להאשה.

מקור של חילול ה' וגונב דעת עליון ודעת הבריות, בענין מעין זה, לשון רב יוסף גאון הובא בהלכות פסוקות מן הגאונים ס' קכ"ז ובסוף ספר כל בו ובמהר"ם אלשקר ס' מ"ב בשם רבינו יוסף גאון (הובא בבב"ל ס"ס רמ"ו. רק ששם קיצר דבריו ולא הביאו לגמרי).

וז"ל המהר"ם אלשקר אבל רבינו יוסף גאון כתב זה לשונו וכן נמי אסור לבר ישראל שיעשה הערמה עם העובדי כוכבים השותף שהוא חורש עמו שימכור לו בהמה שהוא חורש בה או מקח שבחנותו ולאחר שבת יחזור ויקנה בהמה והמקח מאותו העובדי כוכבים דכיון דהערמה הוא אסור עד (דנתיק לחוץ) [דנפיק להון גרס' כלבו] להחיא בהמה ולהחיא מקח לגמרי עד כאן. עכ"ל מהר"ם אלשקר

ומצאתי בגאוניקה עמוד 196 (GEONICA II) שהועתק כעין תשו' זו ביותר אריכות, וכנראה שזו היתה תשובה העיקרית של ר' יוסף גאון. כי בתשובת הגאונים בהלכות פסוקות ס' קכ"ז ובכלבו הובאו לפני תשו' הנ"ל עוד ג' תשובות בשם ר' יוסף גאון. וכל הד' תשובות הובאו בגאוניקה ביותר אריכות באותו סדר. על כן נראה שהתשו' בהל' פסוקות וכלבו הם קיצור של התשו' שהובאו בגאוניקה. (ע' בהלכות פסוקות בהקדמה אות ח' שכל הה"פ הם רק ליקוט מתש' הגאונים) התשובות הועתקו בספר ביום הראשון תשבי"ח

וז"ל ישראל שמבקש לעשות ערמה עם שותפו גוי שיש לו עמו שורים לחרישה וחנות שלמקח וממכר ומוכרין לו בערב שבת וחוזיר לוקחן ממנו לאחר שבת זה מנהג שלפושעי ישרא' ואסור לעשות כן מפני שני דברים כאן מתחילין ג' דרגות בדרך לא זו אף זו, א' ואין צריך לומר אם לא לקח ישראל דמי שורים וחנות ומה שבתוכה מן הגוי אילא בדברים בעולם (=בעלמא) שמכר לו שאין שוה כלום ואין בו מכירה כלל ואסור לעשות כן ב' ואפלו לקח ממנו דמים ומכר לו מכירה גמורה והעיד עליו עדים שמכרת לי שורים אילו וחנות זו אפעלפי כן כיון שמתנה עמו על מנת שתחזירם לי לאחר שבת אסור מפני שעשה ערמה להשתכר בשבת ולעשות מלאכה בשבת בכונה ואיסור גמור הוא: ג' אילא (או) אפילו מכר לו מכירה גמורה ואין מתנה עמו על מנת שתחזירו לי וקנאו גוי קנין גמור כיון שבמוצא שבת חוזר ובא ישראל לחנותו כמנהגו: הוכר הדבר שבערמה עשו להיתערם במצות ולגנוב דעת עליונה ודעת הבריות ויש כאן איסור שבת... וחילול שבת וחילול השם בפני ישראל וגוים שאפלו הערמה...ב... (בכ"י היה כאן חסר כמה אותיות) אפילו בדבר הרשות אסור לעשות לכתחלה ערמה דאמרו ליה רבנן לרב (ששי) [אשי] חזי מד האיי מרבנן ורב (חיה) [חונא] בר חיון וכול' (שבת קלט:) ומעשה מברא שבות בעלמא הוא ואף על פי כן צורבא מרבנן לא אתי למעבר (אעליו בגמ' למעבד ואולי יש ט"ס כאן או שהוא גרס כך בגמ' וחוזר רק על מעשה דמעברא ולא על מעשה דתומי ומיושב בזה פסק הרמב"ם פ' כ"ג הל' ג') כן [נראה דצ"ל כאן] שיש חרישה שהיא איסור מלאכה

ופתיחת חנות בשבת לא כל שכן שאסור מכל צד וצד ויש בו חילול השם: עכ"ל.

ורואים מזה שמי שמתכנן לעשות תכנית פיקטיבית לנצל מן האיסור, לא הסיר כלום מן האיסור ואדרבה, הוסיף על האיסור עוד חילול ה' וגונב דעת עליון ואפשר ללמוד מזה על פ"נ וכדומה שאר תיקונים פיקטיביים, שלא הסירו שום דבר מן האיסור ואדרבה הוסיפו איסור על גבי האיסור

ו) חילול ה' בפני ישראל ובפני גוים. ועיקר הגאולה להסיר חילול ה' מן העולם

יסוד חילול ה' יכול להיות אף בדבר שאינו עבירה ממש, רק נראה לעיני בני"א כעבירה. ומתזלזל התורה בעיניהם וכ"ש בדבר שיש עבירה ממש והוא עושה הדבר בפני אחר וכ"ש בפרהסיא. וזה יכול לגרום שח"ו מבני עמנו ידלדלו מן קיום המצות

וחטא של חילול ה' הוא חמור יותר מכל עבירות שבתורה כמבואר בסוף יומא (פ"ו) שאפילו תשובה ויום הכיפורים אין גומרים הכפרה עד שימות. ואם אין עושים תשובה, ג"כ ע"י מיתה אין כפרה וכ"ש אם מורין לעשות כן ברבים לחלל שם שמים בפרהסיא הנהגה קבועה לדורות.

ומה שיש כאן חילול ה', משום שבני"א שרואים זה איך ע"י ערמה מפקיעים עצמן מן המצות נזלזל בעיניהם קיום המצות. ורואים איך אפשר לעשות שחוק מן המצות, וגם חושבים שמותר לרמות את הבורא עולם אף שאסור לרמות את הבריות. וע"כ שאין מחשיבים להתנהג הבורא עולם אפילו לא כמו שמתנהגין עם גוי, וזה גורם ח"ו להרס של כל היהדות, כי עיקר קיום היהדות הוא ע"י שרואים איך מחשיבים מצות התורה ואיך מוסרין נפשם על זה. ואם מתנהגים בצורה הפוכה, ח"ו הדבר בהיפוך.

הנה אנו מצווים לקדש שם שמים ג"כ בפני גוים וכמו שכתוב (דברים ד'ו') כי היא חכמתכם ובינתם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כי מי גוי גדול אשר לו א-לקים קרובים אליו כה' א-לקינו בכל קראינו אליו.

וע' בספורנו וז"ל כי מי גוי גדול, והטעם שראוי להקפיד שתהיו נחשבים ונבונים לעיני העמים הוא שהא-ל יתברך קרוב אלינו בכל קראינו אליו וזה יורה שבחר בנו מכל העמים, יחשבו אתכם העמים לסכלים יהיה חילול ה' באמור להם עם ה' אלה, עכ"ל.

וכוננו על הפסוק (יחזקאל לו כ) ויבואו אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומאמצו יצאו, ואחמול על שם קדשי אשר חיללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה: לכן אמר לבית ישראל כה אמר ה' א-לקים לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגוים אשר באתם שם וגו' ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם

הנה כונת רב יוסף גאון ז"ל שכשמוכרין לגוי חנויות או הבהמה בצורה כזו, והגוי הזה רואה איך היהודי מתנהג עם הבורא עולם, ואיך יש חשיבות בעיניו המצות, ואיך אין שכל במצות התורה, אז בעיניו כל עם ישראל כשחוק, כטפשות, וזה פועל בדיוק ההיפוך של תכלית כלל ישראל בבריאה להאיר רוח אמונה בעולם.

והרי אמרים בכל יום שמע ישראל ה' א-לקינו ה' אחד וכתב רש"י ה' שהוא א-לקינו עתה ולא א-לקי עכו"ם הוא עתיד להיות ה' אחד.

וא"כ אנו צריכים עכ"פ לדאוג, שלא יזלזל כבוד שמים ע"י מעשינו בעיני הגוים,

ז) לימוד זכות במקום שא"א למחות

ומאידך יש לימוד זכות על כל הרבנים של זמנינו, שבאמת מסתבר שהרבה מהם ג"כ מודים שזה אסור, רק שאין יכולים למחות כפי הכלל (יבמות סה:) כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע, וכן חוששין ששאר דבריהם לא יהיו נשמעים בגלל זה, או שחוששין משום שיפסידו פרנסתם, או שיהיה להם בעיות בשידוכין של בניהם וכו', כפי שמצב

הדור שמי שיוצא מגדרי דברים המקובלים בחברה, כבר מקבל שם של יוצא דופן, ולפי"ז רק צריך לדעת שאין שום ראייה משום רב שמתיר משום שאפשר לתלות מחמת טעמים הנ"ל או שתולה ברב אחר וחשב שהוא מתיר ולא ידע שרק משום טעם הנ"ל אינו מוחה, וכו' וכו'. או שחושב שדין זה הוא בכלל מצוה לשמוע דברי חכמים כעין דאיתא (הוריות ב:) ששואלת הגמ' בת"ח שיודע שב"ד טעה איך מביא חטאת, הרי אסור לשמוע לב"ד ומתרת הגמ' שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים, אלמא שיש מקום לטעות בזה, וכן לענים ב"ד שהורה בדבר שהצדוקים מודים ביה, מביא כל יחיד חטאת, (הוריות ד.) אלמא שמ"מ כל יחיד הוא שוגג, כיון שתלה בב"ד

בקיצור, מצד האנשים העוברים על זה זה יש לימוד זכות, כולם טהורים כולם קדושים כולם עוסקים בתורה ובמצות, אבל עצם הדבר צועק עד לשמים

ומאידיך למדים מזה, שאשה שמכסה את הראש כהוגן, אז חוץ ממצות צניעות שהיא מקיימת, הופכת ג"כ התורה מלהיות מקור לשקר וזיוף למקור של אמיתות גילוי של דבר ה' בעולם,

וכנראה שזה היה כוונת הגאון זצ"ל, שבזמנו עדיין לא היה יכול למחות מטעמים דלעיל הנ"ל, ואמר שכשיבא מלך המשיח יבטל זה, וזה אחד מן הדוגמאות של תפקיד מלך המשיח לחזק בדקה, שמתחיל לציבור שומרי תורה. וכנראה ממה שאמר שהדבר הראשון שיעשה הוא לבטל פאה נכרית, נראה ג"כ שא"צ סנהדרין לזה, כי להעמיד סנהדרין הוא טורח גדול ולא יעשה זה ביום או ימים, וע"כ שהיה אצלו כדבר פשוט לבטל מבחינת הלכה וכדבר שהצדוקין מודין בו שא"צ סנהדרין בשביל זה, ואולי אפשר לומר מצד אחר היה ראוי להיות דבר הראשון, אף שלכאורה יש דברים יותר חשובים ללחום נגד מהרסי הדת, מ"מ מבחינה מסוימת זה יש לו דין קדימה, כיון שנראה כאילו אנשי הדת בעצמם מסירים את ערך התורה כביכול מכח התורה בעצמו, וע' בגמ' (יומא פו.) על גודל חטא של חילול ה' שעשה דוקא ע"י אנשים גדולים. וקשה מאוד ללחום למען התורה בזמן שאומרים לעובדי דת, תשמרו תורה זו שיש בו גם דברים שנראה כאילו הם מקור של השקר והזיוף, שמקודם צריך להוכיח שהתורה היא מקור של האמת, ואח"כ אפשר לחייב אותה גם את האחרים

ולא הארכת כן להביא דברי האחרונים החולקים על השי"ג כמו שבזמנינו הוציאו בעה"י הרבה חוברות בענין זה, ומעוררין על גודל הקילקול ועל גודל הזיוף, כי כל זה צריכים במקום שיש מצד עצמותו שני צדדים למטבע, וצריך הכרעת האחרונים להכריע, ובוה צריך לדון מי ומי האוסרין ומי המתירין כמו בשאר חלקי התורה, אבל כמדומני שכאן אין בכלל שני צדדים, ומי שהתיר זה יותר נוטה שהוא בגדר הכחשת המציאות ואין לו שייכות עם הוראה.

וחוץ מזה, מטרת חיבור זה הוא לא לבאר דיני פ"ע, רק לבאר דיני הוראה, שגם סמכות סנהדרין הגדול בלשכת הגזית היא מוגבלת, ולא יכולים להתיר דבר רק כשהדבר מסופק מצד עצמו, ולא כשאין בכלל מקום להסתפק, וכמו שסמכות שאר מנהיגים כולל מלך המשיח היא מוגבלת במגבלות של התורה, ובמגבלות של כפיפות לסנהדרין בדברים שהתורה נותנת סמכות לסנהדרין, רק לקחנו דין פ"ע בתור דוגמא.

ח) חומרות שגרמו לקילקול, (בענין הקפדה לכסות כל השערות בבית)

ואחד מן הדברים שגרם לזה היה נראה לומר שהם החומרות שהוסיפו שאשה מכסה בראש ג"כ בבית ע"פ הזוהר (שאין בו חיוב כיסוי ראש אפילו בחצר שאין רבים מצוים לדעת הבבלי, ע' תוס' כתובות עב: ד"ה ואלא, הובא שו"ע אה"ע ס' כ"א סע' ב' וס' קט"ו סע' ד' ובמ"א ס' ע"ה ס"ק ד), וחשבו שזה מעקיר הדין, ושם אין ענין של הרחקה מעריות, וממילא טעו לומר שגם בחוץ הוא אותו ענין של הבית וממילא לא מחשיבים זה לזיוף, כי שכחו לגמרי שכל החיוב הוא אך ורק הרחקה מעריות, ויוצא שחומרא זו גרם לעקור את כל העיקר. והיה ראוי לבטל חומרא זו, ובאמת אף שהמ"ב (ס"ק יד) הביאו, ובבב"ל כתב שכ"כ הסמ"ג והש"ג והב"ש ס' קט"ו ס"ק ט' בשם הירושלמי כתובות פ' ז' הל' ו' לאסור גם בחדרה, וזה ליתא שהם דברו רק בחצר ולא בבית, וגם בחצר מבואר בירושלמי ובב"ש שם שא"צ לכסות לגמרי, ואינו דומה למבוי, רק הח"ס הוסיף לאסור גם בבית וגם שלא יצא שום שער החוצה, וגם מה שכתב בשם הב"ח שגם הרמב"ם אסר (הל' אישות פכ"ד הל' יב) אינו כתוב ברמב"ם, רק כל הראשונים מתירין, וכ"כ לדינא בב"י ובד"מ אה"ע ס' קטו, ורק מידת חסידות יש. וגם בזה בספרים ע"פ נגלה לא הזכירו לכסות כל השערות. וענין של קמחית (יומא מז.) הוא מידת חסידות ולא ניתן הדבר לקבוע הלכה קבועה להכלל, וגם שם דעת המאירי שאינו כפשוטו, וכ"ש במקום שמתקש לקדושה, שהבעל צריך זה כדי לשמור עינו מאשה זרה, לא שייך לעשות מידת חסידות, (ע' תענית כג.: בענין אבא חלקיה)

ויש גם קילקול שני, שבבית מכסות במטפחת כל הראש ויש שמתגנות על בעליהן וחז"ל שקדו

שאשה שאין לה מספיק שערות בפאת ראשה שתשים פאה נכרית בחצר בשבת במקום שאין רבים מצויין, כדי שלא תתגנה על בעלה, והתירו לשים פ"נ בחצר שאינו מעורבת, (שלהבלי אין חיוב כיסוי, ולהירושלמי אין חיוב של כל הראש כנ"ל) אף שהיה מקום לחוש שתסירים להראות לחברתה (שבת סד:) וזה הפירוש האמיתי בגמ' לפי כל הראשונים, שפ"נ משמש תחליף שער בשביל אשה שאין לה מספיק שערות, כמו שכתבנו לעיל, ויוצא שלכל הראשונים יש ראייה מכאן שחז"ל הקפידו להתיר לאשה לגלות עכ"פ מקצת שערותיה לבעלה, שהרי כתבו מפורש שפ"נ הוא אך ורק לזו שאין לה מספיק שערות ולזו שיש לה מספיק שערות א"צ פ"נ, (וכמו שחז"ל הקפידו שאשה תתאפר בפני בעלה ע"ש בגמ') ורק להשיג אין ראייה מכאן, כיון שמפרש שפ"נ הוא תחליף כיסוי שער, אבל פירושו הוא צע"ג וכנגד כל הראשונים וכנגד הגמ' בנזיר, ומבואר בגמ' כתובות הנ"ל שבבית מותר אף כשיש אורח, שהרי הקפידו רק בחוץ שיש הרבה אנשים, ובחצר התירו, ואף להירושלמי מותר עכ"פ מקצת שערות.

ועכשיו מכסות כל הראש במטפחת בפני בעלה ובחוץ מתקשטות בפאות יפות בפני אחרים, ונמצא הבעל רואה אשתו מכווערת ונשים אחרות מקושטות, ונמצא הכיסוי נעשה לרועץ בכל מקום והפכו הקערה על פיה ומתנהגין באשתו כמו ביפת תואר שהתורה צוותה לנוולה ולגלח שערותיה כדי שתתגנה בעיניו ויגרשנה, וע' רש"י פ' כי תצא ובכתה את אביה, שתהא בת ישראל מתקשטת וזו מתגוללת, והיה ראוי לבטל כל זה כיון שגרם לקילקול הגדול הזה, ועכ"פ ינהגו שתגלה מקצת משערותיה או שתשים פאה נכרית בבית.

והיה ראוי לומר חידושי של רב ניסים גאון, את אשר החמרת הקלתי ואת אשר הקלת החמרת, את אשר אסרת התרתי ואת אשר התרת אסרתי, הקב"ה נתן יופי ושערות לאשה כדי שתתקשט לבעלה והיא מסירה זה מבעלה ונותנת לזרים, וזה דומיא מה שנהוג האידנא בנוגע לארץ ישראל, שהקב"ה נתנה לעם ישראל ואנו במו ידינו נותנים לזרים, ונתקיים הוידוי שאומרים, יופי אדמתינו לזרים, כוחינו לנכרים, ועדיין לא שבנו מטעותינו,

וכן חומרא זו מוגן ע"י המ"ב (סיק י' ובבה"ל ד"ה ודע), שכתב שאסור לבעל לקרות ק"ש נגד אשתו בבית בגילוי שער, ובגלל זה עשה רעש גדול (באחד מספרי מוסר שכתב), על חיוב כיסוי בבית, והרעיש עולמות על גודל הקילקול שיצא ע"י ברכה לבטלה שהבעל מברך נגד שער מגולה באשתו וא"א להזהר בזה כשהיא מגלה שער, ולא ידעתי למה נתעורר בעיה זו בזמן החפץ חיים זצ"ל, הרי זה טענה על כל הנשים בזמן חז"ל שהלכו בגילוי ראש בבית, ועצם סברה זו צ"ע דלגבי בעלה מסתבר שנחשבת כבתולה כיון שמוותרת לגלות, והמקור של המ"ב הוא ביד אפרים והוא מדייק זה מן המ"א, ובאמת אין ראייה משם שכל המ"א מדבר בחוץ ואכמ"ל

ועוד חומרא זה מוגן ע"י המ"ב (סיק י' ובבה"ל ד"ה ודע), שכתב שאסור לאסור כאילו שזה מעיקר הדין, אף שבאמת אינו אסור מעיקר הדין, ובגלל זה יש שאמרו שראוי לכסות בפאה בחוץ, שאז אין ניכרות אותן שערות, וזה צע"ג, דזה כמו מי שנפל חתיכת חזיר בתוך הקדירה וחושש שנותן טעם על כן מוסיף בכל הקדירה מלא חזיר עד שאותו חתיכה כבר אינה ניכרת בטעמו, ויותר היה ראוי לעמוד על עיקר הדין ולא לחשוש לאותן שערות ולא יבוא לעקור את כל הגוף ע"י כיסוי מזויף, ע' בגמ' (פסחים נא.) שחדין של דברים המותרים ואחרים נזהגין בו איסור אין רשאי להתיר בפניהם זה רק בזמן שלא גורם קילקול, משא"כ בזמן שגורם קילקול, יתירו בפניהם. ובגלל זה כתוב שם שאם נהגו להפריש חלה מן האורז, שאם רובם אוכלים דגן יתירו בפניהם את האורז, משום שיבואו להפריש מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב, וכאן שייך דבר מעין זה, שהכסוי שזה פ"נ, שראוי לכסוי במקום הפטור שהוא בתוך הבית, משתמשין לכיסוי במקום חיוב, שהוא בחוץ, והכסוי שזה מטפחת, שראוי לכסוי במקום החיוב שהוא בחוץ, משתמשין לכיסוי במקום הפטור שהוא בבית. והנהגה זו יכול להביא לעבור על איסור (שמות כ יד) לא תחמוד אשת ריעך והרבה קילקולים אחרים, ומניעת שלום בית שלפעמים מתגנה בעיניו ולפעמים גם רצונו לגרשה, כדאמרין בענין זה (שבת סד:).

וכן אפשר ללמוד מזה לשאר מקומות שאם ע"י חומרות גורמים לעקור את כל הגוף ראוי לבטל החומרות.

ט) רבי עקיבא ביטל חומרות של זקנים הראשונים

ע' בגמ' (שבת סה:) על המאמר של רב שכל התכשיטין אסור לאשה לצאת בשבת בחצר שאינה

מעורבת, חוץ מפאה נכרית וכבול, ומקשי הגמ' מאי שנא', ומשני, אמר עולה כדי שלא תתגנה על בעלה כדתניא והדוה בנדתה, זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונים, עד שבא ר"ע ולימד א"כ אתה מגנה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה, אלא מה ת"ל והדוה בנדתה, בנדתה תהא עד שתבא במים

וע' (אבות דר"ע פ"ב) דמשמע שגם זקנים הראשונים לא היו אוסרים מעיקר הדין רק שאין רוח חכמים נוחה הימנה (וזה דלא כהגר"א יו"ד סי' קצ"ה ס"ק י"ג דס"ל שגם לר"ע אין ראוי להתקשט בשעת נידותה, וצ"ע דבריו ז"ל, שהרי משמע שכל המאמר הזה הולך לפי זקנים הראשונים ששם דורשין הפסוק ע"פ זקנים הראשונים ולא כמו ר"ע, וכן בראב"ד בבבלי הנפש הביא כל דברי אדרי"ע לגבי דיני הרחקה בנדתה, ודילג קטע זה שנוגע להרחקה מקישוט, וכן ברשב"א בתוה"ב בית השביעי שער השני, אלמא שס"ל שהרחקה זו נדחית לגמרי אפילו מגדר אין רוח חכמים נוחה הימנה)

ורואים מכל זה שהיה כאן שינוי הנהגה, ע"י שר"ע ראה קילקול מצד שמתגנה על בעלה, ואף שהיה מקום להחמיר מצד הרחקה של נדה

ורואים מכאן שאם יש הנהגה בתוך כלל ישראל של פרישות וצניעות שהונהג ע"י גדולי ישראל, ועכשיו רואים שבא לידי קילקול שמתגנה על בעלה, ראוי לחכמי הדור לבטל חומרות אלו,

וא"כ מה שנוהגות ע"פ הזוהר לכסות כל השערות בבית, (והובא זה במ"א סי' ע"ה ובמ"ב ס"ק יד), שיש חשש גדול שמתגנה על בעלה, שזה מתקנת חכמים להתיר פ"צ בחצר ע' אות ח' וע"ש עוד קילקול כלפי פ"צ ברחוב) ראוי ג"כ לבטל חומרא זו, ולא תהא חומרא זו של הזוהר יותר חמור מהנהגת זקנים הראשונים שר"ע ביטל אותה. וזכות המצוה שמגלה מקצת שערותיה בביתה שלא תתגנה על בעלה, דוחה כל רביצת האלה המבוארת בזוהר

וצריך לדעת שמה שאמר ר"ע שנמצא בעלה מגרשה, אינו רוצה לומר שהקילקול הוא אך ורק כשבסופו של דבר מגרשה בפועל, אלא אפילו כשאינו מגרשה בפועל, משום ששוקל הקילקול בגירושין יותר גדול מכשאינו מגרשה, או משום שיש חרם דר"ג, מ"מ, זה שמתגנה בעיניו, עד שהיה לו צד או מחשבה לגרשה זה כבר קילקול גדול, ואין השלום שורה בבית וכולם סובלים מזה, האיש והאשה ויותר מכולם הילדים, ואפילו אם לא עלה במחשבתו לגרשה, מ"מ מה שמתגנה בעיניו הוא כבר קילקול גדול שגורם לחשוב על אשה אחרת, כמו שאמר אבא חלקיה (תענית כד:): ואין ראוי להאריך כאן בזה כי הדברים ידועין, וזה כבר מסבב בהסתער או בגילוי עוד הרבה סיבות אחרות שמפריעים בשלום בית.

ובודאי שיש עוד הרבה ענינים שיכולים לגרום לחסרון שלום בית בגלל התנהגות אינה הולמת בין מצד האיש ובין מצד האשה ע' בספרים רבים שנכתבו על זה, וכאן כתבנו מה שנוגע לענין זה.

וע' (ב"ק פב.) בעשר תקנות של עזרא, ששנים מהם לחזק הקשר בין איש לאשתו, אחד מהם אכילת שום בע"ש ושנית שיהא רוכלים מחזירין בעיירות, למכור תכשיטין לנשים שלא יתגנו על בעליהן, ואף שיש בתקנה זו גם צד קילקול, שהרוכלין חשודים על עריות, (ע' יבמות סג: וע"ש כד.) מ"מ התיקון עדיף, ותיקן ג"כ לצניעות שאשה לובשת סינר

ורואים מכל זה שזה מעבודת גדולי הדור לדאוג בענינים אלו, ויש היום שצועקים בצדק על על הפריצות ברחוב, אולם אין דואגים על מה שקורה בבית פנימה בנושאים אלו, וצריך לתקן גם את זה, ובפרט בדורינו שהפריצות ברחוב גדול,

וכן יש מאמר חז"ל שבמלאכת המשכן היה הכיור חביב מכל משום שנעשה ע"י המראות שהנשים היו מתקשטות בפני בעליהן, ע' רש"י סוף פרשת ויקהל, וגם שם משה רבינו ע"ה חשב שאין ראוי להביא למשכן דברים אלו, בבחינת "נושא זה אין ראוי להביא לבית המדרש", משום שעשוי ליצר הרע, וכ"ש שאינו ראוי לגדולי הדור לתקן דברים בכיוון זה, אולם הקב"ה אמר שזה חביב מן הכל, שע"ז מתקיים עם ישראל,

ע"כ מערכה של כיסוי ראש נשואה

י) להבין מציאות שסנהדרין יפסוק שאין ע"ז ושבט ונדה בתורה

רבים טוענים שאיך יתכן שסנהדרין הגדול בירושלים יטעה בדברים מפורשים בתורה, ומכאן זה

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק י

לא מאמינים באפשרויות המעשית של משנה זו אין שבת בתורה אין ע"ז בתורה אין נדה בתורה (ע' הוריות ג: במשנה), ואומרים שמשנה זו היא בגדר מה דאיתא (סנהדרין עא.) **בן סורר ומורה שלחד מ"ד לא היה ולא עתיד להיות**, ומכאן זה גם כשמראין בעליל שכאן טעו גדולי ישראל בדברים מפורשים, אומרים לא יתכן דבר זה ועל כרחך שאין כאן טעות ומה שכתוב בתורה או במקורות המחייבים הם בגדר "אליהו הנביא עתיד לדורשו" ואין לנו אלא מה שגדולי ישראל אומרים.

ויש לצייר אפשרות כזה איך יתכן שב"ד יפסוק אין ע"ז בתורה, ע' סנהדרין (קא: קב.) איך הדיח ירבעם בן נבט את עם ישראל לע"ז, שהניח צדיק ורשע ביחד והרשע שאל את הצדיק, אם מוכן לשמוע כל מה שהמלך אומר לו, ואמר לו בודאי, אז שאל הרשע האם גם אם המלך יגיד לעבוד ע"ז, אמר לו הצדיק ח"ו, ואז אמר הרשע, האם אתה חושב שירבעם רוצה באמת לומר דבר כזה, הרי הוא רוצה רק לנסות אותך אם אתה נאמן למלכות, ואז אמר הצדיק, א"כ אני מסכים, וחתם שאם המלך מצוה לעבוד ע"ז צריך לשמוע לו, והיה בין הצדיקים גם הנביא אחיה השילוני.

וממשיכה הגמ' שבדורות יותר מאוחרים, היה יהוא בן נמשי שהיה "צדיקא רבא" שהשמיד כל בית אחאב משום שעבדו ע"ז, ואחר שקרא המכתב של אחיה השילוני, הוא בעצמו עבד ע"ז, כל זה איתא בגמ'

ועכשיו יש קושיה גדולה, איך יכול יהוא בן נמשי לטעות בזה, הרי בודאי ידע התורה, וידע מאיסור ע"ז. אולם התירוץ הוא, שחשב, וכי אחיה השילוני שהוא נביא ה' וראש סנהדרין וכל מסורת התורה עבר דרכו, לא ידע שכתוב בתורה איסור ע"ז, ובכל זאת התיר, ובעל כרחך שאין ראייה מן התורה

ואף שטענה זו אינו אמת והיה צריך לומר איזהו תירוץ שאנו לא מבינים מה קרה שם, והנהגה שלנו הוא ע"פ התורה ולא ע"פ מה שנשמע מן הנביא כשבא לעקור דברי תורה, מ"מ רואים שאדם גדול כזה היה לו טעות כזה. וא"כ אנו יכולים לתאר לעצמינו ששייך שב"ד הגדול בלשכת הגזית יטעה ויאמרו שאין ע"ז בתורה ע"י שראו מכתב של אחיה השילוני, או דבר הדומה לזה. ובדבר זה כל מי שידע חומש אסור לו לשמוע אפילו לסנהדרין הגדול בלשכת הגזית

וכן מצאנו (סוטה לה.) שדוד המלך טעה בפסוק מפורש בתורה (במדבר ז ט) **ולבני בני קהת לא נתן, כי עבודת הקדש עליהם בכתף יסעו**, והורה לשאת את הארון על העגלה, וכן יתכן שב"ד יסמכו על אליהו בהר הכרמל ויתירו שחוטי חוץ ולא יבינו שזה היתה בגדר הוראת שעה

או שיסמכו על דברי אגדה שהם שלא כפשוטן כגון שיטעו לומר שבימות המשיח בטלה התורה או חלק של המצות, ויסמכו על מאמרי חז"ל שיש להם מקום לטעות כמו הנ"ל (ס"ק ג') או מאמר (נדה סא:) **מצות בטלים לעתיד לבא** ויחשבו ימות המשיח לגדר לעתיד לבא מפני שימצאו מקורות שנקראו ימות המשיח לגדר לעתיד לבא (לעומת הזמן לפני משיח) רק ששם לא מדובר על ביטול המצות וממילא יערבו את המאמרים עד שיגיעו למסקנא שבימות המשיח יתבטלו כל המצות או חלקם,

או בהיפוך שיאמרו שעד ימות המשיח לא נוהג מצוה פלונית אף שאין שום הצדקה לזה רק מחמת ראיית דברי אגדה כגון שתכלת נגנו (במדבר רבה סוף שלח) וע"ז יחשבו שלא נוהג עכשיו וממילא אין טעם לבדוק על הוכחות אם גילוי התכלת אמת או לא, ולא ידעו שמדרש זה הוא רק תיאור המציאות שהיה בזמן כתיבת המדרש וזה נמשך עד שימצאו אותו, אבל אין כאן הלכה, וכמו שמבואר בהל' הרי"ף והרא"ש שהביאו כל דיני תכלת, וכן הרמב"ם ס"פ ב' דציצית כתב שאם יש תכלת מחויבים בה, ואילו לא היינו מוצאים פירוש אחר במדרש רק זה שסותר דברי תורה היינו צריכים לגנוז קטע זה כדאמרינן (מנחות מה.) לענין ספר יחזקאל, (ע' ס"ק ג) או שסומכין על דברי רח"ו ז"ל (פרי עץ חיים ח"א בדיני ציצית פ"ה) שיש שם משמעות שאין תכלת רק בזמן בית המקדש קיים, אף שזה נגד התורה שלא הוזכר תנאי זה בתכלת ונגד הגמ' (מנחות מב: מג.) שכתוב מפורש שהשתמשו בתכלת עד סוף ממש של האמוראים, והיו צריכים לומר כדי שלא יצטרכו לגנוז קטע זה של רח"ו, שאיזה תלמיד טועה כתב זה או שיש ט"ס שם או שבכלל לא נתכון לזה או שאלוהי הנביא עתיד לדורשו, ועכ"פ שלא להוציא מזה הלכה שתכלת לא ינהג רק בזמן בית המקדש, ומ"מ רואים בחוש שיש מגדולי ישראל שיש להם טעות בענין זה, וזה יתכן הרבה שמתבלבלים מדברי אגדה ולא מתרצים אותן באופן שלא יסתרו דברי תורה

או שראו מעשה רב מגדולי ישראל שנהגו מחתמת הכרח המציאות וחושבים שזה הלכה קבועה

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק י

לדורות, ולא יתלו שזה היה בגדר הוראת שעה.

יא) אמונה בהקב"ה צריך להיות יותר חזק מאמונה באדם אפילו האדם הכי גדול בעולם

הנה התורה נתן ערך עליון לתלמידי חכמים וכ"ש לגדולי ישראל כמו שנא' (דברים י כ) את ה' א-להיך תירא, לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב: קידושין ט. ב"ק מא:). וכן נאמר על הסנהדרין (דברים יז יא) ולא תסור מכל אשר יגידו לך ימין ושמאל ואמרו חז"ל (סנהדרין קי.) כל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה, וכל החולק על רבו כחולק על השכינה, אולם אותו תורה מלמדת אותנו ג"כ פרשת פר העלם דבר של ציבור, שני פעמים בתורה, פעם אחד בפרשת ויקרא (ג יג), שסנהדרין טעה והתירו שלא כדין מצוה אחת של חייבי כריתות, ופעם שנית בפרשת שלח לך (במדבר טו כב) כשטעו באיסור ע"ז, ועשו כל ישראל על פיחם, שאז סנהדרין מביא קרבן, וחז"ל הוסיפו עוד מציאות של טעות יותר גדולה שבאו לעקור מצוה שלימה, ששם לא מביאים קרבן, אלא האחריות מוטל על הציבור, שחם לא היו צריכים לשמוע לסנהדרין בזה.

ומזה למידים שכת התורה יותר חזקה מכח גדולי ישראל, שגדולי ישראל הם רק שליחים לומר לנו מה התורה אומרת, אבל כשלא מקיימים במקרים מסוימים תפקיד זה, מתבטלת דבריהם לעומת התורה שניתנה למשה מסיני

וכן איתא בגמ' (ברכות יט:) כל מקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב. ובאמת בכל מקום שהתורה השווה יראת דבר אחר ליראת ה', יש בציודו הגבלה שלא נאמר זה במקום שפוגע בכבוד המקום, כמו מה שכתוב בתורה (ויקרא יט ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו ע' רש"י ואת שבתותי תשמרו סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת, אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצות (ב"מ לב.).

וכן לענין מורא מקדש דרשו חז"ל (יבמות ו.) על הפסוק (ויקרא יט ל) את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתירא אלא ממי שהזהיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתירא אלא ממי שהזהיר על המקדש הובא ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הל' א)

ולכן היה זמנים שעם ישראל היפכו את היוצרות ולקחו ענין של בית המקדש כתחליף לעבודת ה' ואז נגזר החורבן כמו שנא' (ירמיה ז ד) אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר, היכל ה' היכל ה' היכל ה' חמה (ושם ז יא) המערת פרצים היה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו בעיניכם (ושם יד) ועשיתי לבית אשר נקרא שמי עליו אשר אתם בוטחים בו, ולמקום אשר נתתי לכם ולאבותיכם, כאשר עשיתי לשילוי.

ולכן מה שחז"ל מרבים (פסחים כב:) את ה' א-להיך תירא לרבות תלמידי חכמים, צריך לזהר שלא ליקח מורא ת"ח כתחליף למורא הקב"ה, ולכן במקום שפוגע יראת ת"ח בכבוד שמים, נדחית מורא ת"ח מפני כבוד שמים, ובאמת אף הדרש הזה היה שמעון העמסוני ממאן לדרוש משום שחשש שיפגע בכבוד שמים, (ע' רש"י קדושין נז. ד"ה פירש) ובגלל זה פירש מכל דרשות שדרש אתי"ן שבתורה, ורק ר"ע לא פחד מחשש זה, אולם בודאי מודה ר"ע שכל ענין של יראת ת"ח הוא בגלל שמורים הדרך לעבודת ה' אבל לא בזמן שפוגע בכבוד שמים

ועוד, אם נותנים ערך לת"ח גם במקום שזה נגד התורה, א"כ כבר שוכחים שכל מקור סמכותן מכח התורה, ויגיע למצב שהמושג של גדולי תורה נעשה ישות בפני עצמו, ואינו יונק מכח ציווי ה', וזה כבר קרוב למעין ע"ז, שמעבר לכח הקצנה שיש להקב"ה, יש כאן עוד כח הקצנה בלתי תלוי בה' שנקרא גדולי תורה, וזה בדיוק הפוך ממה שהקב"ה רוצה.

וכן לענין מלכות יש כלל שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שלמדים מן הפסוק שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך (קדושין לב:) מ"מ הכל כפוף להקב"ה, כמו שנאמר אצל שאול המלך (ש"א יב יג) ועתה הנה המלך אשר בחרתם אשר שאלתם והנה נתן ה' עליכם מלך, אם תראו את ה' ועבדתם אותו ושמעתם בקולו, ולא תמרו את פי ה' והייתם גם אתם וגם המלך אשר מלך עליכם אחר ה' א-להיכם.

וכשעבר את פי ה' הוחלף במלכות בית דוד, וגם שם מבואר כל הזמן הציווי ללכת אחר הקב"ה

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יא

ויש לעיין איך הגיע בדורינו למקצת אנשים אידיאולוגיה כזו, שנותנים ערך לגדולי ישראל כמו להקב"ה, ואומרים שאם תוכיח לנו שגדולים טעו, א"כ איך יודעים שיש הקב"ה בעולם, ומי בכלל יאמר שהתורה היא אמת, וכיון שזה הרי אתה לא בא להכחיש, א"כ צריך לקבל ג"כ דברי גדולי ישראל אף במקום שרואים שטעו וצריך לתלות שע"כ זה לא טעות

הנה אחד מן היסודות שאנו בונים אמיתות התורה, הוא ע"י המסורת שזהו התורה שקיבלנו מסיני, ע' (דברים ד ט') רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' א-להיך בחורב ונאמר (דברים לב ז) שאל אביך ויגדך זקניך ויאמר לך. ובלי מסורת רצופה של התורה היתה התורה נשתכחת מאיתנו, וכן ע"י המסורת נשמר תורה שבעל פה שהיא יסוד קיום התורה, והמסורת מדור לדור עד הדור הזה הוא ע"י הנהגת גדולי ישראל ובלי זה לא היינו כלל יכולים להתקיים, והם הדריכו אותנו ללחום נגד מהרסי הדת אשר קמו בכל דור ודור

וממילא מובן שיש חשש, שאם יתחילו להטיל דופי במקצת הלכות ופסקים ויסירו אותם מכלל זכות הכרעה שלהם יש סכנה קיומית של כל הדת

הנה במקום שבאמת התוצאות של הוכחה שגדולי ישראל טעו יגרום שיכפרו לגמרי בהקב"ה ובתורה, אז בודאי מצוה שלא לומר דברים כאלו ויניחו אותם על טעותם ומוטב שיתבטל מצוה אחת מן התורה ממה שיתבטל כל התורה כולה. אולם זה רק הוראת שעה, וא"א להתנהג כך לאורך הזמן, כי שתיקה כזו יש לו ג"כ תוצאות חמורות, דהיינו אם יקרה שמאיזה סיבה אחרת ירגישו שגדולי ישראל טעו בזה, או שאחד מגדולי ישראל שהוא המנהיג של אדם פלוני טעה, או שקורא לו צדיק או רב או ראש ישיבה וכו' או אבא, וכו' טעה (והדבר יכול לקרות ג"כ ע"י חילונים, וע' בספר מלכים (מ"א יג יא-כג) שפעם חטא נביא אמת, ובא נביא שקר והכשיל את הנביא האמת שיעבור על נבואתו, והקב"ה נתגלה לנביא השקר כדי להוכיח את הנביא האמת) ולא הסבירו לו מקודם שזה כלול ג"כ בתוך התורה שיש מציאות כזו שכל גדולי ישראל יטעו, א"כ באמת האדם הזה יש סכנה שיצא לתרבות רעה, כיון שכל הבנין זה בנוי על יסודות רעועות. שהציגו לו כח של גדולי ישראל לסמכות בלתי מוגבלת ולגדלות בלתי ראוי לטעות

וכדי שלא יקרה דבר כזה, צריך להסביר שהאמונה בתורה היא שבתורה כתוב שצריך לשמוע לגדולי ישראל וג"כ כתוב באותו תורה שאם גדולי ישראל אומרים לעבור על דברי תורה באופן שאין כאן הוראת שעה, או שאין כאן הכללים שנותנים להם לעשות תקנות, שא"צ לשמוע להם, וכן צריך להסביר שבתורה ובחז"ל כתובה מציאות כזה שסנהדרין הגדול יכול לטעות ולומר שאין ע"ז בתורה ואז נתבטל דבריהם לעומת התורה, וממילא ע"י שרואים שגדולי ישראל טעו, אינו סותר את האמונה הכללית של התורה, אלא אדרבה, זה מקיים אותה שרואים שגם זה כלול בתורה.

דוגמא לזה, יש הרבה אנשים שפרקו מעליהם עול מחמת שראו השואה, ואומרים שאם זה אמת שיש בורא עולם ויש תורה, איך יתכן דבר כזה, ומה משיבים לאנשים כאלו, אדרבה, הרי השואה בעצמו כתובה בתורה, בפרשת כי תבא והאזינו, וא"כ זה מחזק מציאות ה' ואמיתות התורה, וכן כאן אם מי שיטעון, אם התורה אמת ונתנה סמכות לגדולי ישראל, איך יתכן שיטעו, והתירוץ הוא, הרי זה גופא ג"כ כתוב בתורה, שיש מציאות כזה, שכולם יטעו וכל ישראל יעשו על פיהם ואח"כ מתגלה שכולם טעו וצריך לחזור בתשובה. אולם מי שמחנך את בניו שלא יתכן שגדולי ישראל יטעו, הוא זה שמסכן את בניו ליפול בכפירה כשיראה שאכן כן טעו

ומוטב שכבר אנחנו מגלים את האמת, ומתקנים החטא, ונאמר שהטעות הוא בנו ולא בתורה, וכ"ש כשהחילונים כבר מתלוצצין בצדק עלינו, ונא' (איכה א ח) כל מכבדיה הזילולה כי ראו ערותה

וכל זה הוא בבחינת "ניתוח לב פתוח", שמצד אחד צריך להזהר מאוד בניתוח, כיון שהניתוח יותר מסוכן ומצד שני בלי ניתוח גם מאוד מסוכן, כיון ששם הוא המחלה.

הנה מה שאנו כותבים כאן הוא לא חידוש, שהרי אם ציבור או מנהיג של עידה אחת רואה חסרון בשמירת מצות אצל המנהיג או הציבור השני, הוא לא חס עליו ומוכיח אותו, (ולפעמים גם פוסל אותו בכללותו, וזה באמת צריך כבר טענה חזקה ביותר כדי להצדיק הנהגה כזו, אולם טענה נגד פסק או הנהגה מסוימת, הוא דבר מוצדק) ורק כשנמצא אצל עצמו או חוג שלו איזה דבר כזה, אז שערי תירוצים לא ננעלו. אולם צריך לדעת שהתורה מחייבת כל עם ישראל, בין החוג של השני ובין

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יא

החוג של עצמו, בין מנהיג זה ובין מנהיג האחר, כולל את עצמו.

יב) סיבה שהקב"ה ברא מציאות כזה של טעות של כל גדולי ישראל

הרבה מקשים, למה ברא הקב"ה מציאות כזו של טעות של כל גדולי ישראל וכל עם ישראל, הרי יותר טוב היה שלא יהא מציאות כזו קיימת, ואז היה לכל אחד יכול בעיניים סתומות ללכת אחרי רבו או אחר כל דבר שאומרים, והכל יהיה יותר טוב.

הנה אולי אפשר לומר, שאחד מתפקיד הבריאה היא לגלות שהקב"ה שולט בעולם, ואחד מהנהגותיו הוא שנתן מחמתו ומכבודו למנהיגי ישראל, אולם נתן זה במידה מוגבלת, ואילו היה נתון זה במידה בלתי מוגבלת, א"כ יש סכנה שבנ"א יהאילו את אותו האיש או אותו גוף שנקרא סנהדרין, וכבר הקב"ה הוא לא כאן השליט המוחלט בעולם, על כן נתן מקום שכולם יטעו ובה יתגלה שהקב"ה באמת השולט היחידי בעולם, וכל מה שנתן סמכות למקצת אנשים גדולים, זה רק כדי לקיים שליחות הבורא ולא מעבר לזה.

וממילא כשמגלים טעות של כל גדולי עולם, ומתקנים הטעות הזו, ע"ז מגלים שהקב"ה הוא באמת שליט בעולם, ויצא לפ"ז שגם הטעות הוא שגרם לגילוי כבוד שמים בעולם

וזה מסבירים ג"כ שכל גדולי עם ישראל המופיעים בתנ"ך, מצאנו שחטאו, כולל האבות הקדושים, משה רבינו דוד המלך, וכן' כדי להדגיש את הפער הגדול בין האדם ובין הקב"ה, ולא יהאילו שום אדם בעולם

וכן במלך שכולל ג"כ מלך המשיח, (כמו שביארנו בס"ק ג, שמלך המשיח אין לו דינים מיוחדים משאר מלך, והחידוש שלו הוא רק שיצליח במלחמותיו), מדגישה התורה יותר את מגבלותיו ממה שמדגישה את סמכותיו, כמו שכתוב בתורה (דברים יז יד) כי תבא אל הארץ אשר ה' א-לקיך נתן לך וירשתה וישבתה בה, ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי: שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' א-לקיך בו, מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: רק לא ירבה לו סוסים (הגבלה בכבודו) ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס, וז' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: (הגבלה בנסיעותיו) ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו (הגבלה בהנאותיו) וכסף וזהב לא ירבה לו מאוד: (הגבלה ברכושו) והיה כשבתו על כסא ממלכתו, וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר (שיהא כפוף לתורה) מלפני הכהנים הלויים: (שצריך להגיה הספר תורה ע"פ סנהדרין הגדול כמבואר בספרי וברמב"ם (פ"ב מהל' מלכים ה' א), וזה מגביל אותו שיהיה כפוף לתורה ולסנהדרין) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, (הגבלה בעסקיו שיהא כפוף ללימוד התורה) למען ילמד ליראה את ה' א-לקיו (הגבלה ביראתו, שיהא עיקר יראתו יראת ה' ולא יראת אדם) לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשותם: (הגבלה במעשיו שיהא משועבד למצוות התורה) לבלתי רום לבבו מאחיו (הגבלה במחשבתו שלא יחשוב את עצמו יותר חשוב משאר ישראל והכבוד שצריכים לתת למלך הוא כדי להנהיג את העם ואת קיום התורה) ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאול, (הגבלה שלא יעשה תורה חדשה רק מה שנאמר בתורת משה) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל ובאופן כזה ראוי למלך אמיתי, שע"ז כל זה יהא גלוי לכל שהוא רק שליח של הקב"ה לתקן החלק ששייכת לעבודתו של המלך ואין הוא הבעלים על העולם, ויש גם סמכויות אחרות כגון סנהדרין ונביא וכהן, ורק הקב"ה הוא השליט על הכל.

הנה צדיק שפועל ישועות ועושה מופתים בגדר "צדיק גזור והקב"ה מקיים" (ע' כתובות ק"ג:) צריך ג"כ לדעת שהדבר אינו מוחלט, אלא בגדר רוב שברוב הפעמים הקב"ה נענה אליו, (ע' דברים רבה סוף וזאת הברכה שהמלאכים צידקו את הדין והכירו באמיתות הקב"ה כשלא קיבל תפילת מרע"ה). וח"ו לומר שהקב"ה מוכרח לקיים תמיד את תפילת הצדיק, ולהאילול את הצדיק, כאילו ח"ו הקב"ה עבד לצדיק. אלא הענין שהקב"ה מקבל תפילת צדיקים, כדי שהעם יתדבק במעשיהם וע"ז בהקב"ה, אבל לא שיתהפכו ח"ו היוצרות, לחשבו לצדיק כבעל כח עצמי בלתי תלוי לעשות מופתים, שאז זה ג"כ בגדר ע"ז.

וכן מי שמצליח במלחמות, וחושב "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ואינו מבין "כי הוא

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יב

הנותן לך כח לעשות חיל", גם זו נפילה לבחינת ע"ז, שמאמין בכוחו העצמי. וזהו שאמרו חז"ל (סוטה ד:): כל אדם שיש בו גסות הרוח וכו'... ורבי יוחנן דידיה אמר, כאילו כפר בעיקר. שנאמר (דברים ח ורם לבבך ושכחת את ה' א-לקיך ובהמשך שם כתוב ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. דהיינו שאמנם האדם צריך לעשות השתדלות בין בפרנסה ובין במלחמה, וצריך להשתמש בכוחותיו, אבל צריך לדעת שהוא גופא כל הכח שיש לו בא מהקב"ה.

וא"כ אם המנצח במלחמה מאמין בכוחו העצמי או שאחרים מאמינים בו, הרי זה כעין ע"ז. וכן מצאנו בבר כוכבא שעשה מלחמות עד שר"ע חשב שהוא משיח, ונכשל בענין זה (נ"י ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) שאמר (תהילים ס"ב) הלא אתה א-להים זנחתנו ולא תצא א-להים בעבאוננו, וביקש מהקב"ה שלא יעזור ולא יפריע לו, ואם נמשיך קו זה מובן שאם היה נוחל נצחון היה תולה את חסיבה לכך בכוחו ועוצם ידו, ולכן נכשל המרד. (פשוט שבזמן מלחמה גם מי שטועה בזה צריך לגייסו לצבא אם אין מספיק חיילים, אלא שצריך להסביר לו שהוא רק שליח ה').

הנה חזקיה המלך שיועד להיות מלך המשיח, (סנהדרין צד.) והכתוב מעיד על גדלותו וצדקתו, כמו שכתוב (מ"ב יח ג) ויעש הישר בעיני ה', ככל אשר עשה דוד אביו: הוא הסיר את הבמות ושבר את המצבת וכתר את אשרה, וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה, כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן: בה' א-להי ישראל בטח, ואחריו לא היה כמוהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו: וידבק בה' לא סר מאחריו, וישמור מצותיו אשר צוה ה' את משה: וכן לחם מלחמת ה' כמו שכתוב שם והיה ה' עמו בכל אשר יצא ישיכל, וימרוד במלך אשור ולא עבדו: הוא הכה את פלשתים עד עזה, ואת גבוליה ממגדל נוצרים עד עיר מבצר, וכן חז"ל אמרו עליו (סנהדרין צד.) חזקיה, שחזק ישראל לאביהם שבשמים וכן איתא שם (צד:) בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבס ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בדיני טומאה וטהרה, ובכל זאת נכשל בזה שנתגאה בצדקתו, כדאיתא בברכות (י:) א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו וכו' חזקיה תלה בזכות עצמו דכתי' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך (ישעיה לח ג), תלו לו בזכות אחרים שנא' (מ"ב יט) וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי, והיינו דריב"ל דאמר ריב"ל מאי דכתיב הנה לשלום מר לי מר אפילו בשעה ששיגר לו הקב"ה שלום מר הוא לו

וכן נאמר (דה"ב לב כה) ולא כגמול עליו השיב יחזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קצף ועל יהודה וירושלם. ואיתא בתנא דבי אליהו פ"ח לא יתגאה אדם מדברי תורה ולא יתגרה עליהם שמא עוקרין אותו מן העולם, שכן מצינו בחזקיהו המלך, שהתגאה בדברי תורה והתגרה עליהן ובקשו לעוקרו מן העולם, ובצדיקים אלו ודאי שצריך להבין חטאים אלו בדקות שבדקות, ומ"מ חז"ל מלמדים אותנו בכך לקחת מוסר לעצמנו,

ועוד איתא שם בתדב"א שחזקיה נתגאה שהקב"ה שינה מעשה בראשית בשבילו, ונלמד מזה שלא לגדל את ענין המופתים ככח עצמי, אלא שהכל יהיה מצד התדבקות בה'.

ואין הענין משום שבאמת חזקיה לא היה לו מספיק זכויות כדי שיעשה נס בשבילו, שהרי חז"ל אמרו מפורש (סנהדרין צד:) שבזכות הרבצת תורה נעשה הנס, רק חזקיה אסור לו להתפלל ולחשוב כך, וע' רש"י ריש ואתחנן, אין חנון בכל מקום אלא מתנת חנם, אף ע"פ שיש להם לצדיקים תלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם

וע' במלבי"ם (ישעיה פ' לט,) שביאר ג"כ כונת חז"ל (סנהדרין צד.) שביקש הקב"ה לעשות חזקיה מלך המשיח, ובגלל שלא אמר שירה נדחה הדבר, שהחטא הזה היה ג"כ שורש בגאווה, שחזקיה אמר שירה על ישועת עצמו כמבואר (ישעיה לח ט,) שבאותו זמן היה חולה ונתרפא, ורק על ישועת הכלל לא אמר שירה, והטעם כי הוא חשב שכל ישועת ה' לעם ישראל היה בגללו ובצדקתו, וזה שגרם שהכל נדחה

(ובודאי גם אחר כל זה נחשב כאחד מן הצדיקים הגדולים, ורבי יוחנן בן זכאי כשנפטר אמר (ברכות כה:) הכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא)

ואמרו חז"ל (בראשית רבה פרשה צח ס' יג על הפסוק לא יסור שבט מיהודה) אין ישראל צריכים לתלמודו של מלך המשיח, ויש דיעה במדרש שם שהוא מחוויר להם טעויותיהן ויכול להיות טעם של דבר זה, שבעיקרו של דברים א"צ לתלמודו כדי שלא יתלה גדלות תורתן של ישראל בעצמו, רק אם יש טעות

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יב

צריך להוכיח, ולא יהא עוד הפעם הכשלון כמו שהיה אצל חזקיה המלך.

שלמה המלך ע"ה שהיה חכם מכל אדם, סמך על חכמתו להרבות נשים וכסף וסוסים, ולבסוף נשיו עבדו ע"ז ולא מיחה בידם וזקפו עליו כאילו עבד ע"ז (ע' שבת נ"ז):

עזיהו המלך, שהיה בשורש צדיק ועשה רצון ה' כמו שהעיד עליו הכתוב, (דה"ב כו ד) ויעש הישר בעיני ה' מ"מ ע"י הצלחותיו במלחמותיו, נתגאה ורצה לקחת את הכהונה, כמ"ש (דה"ב כו טו) ויעש בירושלם חשבנות מחשבת חושב להיות על המגדלים ועל הפנות לירוא בחצים ובאבנים גדלות, ויצא שמו עד למרחוק כי הפליא להעזר עד כי חזק: וכחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעל בה' א-להיו, ויבא אל היכל ה' להקטיר על מזבח הקטרת:

עוד מצינו ביואש המלך שנמשח למלוכה בשמן המשחה, עשה עצמו אלוה. (ע' שמות רבה ח ג) יואש מנין שעשה עצמו אלוה, דכתיב (דה"ב כד) ואחרי מות יהוידע באו שרי יהודה וישתחוו למלך, אז שמע המלך אליהם, מהו וישתחוו למלך, שעשאוהו אלוה, אמרו לו אילולי שאתה אלוה, לא היית יוצא לאחר שבע שנים מבית קדשי הקדשים, אמר להן כך הוא, וקיבל על עצמו לעשות אלוה

ויש עוד ממלכי אומות העולם שעשו עצמם אלוה, כגון נבוכדנצר, וחירם מלך צור, וכן פרעה מלך מצרים (ע' שמות רבה פ' ח' סוף אות א וב')

וכן יש"ו הנוצרי, שטענו עליו, שהקב"ה נתגשם בו והוא נתהפך לאלוה, וכעין זה יש שטענו על משיח השקר שבתאי צבי ימ"ש וכן אמר מעין זה על עצמו מהדורא שניה שלו יעקב פרנק ימ"ש

נבוכדנצר רצה לעשות את דניאל לאלוה, אחר שראה שפתר את החלום, והוא לא קיבל, וכן יעקב אבינו רצה לקבר בארץ כדי שהמצרים לא יעשות אותו לאלוה, (ע' בראשית רבה ריש וחי פ' צ"ו ו')

בענין חירם מלך צור נאמר (יחזקאל כח ב) בן אדם אמר לגניד צור, כה אמר ה' א-להים, יען גבה ליבך ותאמר אל אני, מושב אלהים ישבתי, בלב ימים ואתה אדם ולא אל, ותתן לבך כלב אלהים: הנה חכם אתה מדניאל, כל סתום לא עממוך: (ו) לכן כה אמר ה' א-להים יען תתך את לבבך כלב אלהים: וכו' (ט) האמר תאמר אלהים אני לפני הורגניך ואתה אדם ולא אל ביד מחלליך

ואמרו חז"ל על חירם (ילקוט שמעוני יחזקאל כח) יען גבה ליבך ותאמר אל אני, מושב אלהים ישבתי, אמר לו הקב"ה לחירם, אתה עושה את עצמך אלוה, הנה חכם אתה מדניאל, נבוכדנצר רצה להקריב לו זבח ביחוז ומנחה ולא רצה ואתה עושה עצמך אלוה, מה היה סופו על ארץ השלחתך:

חירם מלך צור היה נאה ומתנאה עד מאוד, מה עשה נכנס לים ועשה לו ארבעה עמודים וכו' ועשה שבעה רקיעים וכסא וחיות ורעמים וזיקים וברקים, וכו' אמר הקב"ה ליחזקאל בן אדם אמור לחירם מלך צור מה אתה מתנאה, ילוד אשה אתה, אמר לפניו רבש"ע ח"ך אני הולך אצלו והוא תלוי באויר, באותו שעה הביא הקב"ה רוח בציצית ראשו והעליהו אצל חירם, כיון שראה חירם ליחזקאל נבהל ונודעו, א"ל מי העלך לכאן, א"ל הקב"ה כך צונו לך אמור לו למה אתה מתנאה, ילוד אשה אתה, א"ל ילוד אשה אני אלא שאני חי וקיים לעולם, מה הקב"ה מושבו בלב ימים אף אני מושבי בלב ימים, מה הקב"ה בשבעה רקיעים, אף אני כן, ולא עוד אלא כמה מלכים מתו ואני קיים, וכן אחד ועשרים מלכים ממלכי בית דוד (מדוד עד צדקיה) ואחד ועשרים ממלכי ישראל וחמשים נביאים ועשרה כהנים גדולים קברתי כולם ואני חי, הרי אל אני, אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים, אמר לו יחזקאל, וחרי עמדו גדולים ממך ולא עשו כמעשיך, למה היה חירם דומה, לעבד שעשה לבוש לאדונו, כל זמן שהיה הלוש על אדונו, העבד רואה והיה מתנאה עשיתי זה הלוש לאדוני, אמר האדון אני קורע הלוש ולא יהיה העבד מתנאה עלי, כך חירם היה מתנאה על ידי ששלח ארזים לבית המקדש, אמר הקב"ה חריני מחריב את ביתי שלא יהיה חירם מתנאה עלי שנאמר (זכריה יא א) פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך

ורואים מכאן הסכנה לאדם שהוא בשורש אדם גדול כחירם, שעזר לבנות בית המקדש, וחי יותר מארבע מאות שנים, וכל זה גרם לו להתגאות ולחשוב את עצמו כאלוה, וכן חזקיה ע"י שהרביץ תורה נתגאה, ויואש ע"י הנסים שנעשו לו נתגאה, ושלמה נתגאה בחכמתו ועזיהו בהצלחת מלחמתו, ובר כוכבא בכוחו, מה יהיה א"כ כשיקום מלך המשיח, ויבנה בית המקדש, (ולא רק שישלח ארזים כחירם), וירביץ תורה כחזקיה, ויעשו לו ניסים כיואש, ויהא חכם כשלמה, ויהא גם נביא, ויצליח במלחמותיו לשלוט על כל העולם, הרבה יותר מעזיהו המלך ומבר כוכבא, ולא יהרג לבסוף, הרי יש כאן סכנה כפלי כפלים שיתגאה עכ"פ כחזקיה, או יותר מזה שיחשוב עצמו כאלוה כחירם, ויאמר

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יב

שיחיה לעולמים ולא ישלוט עליו המיתה, או שיאמרו עליו שהקב"ה נתגשם בו כמו שאמרו על יש"ו והש"צ ימ"ש או שהוא בעצמו יאמר זה כמו יעקב פרנק ימ"ש, או אחרים יאמרו שהוא נתהפך לאלוהו כמו שנבוכדנצר רצה לומר זה על דניאל, וכמו עבדי יואש שאמרו זה על יואש,

ומאידך משיח מוכרח לבא כי כך הבטיח הקב"ה, ואיך אפשר לפטור ביעה זו

אולם למניעות חשש זה, סידר הקב"ה שמשיח לא יהא השליט היחיד, ומקבל רק תפקיד מלך, ויש עוד שליטים, כגון הסנהדרין, והכהן גדול, ונביא, ואומרים לו, ביתך תהא רחוק מבית המקדש, כדי להסביר לך, שעוונותיך לא יגרמו לחורבן בית המקדש, כי חושדים בך שתחטא, כי אתה אדם ולא אל, וגם עליך נאמר משנה זו (אבות ג א) **מאין באת מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רימה ותוליעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מנ"ה הקב"ה**, (ע' בס"ק ג' ראיות מן הפסוקים שמשיח ימות ובניו ימשיכו דרכו) תדע אתה זה ומחה בכל הכח למי שרוצנו לעשות אותך לאלוה, כמו שמחה דניאל לנבוכדנצר, וכן היזהר שכוונתך ושליטתך לא יגרמו שתעקור מצוה אחת מן התורה ולא אפילו חצי מצוה ולא אפילו אות אחת, שלא יאמרו עליך מה שאמרו לשלמה (שהש"ר על הפסוק שחורות כעורב) **יבטלו שלמה ואלף כיוצא בו ויו"ד מן התורה לא תבטל**.

ועצם גדלותו של משיח יש לכאורה סתירה ברמב"ם, שבהל' תשובה (פ"ה הל' ב') וכן באריכות גדולה באגרת תימן) מצייר אותו כנביא גדול קרוב לנבואתו של משה רבינו. והרי נביא צריך לעשות אותות ומופתים כדי שיחזיקוהו לנביא, כמו שכתב בהל' יסודי התורה (פ"ז הל' ז'), או לפחות שיוכיח באות להגיד עתידות ויתקיימו כמ"ש (פ"ה ח"ה), וכ"כ באגרת תימן שמשיח צריך לעשות אותות ומופתים, וכן הוא חכם גבור ועשיר, ותמה שם באגרות תימן על מי שחושב שמשיח אינו נביא,

ומאידך בהל' מלכים (פ"א הל' ד) כתב שלא יעלה על דעתך שמשיח צריך לעשות אותות ומופתים, וממילא נלמד מזה שא"צ שיהא נביא, וכן מהראיה שהביא מרבי עקיבא שאמר על בר כוכבא שהוא משיח, נלמד מזה ג"כ שמשיח א"צ להיות נביא, שהרי בר כוכבא לא היה נביא, וכל הסיגנון שם אחר לגמרי ממה שכתב באגרת תימן,

ונראה לתרץ שבהל' תשובה לא איירי בתחילת הופעתו, ששם לא הגדיר איך מחזיקים אדם בחזקת משיח, רק אי יהיה תשלום הגמול בימות המשיח, וכתב שבסופו של דבר יהא המלך נביא קרוב למשה וחכם יותר משלמה, ואז גם כלל ישראל יתעלה במעלה גדולה, אולם זה יכול להיות שיחכים בתקופה יותר מאוחרת, וכמו שלמה המלך שלא היה חכם מיוחד בתחילת מלכותו, ורק לאחר זמן החכים, אחרי שנגלה אליו הקב"ה בגבעון ואמר לו **שאל מה אתן לך וגו'** (ע' דה"ב א א, א (ז

אולם בהל' מלכים מתאר הרמב"ם את תחילת הופעתו איך נעשה משיח, ובזה לא הוצרך תנאי של נבואה וחכמה.

(אולם על עצם הענין שיהא חכם גדול משלמה יש לעיין בהבטחה לשלמה המלך, (מלכים א, ג יב) **הנה עשיתי כדברייך הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחרייך לא יקום כמוך וצ"ע** וכן צריך לעיין מה בכלל המקור של הרמב"ם, ואם מוצאים מקור אולי אפשר לפרש על כללות כלל ישראל שתתרבה החכמה מאוד, ואינו דווקא על משיח, וממילא גם לא סותר את ההבטחה לשלמה וצ"ע).

ואפשר להוסיף לפרש, כיון שעיקר תכלית הגאולה לתקן עולם במלכות שד"י וכל אחד יהא מכיר שהקב"ה שליט היחידי בעולם, ממילא לא יתן הקב"ה גדלות גדולה למשיח, רק אחר שנתבאר שיש לו ג"כ מדריגת עניויות של משה רבינו, ולא יתגאה על שום אדם כמו שנא' אצל מלך (דברים יז כ) **ולא ירום לבבו מאחיו**, וכל אחד יכיר שאין הוא כאן השליט רק הוא עבד של הקב"ה למלא שליחותו, וברגע שיתגאה, הקב"ה ימעיט אותו, וכמו שמצאנו בחז"ל כשגדולי ישראל התגאו, תיכף השפילו אותם, ע' (פסחים סו.) במעשה של הלל וע"ש (עמוד ב') **אמר רבי יהודה אמר רב כל המתיתר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו**

ואף שכתוב במלך יהושפט (דה"ב יז ו) **ויגבה לבו בדרכי ד'** ושם זה היה לטובה כמבואר שם, מ"מ הנהגה זו אינו מתייחד במלך, כי כל אדם צריך להשתמש במידת הגאווה לעבוד ה' ואף אל פי כן להיות עניו, ויש שני מאמרים שלכאורה סותרין זה את זה ובכל זאת אינן סותרים, מצד אחד כתוב (אבות ד (ד) **מאוד מאוד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה**, ומצד שני כתוב (סנהדרין לו.) **כל אחד ואחד חייב**

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יב

לומר בשבילי נברא העולם, ונאמר (ירמיה ט כב) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו: כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה הפצתי נאם ה'.

ואמרו חז"ל (חולין פט.) אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני, נתתני גדולה לאברהם, אמר לפני (בראשית יח כז) ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן ואמרו (שמות טז ז) ואנחנו מה, לדוד, אמר (תהלים כב ז) ואנכי תולעת ולא איש.

על כן מובן מכל זה שהקב"ה הגביל את המלך הרבה כולל מלך המשיח, בעיקר שלא ירום לבבו, כדי שיהא באמת גילוי כבוד שמים שהקב"ה הוא היחיד ששליט בעולם, ויתקיים מה שנאמר (זכריה יד ט) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

יג) והייתי שפל בעיני, בענין נשיאת הארון

הקדמה לס"ק זה בענין דברים הדומין לע"ז

ע"ז ובחינותיה יש כמה דרגות, ע"ז כפשוטו, ואביזריהו דע"ז, ודברים שרק כאילו ע"ז שחז"ל משתמשין בלשון כזו, ויש דברים שאינם אסורים בעצם, ומ"מ יש בהם שייכות לע"ז.

ונביא כאן כמה דוגמאות שבעצם אינם ע"ז ומ"מ נקטו חז"ל לגביהם במטבע לשון של ע"ז, כמו שאמרו חז"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל. (סנהדרין כ:). כל הדר בחז"ל כאילו עובד ע"ז, וכן בדוד הוא אומר (ש"א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים. (כתובות ק"י:).

וכן אמרו חז"ל (סוטה ד:) כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד ע"ז. וכן לענין כעס (שבת קט:) כל המקרע בגדיו בחמתו וכו' יהא בעיניך כעובד ע"ז.

והכלל בזה שהרי הקב"ה בורא העולם ומנהיגו, ובאופן עקרוני לא צריך לכבד אף אחד אחר, וזה הטעם שחטא ע"ז הוא אפילו אם חושב שזה כבוד ה', כמו שהאריך הרמב"ם בריש הל' ע"ז בענין ע"ז של דור אנוש, שחשבו שרצון ה' הוא שיעבדו את השמש והירח שהם משרתי ה', וזה נחשב ג"כ ע"ז ממש.

אולם ציונו הקב"ה לכבד בני אדם מסוימים ולירא מפניהם, כגון כבוד אב ואם, ותלמידי חכמים ודיינים, וכבוד מלך. וכבוד זה גופא הוא רצון ה' כל זמן שהכבוד אינו סותר ואף קשור לכבוד שמים.

אולם כשסותר לכבוד שמים כגון כשאביו או שאר אלו שמצווים אנו לכבדם מורים לעבור על דברי תורה, אסור לכבדם בנושא זה ולשמוע להם, ומי שמכבד כל אב, וכל דיין או מנהיג, או אפילו סנהדרין, גם בשעת שהם מצווים לעבור על דברי תורה ושומעים להם, הכבוד הזה כבר אינו מתיחס לכבוד המקום. ונוצרת מנהיגות והוראת דרך שאינה מכח הקב"ה, ואדרבה סותרת למצוותיו, שזה בגדר אדון אחר, המשתייך לבחינת ע"ז.

וכן מה שאמרו חז"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה, שדיין או שופט כל זמן שהוא הגון, ההשתעבדות לפסקיו והכרעותיו, וכן כיבודו, הם רצון ה', וממילא כל ההשתעבדות לדיין ושופט היא בעצם השתעבדות לה' שופט כל הארץ, אבל כשהדיין אינו הגון וממילא בפסקיו יש שיקולים שלא כדעת תורת ה', ההשתעבדות אליו היא קבלת עול כח אחר, "כאילו נוטע אשרה", כאילו מעמיד כאן ע"ז.

והדר בחז"ל נחשב כע"ז, כי בארץ הכל בחשגתה ישירה מאת ה' ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלוקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא יב) ובחז"ל הכל מתנהל ע"י שלוחים, ועל אף שודאי גם שם הכל מאתו ית' מ"מ אין שם התקשרות ישירה אליו, ועל כן נחשב הדר בחז"ל כאילו ע"ז. ע' ברמב"ן פרשת קדושים.

וכן ע' ס"ק יב עוד דוגמאות לענין צדיק פועל ישועות ומנצח במלחמה, מתי מיחסין זה להקב"ה ומתי יש חשש שיעשו מעין ע"ז מן הצדיק או מן המנצח.

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות א

ע"כ ההקדמה

א) מדריגת שפלות דוד המלך

בספר שמואל (ש"ב ו כ) מסופר על דוד המלך שבשעת נשיאת הארון בפעם השני, היה מרקד לפני הארון בצורה מופרזת ואינו הגון כמנהגי מלך, עד שמיקל בת שאול אשתו, הוכיחו אותו ואמרה מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים: ואמרו חז"ל (במדבר רבה פ' ד' ד"ה כ') ומדרש שמואל פ' כה ד"ה ו' והיה הארון) שבשעת הריקוד נתגלו רגליו ובבית שאול היו מקפידים מאוד על זה, ובאמת שכך ראוי והגון למלך להתנהג בצורה מלכותית (כתובות יז סוטה מא): ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול

ודוד המלך ענה לה ויאמר דוד אל מיכל, לפני ה' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו לצות אותי נגיד על עם ה' על ישראל, ושחקתי לפני ה': ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה

ויש לעיין למה דוקא במקום הזה בשעת נשיאת הארון, עשה דוד השפלה זו, וכן למה הזכיר דוקא כאן ענין שהקב"ה בחר אותו להיות נגיד על עם ישראל,

ואפשר לבאר, שבאמת מלך מחויב להתנהג בתכסיסי מלכות, ואין לו רשות לבזות את עצמו, ואף שלכאורה ע"י הכבוד הגדול שנותנים למלך, יש חשש שיעשו אותו לע"ז, מ"מ אין חוששין לזה, כיון, שהרי כל מעלתו הוא רק בעיני הנהגות מלכות, אבל בדבקות בה', אין למלך עדיפות על שאר העם, וכל אחד יכול לזכות להתקרב להקב"ה כפי עבודתו, וכן כתר תורה נתנה לכל מי שעמל בו ואינו מיוחד למלך, ואמרו חז"ל (יומא עב:) ג' זרים הם של מזבח ושל ארון ושל שולחן, של מזבח זכה אהרן ונטלו, של שולחן זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין מונח וכל הרוצה ליקח יבא ויקח, שמא תאמר שהוא פחות ת"ל (משלי ח) בי מלכים ימלוכו

וכן מדריגת האדם שיכול להגיע להיות משכן להשראת השכינה, כמו שאמרו חז"ל (אבות ג ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם, וכו' ומנין אפילו אחד וכו', מדריגה זו אינו מיוחד למלך,

אולם בשעת שנושאים הארון ומשיגים הנהגה עליונה בדביקות בה', ובעיקר בשעת שהמלך הוא שמוליך כל ההנהגה זו, א"כ יש חשש שיחשבו את המלך כגדר נושא ארון ה' ויש לו מעמד עליון מכל העם בדביקות בה', אז יש חשש שיקבל ערך יותר עליון ממה ששייך לו עד שיתקרב הדבר שיעשו ממנו מעין ע"ז, כמו שנבאר א"ה הענין זה

וממילא במצב זה, התנהג דוד המלך כאחד הריקים, לגלות לקבל כל העם, שכאן לפני ה' הוא אינו יותר חשוב מאחד הריקים, ובטלה במצב הזה מעלת מלך. והכבוד שלו במצב זה הוא רק זה שהוא בדרגת אחת האמהות

וזה שאמר דוד לפני ה' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו, א"כ יש כאן לי מדריגה עליונה, וממילא מחויבים כאן למעט הכבוד שכלפי דביקות בהקב"ה בטלה מעלת מלכות, וכולם שוין, ותלוי בעבודתו של כל אחד, וכן כדי שידעו שהבחירה שלי הוא רק מאת ה' במידה שנתן לי ולא יותר מזה, וממילא כשבא לנשיאת הארון, איני מיוחד משאר העם, או שהכונה שבחר בי כיון שאני יודע לבטל את עצמי בזמן שנגע לכבוד שמים.

וביאור הענין שמי שהוא הנושא העיקרי של נשיאת הארון, ובצירוף מלכות, יש חשש שיעשו ממנו ע"ז, אפשר להבין ע"פ מה שמבואר בחז"ל בענין חטא העגל, למה לקחו בדוקא צורת עגל, משום שזה הוא צורת שור שהיא אחד מנושאי המרכבה העליונה, ע' רמב"ן (שמות לב א) בשם המדרש (שמ"ר ג ב, מב ה, מג ח) אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה היאך מתבוננני בי שאני יוצא בקרונין שלי שאתן להם את התורה, שנאמר (תהילים סח יח) רכב א-להים רבותים אלפי שנאן ושומטין אחד מטטרמולין שלי, שכתוב (יחזקאל א י) ופני השור מהשמאל ומכניסין אותי בו,

אולם אינו מבואר למה לקחו דוקא צורת שור ולא אריה ונשר, ואולי משום שדרך שור הוא במשא משא"כ נשר ואריה, ואותו בחינה שייך ג"כ בעולמות העליונים

ועכשיו, נושאי הארון הם אותו בחינה של נושאי מרכבה העליונה, שהם נושאי השכינה, יש חשש

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות א

שיעשו מהם ע"ז, ואכן כאשר הרי הם ארבע ואינו מתיחד לאחד מהם, ממילא עדיין אין כ"כ חשש, אבל כשהדבר מתיחד לאחד החשש הוא גדול יותר, והרי מצאנו ביואש מלך יהודה שבגלל שהיה כמה שנים בבית קדשי הקדשים עשו ממנו ע"ז, (הובא בס"ק יב) וא"כ נושאי הארון שהם נושאים ממש הארון יש להם כבר חשש של התנשאות, תדע לך מקורח שהיה מטועני ארון, (במדבר רבה פ' יח ד"ה ג' ויקח קרח) ורצה ע"י זה להוסיף בכבודו ולבקש יותר ממה שמגיע לו, ואם מתיחסין זה למלך, שדרך העולם להשתחות לו, אז יש חשש ע"י שמשתדל בנשיאות הארון ויחסו אליו נשיאת הארון, יעשו ממנו מעין ע"ז

ויש להוסיף לבאר ענין זה,

דהנה טעה דוד בנשיאת הארון בפעם הראשון, שלש טעויות, כמבואר במלבי"ם

אחד, שנשאווהו בעגלה ולא ע"י בני אדם, שנית, גם עד שהעלו הארון על העגלה, שאכן כן נשאו ע"י בני אדם, מ"מ לא בחר בלויים, אלא משאר העם, שלישית, שנשאווהו שלא ע"י בדיו רק תפסו ישר את הארון, (הדברים מבוארים יותר בפסוקים (בדה"ב טו יב-טו) שהיה ההדגשה מיוחדת בנשיאה השניה כשתיקנו הדבר שצריך לעשות ע"י הלויים, וכן שצריך לשאת ע"י המוטות).

הנה עצם הדבר שהיה כאן טעות בהלכה שדוד בעצמו טעה כמו שאמרו חז"ל (סוטה לה.) שהקב"ה אמר לדוד הריני מכשילך בדבר שאפילו תינזקו של בית רבן יודעין אותו, ושדוד הוצרך לתקן הטעות בפרהסיא, בזה נתגלה שהוא בן אדם בכוחות מוגבלים, ולא יכול להשיג מדריגות גדולות אלא בזמן שיכיר שהוא בן אדם מוגבל שמסוגל לטעות.

אולם יש להוסיף, שעצם הטעות ותיקונו מלמד אותנו דברים מעין זה,

ונדבר מקודם במה שטעה שנשא הארון שלא ע"י לויים אלא משאר העם,

הנה איתא בגמ' (יומא יט.) שהכהנים בעבודתם שלוחים של הקב"ה ולא שלוחים שלנו שאם הם שלוחים שלנו, הרי אין אדם יכול לעשות שליח בדבר שהוא בעצמו אינו יכול לעשות, וממילא להקרבת קרבנות שזר פסול בו, אינו יכול למנות שליח.

ויצא לפ"ז לענין נשיאת הארון, אילו היה הדין, שנשיאת הארון אפשר לעשות ע"י זר, אז המלך בעצמו ג"כ יכול לשאת את הארון, ואז אלו שנושאים נחשבים כשלוחים של המשלח ולא של הקב"ה, וממילא אם המלך ממנה מי שישא הארון, נחשב שהמלך נשא את הארון, ששלוחו של אדם כמותו, אולם עכשיו שדוקא משבט לוי יכול לישא הארון, והמלך הוא זר כלפי שליחות זו, ואינו יכול למנות שליח בענין זה, ממילא נחשב נשיאת הארון כשליחות של הקב"ה, ולא המלך הוא זה שנשא את הארון, וחז"ל הוסיפו בענין זה הדגשה מיוחדת, שארון נושא את נושאי (סוטה לה.) וע' רש"י דה"ב טו כו) כדי לגלות שלא האדם נושא אותו רק הקב"ה

הנה ידוע באיזה נסיון של התנשאות מונחים אלה שנושאים את הארון, תדע לך מקורח כנ"ל, וממילא אפשר להבין, שאילו המלך בעצמו ג"כ יכול לשאת הארון, והוא הרי כבר נמצא במצב של סכנת התנשאות ע"י שאר דרגות שיש לו, אז בצירוף שני הדרגות, מלכות ונשיאות הארון, יש סכנת שעושים ממנו דרגה יתירה שגובל למעין ע"ז

ועל כן אפשר להבין שהקב"ה תיקן כאן חוק, שכל מי שהוא משבט לוי אינו יכול להיות מלך קבוע ע' ירושלמי (הוריות פ"ג הל' ב' הועתק ברמב"ן פ' ויחי) אין מושחין מלכים כהנים אמר רבי יהודה ענתורייא על שם לא יסור שבט מיהודה אמר רבי חייא בר אבא (דברים יז כ) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מה כתיב בתריה לא יהיה לכהנים הלויים, [כל שבט לוי חלק ונחלה] ומאידך, הרי יש דין, שנשיאת הארון יעשה רק ע"י שבט לוי כמו שנאמר (דברים ט ח) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה', וממילא אין שום אפשרות שמלך קבוע שיש לו מדריגות עליונות, יכול לבא לידי מדריגה של נשיאת הארון, לא הוא ולא שלוחו שכיון שהוא אינו לשאת ממילא אינו יכול למנות שליח, וע"ז מרחיקים החשש שיעשו את המלך לע"ז (וזה מלבד שיש סיבה לתת שכר ללויים שלא חטאו בעגל)

והטעות השניה שלקחו הארון בלי בדים, זה מראה שהם כבר כ"כ קרובים להקב"ה שכביכול אפשר לנגוע בו, משא"כ ע"י בדים מראה הרחק קצת, ועל אף שיש מצות (דברים י כ) ובו תדבק, מ"מ כל זה במידה מוגבלת, וזה מעין טענה שהיה על נדב ואביהו וע' זקנים כשבאו על הר סיני ונאמר

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות א

(שמות כד יא) ויחזו את הא-להים ויאכלו וישתו, וע' רש"י שם שהסתכלו בו בלב גס ונענשו על זה

והטעות השלישי שהביאו על העגלה, ולא נשאו בכתפים, כי נשיאות על הכתפים הוא דרך כבוד של מעלה שהאדם נמצא מתחתיו ומקבל עליו עול מלכות שמים, משא"כ על העגלה נחשב כאילו מוליך חבילה ואינו מראה עליונות של הארון כלפי האדם,

ומשום זה בפעם שנית כשנשא הארון, תיקון כל דברים האלו כדי שיהיה לו הכנעה גמורה כלפי

הקב"ה

ואולי אפשר לפרש מעין זה בענין נשיאות הארון של הפלשתים ששלחו אותם בחזרה ע"י פרות שלא עלה עליהם עול, כמבואר (ש"א ה ז) שרצו לתקן בזה דומיא של פרה אדומה שלא עלה עליה עול, ולהרחיק חטא העגל, ואף שהארון לקחו הפרות, ולכאורה ע"כ יעלה עליהם העול, מ"מ החשיבו זה כגדר ארון נושא את נושאו וא"צ לחובל אותו ולא נחשב כעלה עליהן עול, והכל להרחיק את הענין שמשחו באמת נושא את הארון (אין מכאן פסיקה כלפי השאלה אם פרה אדומה שנשא את הארון אם נפסלת או לא)

עוד מצאנו בחז"ל על שפלות דוד המלך (מגילה יא.) דוד הוא הקטן, הוא בקטנותו מתחילה עד סופו, כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה, וכן אמרו חז"ל (חולין פט) אמר רבי יוחנן משום רבי אחעזר בר' שמעון כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי יוסי הגלילי בהלכה עשה אונך כאפרכסת, (דברים ז) לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו', אמר הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן, אמרו ונחנו מה, דוד אמר ואנכי תולעת ולא איש

ב) נסיון לשלמה המלך בענין הכנסה של הארון

וגם אצל שלמה המלך היה צריך להתמודד עם בעיה זו, (ע' שבת ל. מ"ק ט.) שכשבא החכם מכל אדם להכניס הארון לבית המקדש, דבקו שערים זה בזה, ולא נתנו לו להכניס, ואמר (תהלים כד ז) שאו שערים ראשיכם והנשא פתחי עולם ויבא מלך הכבוד ורצו השערים להורגו שחשבו שהתכון על עצמו ואמרו לו מי זה מלך הכבוד, עד שאמר ה' עזוז וגבור וגו' עד הסוף ועדיין לא נתנו לו להכניס עד שאמר (דה"ב ו מב) ה' א-להים אל תשיב פני משיחך, זכרה לחסדי דוד עבדיך

ויש להקשות מה חשדו אותו שיחשוב שהוא בעצמו מלך הכבוד, הרי כאן לא רצה הוא להכניס רק רצה להכניס הארון, והוא בעצמו לא נכנס שהרי הלויים והכהנים נשאו אותו, וגם מצד הנציגות, הארון מיצג את כבוד השכינה ולא כבוד בשר ודם, ומה שייך לחשוש שכונתו של "יבא מלך הכבוד" הוא על עצמו, הרי הוא בכלל לא בא לשם

אולם יש לומר שחשדו אותו, שע"י שיזכה לבנות בית המקדש ועשה כל הפעולות להניח מקום לארון, כאילו הוא בעצמו נעשה ג"כ מלך הכבוד והארון הוא שליח שלו, וממילא הארון מיצג אותו ג"כ, ובשעה שמכניס הארון, כאילו כבודו הוא נכנס שם, על כן רצו להורגו, עד שאמר ה' צב-אות הוא מלך הכבוד סלה,

הנה הגמ' לומד משם שנתגלה לעיני הכל שהקב"ה מחל לדוד חטא של בת שבע, אולם עדיין אינו מובן למה צריך שלמה המלך לסבול בשביל זה, וע' במדרש (שמו"ר פ' ח') ששלמה המלך נתבייש בזה

ואפשר לפרש שהיה מקום לחשוש ששלמה המלך בשעת נשיאת הארון יקבל התנשאות, שאף שהולך אותו כהלכה ע"י שבת לוי, (מ"ב ח ג-ו) מ"מ ע"י שבנה בית המקדש והכין מקום לארון, ייחס במידה מסוימת נשיאות הארון למקומו בזכות עצמו, על כן סגר הקב"ה לפניו הדרך ולא היה יכול להביא הארון למקומו, עד שהיה מתפלל בזכות דוד המלך ולא בגללו, והרי נהג דוד המלך ע"ה בעצמו בשעת נשיאת הארון כאחד הריקים, וגילה בדעתו שלעומת הארון שכבודו של הקב"ה שורה עליו, הוא נחשב כאחד מפחותי העם, ולא יבא מלך בשר ודם שיש לו כבוד עצום וחכם מכל אדם, וגם לא היה מסוגל לבזות את עצמו בשעת נשיאת הארון כאחד הריקים, עוד להוסיף ולהתנשא ולומר שהוא הוא זה שהכניס את הארון לבית קדשי הקדשים

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות ב

ג) ביאור מאמר חז"ל שלשה שנקראים על שם הקב"ה

וכאן יבואו להקשות, למה באמת היה טענה על שלמה המלך, אילו היה מחשיב את עצמו כמלך הכבוד, הרי מצאנו כמה פעמים שצדיקים נקראים על שם הקב"ה, (המקורות למערכה זו נתעוררתי ע"י ספר יחוה דעת ח"צ סי' ע"ג שרצה להליץ בעד המנהג לומר "שאו שערים ראשכם" כשת"ח נכנס לאולם) ע"ב עה: עתידים צדיקים שיקראו על שם הקב"ה, שנא' (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואמר רב שמואל בר נחמני ג' נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים, צדיקים הא דאמרן, משיח דכתיב (ירמיה כג) וזה שמו אשר יקראו ה' צדקינו, וירושלים דכתיב (יחזקאל מח) סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה

וא"כ נניח ששלמה חשב זה לעצמו, הרי מ"מ הרי אפשר לקרות גם לבשר ודם שם ה' וממילא ה"ה התואר "מלך הכבוד" ולמה היה שלמה המלך נהרג תיכף אילו חשב כך

ויש לישב בכמה אנפין, אחד, שרק אם הקב"ה מחלק כבוד זו, אפשר להשתמש בו, אבל לא שהאדם יקח זה לעצמו, שנית, אף כשהקב"ה קורא לאדם כך, אין הכוונה שהאדם נתהפך עי"ז להקב"ה, רק שנקרא בשמו, כמו למשל שקורין שמו של ילד אברהם, והמקור הראשון של שם זה בא מאברהם אבינו, אין הכוונה שעכשיו הילד הזה נעשה אברהם אבינו, רק הוא נקרא על שמו, וממילא ג"כ כאן הדבר כך, השאלה "מי זה מלך הכבוד" לא שאלו מי נקרא על שם מלך הכבוד אלא מי הוא בעצם מלך הכבוד וממילא אילו חשב שלמה זה לעצמו היה חייב מיתה

ובדרך הזה, אפשר להבין גם מאמר חז"ל (מגילה יח) מנין שקרא הקב"ה ליעקב א-ל שנאמר (בראשית לג כ) ויקרא לו א-ל א-להי ישראל

וגם זה מוצדק רק כשהקב"ה קראו כך שהרי לפי דעת המדרש שיעקב קרא לעצמו שם זה נענש תיכף במעשה דינה, ע' (בראשית רבה עט ח) ויצב שם מזבח, ויקרא לו א-ל א-להי ישראל, אמר אתה א-ל לזה בעליונים ואני אלוה בתחתונים, ר' חונא בשם ריש לקיש אמר, אפילו חון הכנסת אינו נוטל שררה לעצמו, ואתה הייתה נוטל שררה לעצמך, מחר בתך יוצאה ומתענה הה"ד ותצא דינה בת לאה

ובדרך הזה מראין דברי חז"ל במדרש תהילים (מומור כא, ותיקנתי אותו ע"פ מדרש שוחר טוב, והוספתי קצת במקום שיש חסרון הניכר בהיקף מרובע) דבר אחר ה' בעזר ישמח מלך, אמר רבי סימון מי הוא זה מלך הכבוד, זה מלך שחילק מכבודו ליראיו ה' צב-אות הוא מלך הכבוד סלה, שנו רבותינו מלך בשר ודם אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו, ומשה נתשתמש בשרביטו של הקב"ה שנאמר (שמות ד כ) ויקח משה את מטה הא-להים בידו, ואליהו רכב על סוסו ומה סוסו של הקב"ה סופה וסערה שנא' (נחום ג א) ה' בסופה ובשערה דרכו וכתוב באלהיו, (מ"ב ג) ויהי בעלות ה' את אליהו בסערה השמים, מלך בשר ודם אין לובשין עטרה שלו והקב"ה נתנה למלך המשיח, [מהו כתר של הקב"ה פז שנא' (שיר השירים ה יא) ראשו כתר פז וכתוב במלך המשיח] (תהילים כא, ד) תשית לראשו עטרת פז, מלך בשר ודם אין לובשין פורפוריא שלו ומהו [לבושו של הקב"ה] חוד והדר [שנאמר (תהילים קד א) חוד והדר לבשת], ובמלך המשיח כתיב (תהילים כא ו) חוד והדר תשוה עליו, מלך בשר ודם אין לובשין על כסאו ושלמה ישב על כסאו, שנאמר (דה"א כט כג) וישב שלמה על כסא ה' למלך, מלך בשר ודם אין קוראין לסגן שלו בשמו והקב"ה קרא למשה בשמו שנאמר (שמות ז א) , ראה נתתיך א-להים לפרעה, וכן לישראל (תהילים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם וקראן קדושים שנא' (ויקרא יט ב) קדושים תהיו כי קדוש אני וכתוב (דברים יד ב) כי עם קדוש אתה, וקורא למלך המשיח על שמו, ומה שמו (שמות טו ג) ה' איש מלחמה [ה' שמו], ומלך המשיח (ירמיה כג ו) וזה שמו אשר יקראו לו ה' צדקנו, וירושלים נקראת על שמו, (יחזקאל מח לה) ושם העיר מיום ה' שמה, וישראל לובשין לבושו של הקב"ה שנאמר בו (תהילים צג א) [לבש ה'] עז התעזר, ונתנה לישראל שנאמר (ישעיה נב א) עורי עורי לבשי עוזך, אמר ר' לוי טב למדינתא דשמה כשם מלכה ושם מלכה כשם א-להיה.

וטעם הענין שהאדם נקרא על שם הקב"ה ביאר רבינו בחיי (שמות לג ז) וטעם הדבר בכלם כי הדבק בדבר נקרא על שם הדבר שנדבק בו, ונקרא השליח על שם המשלח. אולם כל זה ברור שהאדם הוא לא יותר משליח ולא נתהפך למשלח עצמו, וכמו ששם העיר כשם מלכה, ולא שייך לומר שהעיר נתהפך למלך, כי העיר הוא דומם והמלך הוא חי, וכן המלך הוא בשר ודם והקב"ה הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא ראשון והוא אחרון

וכעין זה מתפרש מאמר בירושלמי, (ביכורים פ"ג הל' ג) שכתוב שם (חבקוק ב כ) וה' בהיכל קדשו,

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות ג

הא רבי יצחק בר לעזר בכנישתא דרתא דקיסרין, וענין "וה" מתפרש על ה' ובית דינו, ע' רש"י על הפסוק (בראשית יט כו) וה' המטיר על סדום, כל מקום שנא' וה' הוא ובית דינו, ויש דיעה בחז"ל ש"וה" היינו המלאך גבריאל שהוא שלוחו של הקב"ה ונקרא על שם משלחו, ע' רמב"ן שם וזה כונת רבינו בחיי הנ"ל, ובה מתפרש הענין של רבי יצחק בר' לעזר שהיה שלוחו של הקב"ה לפרסם דבריו.

ובעיקר מה שצריך לדעת שכל מה שנותנים כבוד לאדם בשר ודם, אפילו כשהקב"ה בעצמו קורא לו בשם הוי"ה ומלבישו מלבושו ומושיבו על כסאו ומרכיבו על סוסו ומושיב כתר על ראשו, ונותן לו כח לחיות מתי, מ"מ האדם נשאר אדם, וצריך לחשוב בעצמו מה שנאמר (אבות ג א) מאין באת מטיפה סרוחה, ולכן אתה הולך למקום עפר רימה ותוליעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה, חוץ אם הקב"ה נותן מתנה מיוחדת לאדם שלא ימות כמו אליהו הנביא, וגם הוא לפני שנסתלק אמר (מ"א יט ד) וישאל את נפשו למות

ד) ביאור מאמר הזוהר [את] פני האדון ה' דא רשב"י

עוד הובא מאמר בזוהר (פ' בא לח.) על הפסוק (שמות לד כג) את פני האדון ה' מאי פני האדון ה' דא רבי שמעון בר יוחאי אולם ע"ש בניצוצי אורות על גליון הזוהר בשם היעב"ץ שהכונת מ"את" פני, כמו שדרשו חז"ל (פסחים כב:) על הפסוק (דברים י כ) את ה' א-להיך תירא, לרבות ת"ח, וגם זה דרשו בקושי ובכבדות, ע' רש"י (קדושין ט. ד"ה פירש) ולשון "את" מתפרש כלשון נטפל, כמו שדרשו (פסחים כב:) את הפסוק שנאמר על שור הנסקל, את בשרו את הטפל לבשרו, וכן דרשו (ברכות לו:) לענין ערלה, (ויקרא יט כג) את פרו את הטפל לפריו

וכונת הזוהר שצריך כל זכר להקביל פני רבו ברגל, ודרשו זה על רשב"י שמתוך גדלותו יש ענין מיוחד ללכת אצלו, וזה מעין דרשות חז"ל, (ר"ה טז: סוכה כז:) חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ואולי יש כונה ע"פ סוד

וממילא אילו שלמה המלך חשב את עצמו כפני אדון ה', וכתוצאה מכך מיחס מלך הכבוד לעצמו, היה נהרג תיכף

ויש לדעת שאיך שנפרש את המאמר הזה, אם בדרך שכתבנו או בדרך אחרת, אבל זה דבר ברור שרשב"י עם כל הגדלות שלו, היה בן אדם בשר ודם שנפטר ונקבר, וכן היה לו גם טעות, (שבת לג:) אחר שיצאו הוא ובנו מן המערה וראה רשב"י אדם החורש ונתן עיניו בו עד שמת, ויצא בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם, וכן בדרך הלכה אין הוא הכי גדול בדורו, שהרי אין הלכה כמותו לעומת רבי יהודה ורבי יוסי (עירובין מו.).

ה) מאמר חז"ל רב יוסף אמר כשאמו נכנסה איקום מקמיה שכינה

וכן הובא מאמר חז"ל (קדושין לא:) שר' יוסף כשהיה שומע צעדי אמו היה קם מלא קומתו ואומר הריני קם מפני השכינה שנכנסת, וא"כ אפשר ללמוד מזה, שהשכינה שורה על אדם שצריך לכבדו, וא"כ כ"ש על ת"ח, ועכשיו קשה, מה היה הטענה על שלמה המלך אילו היה מחשיב מלך הכבוד לעצמו, הרי היה יכול לומר שהכוונה על השכינה ששורה עליו, והתירוץ הוא אילו היה מחשיב לעצמו, לא היה מתפרש על השכינה ששורה עליו אלא לעצמו,

וכאן יש לחקור חקירה, כשקמים בפני ת"ח, בפני מי קמים, האם בפני האדם או בפני הקב"ה, א"ת בפני האדם, הרי אילו היה חכם בשאר חכמות לא היו קמים מפניו, ורק משום שהוא נושא תורת ה', וע"כ לא מפני האדם לבד, וא"ת משום הקב"ה, א"כ למה דוקא כשהאדם נכנס, ועל כרחך שקמים מפני האדם, וצ"ל שקמים בפני מציאות "ממוזגת" שכולל הקב"ה והאדם, ויש שקורין זה בפני האדם שיש לו דבר ה' בפיו, ור' יוסף קורא זה בפני השכינה, רק הוא קם כשהאדם נכנס שאז שורה עליו השכינה

ומציאות המיזוג שייך בכל דבר, והרי ת"ח שאומר סברה יש כאן מיזוג בין דבר ה' ובין כח האדם, שהרי יכול להיות שהסברה בטעות אולם האדם צריך לחשוב ולהתנהג לפי סברתו, וא"כ יש כאן מצד אחד דבר ה' שכך ציוה ה' אולם כשנתגלה שטעה, צריך לחזור בו, וא"כ מחשיבים זה להאדם, וא"כ יש כאן מיזוג בין הקב"ה ובין האדם שחלק של הקב"ה נמצא בתוך האדם ובתוך

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

ס"ק יג אות ה

חכמתו

וזה יסוד הברכה שאומרים לחכם מישראל **שחלק מוחכמתו ליראיו**, (אוי"ח ס' רכ"ד סי' ו) וע"ש במ"א ס"ק ד' שחלק. שישראל הם חלק א-ל והם דבקים בו לכן אמר שחלק

וכן לענין ניצוח מלחמה ועשית פרנסה מיחסין זה מצד אחד להנהגת הקב"ה ומצד שני לפעולת האדם, שהרי נאמר כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ולא כתוב כי הוא העושה לך חיל (ע' דרשות הר"ן סי' י')

ויש לעיין א"כ איך נידע שלא הפכו כאן את האדם להקב"ה או למעין זה, ועדיין מחשיבים את האדם לנברא ואת הקב"ה להבורא, והרי יכולים לבא לידי טעות ולחשוב שהאדם כיון שיש לו חלק ה' בתוכו, הוא נתהפך להקב"ה או הקב"ה נתגשם בו, וזה כבר קרוב לע"ז

ויש לומר, שאחד מן הבחינות הוא, שאם חושבין שהת"ח הוא אדם שבא מטיפה טרומה, ועתיד ליכנס לקבר והוא אדם שיכול לטעות ויכול לחטא, ועתיד ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה, אז סימן שלא הפכנו את האדם להקב"ה, אבל אם שוללין חסרון אחד וכ"ש כל החסרונות מן האדם, ואומרים שזה האדם לא שייך שישלוט עליו המיתה, (חוץ אם יש לנו ידיעה ברורה שהאדם לא מת כמו אליהו הנביא וריב"ל ע"ז), שקיבלו מתנת ה' על זה, ויש נפ"מ גדולה בין אם מה שטוענים שלא מת משום שלא שייך שישלוט עליו המיתה, שאז מחשיבים זה לכח עצמי ואינו תחת שילטון הקב"ה, או שהוא בעצמו נתהפך להקב"ה או מעין זה, ובין אם זה מצד הידיעה שקיבל מתנה מהקב"ה שאז מציאות ה' הוא תחת שילטון הקב"ה) או שהוא לא שייך שיחטא או לא שייך שיטעה, (שאינו מחשיבים אותו יותר ממשנה רבינו שג"כ היה שייך אצלו טעות ע' ויקרא י טז-כ) או שאינו צריך ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה, (שמחשיבים אותו יותר מרבי יוחנן בן זכאי שהיה בקיא בכל התורה כולה בנגלה ובנסתר ובכל חכמת העולם (סוכה כח:) והיה מנהיגם של כלל ישראל ובכל זאת היה לו פחד גדול מיום הדין) (ברכות כח:) אז כבר נכנסים להגזים את גדלות האדם ומחשיבים אותו לישות על-אנושי ונכנסים לגבול שקרוב לע"ז,

ועוד בחינה אחרת, אם הדרגה העליונה של ת"ח שיש לו חלק א-לה, מיחסין לכל גדולי ישראל שבדור, וכן אם גדול אחד מסתלק, אומרים שעכשיו יבא אחר במקומו, ויפתח בדורו כשמואל בדורו, זה סימן שאין חשש שמהפכין את אדם זה להקב"ה, או למעין זה

אבל אם אומרים שאדם זה הוא תכלית הבריאה, וכל ת"ח שבדור כאין נגדו, וכן הוא תכלית של הבריאה וכבר לא יבא אחר במקומו, אז כבר הגזימו את גדלות האדם, וזה כבר הולך אל הדרך להפוך אותו להקב"ה, כי אז כל דבריו הם כבר בגדר הלכה למשה מסיני ואין לאחד כח לחלוק עליו, ואפילו דברים שכתובים מפורש בתורה יכול לומר שעכשיו בא תורה אחרת, וא"כ כבר מתקרבים למושג לחסיר השליטה מהקב"ה שברא שמים וארץ ונתן התורה, ולעשות את עצמו או אחרים שיעשו ממנו מעין אלוה, או שהוא נתהפך להקב"ה והוא הקובע הענינים, וזה ברוח הדברים המבואר ברש"י (בראשית ב' יח) **לא טוב היות האדם לבדו**, שלא יאמרו שתי רשויות הן הקב"ה יחיד בעליונים ואין לו זוג וזה בתחתונים ואין לו זוג, ורואים מזה שהיחידות שמתחד אדם שהוא לבדו מביא לאדם לידי גבהות וקרוב לע"ז ואף שאין הדבר כאן קובע באופן מוחלט, כי אפשר לעשות ג"כ הרבה סוגי ע"ז, וכן מי שרואין אצלו שנותן ערך הרבה למושג של "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", אין זה ראיה שחושב את עצמו יתר על המידה רק שרואה דרכו בעבודת ה' גדול מאוד, ושהוא יכול לקרב הרבה יהודים לעבודת ה' אבל לבו שבור בקרבו ורואה כל החסרונות שלו, וכן מדבר רק על נקודה מסוימת של עבודת ה' ומודה שיש חלקים שיש אחרים גדולים ממנו, מ"מ כל שהדבר מתיחד ליחיד, צריך יותר להזהר, ועיקר הדבר תלוי במה שכתבנו בבחינה הראשונה, שצריך להכיר כל אחד בעצמו ולאחרים, שהוא בכלל "דע מאין באת וכו'" ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מ"ה הקב"ה", וזה כולל כל הברואים, גם המלך וגם מלך המשיח, ואז מסירין כל חשש של לעשות ע"ז מאדם

ו) אם יש להליץ בעד המנהג לזמר "שעו שערים" כשנכנס אדם גדול

ואפשר ללמוד מזה על מנהג שנהוג היום כשת"ח גדול או חתן נכנס לאולם, מזמרים הניגון "שאו שערים ראשיכם" שראוי לבטל מנהג זה, ואף שטוענים שת"ח דומה למלך ונאמר על מי שלומד תורה לשמה (אבות פ"א) **ונותנים לו מלכות וממשלה** וכן חתן דומה למלך, הרי אפילו למלך ממש כמו שלמה המלך, אילו היו מיחסין מלך הכבוד למלך בשר ודם ח"ו, היו הורגין אותו,

ארבע סוגי מנהיגים, כוחם ומגבלותיהם

סיק יג אות ו

וראיתי בשו"ת יחזקאל דעת (ח"ג סי' ע"ג) שרצה להליץ בעד המנהג שלבסוף מסיימים המזמור בפסוק מי זה מלך הכבוד, וא"כ מחשיבים כל הכבוד הזה על כבוד השכינה השורה על האדם, ולא על האדם עצמו, וכמו רב יוסף שאמר איקום מקמי שכינה, אולם יש לעיין בדבר, שאולי מה שרב יוסף אמר שעומד בפני השכינה, זה שייך רק בלשון שכינה, שמידה זו שנקראת שכינה, היא המתיחדת ששורה על האדם ועל פעולות שבני אדם עושים לכבוד הקב"ה, כמו שמשנה רבינו התפלל יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, (ע' רש"י שמות לט מג) אבל לשון מלך הכבוד, לא מצאנו רק כשמדברים על הקב"ה או על הארון שהוא מקום כבודו ממש, אבל לא מצאנו לשון זה כשמדברים על חלק א-לה כששורה על האדם, שאז יש מקום לטעות שהכונה על האדם עצמו

וחוץ מזה, לא תמיד מסיימים את הניגון ואז אומרים רק פסוק ראשון, וזה קרוב לע"ז, שנותנים כבוד לאדם בלשון מלך הכבוד ועל זה כמעט שלמה המלך נהרג אילו חשב זה לעצמו,

אולם יש קצת ללמד זכות שהרי על כרחך לא מכוונים להאדם שהרי הוא באמת אינו מלך ממש, רק יש לו שייכות למלכות, וממילא בודאי לא נתכוונו לומר עליו אפילו הוה אמינה שהאדם הוא מלך הכבוד, וכן כיון שמזמרים זה לכל אדם גדול, וא"כ ע"כ שזה נוסח בעלמא ומכוונים רק על כבוד השכינה השורה על האדם, וזה שייך לכל אדם גדול ולא רק לזה, ואחר כל זאת הדבר צע"ג וראוי להתרחק מן הכיעור ומחדומה לו

ואפשר ללמוד מזה שכשיבא מלך המשיח, בקרוב בעה"ת, שלא יזמרו לו הניגון הזה, שע"י זה יש סכנה שיהפכו היוצרות, ולא ידעו עוד להבחין מי זה מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומי זה מלך בשר ודם, כי מלך הכבוד הוא הקב"ה ומלך המשיח הוא מלך בשר ודם, ושם הסכנה הוא הרבה יותר גדולה מסתם ת"ח גדול בתורה משני אנפין, אחד, שהרי הוא באמת מלך, ויש לחשוש שיחשבו אותו למלך הכבוד וכן יש לו בענין מלכות מעלה שאין לאחרים וממילא הסכנה להפוך אותו לאלוה הוא חשש שיש בו ממש, ושנית כיון שיש מאמר חז"ל שנקרא בשם הו"ה "ה' צדקיננו", יכולים לטעות שהוא באמת נתהפך להקב"ה ולא ידעו ולא יבינו שרק נקרא בשם זה כמו שגם ירושלים נקרא בשם זה וכמו שהסברנו לעיל, ומשיח הוא בשר ודם ושולט עליו המיתה והוא אדם שיכול לטעות ויכול לחטא, וכתר תורה של ת"ח חכמי הדור הן מעליו לנוגע לדיני התורה, ועתיד ליתן דין וחשבון לפני ממו"ה הקב"ה, (ע' ס"ק ג באריכות) וצריך להכריז מי הוא זה מלך הכבוד, ה' צב-אות הוא מלך הכבוד סלה, אולם למה לנו להכנס ולומר לכתחילה דבר זה כשיש מקום לחשוש שמתחשך להאדם, עד שנצטרך להוציא מליבם ולתרוץ מי זה מלך הכבוד.

ועוד, מאן לימא לך שזה יעזור כשאומרים ה' צב-אות הוא מלך הכבוד, דכיון שיש לחשוש שיאמרו שהאדם הזה נתהפך להקב"ה או למעין זה, שאין מכירים בין אבא דיהיב מיטרא לאבא דלא יהיב מיטרא (תענית כג:) א"כ יאמרו שנקרא ג"כ ה' צב-אות, וא"כ שוב יש לחשוש שיאמרו שזה האדם גופא הוא מלך הכבוד, וכבר סבל מעין דברים אלו כלל ישראל ע"י אנשים שהחשיבו את עצמם או את אחרים לאלוה או מעין זה, וכבר הארכנו לעיל הרבה בזה (ע' ס"ק יב)

יד) מלך צריך יותר הכנעה בתפילה

ע' בגמ' (ברכות לד:) לענין כריעה בתפילה, הדייט כמו שאמרנו, כהן גדול תחילת כל ברכה וברכה, המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף שניא (מ"א ח נד) ויהי ככלות שלמה להתפלל וגו' קם מלפני מזבח ה' מכרוע על ברכיו

וע' רש"י כל מה שהוא גדול ביותר צריך להכניע ולהשפיל עצמו

נגמר כעת י"ט אלול תשנ"ט עמנואל --- שכס, ציון יוסף הצדיק

מהדורא שניה כז שבט תש"ס

תמצית הספרים של המחבר

הספר **בריתי יצחק גרות** (ביאור הלכה בדיני גרות והטפת דם ברית, זעקה נגד גרות בקבלת מצות בצורת "הצגה", ואיסור לגייר לשם אישות).

הספר **בריתי יצחק על עירובין** (פילפול בסוגיות ובהלכה על כל המסכתא, וערעור גדול על רוב רובם של תיקוני עירובין, שחוג לגרור קולות ע"ג קולות שיוצא לגמרי מכללי הפסק. וכן טענה נגד מנהג חגורת שבת, שמוסיפים מפתח באופן שאין זה דרך חגורה כלל).

בסוף הספר מאמר "מקום הטפת דם ברית" (להוכיח שעיקר שמקום הד"ב כדעת חת"א יו"ד ס' קני"ד ג' בעטרה דהיינו בחוט הגבוה ולמטה הימנה (כלפי הנקב) ולא למעלה הימנה (כלפי הגוף).

פתיחת שערי העיר, (להוכיח שאף המצריכים ס"ר מצטרף כל העיר, ועוד דיני רשות הרבים ושכירות רשות, ובו השגות על ספר רחובות העיר שבא לישיב הקושיות על הערוב באנטווערפן, וכן תוכחה לאלו שגורדין קולות בהל עירובין).

יבום או חליצה (ביאור הלכה והתעוררות לבטל הנהגת ההתנגדות ליבום בגלילות אשכנז, גם לדעת אבא שאול, והשאלה ששואלים ליבם (שאינו נשוי) אם רוצה יבום או חליצה צריך להיות אמיני ולא שאלה פיקטיבית, וחזוק לדאגה שלא ימחה שם אחד מישראל).

ובסוף החיבור כתבתי דרוש על כל הפרשה יהודה ותמר שהיא פרשת אורו של משיח, שמסביר כל התקופה שלנו והשתלשלות ישוב א"י שהתחיל במיעוטו ע"י גדולי ישראל והמשיך בתוקף ע"י חילונים ולבסוף יתחפף לשומרי תורה

בגדי שלום ואמת, (התוכן, חיזוק לחיוב קישוט לאשה בבית ולמעט ברחוב, והתנגדות לפאה נכרית ברחוב, כ"ש לחפאות החדשות של זמנינו, וכן ראיות חזקות ששוק באשה ערוה היינו חלק שלמטה מן הברך, והמ"ב שלא כ"כ הוא טעות גמור וכן טועה בדבר משנה אחלות פ"א מ"ח ועוד הרבה ראיות)

תיקוני שבת כהלכתו (הערות על ספר שמירת שבת כהלכתו)

קונטרס שוב אשוב אליך, ואיסור החזרת שטחים (הסברת התקופה שאנו בתהליכי הגאולה, וחייב הכרת הניסים של ששת הימים וחשיבות שטחים שנכבשו, וחומר האיסורים לתתם לגוים)

קונטרס חשיבות ארץ חמדה, (חשיבות התישבות בכל שטחי א"י ואין לנו רק התורה שנתנה למשה רבינו ע"ה ומצוה לומר האמת אף שמקבלים בזיונות מזה, והסברת התקופה,

ביום הראשון תשביתו, (ביאור הלכה ועירעור עצום נגד מכירת חמץ הנהוגה, וזעקה נגד קיום מצוות בצורת "הצגה")

בסוף קונטרס זה מאמר התורה חסה על ממנום של ישראל, (מבואר גודל חנוני לגור במקום הזול, ולא לתבוע בשביל שידוך כסף הרבה כדי לדור במרכז הארץ, וחז"ל מזה יש מצוה לישב כל הארץ,

קונטרס גרמא כמעשה, (ביאור הלכה ועירעור נגד נסיונות להתיר חילול שבת במסוה של גרמא וכח שני ומניעת מונע, כי גרמא הוזכר רק בצירוף מקרים, אבל בכלי מכשיר המתוכנן לכך הוה מעשה בידים)

לשון השער: **לבאר שמכשירי גרמא שנעשו ע"י "מכון טכנולוגיה לבעית הלכה" וע"י "מכון צומת", להתיר מלאכת שבת, הם לפי הדין מעשה בידים והמשתמש בהם חייב חטאת. במקום פיקוח נפש יש להשתמש במכשירים רגילים, ולא במכשירי גרמא, כדי שלא לתת יד לחילול ועקירת השבת**

חוט תכלת, (ביאור הלכה למספר חוטי תכלת וקשירתם, הכרעה כדעת הראב"ד במספר החוטין שנים תכלת וששה לבן, ודברי חיזוק לחלולון שנמצא בזמן האחרון ארגמן קוה קוצים, התנגדות לאלו שאין רוצים לדון בדברים שנחחדשו)

חצוצרות מלחמה (לחדש מצות חצוצרות בעת צרה ויותר בעת מלחמה, וחזוק לניצוח במלחמה נגד האויבים)

לא ישבו בארץ, (חיוב גירוש גוים שאין מקיימים ז' מצוות, וכ"ש אומה שמסכנת קיומנו, וחזוק למתנחלים שמקיימים מצות ביעור ע"י, והבטחה לניצוח במלחמה)

בסוף הקונטרס מאמר בני בני בני (דרוש בפרשת דוד ואבשלום במצות תשובה לשומרי תורה) לבאר שחטאי החילונים הגלויים הם כזכוכית מגדלת לחטאי שומרי תו"מ הנסתרים מתחת מסוה של התיירים מדומים והצעת מאמרי חז"ל שלא במקומם, ביסוד של הפסוק **כי אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל**

ישראל ונגד השמש)

חממות גוש קטיף; (ביאור הלכה שלא להתיר זריעת ירקות בחממות בשביעית אף בעציץ שאינו נקוב, וכן דחית צירוף ההיתר מכירת העציצים לגוי בצורת "הצגה")

להוציא בלעו מפיו (ע"פ האוה"ח הקדוש שמות ג' ח' בתהליכי גאולה מתוך נ' שערי טומאה, והיחס בין חרדים לחילונים)

קונטרס הקמת ממשלת התורה, (ביאור הלכה על חיוב לעשות ממשלת התורה וראשי פרקים של תפקיד ממשלה זו)

קונטרס קדושת הארץ באילת וגבולי צפון (לחזק הדיעה שאילת היא א"י לענין יו"ט שני ולא לענין תרומ' ושביעית) מכח גבולי משפטים, ולא מחמת גבולי מסעי, וכן לחזק השיטה שגבול צפון מגיע עד טורי אמנוס שנמצאים היום בדרום טורקיה, בגובה של עיקום הפרת, וכן עד עיקום הפרת הוא א"י גמור ומשם מתחיל סוריא, וכדי לכבוש עד שם הוה מלחמת מצוה וא"צ סנהדרין, נכתב להעיר ללומדים)

פנו דרך ה', מצות פינוי קברים לצורך בנין כביש לעה"ק ירושלים,

ושפל אנשים יקים עלה ביאור ענין של משיח בגאולת בעינת שחוא בדרגא נמוכה מכל הבחינות, והעולם מתנהג בנסים מלובשים בטבע, ואין לצפות לאיש מופת עושה ניסים, וא"צ לנביא ולא לת"ח מופלג אלא כמתואר ברמב"ם ח"י מלכים ולא כמתואר בה"ל תשובה, ונסיון לישב הסתירה בהרמב"ם. ובסופו דרושים בס' בראשית בהתנפשויות, יעקב לעשו, תמר לזונה, ויוסף למלך אכזר, המרמזים איך ולמה התחפשו תהליכי הגאולה בתוך מדינה חילונית, ואיך הקב"ה כביכול "התחפש" בתוך הבריאח, ביסוד של מלא כל הארץ כבודו

ובתוכו, ויכוח גדול בין יהדות החרדי ודתי לאומי, הבעיות שיש בכל חוג. כמה בעיות שיש בתוך עם ישראל ונסיון לתיקונם, וכן עצות לתיקון עגונות, לתאונות דרכים ועוד, הקילקולים שצאו מטלויזיה, והבעיות במקצת מקומות שמוכרים האב וחמיו לבחינת עבד עולם, ע"י שאין מוכנים להתחתן עד שההורים יתחייבו בדירה או מחצה, והוא בבחינת **על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים**, ולפעמים מתים מזה, וזה בגדר גרם רציחה על טהרת הקדוש. (וידוע האימרא "ואנשי סדום רעים וחטאים --- לה' מאוד", דהיינו כל רעתם וחטאתם, היתה רק למען הקב"ה, ובלי נדנד איסור רק הכל כשר חלק.)

ד' סוגי מנהיגים כחם ומגבלותיהם (ביאור חילוק מנהיגות למלך שופט כהן ונביא, ואפשרות טעות לכל אדם כולל סנהדרין ומלך המשיח, כדי שכל נברא לא יתגאה שנתחפץ לבורא או מעין זה תואר מוגזם שאסור לומר על נברא, או שהבורא ית' מתגשם בו שזח בכלל ע"י, וביאור כמה פרטי טעות שטעו גדולי עולם,

בתוך הספר מאמר "הקב"ה עם הגולן", וגודל הקילקול בלחיצת יד לערפאת ולטלויזיה וכיו"ב ר"ל, (מצות כיבוש א"י כולל גירוש גוים שאין שומרים ז' מצות, והדגשה על כל גוי שאינו מאמין שעם ישראל הוא עם הנבחר, וכן כולל הוצאת הכלים מן הבית שע"י רואים דברי כפירה ועריות וכיו"ב),

עוד בתוך הספר, ביאור הלכה ודברי חיזוק בנושא "כסוי ראש לגדר ערוה והפיכתו לרועץ", קריאה לביטול היתר פאה נכרית ברחוב, שחיוב כיסוי ראש עיקרה הרחקה מעריות כמבואר בש"ע (אבה"ע ס' כא סע' ב, וס' זה נכתב תחת הכותרת "להתרחק מן העריות"), וכן איתא (גיטין צ.ו.): שכלל בכלל (דברים כד א) **כי מצא בה ערות דבר** כמו שאר הנהגת פריצות כמו טווח בשוק ורוחצת במקום בני אדם, ועוד הרבה ראייות לזה, שעיקר החיוב רק ברחוב ולא בבית, וכו', ובפ"י, מלבד הפריצות שבדבר, יש ג"כ הפיכת מצות התורה לכוונה הפוכה, (וע"ע רמב"ם ח"י מזוה פ"ה ח"י ד' על חומר החטא להוציא מצוה ממדות האמיתיות לעניינים אחרים), וכן פ"י שתשמישו לשימוש שער (כמבואר בגמ' נזיר כח: וכל הראשונים ע' ערוך ערך פאה, ערכין ז': ברש"י, שבת פ"ו מ"ה ברע"ב שבת ס"ד: במאירי וחיידושי הר"ן, וכו', וכן הוא מציאות הידוע לכל), הפכו לשימוש כיסוי שער ר"ל. וכן קריאה לביטול החומרא שהנהיגו ע"פ הזוהר לכסות כל השערות בבית, שחומרא זו גורמת בדורינו להרסית בתי ישראל, וכמו שר"ע ביטל חומרות זקנים הראשונים מטעם זה, וכן גרם הבנה מוטעית במצות כיסוי ראש, והוטעה לעניינים אחרים, וגרם לאי הבנת איסור פ"ע ברחוב.

הביטול אל אברהם אביכם (ביאורים לאורך פרשת וירא ממצות מילה עד העקדה לסימן בתהליכי הגאולה, מזמן אור החיים הקדוש הגר"א והבעש"ט עד הסכם "יו"י", והתחלפות הממשלה לממשלה שבקדושה, ובנין בית המקדש. חוספה של מהדורא השנייה, ממשלת ברק ונפילתה. חוספה במהדורה שלישית עוד הפעם מאמר בני בני ע' לעיל, וכאן ניתוסף עוד הפעם משום שהוא ג"כ מרומז בפרשת וירא בשחיתת האיל

לא תנסו את ה' - תורה לא בשמים היא (ביאור, שקיום מצות צריך לקיים כשאפשר, בלי להתנות שהקב"ה צריך לעשות נסים, וכלול בזה עליה להר הבית שאין לחכות לעלות עד שהקב"ה יעשה נסים)

זעקת שנת השביעית, ביאור הסכם אוסלו ומכירת הארץ להפקיע שביעית, בערי"ה תשנ"ד. חוספה למחזורא שניה, ביאור פרוץ האינטיפדה הגדולה ומכירת הארץ להפקיע שביעית, בערי"ה תשס"א. חוספה למחזורא שלישית, דברי ירמיהו הנביא,

רשפיה רשפי אש ביאור הלכה במכונות חשמלים חדשים, וכל טכנולוגיה חדשה והמצאות, שיש איזה שינוי קטן בעשית מלאכה ממה שהיה בזמן חז"ל, יש לנו חיוב להוסיף תולדות לאבות, כמו שחז"ל היו עושים בדורם לפי המציאות שלהם. כגון מיקרו-גל משום מבשל, נורות ניאון משום מבעיר, מחשב משום כותב ומבעיר, וכן כל חשמל אפשר להבין שהוא מבעיר, וכן לעתיד התחדשות הטכנולוגיה מחייב התחדשות תולדות שבת. יסוד זה שתולדות הם סברות חז"ל ולא הלמי"מ, מבוסס על הירושלמי שבת פ"ז ה"ב בדברי ר"י ור"ל, ומרומז בבבלי צה. בכוונה העמוקה של תשובת רב נחמן בר גורא

תכלת - קיום כל התורה, ע"י מצות תכלת שנתגלה דרך הטבע, מגלים לנו להתכוון לגאולה טבעית, וכן למשיח טבעי, וכל המשתמע מזה, מלחמה טבעית ובנין בית המקדש ע"י השתדלות וכ"י ועי"י יתקיים כל התורה. ולא לסמוך שהכל משיח יסדר לבד ואנו ישינים במטה ובית המקדש יפול מן השמים וכל האויבים יכלו וכולם מזומנים לסעודת ליתן.....

עוד בענין חיוב חידוש מצוות שלא היו נהוגין, שאם אין מחדשין, גם מצות שהיו נהוגין יתבטלו כגון שבת, שיעשו דברים בצורה קצת שונה מפעם וצריך לחדש תולדות, ע"י בקונטרס רשפיה רשפי אש. וכן אם לא ילחמו נגד הערמות והצגות שיעשו במשך הדורות כמו לענין מכירת חמץ וא"י לענין שביעית, ישמש זה כתקדים להציג התורה כמקור של השקר והזיוף ועי"י לעשות הצגה מן השבת, ולעוקרו עי"י כמו שהתהליך כבר התחיל ע"י מכוונות גרמא של מכוון צומת ומכוון טכנולוגיה לבעית הלכה. ע"י קונטרס "גרמא כמעשה" וכן "עמנואל - מבחן האמונה", בענין הקלנועית

בקיצור, אין אפשרות להמשיך השמרנות, אלא או שמתקדמים וכן מתקנים הפירצות עד שיקיימו כל התורה או שנסוגים עד שיעקרו ח"י כל התורה, וכמו לענין א"י, אין אפשרות להמשיך המצב הקיים, אלא או שאנו ממשיכים לכבש או שנסוגים עד שהם יכבשו אותנו ח"י.

עמנואל - מבחן האמונה ביאור איך אפשר להכיר האמונה של יהודי ע"י תמיכתו בעיר עמנואל, מכתבים שנכתבו בעיקבות הפיגועים בעמנואל וחזיון העיר

בתוך החיבור, סכנת עקירת השבת ע"י התפשטות הקלנועית ושאר מכוונות גרמא של מכוון צומת

בדין הריגת עובר לבאר שהריגת עובר מפורש בגמרא שהוא שפיכת דמים וכן דעת כל הראשונים, ולא הותר רק במקום פיקוח נפש, והמתירים להרוג עובר חולה בתסמונת דאון וכיו"ב אין להם על מה לסמוך,